

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุริยบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
มิถุนายน 2555

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
มิถุนายน 2555
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
มิถุนายน 2555

วัลลยา ธรรมอภิบาล. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับ*

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา. ปริญญาโท กศ.ด.

(การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา วัฒนางรงค์,

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร โดยมีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และการสนทนากลุ่มนิตินิเทศกลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ ผลการศึกษาพบว่า จิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะสำคัญและจำเป็นต้องเสริมสร้างให้แก่นิสิต ตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร เป็นการนำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่าง ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐาน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีโครงสร้างเนื้อหา 4 หน่วยการเรียนรู้ 8 กิจกรรม จัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า และขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย ใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง ผลประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตร เหมาะสม และสอดคล้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่นิสิต จากนั้นนำข้อเสนอแนะจากการประเมินหลักสูตรฉบับร่างมาปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Design) แบบกลุ่มเดียว โดยมีการวัดก่อนการทดลอง 1 ครั้ง หลังการทดลอง 1 ครั้ง (One Group Pretest – Posttest Design) กับนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ ปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย และ คัดเลือกคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่าระดับจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มเป้าหมายก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตรแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และผลการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะผ่านเกณฑ์การประเมินทุกขั้นตอน รวมทั้งนิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก

ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร จากผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสม อย่างไรก็ตาม หลังการทดลองใช้หลักสูตร ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร โดยขยายเวลาการปฏิบัติกิจกรรม ปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เหมาะสม และปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องกัน จากนั้น จัดทำเป็นหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ฉบับสมบูรณ์

A DEVELOPMENT OF ENRICHMENT CURRICULUM TO ENHANCE DESIRABLE
PUBLIC MIND FOR UNDERGRADUATE STUDENTS AT THAKSIN UNIVERSITY,
SONGKHLA CAMPUS

Presented in Partial Fulfillment of the Requirement for the
Doctor of Education Degree in Curriculum Research and Development
at Srinakharinwirot University

June 2012

Wanlaya Thamaphiban. (2012). *A Development of Enrichment Curriculum to Enhance Desirable Public Mind for Undergraduate Students at Thaksin University, Songkhla Campus*. Dissertation, Ed.D. (Curriculum Research and Development).
Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee:
Assoc. Prof. Dr. Achara Wattananarong, Assoc. Prof. Dr. Wichai Wongyai,
Assist. Prof. Dr. Siriyupa Poonsuwan.

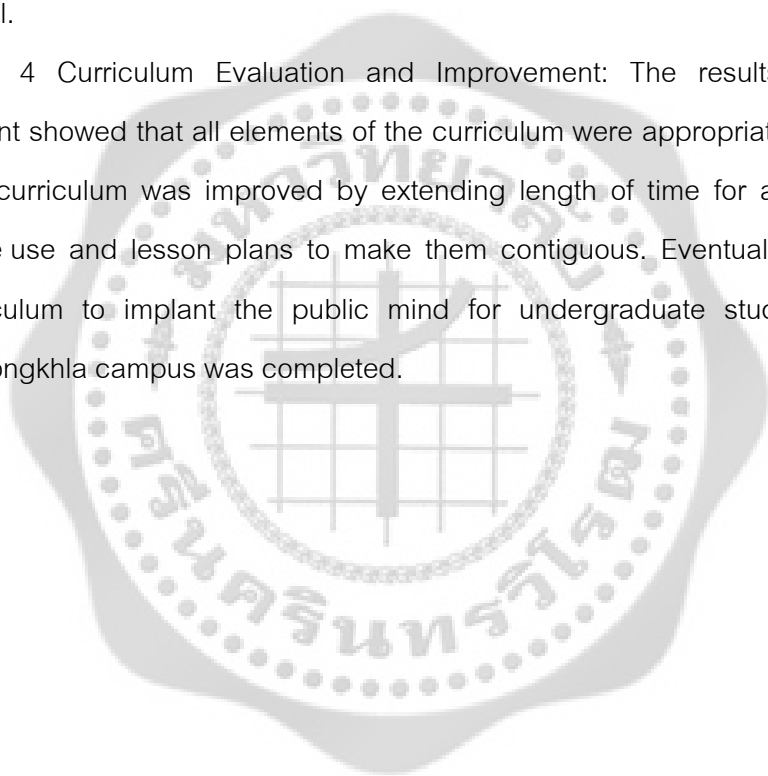
This research aimed to develop an enrichment curriculum to enhance desirable public mind for undergraduate students at Thaksin University, Songkhla Campus, and investigate the effectiveness of the designed curriculum. There were four steps in the process of curriculum development.

Step 1 The study and Analysis of Basic Data: This included a collection of data from documents and related research, interviews with related people, and group discussions of students from the Public Service club. The results showed that public mind was regarded as a key characteristic and it was necessary to implant in the students. The state of public mind consisted of three aspects; cognition, attitude and behavior.

Step 2 Curriculum Development: In this step the results as obtained from Step 1 were used to determine the details of the drafted curriculum which consisted of fundamental concepts, curriculum rational, objectives, structure, learning experience, and measurement and evaluation. The designed curriculum consisted of 4 learning units and 8 activities. Learning experiences were arranged through the four steps in developing public mind; perceiving or receiving, responding, valuing, and organizing and characterizing. Time spent in curriculum trial was 40 hours in total. The curriculum was assessed by experts for its appropriateness and consistency. It was found that every element of the curriculum was appropriate and consistent with the approach to building up the public mind in students. All suggestions derived from the assessment of the drafted curriculum were used to improve the curriculum.

Step 3 Curriculum Trial: This step was carried out in order to determine the effectiveness of the curriculum. The researcher used the quasi - experimental design and a one group pretest – posttest design with 40 first - year undergraduate students of the Faculty of Education in the 2011 academic year at Thaksin University, Songkhla campus, who applied to participate in the trial and were selected by the set criteria. The results showed that the levels of student's public mind before and after the experiment were significantly different at the level of .001 and their practices on public mind were found to meet the set criteria in every step. The students were also satisfied with the curriculum at a high level.

Step 4 Curriculum Evaluation and Improvement: The results obtained from the experiment showed that all elements of the curriculum were appropriate. However, after the trial the curriculum was improved by extending length of time for activities, revising the language use and lesson plans to make them contiguous. Eventually, the final copy of the curriculum to implant the public mind for undergraduate students at Thaksin University, Songkhla campus was completed.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี

มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ของ

วัลลยา ธรรมอภิบาล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่เดือน พ.ศ. 2555

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.อัฉรา วัฒนาณรงค์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ สายธนู)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่)

(รองศาสตราจารย์ ดร.อัฉรา วัฒนาณรงค์)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตา และความกรุณา เป็นอย่างยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร.อัฉรา วัฒนางรงค์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริภา พูลสุวรรณ กรรมการควบคุม ปริญญานิพนธ์ ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง ทุกขั้นตอนของการทำปริญญานิพนธ์ ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์วิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตร และ เข้าใจถึงคุณค่าของงานวิจัย ที่มีต่อการพัฒนานิสิตในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ท่านทั้งสามยังเป็น แบบฉบับของอาจารย์ผู้ทรงภูมิรู้ทางวิชาการ และมีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างเปี่ยมล้น ในการดูแล เอาใจใส่ อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัย มีความมานะ อดทน กระตือรือร้น ใฝ่เรียนรู้ เพื่อการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความรู้ คำแนะนำ ตลอดจนข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็น ประโยชน์ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ สายธนู อธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณ ที่กรุณาเป็นประธาน และอาจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล ที่เป็นกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์นี้

ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ น้อม สังข์ทอง รองอธิการบดี และอาจารย์เกษม สุริยะกัณฑ์ คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ที่มอบโอกาส และ สนับสนุนการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ ด้วยดีตลอดมา

ขอบคุณบุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ให้ข้อมูลประกอบการทำวิจัย และ กำลังใจอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งขอขอบคุณนิสิตทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ขอบคุณนายประเสริฐ ชมพรมมา และนางสาวปิ่นปิ่นธ์ ดำนุ้ย ที่เป็นวิทยากรดำเนินการ ขอบใจนางสาวมินท์มันตา ศรีวรรณ์ธนกร ที่วาดภาพประกอบกิจกรรมฐานในเอกสารหลักสูตร และ นายกิตติพงศ์ วิบูลกิจ ศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ร่วมแต่งคำร้อง ทำนองเพลง เปลี่ยนความคิด จิตहरษา เพื่อให้หลักสูตร ๔ มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

ขอบคุณเพื่อนร่วมสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร รุ่นที่ 17 ทุกคน ที่คอยกระตุ้นเตือน และ ให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ อย่างสม่ำเสมอ

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มอบทุนอุดหนุน การทำวิจัย และขอกราบระลึกในพระคุณ ของ นายจำนัญ-นางกุมารี ธรรมอภิบาล บิดามารดา ซึ่งมอบ ชีวิตที่ดีงาม และให้การส่งเสริมสนับสนุนทุกด้าน ทั้งการดำเนินชีวิต และ การศึกษา มาจนถึงขั้นสูงสุด ผลแห่งความดีที่เกิดขึ้นจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบไว้ เพื่อบูชาพระคุณบุพการี พระคุณครู อาจารย์ และ ผู้มีอุปการะทุก ๆ ท่าน ตลอดจนกัลยาณมิตรทั้งหลายที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้

วัลลยา ธรรมอภิบาล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	7
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนา.....	14
ธรรมชาติและประเภทของนิสิตนักศึกษา.....	14
ลักษณะของนิสิตนักศึกษาในศตวรรษที่ 21.....	23
คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์.....	27
แนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษา.....	32
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม.....	48
ความหมายของหลักสูตรเสริม.....	48
องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม.....	51
วัตถุประสงค์และลักษณะสำคัญของหลักสูตรเสริม.....	58
การพัฒนาหลักสูตรเสริม.....	61
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ.....	71
ความหมายของจิตสาธารณะ.....	71
ความสำคัญของจิตสาธารณะ.....	75
องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ.....	79
แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ.....	84
แนวทางการวัดและประเมินจิตสาธารณะ.....	94
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ.....	113

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ.....	127
กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain).....	127
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)	131
การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning).....	133
การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Approach)	138
การทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification).....	141
สรุปกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ.....	151
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	152
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	154
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	157
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร.....	161
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร.....	166
ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร.....	172
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	177
ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน.....	177
ผลการสร้างหลักสูตร.....	186
ผลการทดลองใช้หลักสูตร.....	200
ผลการประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร.....	215

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	216
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	216
วิธีดำเนินการวิจัย.....	216
วิธีดำเนินการวิจัย.....	217
อภิปรายผลการวิจัย.....	218
 บรรณานุกรม.....	 229
 ภาคผนวก.....	 249
ภาคผนวก ก เอกสารประกอบการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย	250
ภาคผนวก ข เอกสารประกอบการตรวจสอบข้อมูลพื้นฐาน.....	254
ภาคผนวก ค เอกสารประกอบการสัมภาษณ์.....	256
ภาคผนวก ง เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม.....	261
ภาคผนวก จ เอกสารประกอบการประเมินโครงร่างหลักสูตร.....	272
ภาคผนวก ฉ หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ.....	279
ภาคผนวก ช เอกสารประกอบการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร.....	337
ภาคผนวก ซ แบบรายงานตนเองเพื่อติดตามการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ.....	348
 ประวัติย่อผู้วิจัย.....	 351

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำแนกกลุ่มคนรุ่นต่าง ๆ	23
2 สังเคราะห์ขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดเทคนิควิธีการทาง วิทยาศาสตร์.....	70
3 สังเคราะห์องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ด้านการรู้คิด เจตคติ และพฤติกรรม.....	79
4 ความหมายและลักษณะตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ.....	83
5 แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดของนักคิด นักวิชาการ นักวิจัย.....	92
6 ปัจจัยที่สัมพันธ์และส่งผลต่อจิตสาธารณะ.....	123
7 ลักษณะทางจริยธรรมของผู้มีจิตสาธารณะและแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ.....	124
8 แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะและการนำไปใช้.....	147
9 วิเคราะห์ความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการ เสริมสร้างจิตสาธารณะ.....	149
10 กำหนดการจัดหลักสูตร.....	168
11 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิต ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.....	173
12 ผลการประเมินความเหมาะสมของข้อมูลเกี่ยวกับจิตสาธารณะ.....	180
13 โครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ.....	194
14 ผลประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	198
15 ผลวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของร่างหลักสูตรเสริม.....	199
16 ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตร เสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.....	201
17 ผลการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ตาม โครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.....	202

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 ผลการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ ตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกและค่านิยมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.....	203
19 ผลการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ตาม โครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกและค่านิยมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลาจำแนกตามหน่วยการเรียนรู้.....	205
20 ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึกและ ค่านิยมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.....	207

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 องค์ประกอบของหลักสูตร.....	52
2 แนวคิดในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร.....	57
3 จุดเน้นของหลักสูตรเสริมเมื่อเทียบกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตาม การจำแนกของบลูม.....	60
4 การประเมินกระบวนการและผลผลิตของผู้เรียน.....	109
5 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา.....	126
6 แนวคิดการจัดลำดับความรู้สึกรักของแควรวอลและคณะ.....	130
7 วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Kolb's Cycle of Experiential Learning).....	134
8 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Kolb and the experiential learning model).....	135
9 ขั้นตอนการเกิดค่านิยมตามแนวคิดของ Raths, Hamin and Simon.....	142
10 กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ด้านการรู้จัก ด้านเจตคติ และ ด้านพฤติกรรม.....	150
11 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	152
12 การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ.....	153
13 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร.....	156
14 แบบแผนในการทดลอง.....	167
15 ผลการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ ตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.....	204
16 ผลการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจำแนกตามหน่วยการ เรียนรู้	206

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ดำเนินไปอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรม ประชากร การสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) เริ่มมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศแบบบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา รวมทั้งยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดความสมดุล ทั้งด้านบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: น – บ) ต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2556) จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการไหลบ่าของกระแสวัฒนธรรมต่างชาติ เป็นเหตุให้สังคมไทยเกิดการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วตามกระแสโลก สังคมไทยในอดีตที่เคยสงบร่มเย็นด้วยศาสนาและวัฒนธรรมไทย กลายเป็นสังคมแห่งการนิยมบริโภคผลผลิตทางอุตสาหกรรม ส่งผลให้วิถีชีวิตที่เคยเรียบง่าย ประณีประนอม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลายเป็นการแก่งแย่งแข่งขันแสวงหาอำนาจและวัตถุนิยม (ชลายุทธ์ ครุฑเมือง และ นีออน พิณประดิษฐ์. 2551: 40; อ้างอิงจาก อมรา รอดดารา. 2549: 172) เกิดปัญหาสลับซับซ้อนซึ่งยากจะแก้ไขให้ลุล่วงได้ในระยะเวลาอันจำกัด โดยเฉพาะปัญหาสังคม ดังจะเห็นได้จากบุคคลในสังคม มีแนวโน้มยกย่องนับถือผู้มีวัตถุนิยมมากขึ้น นำไปสู่วัฒนธรรมบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ผู้คนแก่งแย่งแข่งขันกันทุกวิถีทางเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนตน สนใจแต่การดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว เกิดการเอารัดเอาเปรียบ ขาดความเห็นอกเห็นใจ ไม่สนใจว่าผู้อื่นจะได้รับความสะดวกหรือไม่ รวมทั้งขาดความสนใจในภาพรวมของประเทศ เนื่องจากคิดว่าตนเองไม่ได้มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงกับเรื่องนั้น ๆ แม้รู้ว่าจะเกิดผลเสียหายอย่างมากมาตามมาก็ตาม ปัญหาการขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม จึงมักเกิดขึ้นให้เห็นใกล้ตัวอยู่ตลอดเวลา เช่น การลักขโมย และทำลายสาธารณะสมบัติ อาทิ สายไฟฟ้า นอตเสาไฟฟ้า เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การขว้างปาก้อนหินใส่รถ ตู้โทรศัพท์สาธารณะด้วยความคึกคะนองจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินจำนวนมากของรัฐ และสร้างความเดือดร้อน

แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งปัญหายาเสพติด วิกฤตด้านโลกร้อน ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหามลพิษ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน อันเนื่องมาจากความเห็นแก่ตัว และการขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม (ธนิดา ทองมีเหลือ และคนอื่น ๆ. 2550: 93; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2552: คำนำ; เรียม นมรักษ์. 2552: 14)

จิตสำนึกต่อส่วนรวม เป็นลักษณะหนึ่งของจิตสาธารณะ (ธนิดา ทองมีเหลือ และคนอื่น ๆ. 2550: 93; เบญจวรรณ รอดแก้ว. 2553: 81) ปัจจุบัน กำลังได้รับความสนใจ และควรต้องเร่งพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะคนที่มี “จิตสาธารณะ” จะคิดถึงส่วนรวมของสังคมเป็นสำคัญ จึงเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ กอรปกับในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการสร้างสังคมให้พลเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา อยู่ร่วมกันฉันญาติมิตร ในลักษณะสังคมเอื้ออาทร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554: คำนำ) การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติ จะต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน จึงจำเป็นต้องปลูกฝังคนไทยให้มีจิตสำนึกของพลเมืองดี มีความสนใจและติดตามความเป็นไปของสังคม มีจิตสาธารณะ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง พร้อมปฏิบัติตนตามกฎหมายบ้านเมือง เคารพผู้อื่นและความหลากหลาย ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และยึดถือประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะการปลูกฝังในเรื่องของ “จิตสาธารณะ” ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของประชาธิปไตย อันจะไปปลูกจิตสำนึกของบุคคลให้รู้จักการเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ และร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม

จิตสาธารณะ พัฒนามาจากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ทางสังคม การอบรม สั่งสอน และการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว หรือ สังคม ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน และการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (วิทย์พัฒน์ สี่หา และคนอื่น ๆ. 2552: 170) เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ยุทธนา วรณปิติกุล และ สุพิตา เริงจิต. 2542: 181-183) พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (บรรทม มณีโชติ. 2530: 25) มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น หรือสังคม (หฤทัย อาจปฐ. 2544: 103-104) ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ การทำกิจกรรมเพื่อสังคม การเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน จึงสรุปได้ว่า จิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ ในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมมือกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้มีความเจริญและสงบสุข ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพของบุคคลของชาติ

ให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเยาวชนไทยให้รู้จักประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี มีประโยชน์ต่อสังคมจนเป็นกิจนิสัย มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีวิจรรณญาณที่จะทำสิ่งที่จะเกิดผลดีต่อตนเองและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ในทางกลับกัน หากเยาวชนไทยขาดจิตสำนึกสาธารณะ ก็จะทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำและสร้างภาระแก่สังคม (อรพินทร์ ชูชม และคณะ. 2549: บทนำ) เพราะหากบุคคลมีจิตสาธารณะบกพร่อง มีน้อยหรือขาดไป จะส่งผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศชาติ และระดับโลก ตามมา (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัจจกร. 2543: 21-29; วิรุณ ตั้งเจริญ. 2547: 2)

ปัจจุบัน จะเห็นความพยายามในการปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะในสังคมไทย ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) หมวด 1 บททั่วไป ที่ว่าด้วยความมุ่งหมาย และมาตรา 7 ซึ่งมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่าง ๆ รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติผ่านกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการกำหนดตัวบ่งชี้ 1.5 คุณธรรมจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งของคนไทยที่พึงประสงค์ และในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่พัฒนาคนไทยทุกคน ให้เป็น “คนเก่ง คนดี และ มีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัยอย่างเป็นธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ และทักษะการเรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Learning) ที่จำเป็นและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม ตลอดจนมีคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 44; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548: 3-4) กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาคุณภาพของเยาวชนไทย จึงให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ โดยการกำหนดให้ “จิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 1 ใน 8 ข้อ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งสถานศึกษาต้องเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้ซึมซับสิ่งดี ๆ จากการทำกิจกรรม และเป็นนิสัยติดตัวไป เพราะถ้าหากสังคมไทยเต็มไปด้วยบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เห็นอกเห็นใจกัน ก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ จิตสาธารณะ ยังเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่บัณฑิตพึงมี ทั้งนี้ เพื่อสร้างประโยชน์และความสุขให้แก่สังคม และเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ (Domains of Learning) ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่แสดงถึงการพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตน และส่วนรวม

ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การปฏิบัติตนตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการทำงานกลุ่ม ภาวะผู้นำ ตลอดจนความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. 2553: 103 -111) และ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังกล่าว จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในระดับสถานศึกษา จึงมีการกำหนดคุณลักษณะการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ไว้ในมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอีกด้วย

จากสภาพปัญหาสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ต่างมุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสาธารณะให้กับเยาวชนไทยทุกระดับการศึกษา ทำให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ในฐานะเป็นสถาบันทางสังคม และมีบทบาทสำคัญในการผลิตทรัพยากรบุคคลของประเทศให้ได้คุณภาพ เริ่มต้นตัวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยกับความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเร่งส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาตระหนักถึงการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจาก นิสิตนักศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะมีบทบาทต่อสังคมสูง มีโอกาสที่จะปรับ เปลี่ยน หรือพัฒนาสังคมไปในรูปแบบที่เหมาะสม และอยู่ในภาวะแวดล้อมที่มีโอกาสดีหรือเหนือกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไป ในการรับรู้เรื่องราวของสังคม เพราะอยู่ในระบบการศึกษาโดยตรง รวมทั้งยังเป็นพลังสำคัญและเป็นมันสมองของชาติ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้น สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา จึงมีหน้าที่ที่จะต้องเตรียมการ ทั้งในด้านการจัดองค์กร หน่วยงาน กิจกรรม และผู้รับผิดชอบในการดูแลนิสิตนักศึกษา การปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม การอบรมสั่งสอน การจัดกิจกรรม การจัดโครงการ การจัดสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการให้คำปรึกษาแนะนำแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อเตรียมพัฒนาบัณฑิตที่พึงประสงค์สู่สังคม

สำหรับแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีการดำเนินการในปัจจุบัน สรุปได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การจัดองค์กร และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ ตอบสนองแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม หรือ จิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษา ในลักษณะของการจัดองค์กรและกิจกรรมต่าง ๆ อยู่แล้ว เช่น การจัดตั้งสโมสร ชมรม ชุมนุม ค่ายอาสา พัฒนา หรือบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น การกล่อมเกล่าปลูกฝังถ่ายทอดจิตสาธารณะด้วย “กิจกรรมที่หลากหลาย” ซึ่งจะทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตระหนักในคุณค่าของจิตสาธารณะ พร้อมรักษาคุณค่าของจิตวิญญาณเพื่อส่วนรวมด้วยการยกระดับความรู้ สำนึก ตระหนักในคุณค่า

ให้เป็นภาระหน้าที่เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาได้

2. การกำหนดเป็นหลักสูตร หรือการสอนในรายวิชา โดยครอบคลุมหัวข้อที่เป็นเรื่องของส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดกับคนหมู่มาก อาทิ เรื่องสิ่งแวดล้อม การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม หรือ “Service Learning” ซึ่งเป็นแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตนักศึกษาในลักษณะการเชื่อมโยงการศึกษาปัญหาชุมชน ร่วมกับการร่วมแก้ปัญหาดังกล่าวตามความจำเป็นของชุมชน เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีทักษะในการปฏิบัติงาน เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง รวมทั้งสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อในฐานะของพลเมืองของประเทศ ตลอดจนมีผลดีต่อการเพิ่มพูนความสามารถทางวิชาการของผู้เรียนไปพร้อมกัน

มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคใต้ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นกำลังหลักสำคัญของท้องถิ่น มีจุดเริ่มต้นจากการขยายงานออกสู่ส่วนภูมิภาคของวิทยาลัยวิชาการศึกษา เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้แก่นักเรียนในส่วนภูมิภาค จึงจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลา ขึ้น เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2511 ต่อมาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา และเปิดสอนหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปี เป็นปีแรก โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าศึกษาในปี พ.ศ. 2533 และได้ขยายงานไปยังพื้นที่ในจังหวัดพัทลุง เนื่องจากพื้นที่เดิมคือตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีพื้นที่จำกัด ไม่เพียงพอต่อการรองรับการจัดตั้งคณะใหม่และการเติบโตในอนาคต และได้เปลี่ยนชื่อเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้ (มศว ภาคใต้) การขยายงานดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้การดำเนินงานและการบริหารงานมีความคล่องตัวมากขึ้น จึงได้จัดทำแผนเพื่อยกฐานะ มศว ภาคใต้ เป็น มหาวิทยาลัยเอกเทศ ชื่อว่า “มหาวิทยาลัยทักษิณ” เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2539 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2539 มีผลบังคับใช้ ต่อมารัฐบาลเห็นสมควรปรับปรุงการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยของรัฐพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ไม่เป็นส่วนราชการ แต่อยู่ในกำกับของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการที่เป็นอิสระและมีความคล่องตัวในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความจำเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการ และสมควรปรับปรุงการบริหารมหาวิทยาลัยทักษิณให้เป็นไปในแนวทางดังกล่าว จึงตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2551 (ในกำกับของรัฐ) ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 28 หน้า 47-71 โดยมีผลบังคับใช้วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2551 (มหาวิทยาลัยทักษิณ. 2552: 2-4)

จากผลการศึกษา การมีจิตสาธารณะในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ของนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตร 5 ปี จากทุกคณะในมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ปีการศึกษา 2554 ของ ศักดิ์ชาย เรืองฤทธิ์ (2554. บทคัดย่อ) พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณมีจิตสาธารณะในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการตระหนักรู้และแก้ปัญหาให้ผู้อื่น มีคะแนนอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ ด้านการคำนึงถึงส่วนรวม ด้านการสร้างความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน ด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะและสังคม ด้านความรัก เอื้ออาทร สามัคคี และด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า นิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณมีการรู้คิดในเรื่องจิตสาธารณะมากกว่าการแสดงออก สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ตัวแทน ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิตเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนิสิต ในปีการศึกษาเดียวกัน ซึ่งได้ข้อสรุปว่า นิสิตบางส่วนให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่วนตัวมากกว่ากิจกรรมส่วนรวม และถือว่าการกระทำบางอย่าง เช่น การเปิด-ปิดไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศในห้องเรียน การดูแลรักษาความสะอาดบริเวณมหาวิทยาลัย เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ควบคุมห้องเรียน และคณาจารย์ที่มหาวิทยาลัยจัดจ้างรับผิดชอบ จึงอาจสะท้อนได้ว่า นิสิตรุ่นปัจจุบันมีจิตสาธารณะแตกต่างจากนิสิตรุ่นก่อน ๆ ที่ผ่านมา นอกจากนี้ รูปแบบของกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์อาจไม่มีความหลากหลาย หรือยังไม่เป็นที่น่าสนใจ ซึ่งผลจากการศึกษาเอกสารการทำโครงการต่าง ๆ ของนิสิตกลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ พบว่าเป็นกิจกรรมตามนโยบายของรัฐ อีกทั้งจัดขึ้นนอกชุมชนที่ตั้งของมหาวิทยาลัย จึงทำให้โครงการหรือกิจกรรมที่เอื้อต่อสังคมภายในมหาวิทยาลัยและชุมชนที่ตั้งมีเพียงบางส่วน และไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้นิสิตไม่ได้ปฏิบัติเป็นกิจนิสัย อีกทั้ง รูปแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการและตามความสนใจของนิสิต เปลี่ยนแปลงไปเป็นกิจกรรมแนวสนุกรสนาน เน้นการบันเทิง ส่งผลให้กิจกรรมทำความรู้จักและเข้าใจปัญหาสังคม กิจกรรมที่ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเพื่อผู้อื่น หรือกิจกรรมที่รับผิดชอบต่อและร่วมได้ร่วมเสียกับสังคมมีน้อยลง ส่งผลให้ความสัมพันธ์กับชุมชน หรือการพัฒนาสังคมของนิสิตลดน้อยลงตามไปด้วย

อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะแก่นิสิต ดังปรัชญาและปณิธานของมหาวิทยาลัย ที่มุ่งให้บัณฑิตเป็นคนเก่งที่มีทักษะในอาชีพ และเป็นคนดี พร้อมที่จะแข่งขันได้อย่างมีจริยธรรม รวมถึงเป็นคนมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ ในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม มีความรับผิดชอบต่อรอบรู้ สู้งาน มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ตลอดจนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าใจสังคมที่ด้อยโอกาส และมีจิตสำนึกในการสนับสนุนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

จากความสำคัญของจิตสาธารณะ และสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะของนิสิต ตลอดจนนโยบายการสนับสนุนให้นิสิตมีจิตสาธารณะของมหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย ซึ่งเป็นนักวิชาการประจำศูนย์ปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนานิสิตนอกชั้นเรียน สังกัดฝ่ายกิจการนิสิตวิทยาเขตสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ จึงสนใจในการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตนอกชั้นเรียน ด้านการสร้างสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสาธารณะตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ 3 ด้าน ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom. 1956) ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) ควบคู่กันไป โดยให้นิสิตปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากกระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) ตามแนวคิดของเดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl. 1973) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ตามแนวคิดของ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Bandura. 1977) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ตามแนวคิดของ เดวิด โคลบ (David Kolb. 1984) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) ตามแนวคิดของแคทซ์และชาร์ด (Katz and Chard, 2000) และกระบวนการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) ตามแนวคิดของแรธส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin and Simon. 1966) เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิตให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

คำถามการวิจัย

ผู้วิจัยตั้งคำถามการวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ควรมีลักษณะอย่างไร
2. หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิผลอยู่ในระดับใด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยมีความมุ่งหมาย เพื่อ

1. พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

2. ศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. ได้กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ และประเภทกิจกรรมที่สามารถใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) อย่างเหมาะสม
3. ผลของการศึกษาจะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับพัฒนานิสิต นักศึกษาระดับอุดมศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรจัดกระทำ ได้แก่ หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่
 - 2.2.1 ระดับจิตสาธารณะ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และ ด้านพฤติกรรม
 - 2.2.2 ผลการประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ
 - 2.2.3 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร
3. ระยะเวลาของการวิจัย

ปีการศึกษา 2554 (เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554– พฤษภาคม พ.ศ. 2555)

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. จิตสาธารณะ หมายถึง การรับรู้ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยแสดงออกถึงการปฏิบัติจากระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรัก และความรู้สึกเป็นเจ้าของ สาธารณะร่วมกัน สำนึก ใส่ใจ และลงมือกระทำโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามสิทธิ บทบาท หน้าที่ และความสามารถของตน เพื่อรักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเสริมสร้างจิตสาธารณะใน 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านการรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในสังคมอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

1.2 ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้น โอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

1.3 ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติ หรือ การกระทำ ที่แสดงออกถึงการ มีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

2. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิต ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยผ่านกระบวนการสร้าง ทดลองใช้ ประเมิน และปรับปรุง อย่างเป็นระบบ ใน 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษา สำรวจ และรวบรวม ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย การร่างหลักสูตร โดยนำผลการศึกษา ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่าง และ การประเมิน หลักสูตรฉบับร่าง เป็นการตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่างที่ได้จากข้อ 1 ซึ่งจะประเมินในด้านความ เหมาะสม และ ความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ แล้วทำการแก้ไขปรับปรุงตาม ข้อเสนอแนะ ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำผลการสร้างหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน เพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร เป็นการนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรในขั้นตอนที่ 3 มาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะนำไปใช้ต่อไป

3. หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) ประกอบด้วย

3.1 แนวคิดพื้นฐาน คือ สาระสำคัญของจิตสาธารณะ ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ รวมถึงแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

3.2 หลักการและเหตุผล คือ เหตุผลที่นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรเสริม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ ปัญหาการขาดจิตสาธารณะของเยาวชน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะในสถานศึกษา ร่วมกับการพิจารณาข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาในการดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มกิจกรรม ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ มากำหนดความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

3.3 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างจิตสาธารณะทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) อย่างเป็นระบบ โดยให้นิสิต รับรู้ เข้าใจ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามสิทธิ บทบาท หน้าที่ และความสามารถของตน ในการรักษาสัมบัติส่วนรวม มีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการ หาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น

3.4 โครงสร้างหลักสูตร แบ่งออกเป็น 4 หน่วยการเรียนรู้ 8 กิจกรรม ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมตลอดหลักสูตรรวม 40 ชั่วโมง ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แก่นนำจิตสาธารณะ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากวิถี ซีเอสอาร์ (Civic and Social Responsibility) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี โดยทุกหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม การวัดและประเมินผล และบันทึกผลการจัดการเรียนรู้

3.5 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จำแนกเป็น 4 ขั้นตอน ตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ ซึ่งได้จากการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย ของเดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในความกระจ่างในค่านิยม (Value Clarification) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) เป็นการสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) และกระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบบุคคล สื่อต่าง ๆ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรอง ผ่านกระบวนการกระทำ (Production Process) เช่น การจดบันทึก การอภิปราย การสัมภาษณ์ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม และ การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการใช้กระบวนการจูงใจ ผ่านบุคคล ตัวอย่าง ชุมชนคนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ การวิเคราะห์สภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัย และชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing) เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาจัดระบบทางความคิดให้สะท้อนสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยการทำโครงการ เริ่มจาก การคัดเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการตามแผน การประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.6 การวัดและประเมินผล ใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นแนวทางในการวัดและประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรตลอดระยะเวลาในการจัดหลักสูตร ได้แก่ การตอบแบบสอบถาม การปฏิบัติใบงาน การตรวจใบงาน การสังเกต การสนทนากลุ่ม การจดบันทึก การรายงานตนเอง ผลงาน การประเมินผลการปฏิบัติโครงการ เป็นต้น

4. ประสิทธิผลของหลักสูตร หมายถึง ผลที่แสดงถึงความสำเร็จของการนำหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ไปใช้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งพิจารณาจาก 3 ส่วน คือ

4.1 ระดับจิตสาธารณะ โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดจิตสาธารณะ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในภาพรวมและรายด้าน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และ ด้านพฤติกรรม ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ในหลักสูตร

4.2 ผลการประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ โดยการวิเคราะห์สรุปผลการประเมินโครงการจิตสาธารณะ ใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจและคัดเลือกปัญหา 2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 3) การวางแผนหาแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา 4) การลงมือปฏิบัติจริง 5) การสรุปผลและประเมินโครงการ จากการประเมินของวิทยากร และกลุ่มนิสิต ตามแบบประเมินและเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในใบงานที่เกี่ยวข้อง

4.3 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร โดยการประเมินความรู้สึกของนิสิตที่เกิดขึ้นหลังจากการเข้าร่วมหลักสูตร ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ซึ่งผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนา
 - 1.1 ธรรมชาติและประเภทของนิสิตนักศึกษา
 - 1.2 ลักษณะของนิสิตนักศึกษาในศตวรรษที่ 21
 - 1.3 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนา
2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับหลักสูตรเสริม
 - 2.1 ความหมายของหลักสูตรเสริม
 - 2.2 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม
 - 2.3 วัตถุประสงค์และลักษณะสำคัญของหลักสูตรเสริม
 - 2.4 การพัฒนหลักสูตรเสริม
3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
 - 3.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 3.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ
 - 3.3 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ
 - 3.4 แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ
 - 3.5 แนวทางการวัดและประเมินจิตสาธารณะ
 - 3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
4. แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ
 - 4.1 กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain)
 - 4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)
 - 4.3 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)
 - 4.4 การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method)
 - 4.5 การทำความเข้าใจในความกระจ่างในค่านิยม (Value clarification)
 - 4.6 สรุปกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์และแนวทางการพัฒนา

1.1 ธรรมชาติและประเภทของนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 17 – 22 ปี เป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตจากวัยเด็กย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ สมองมีการพัฒนาสูงสุดและเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต วัยนี้จะมีพัฒนาการด้านเชาวน์ปัญญาถึงขั้นสูงสุด แต่ก็มีอารมณ์อ่อนไหว แปรปรวน และเริ่มจะสนใจเกี่ยวกับค่านิยมและจริยธรรมต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบสิ่งที่ตนเรียนรู้ในอดีตกับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวัย ทั้งเพศเดียวกัน และเพศตรงข้าม การตัดสินใจเลือกค่านิยมมักจะเป็นการเลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง และเริ่มเห็นความจำเป็นของการผสมผสานค่านิยมของตนเองกับสังคม (พระมหาสุพิน ชินนะปัด. 2546: 10) ซึ่งสอดคล้องกับ สวัสดิ์ สุคนธรังสี (อ้อมใจ วงษ์มณฑา. 2552: 27 อ้างอิงจาก สวัสดิ์ สุคนธรังสี. 2519: 19) ที่ได้อธิบาย “ลักษณะพิเศษ” ของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาว่า “...มีอารมณ์ที่อ่อนไหวมากกว่าบุคคลในวัยอื่น ขณะเดียวกัน ก็กระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลองสิ่งใหม่ มีความคิดคำนึงค่อนข้างเพ้อฝัน และพร้อมที่จะรับอุดมการณ์ที่ตนเชื่อ...วัยนี้ จึงเป็นวัยที่กำลังแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) และเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาโดยเฉลี่ยสูงกว่าบุคคลอื่นในวัยเดียวกัน” และ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543: 26, 29) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะพิเศษของนิสิตนักศึกษว่า “มีความกระตือรือร้นและสนใจ ในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทุนไม่ได้ที่จะเห็นสภาพความไม่ถูกต้องหรือความไม่ยุติธรรมในสังคม ชีวิตของนิสิตนักศึกษาเป็นชีวิตอิสระในการคิดและแสดงออก ... นิสิตนักศึกษาไม่ใช่ผู้ติดตามที่คอยรับแต่สิ่งที่มหาวิทยาลัยและอาจารย์ป้อนให้ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เข้ามาในรั้วมหาวิทยาลัย ด้วยความรู้สึกที่หลากหลาย ทั้งความกังวล ความหวัง ความรัก ความเกลียด ในขณะที่ต้องฟัง คิด อ่าน เขียน และเรียนไปพร้อม ๆ กัน” นอกจากนี้ มอนเร (อ้อมใจ วงษ์มณฑา. 2552: 27; อ้างอิงจาก Monroe. 1977: 182) เจ้าของแนวคิดในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในลักษณะเอกัตบุคคล มีความเห็นว่า นิสิตนักศึกษาโดยธรรมชาติจะเป็นคนที่มีอารมณ์รุนแรง มีอุดมคติสูง และทุนไม่ได้ต่อความยุติธรรมของสังคม ในระยะแรกที่นิสิตนักศึกษาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย จะมีบุคลิกภาพที่ไม่ชัดเจน แต่เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปแล้วจะมีลักษณะเฉพาะตนค่อนข้างแน่นอน ดังนั้น ชีวิตในมหาวิทยาลัย จึงควรเป็นชีวิตที่นิสิตนักศึกษาได้รับการพิจารณา ทดสอบ คัดเลือก และยึดเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน

การทำความรู้จักหรือศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของนิสิตนักศึกษานั้น โดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมายหลัก 3 ประการ (พระมหาสุพิน ชินนะปัด. 2546: 11 อ้างอิงจาก พรชูลี อาทวอำรุง บรรณาธิการ. 2525: 194) คือ 1) ศึกษาเพื่อเป็นผู้รู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในทุกด้าน 2) ศึกษาเพื่อเป็นผู้จัดบริการให้กับนิสิตนักศึกษา เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ดำเนินกิจกรรมและกิจการนิสิต

นักศึกษา รวมทั้งบริการอื่น ๆ เช่น การให้คำปรึกษา การให้ทุน การดูแลหอพัก เป็นต้น และ 3) ศึกษาเพื่อเป็นผู้สอนนิสิตนักศึกษาที่ดี เป็นการรู้จักและเข้าใจนิสิตนักศึกษาเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการทำความเข้าใจในตัวนิสิตนักศึกษา จะช่วยให้ การเรียนการสอนและการจัดระบบการศึกษามีความสอดคล้องกันยิ่งขึ้น รวมทั้งการจัดบริการด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการทั้งของนิสิตนักศึกษาและสังคมโดยรวม ตลอดจนสามารถวางแผนงานในการปกครอง หรือ บริหารนิสิตนักศึกษาได้อย่างสมเหตุสมผลและทันต่อเหตุการณ์ (ประกอบ คูปรัตน์. 2530: 182)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การศึกษาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะและประเภทของนิสิตนักศึกษา จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน รวมทั้งกิจการนิสิตนักศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประมวลลักษณะของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ไว้ดังนี้

คอฟแมน (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2530: 41-42; อ้างอิงจาก Kauffmann. 1968) ได้ประมวลลักษณะโดยรวมของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยไว้ 6 ลักษณะ คือ

1. ผู้ที่เข้ามาแสวงหาความรู้ และมุ่งมั่นในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งเขามีความเชื่อถือนในศาสตร์นั้น ๆ เขาอยากจะมีความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวัง เพราะไม่ได้พบเช่นนั้น

2. ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัยก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามาวิทยาลัย เพราะเขานึกว่าจะเป็นที่ทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทางบ้าน พยายามคิดหาทางห่างจากบ้านเพื่อต้องการความอิสระ จึงต้องการคนที่ช่วยสนองความต้องการทางจิตใจ หาคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน

3. เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคตินั้นเสีย เขาอยากที่จะช่วยคนอื่น และสนใจปัญหาของสังคม ซึ่งในด้านนี้ มหาวิทยาลัยจะไม่ได้คำนึงถึง หรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้คอยช่วยจัดประสบการณ์ หรือเปิดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน

4. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่า มีสิ่งยั่วยุรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางไปทางอื่น กิจกรรมต่าง ๆ สนุกสนานกว่า ไม่ต้องกังวลเดือดเนื้อร้อนใจ และได้รับการบีบคั้นจากการเรียน นิสิตนักศึกษาบางคน อาจตั้งความหวังในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจและผิดหวังมาก จึงต้องหันความสนใจไปด้านอื่น บางครั้งอาจจะนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนันและการติดยาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

5. ต้องการค้นพบตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่มักจะไม่พอใจความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนี้ การเรียนในระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจผิดว่าตนเองโง่มาก เพียงเพราะสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียง 1 วิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ขึ้นมาได้

6. มีความขัดแย้งและมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหาร ลักษณะของนิสิตนักศึกษาในด้านนี้ อาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างในบางมหาวิทยาลัย โดยการมีนิสิตนักศึกษาตัวแทนที่มีส่วนร่วมในการบริหาร จะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่มีความเที่ยงตรง และสิ่งที่ตัวแทนของเขาทำย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้

ทองเรียน อมรชกุล (2525: 39) ได้จำแนกลักษณะนิสิตนักศึกษาตามชั้นปี ไว้ดังนี้

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เข้ามหาวิทยาลัย เพื่อหวังความสำเร็จในเชิงวิชาการ ต้องการเข้าใจตนเอง แสวงหาเอกลักษณ์ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกทั่วไปของนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ จะมีความรู้สึกกังวลปนกันระหว่างความกลัวกับความตื่นเต้น และจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มักจะไม่พอใจมหาวิทยาลัย บางกรณีนิสิตนักศึกษาจะมีความเบื่อและรู้สึกเฉย ๆ ไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพทั่วไปในมหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษาจะเกิดความรู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง เป็นคนขาดความรับผิดชอบ ทางออกของนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้คือ การรวมกลุ่ม และริเริ่มสร้างเสริมความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมกลุ่มเพื่อน (Peer Culture)

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก โดยจะมีความคิดเห็น ค่านิยมในแนวทางเดียวกัน ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แต่ก็ยังมีลักษณะที่คล้ายกับนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คือ มีความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ และมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มีความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย และจะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยค่อนข้างน้อย เริ่มไม่สนใจวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของนิสิตนักศึกษา (Student Culture) ในมหาวิทยาลัย รวมทั้ง ไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนิสิตนักศึกษาด้วยกัน สนใจเรื่องส่วนตัว โดยเฉพาะชีวิตหลังการเรียนจบแล้ว

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ต่างก็มี ลักษณะบุคลิกภาพ ความสามารถ สติปัญญา อารมณ์ และ ความมุ่งหมายในการศึกษา แตกต่างกันตามสภาพภูมิหลังของแต่ละคน ซึ่งมีนักการศึกษาบางท่านสรุปประเภทของนิสิตนักศึกษาตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

คล้าก และ ไทรว (พรพนา อรรถจรณ์. 2528: 20-21; อ้างอิงจาก Clark and Trow. 1966: 24) แบ่งประเภทนิสิตนักศึกษา ตามระดับความคิดเห็นทางปัญญา และการแสดงออกต่อมหาวิทยาลัย ได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. พวกบทบาททางวิชาการ (Academic) นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ เป็นพวกที่ขยันหมกมุ่นอยู่กับวิชาการ มักชอบแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในเชิงวิชาการ และชอบเข้าร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ ชอบทำงานหนัก ได้รับความสำเร็จในทางวิชาการ มีเกรดเฉลี่ยสูง เมื่ออยู่นอกห้องเรียนมักพูดคุยถึงแต่เรื่องเกี่ยวกับวิชาการเป็นประจำ โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว วัตถุประสงค์ของนิสิตนักศึกษาประเภทนี้ คือการได้เข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

2. พวกบทบาทความคิดก้าวหน้า (Nonconformist) นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ เป็นผู้มีความคิดอ่านในเชิงวิชาการและสติปัญญาดี แต่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของทางมหาวิทยาลัย มีแนวโน้มที่จะแสวงหาสิ่งที่มีความหมายเฉพาะต่อชีวิตของตนเอง มีความสนใจในเรื่องการประกอบอาชีพเพียงเล็กน้อย และไม่ชอบร่วมกิจกรรมนิสิตนักศึกษา สนใจเรื่องปัญหาและข้อเสนอเกี่ยวกับสังคมถือว่า สังคมมีความสำคัญมากกว่าสถาบันของตน ลักษณะเด่น คือ มีความคิดเห็นเป็นอิสระของตัวเอง และมักเป็นความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับค่านิยม และแบบแผนวัฒนธรรมเดิมของมหาวิทยาลัย จะไม่ให้ความร่วมมือกับกิจการของทางมหาวิทยาลัย ไม่ชอบวุ่นวายกับครู อาจารย์ ชอบใช้ชีวิตในแบบฉบับของตนเอง มุ่งเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น พวกฮิปปี้ พวกชอบใช้ชีวิตสนุกสนาน พวกชอบเล่นการเมือง พวกวางเฉย เป็นต้น

3. พวกบทบาทแบบชีวิตมหาวิทยาลัย (Collegiate) นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่ผูกพันและจงรักภักดีต่อมหาวิทยาลัยสูง ปฏิบัติตนสอดคล้องกับความต้องการของมหาวิทยาลัย แต่จะไม่หมกมุ่นในวิชาการมากนัก และไม่สนใจปัญหาสังคมหรือการเมือง นิยมใช้ชีวิตอย่างสนุกสนานกับบรรยากาศของสถาบัน ชอบเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษนอกหลักสูตรทุกอย่าง ชอบการรวมกลุ่ม และมีเพื่อนมากในมหาวิทยาลัย

4. พวกบทบาทแบบวิชาชีพ (Vocational) นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ โดยปกติแล้ว ไม่ชอบด้านวิชาการ ซึ่งต้องใช้สติปัญญามาก และไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของมหาวิทยาลัย แต่เห็นว่าการศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นการฝึกฝนทางอาชีพอย่างแท้จริง จึงมุ่งฝึกฝนตนเองเพื่อจะได้มีความชำนาญในการที่จะได้ออกไปประกอบอาชีพให้ได้ผลดี ไม่สนใจในการออกความเห็น

หรือการเรียนรู้ในเชิงวิชาการ และไม่สนใจกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมนอกหลักสูตรทุกประเภท ยกเว้นกิจกรรมที่มีรายได้ อีกทั้งไม่มีความผูกพันกับสถาบันมากนัก

ซูเมอร์ และ แสตนฟิลด์ (ศิริพันธุ์ บำรุงทรัพย์. 2529: 19-20; อ้างอิงจาก Schumer and Stanfield) แบ่งประเภทของนิสิตนักศึกษาตามแนวบทบาท ได้ 8 ประเภท ดังนี้

1. แนวบทบาททางวิชาการและการเป็นนิสิตนักศึกษา (Academic and Scholarly Role Orientation) นิสิตนักศึกษาจะสนใจแต่เรื่องที่เป็นสาระความรู้อย่างเป็นทางการในวิชาที่ลงทะเบียนเรียนในสถาบัน
2. แนวบทบาทในการใช้สติปัญญา (Intellectual Role Orientation) นิสิตนักศึกษาจะเน้นในเรื่องของโลกและศิลปะและปรัชญาหรือแนวคิด ไม่เน้นโครงสร้างทางวิชาการของสถาบันและวิชาเรียนในสถาบัน
3. แนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่ (Consummatory Collegiate Role Orientation) นิสิตนักศึกษาจะสนใจในกิจกรรมทางสังคมที่เขามองว่าเป็นกิจกรรมที่สนุก
4. แนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์ (Instrumental Collegiate Role Orientation) นิสิตนักศึกษา ต้องการมีบทบาทในฐานะผู้นำ ผู้บริหาร องค์กร ทำงานเพื่อสร้างสมประสบการณ์ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป
5. แนวบทบาทที่ยึดถือระบบกรีก (Orientation to Greek-Letter System) เป็นนิสิตนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะ มีตระกูลดี เมื่อมาเรียนก็มาอยู่รวมกันในกลุ่มนิสิตนักศึกษาลักษณะเดียวกัน มีกฎระเบียบ มีผู้คอยดูแล พฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาประเภทนี้อยู่รวมกันในแนวบทบาทในการใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเต็มที่และแนวบทบาทในการนำประสบการณ์จากการทำกิจกรรมในสถาบันไปใช้ประโยชน์
6. แนวบทบาทในการฝึกฝนเพื่อการประกอบอาชีพ (General Vocational Role Orientation) นิสิตนักศึกษาจะมุ่งเน้นทักษะและความรู้ที่ได้จากการเรียนการสอนในวิชาที่ลงทะเบียน ที่เห็นว่ามีประโยชน์ต่อการทำงานในอนาคต
7. แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม (Social Development Role Orientation) นิสิตนักศึกษาจะสนใจในการพัฒนาตนเอง โดยการพบปะบุคคลจำนวนมาก และขอช่วยเหลือคนอื่น
8. แนวบทบาทที่ทำพอบเป็นพิธี (Ritualistic Role Orientation) นิสิตนักศึกษามีแนวโน้มในการอยู่บ้านมากกว่าสถาบัน ต้องการที่จะทำอะไรคนเดียวอยู่เฉย ๆ ไม่ต้องทำอะไร ไม่สนใจวิชาการหรือสภาพแวดล้อมของสถาบัน

นิวคอมป์ และคณะ (ทองเรียน อมรัชกุล. 2525: 36; อ้างอิงจาก Newcomb and others) แบ่งประเภทของนิสิตนักศึกษาออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. คีชีต (Scholars) เป็นนิสิตนักศึกษาที่มีความเป็นเอกัตบุคลลต่ำ แต่มีสติปัญญาสูง ไม่กล้าทำอะไร ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีเพื่อนฝูงน้อย ฉลาด เขาอาจจะมีความเชื่อมั่นว่ามีความเก่งแต่ไม่กล้าแสดงออก คนอื่นมองว่าเป็นคนที่มุ่งมั่นเอาแต่วิชาการ เป็นคนมีเหตุผล รู้จักการวิเคราะห์ ชอบวิเคราะห์คนแต่ไม่ยอมรับอะไรง่าย ๆ

2. บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Individualists) เป็นนิสิตนักศึกษาที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ฉลาด สติปัญญาสูง มองตนเองว่ามีสติปัญญา มีทุกสิ่งทุกอย่างเหนือนิสิตนักศึกษาคนอื่น ทำตามความพอใจของตน โดยไม่คำนึงว่าเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่ มีศิลปะ มีจินตนาการสูง มีความคิดอิสระ อุทิศตนเพื่อการเป็นผู้มีความคิดอิสระและเพื่อการเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

3. พวกไม่มีระเบียบ (The wild Ones) เป็นนิสิตนักศึกษาที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูงไม่ค่อยฉลาด แต่งตัวไม่เรียบร้อย เช่น พวกฮิปปี้ เป็นคนที่เสื่อมโทรม ทำอะไรตามความพอใจ ไม่สนใจงานด้านวิชาการ สนใจแต่ความสนุกสนาน งานรื่นเริง ทำตัวเองให้เด่นอยู่เสมอ ไม่มีระเบียบวินัย

4. พวกฝักใฝ่การเมือง (Political Activist) เป็นนิสิตนักศึกษาที่ชอบยุ่งการเมือง มีวิจรรณญาณของการเมืองเป็นนักปฏิรูป (Civil-Mind Reformist) ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระดับมหาวิทยาลัยหรือระดับประเทศ สนใจในงานสาธารณประโยชน์

5. กลุ่มสังคม (The Social Group) เป็นนิสิตนักศึกษา ที่มีความเป็นตัวของตัวเองต่ำ สติปัญญาต่ำ สนใจเฉพาะเรื่องของกลุ่ม เรื่องสนุกสนาน ไม่สนใจงานวิชาการ มีนัดกับเพื่อนต่างเพศเสมอ

6. ผู้นำ (Leaders) เป็นนิสิตนักศึกษาที่สนใจในเรื่องการบริหารของมหาวิทยาลัยที่ตนเองศึกษาอยู่ต้องการที่จะมีตำแหน่งเป็นกรรมการของกลุ่มต่าง ๆ ในสถาบัน ทำตนเป็นผู้รอบรู้ และเจ้ากี้เจ้าการในกิจการต่าง ๆ

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530: 54-55) แบ่งประเภทนิสิตนักศึกษาตามระดับสติปัญญา 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทเฉลียวฉลาดและไว นิสิตนักศึกษาประเภทนี้มีความมั่นใจในตนเองสูง มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ชอบศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ทั้งโดยการอ่าน และฟังการอภิปรายทางวิชาการ มีความสนใจทุกอย่าง เรียนรู้ได้เร็ว เพียงอาจารย์บอกถึงหัวข้อก็สามารถเข้าใจเนื้อหาวิชาและ

สามารถอธิบายเนื้อหาในหัวข้อต่าง ๆ นั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งนิสิตนักศึกษาประเภทนี้มีเพียงร้อยละ 5 ของนิสิตนักศึกษาทั้งหมด

2. ประเภทฉลาด นิสิตนักศึกษาประเภทนี้มีความพร้อมในการศึกษา มีความคิดเชิงเหตุผลดี สามารถเรียนรู้ได้ดีทุกวิชา เมื่ออาจารย์บอกถึงหัวข้อที่จะสอน และอธิบายเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อยก็เข้าใจสาระที่สอนได้เป็นอย่างดี ซึ่งนิสิตนักศึกษาประเภทนี้มีเพียงร้อยละ 15 ของนิสิตนักศึกษาทั้งหมด

3. ประเภทปานกลาง นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ มีความพร้อมบางประการ เช่น ความพร้อมด้านพื้นฐานความรู้ แต่ไม่พร้อมเรื่องการเงิน หรือมีความพร้อมเรื่องการเงินแต่ไม่มีความพร้อมเรื่องวิชาการในระดับอุดมศึกษา ไม่เข้าใจวิธีการจดคำบรรยาย โดยจับประเด็นไม่เป็น ขาดการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง หรือบางกรณีก็ขาดความพร้อมด้านพื้นฐานความรู้ตั้งแต่การเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษามาแล้ว นิสิตนักศึกษาประเภทนี้อาจารย์จำเป็นต้องบอกถึงหัวข้อที่จะสอน อธิบายสาระแต่ละหัวข้ออย่างชัดเจน พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ซึ่งนิสิตนักศึกษาประเภทนี้มีประมาณร้อยละ 70 ของนิสิตนักศึกษาทั้งหมด

4. ประเภทอ่อน นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เรียนรู้ค่อนข้างช้า อาจารย์จำเป็นต้องบอกถึงหัวข้อ ที่จะสอน และอธิบายเนื้อหาในแต่ละหัวข้ออย่างชัดเจน พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบและอธิบายซ้ำ ๆ หลายครั้ง บอกเหตุผลที่สอนและประโยชน์ที่ได้จากการเรียน รวมทั้งให้ทำแบบฝึกหัดประกอบ นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่มักจะเข้าเรียนสม่ำเสมอ แต่ไม่เคยสอบได้คะแนนดี ซึ่งนิสิตนักศึกษาประเภทนี้มีประมาณร้อยละ 10 ของนิสิตนักศึกษาทั้งหมด

นอกจากนี้ ชาญชัย อินทรประวัติ (2555: เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องพัฒนานักศึกษา ด้วยกิจกรรม) ได้จำแนกประเภทของนิสิตนักศึกษาตามหน้าที่หรือภารกิจ และลักษณะการดำเนินชีวิต ในมหาวิทยาลัย 6 ประเภท ดังนี้

1. “A” Students

เก่งวิชา	เป็นเลิศ	ประเสริฐศรี
ไม่รับรู้	สิ่งใด	บรรดามี
ฉันทุซซี่	มีวิชา	พาร่ำรวย

นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ เน้นหน้าที่เรื่องการเรียนรู้เป็นสำคัญ มุ่งศึกษาหาความรู้ในศาสตร์ วิทยาการตามที่ตั้งใจ มีความสนใจในเรื่องอื่น ๆ ไม่มากนัก นิสิตนักศึกษาประเภทนี้จึงค่อนข้างประสบความสำเร็จในการเรียนสูง แต่อาจเกิดประสบการณ์ในเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับชีวิตไม่มากนัก จึงเรียกนิสิตนักศึกษากลุ่มนี้ว่า “A” Students ซึ่งหมายถึงบุคคลที่สอบเมื่อไหร่ก็ได้เกรด A ทุกครั้งไป

2. “Give Me ” Students

เรียกร้อง	ก้องฟ้า	เอามาอีก
ฉันหลบหลีก	การให้	ไม่ใช่ฉัน
ใครจะทุกข์	จะยาก	ช่างหัวมัน
สารพัน	เอามา	ข้าจะเอา

นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ชอบเรียกร้อง อยากไดโน้น อยากได้นี้ ชอบตำหนิผู้คนรอบข้าง เช่น กล่าวหาว่าอาจารย์สอนไม่ดี อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่ทันสมัย ค่าเล่าเรียนแพง เพื่อน ๆ ไม่ให้ความร่วมมือ เพื่อนที่พัวพันกันก็เป็นอุปสรรคในการอยู่อาศัย เป็นต้น นิสิตกลุ่มนี้จึงมีแต่ตำหนิและเรียกร้องจนไม่ค่อยมีจิตใจหรือสมาธิในการเรียน จึงถูกเรียกว่า “Give Me” Students

3. “Country Club” Students

เจ้าสำราญ	งานไม่เอา	เราไม่ชอบ
ถามไม่ตอบ	เวลาสอบ	คอยลอกเขา
แต่งตัวหรู	ฟูฟ่อง	คะนองเมา
พ่อแม่เศร้า	ปวดหัว	ตัวเป็นเกลียว

นิสิตนักศึกษาประเภทนี้รักที่จะแสวงหาความสุขเฉพาะหน้าเป็นสำคัญ ชอบความสนุกสนาน เจ้าสำราญ ชอบงานเลี้ยงสังสรรค์ทุกประเภท หลงใหลในวัตถุนิยม ใช้สินค้าราคาแพง ชอบท่องเที่ยวไปในสถานบันเทิงต่าง ๆ กิจกรรมทางสังคมเป็นเลิศ กิจกรรมนิสิตนักศึกษาเป็นรอง กิจกรรมการเรียนการสอนนาน ๆ จึงจะสนใจเสียที นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้จึงมีชื่อเรียกว่า “Country Club” Students

4. “Me” Students

ตัวของเรา	เรื่องของฉัน	ท่านไม่เกี่ยว
ฉันไม่เกี่ยว	ฉันไม่ยุ่ง	กับใครเขา
กิจกรรม	และงานสร้าง	ฉันไม่เอา
หัวว่างเปล่า	อยู่ไป	เพียงวันวัน

นิสิตนักศึกษาประเภทนี้ไม่มีจุดเน้นเรื่องใดโดยเฉพาะ เป็นไปในลักษณะเรื่อย ๆ ทำอะไรตามใจตนเอง เมื่อมีสิ่งใดมากระทบก็มักจะสนใจในเรื่องนั้น ๆ รู้สึกเฉย ๆ กับการเรียนและการทำกิจกรรม จึงเรียกนิสิตกลุ่มนี้ว่า “Me” Students

5. “We” Students

กิจกรรม	มาก่อน	รู้ร้อนรอนัก
สามัคคี	เพื่อนรัก	สมัครสมาน
ยอมหนี่เรียน	หนี่แล็บ	หลบอาจารย์
ใครเรียกขาน	เรียกใช้	ทันใจจริง

นิสิตนักศึกษาประเภทนี้มีความสนใจในกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก จะกระตือรือร้นและทุ่มเทความพยายามต่าง ๆ ตลอดจนเวลาที่มีย่อยให้กับการทำกิจกรรมทุกประเภท ชอบอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คำนึงถึงหมู่คณะมากกว่าสิ่งอื่นใด จึงเรียกนิสิตกลุ่มนี้ว่า “We” Students

6. “TQF” Students

มีความรู้	มีจรรยา	ศรัทธามนุษย์
ปัญญาผุด	เพราะทักษะ	แสวงหา
รู้จักคิด	วิเคราะห์	เหมาะวิชา
เทคโนโลยี	การสื่อสาร	เบิกบานใจ

นิสิตประเภทนี้เป็นนิสิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในปัจจุบัน เป็นเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตที่ทุกมหาวิทยาลัยต่างก็ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวนิสิตนักศึกษา ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education : TQF :HEd)

จึงเรียกนิสิตกลุ่มนี้ว่า “TQF” Students

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของนิสิตนักศึกษา ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ศึกษาว่าจะศึกษานิสิตนักศึกษาในลักษณะใดก็มักจะแบ่งประเภทไปตามลักษณะนั้น เช่น ประเภทของนิสิตนักศึกษาตามวัฒนธรรมการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ประเภทของนิสิตนักศึกษาตามระดับสติปัญญา และประเภทของนิสิตนักศึกษาตามพฤติกรรมที่แสดงออก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติและประเภทของนิสิตศึกษามีหลากหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การจำแนกของนักการศึกษาแต่ละคน การทำความเข้าใจนิสิตนักศึกษาแต่ละประเภท จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การจัดสภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะ ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาในยุคนี้ อาจมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างออกไป ผู้วิจัยจึงศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของนิสิตนักศึกษารุ่นใหม่ หรือที่เรียกว่า เจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ร่วมด้วย ดังต่อไปนี้

1.2 ลักษณะนิสิตนักศึกษาในศตวรรษที่ 21

การจัดกลุ่มคนรุ่นต่าง ๆ ตามเกณฑ์ช่วงอายุ หรือที่เรียกว่า “เจนเนอเรชั่น” (Generation) เริ่มมาจากแนวคิดของชาวตะวันตก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา (McCrimble. 2003: Online; Burke. 2004: Online; Manpower. 2007: Online) ซึ่งได้จำแนกกลุ่มคนรุ่นต่าง ๆ ออกเป็น 6 กลุ่ม ตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 จำแนกกลุ่มคนรุ่นต่าง ๆ

กลุ่ม	เกิด		อายุ
	ค.ศ.	พ.ศ.	
ซีเนียร์ (Senior)	ก่อน ค.ศ. 1925	ก่อน พ.ศ. 2468	84 ปีขึ้นไป
พรี-บูมเมอร์ (Pre-Boomer) หรือ Traditionalists, Veterans, Silents, Greatest, Builders	ค.ศ. 1926 – 1940	พ.ศ. 2469 – 2483	69 – 83 ปี
เบบี้บูมเมอร์ (Baby Boomer) หรือ Boomer	ค.ศ. 1941- 1960	พ.ศ. 2484 – 2503	49 – 68 ปี
Generation X	ค.ศ. 1961 -1976	พ.ศ. 2504 – 2519	33 – 48 ปี
Generation Y	ค.ศ. 1977- 1995	พ.ศ. 2520 – 2538	14 – 32 ปี
Generation Z	ค.ศ. 1996 - 2009	พ.ศ. 2539 - 2552	ไม่เกิน 13 ปี

จากตาราง 1 แสดงว่า ในศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2001 – 2100 : พ.ศ. 2544 - 2643) นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดอยู่ในเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) คือ กลุ่มประชากรที่เกิดตั้งแต่ ค.ศ. 1977 - 1995 (พ.ศ. 2520 - 2538) (เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล. 2551: 56; วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. 2552: 13; Generation Y: The Millennials. : Online) ซึ่งประชากรกลุ่มนี้เป็นอัตรากำลัง หรือทรัพยากรบุคคลที่สำคัญขององค์กรต่างๆ ในยุคปัจจุบันและอนาคตอันใกล้

เจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น Millennial, Millenium, Dot Com iGeneration, WHY, Internet Generation หรือ Net-Gen, Echo Boomers, Nexters, Einstein Generation, KIPPERS (Kids in Parents' Pockets Eroding Retirement Saving), และ Google Generation เป็นต้น (Martin. 2005 :Online, Yan. 2006 :Online) แต่ละชื่อ สะท้อนถึงคุณลักษณะ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เด่นชัด อาทิ พฤติกรรมช่างซัก ช่างถาม จึงมักจะถูกเรียกว่า Generation WHY ประชากรกลุ่มนี้ เติบโต เรียนรู้ และใช้ชีวิตอยู่ในยุคที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสูง

ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการสื่อสาร และการโทรคมนาคมที่คล่องตัว สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา ง่ายดาย รวดเร็ว ในขณะเดียวกัน ก็ต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ ความไม่แน่นอน ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ สังคม และ ภัยธรรมชาติ จึงนำไปสู่วิถีชีวิตที่รวดเร็ว มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ต้องการการยอมรับและเข้าใจ ชอบอะไรที่ทำหาย มีความอยากรู้อยากเห็น แต่แฝงไว้ด้วยความอ่อนไหวต่อสถานการณ์และความ ไม่แน่นอนของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (Eisner. 2005: 4-15; Martin. 2005: 39-44 and Glass. 2007: 98-103) การศึกษาคุณลักษณะของกลุ่มคนรุ่นใหม่ หรือเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เข้าใจและเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้อย่างเท่าทัน อันจะนำไปสู่การพัฒนา ทรัพยากรบุคคลอันมีค่าของประเทศ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่าน รวมถึงองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะของกลุ่มคนรุ่นใหม่ หรือ เจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ไว้ ดังนี้

เดชา เดชะวัฒนไพศาล. (2551: 56-60) ได้สรุปคุณลักษณะเด่น และคุณลักษณะที่อาจเป็น ข้อจำกัด ของ เจนเนอเรชั่นวาย ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะเด่น

1. สามารถปรับตัวได้ดี (Adaptability) ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองอาจไม่คุ้นเคย มาก่อน แต่พร้อมที่จะเรียนรู้และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง
2. เรียนรู้ได้เร็ว มีความสนใจใฝ่รู้ และมีทักษะในการใช้งานเทคโนโลยีสูง (Technological Savvy) ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันอย่างเป็นธรรมชาติ
3. สามารถทำงานได้หลายประเภท (Multi- Tasking Efficiency) ทั้งนี้เนื่องมาจาก ความทะเยอทะยานและความต้องการที่จะประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วและโดดเด่นล้ำหน้า คนอื่น ๆ โดยดูตัวอย่างจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงและมีฐานะร่ำรวยเป็นแรงจูงใจ สำคัญ
4. ชอบงานที่ทำหาย มีความมุ่งมั่นและต้องการประสบความสำเร็จ (Achievement Oriented) สูง โดยเฉพาะในฐานะปัจเจกบุคคลที่ต้องการการยอมรับนับถือ

คุณลักษณะที่อาจเป็นข้อจำกัด

1. อดทนอดกลั้นต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ในระดับที่จำกัด (Impatient) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความ รวดเร็ว ความสะดวก สบาย และทางเลือกมากมายของสื่อและเทคโนโลยีที่ตอบสนองความพึงพอใจ ในระยะสั้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. ข้างสงสัยและข้างซักถาม (Skeptical) เนื่องจากต้องการคำตอบที่รวดเร็ว โดยอาจคิด ว่าการซักถามทำให้ประหยัดเวลาเมื่อเทียบกับการค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ถึงแม้มีประสบการณ์ ไม่มาก แต่ต้องการรู้ทุกอย่างอย่างรวดเร็ว

3. มีความเป็นตัวของตัวเองสูงและแสดงออกถึงความเป็นตัวเองอย่างชัดเจน (Self Expressive) ซึ่งต้องการให้คนอื่น ๆ สนใจตน เอาประเด็นของตนเองเป็นหลัก และสำคัญที่สุด โดยอาจไม่สนใจผู้อื่น ระดับอาวุโส ลำดับก่อนหลัง หรือการคำนึงถึงผลกระทบอื่น ๆ ที่อาจเกิดตามมา

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2552 :13) กล่าวถึงคนเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ไว้ว่าเป็นคนที่พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง เชื่อว่าทุกอย่างย่อมมีวิวัฒนาการ ทุกอย่างจะต้องปรับตัวเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ติดกรอบ เชื่อในพลังของความคิดเชิงบวก ชอบทำงาน เป็นทีมให้ความสำคัญกับความสมดุลของชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวเป็นอันดับหนึ่ง (Work Life Balance) โดยแสดงคุณลักษณะเด่น ๆ ดังนี้

1. มีชีวิตอยู่เพื่อวันนี้ ไม่มองอนาคต
2. “ทำไมต้องทำอย่างนี้” จะมีการตั้งคำถามอยู่ตลอดเวลา
3. วิถีชีวิต (Life style) เปลี่ยนแปลงเร็ว มีอุปกรณ์เทคโนโลยีใหม่ ๆ
4. มีความมุ่งมั่น อยากเห็นตัวเองประสบความสำเร็จ ชอบ/อยากให้ผู้อื่นให้ความสำคัญ
5. มีความรับผิดชอบการทำงานที่ตัวเองทำอย่างชัดเจน
6. มีการวัดผลงานที่เป็นระบบ ชัดเจน ผลการประเมิน (feedback) เป็นรูปธรรม
7. คิดว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในทีม
8. ชอบความหลากหลาย ชอบสิ่งที่ท้าทาย และปรับตัวเก่ง
9. ชอบทำงานกับคนที่มีความแตกต่างกัน
10. มีความเป็นตัวของตัวเองสูงมาก เพราะเติบโตมากับการศึกษาที่ดี เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
11. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ชอบทำงานเป็นทีม)
12. ไม่ชอบอยู่ในกรอบ ไม่ชอบทำอะไรที่เป็นขั้นตอน
13. เป็นคนที่อ่อนไหวง่าย (sensitive) ชอบคนที่เข้าถึงความรู้สึก เข้าอกเข้าใจ
14. เป็นคนที่มีการคาดหวังในการทำงานสูงมาก งานต้องแปลก ต้องดี มีคุณค่า
15. มีความต้องการผลตอบแทนสูง การชมเชย คาดหวังจากเจ้านาย/หัวหน้าว่ามีศักยภาพ
16. เป็นแบบอย่างได้ เข้าใจความรู้สึกในการทำงานของเขา Life style สมดุลกับการทำงาน
17. อัตราการลาออกสูง 6 – 12 ปี จะเริ่มหางานใหม่
18. เน้นกระบวนการ (process) มากกว่าเนื้อหา (content)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปลักษณะเด่น ของเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ได้ว่า มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ที่พยายามให้ลูกมีความมั่นใจในตัวเอง กล้าแสดงออก ทำให้กลุ่ม Baby Boomer และ เจนเนอเรชั่นเอกซ์ (Generation X) มองว่าก้าวร้าว และชอบโชว์ ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้การไม่เคารพผู้อื่นเป็นไปโดยอัตโนมัติ แต่จะให้การเคารพ

ตามความพอใจส่วนบุคคล ไม่ว่าจะอายุจะเท่ากัน อายุมากกว่าหรือน้อยกว่าก็ตาม เมื่อเทียบกับ เจนเนอเรชันเอกซ์ (Generation X) ซึ่งจะเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าหรือผู้ที่อาวุโสกว่า นอกจากนี้ สิ่งที่ เจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ต้องการ คือ การทำสิ่งที่ตนรัก ต้องการความร่ำรวยและมีชื่อเสียง หรือเป็นบุคคลที่ผู้อื่นให้ความสนใจและยอมรับ รวมถึงต้องการความยืดหยุ่น โดยเฉพาะเรื่องของเวลา ต้องการอิสระ ต้องการคำตอบเพราะชอบถาม ต้องการคนฟัง และต้องการโลกส่วนตัว รวมถึงการลอง อะไรใหม่ๆ ให้ชีวิตที่ทำให้ได้ลุ้น ได้เสี่ยง แต่เล็ก ๆ แล้วในใจของคนเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ต้องการบรรยากาศที่เป็นมิตรชอบทำงานเป็นทีม ในสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เช่น ชอบแต่งตัว ก็มักต้องการทำงานในแวดวงแฟชั่น หรือในองค์กรที่ต้องแต่งตัวไปงานต่างๆ หรือ ชอบนอนดึกตื่นสาย ก็มักต้องการทำงานในองค์กรที่ยืดหยุ่นในเรื่องเวลา และต้องการให้คนมองว่า เขาเป็นผู้มีความสามารถ และต้องการโอกาสในการพิสูจน์ความสามารถตนเอง โดยเฉพาะต้องการ ความสำเร็จในชีวิตอย่างรวดเร็ว เช่น ได้รับตำแหน่งระดับผู้จัดการเมื่ออายุไม่เกิน 20 ปี เป็นต้น (Martin. 2005 :Online, Yan. 2006 :Online ,Generation Y:The Millennials. Online; Eisner. 2005: 4-15; Martin. 2005: 39-44 and Glass. 2007: 98-103) นอกจากนี้ เจนเนอเรชันวาย (Generation Y) มักจะไม่ผูกพันกับองค์กร แต่จะผูกพันกับวิชาชีพ กล้าแสดงออกทางความคิด การพูด การแต่งกาย มีความอดทนต่ำ ชอบท้าทายกฎระเบียบ ไม่เฉพาะกฎขององค์กรเท่านั้น แต่รวมถึงแนวปฏิบัติ ที่มีอยู่เดิม มีความทะเยอทะยาน ต้องการประสบความสำเร็จในระยะเวลานับสั้น ค่อนข้างกับเทคโนโลยี ชอบการเปลี่ยนแปลง มีความกระตือรือร้น มองโลกในแง่ดี มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และชอบคิด อะไรนอกกรอบ รวมถึงชอบถาม “ทำไม” ด้วยความอยากรู้มากกว่าเพียงการคอยรับคำสั่ง

ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนั้น เป็นลักษณะของนิสิตนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหน่วยงาน สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการพัฒนาสังคม ต่างก็ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อนำมา กำหนดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน แต่ยังคงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

1.3 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์

การกำหนดคุณลักษณะหรือความคาดหวังที่เกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์นั้น มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามความคิดและความเชื่อของนักคิด นักวิชาการ แต่ละคน รวมถึงศักยภาพของแต่ละสถาบัน และที่สำคัญคือความต้องการของสถานประกอบการซึ่งเป็นผู้ใช้บัณฑิตโดยตรง จากการสะท้อนความคิดเห็นของผู้ประกอบการในวาระโอกาสต่างๆ พบว่าบัณฑิตในปัจจุบัน จำนวนไม่น้อยขาดคุณภาพ ใช้งานไม่ได้ และขาดทักษะที่ดีพอสำหรับการทำงาน ดังนั้น คุณลักษณะของบัณฑิตในอนาคตที่สถานประกอบการภาคเอกชนต้องการ คือ ความสามารถในการปรับตัวกับผู้ร่วมงาน ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความสามารถในการสื่อสารข้อความ ความสามารถในการนำเสนอ ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ และการคิดเชิงวิเคราะห์ แสดงออกถึงความเป็นผู้รับผิดชอบ และบริหารเวลาได้ดี พร้อมทั้งจะปฏิบัติตนในกรอบระเบียบของหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธรรม อารีกุล และคนอื่น ๆ (2540) ที่ศึกษาพบว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพบัณฑิต กล่าวโดยสรุปมีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับความสามารถทางภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในส่วนของภาษาไทย พบว่า การสื่อสารข้อความทางการเขียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ อยู่ในระดับน่าพอใจ ในส่วนภาษาอังกฤษ พบว่าการพูดเพื่อสื่อสารข้อความอยู่ในระดับอ่อน บัณฑิตที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีมีไม่มากนัก
2. ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีค่านิยมหลายประการที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต เช่น ขาดความอดทน เป็นต้น
3. ปัญหาทางด้านความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ เช่น ขาดความสามารถในการประยุกต์วิชาการสู่สภาพความเป็นจริงของสังคม ขาดการสร้างสรรค์ในทางวิชาการ แสดงออกถึงความไม่เท่าทันในวิทยาการสมัยใหม่ๆ ในศาสตร์สาขานั้นๆ
4. ปัญหาด้านการขาดความสามารถในเชิงการคิดวิเคราะห์ และการคิดในเชิงบูรณาการ การมองประเด็นปัญหา ตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหา มักจะมีความคิดแบบแยกส่วน
5. ปัญหาในด้านการขาดการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่
6. ปัญหาการขาดนิสัยของการใฝ่รู้ ซึ่งพบว่า ความรู้รอบตัวหรือความรู้ทั่วไปทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ของบัณฑิตยังมีไม่มากพอ

จากความคิดเห็นของสถานประกอบการ และ ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาคุณภาพบัณฑิต สรุปได้ว่า การสร้างคนให้มีกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังใจที่สมบูรณ์ ถือเป็นภารกิจที่สำคัญของชาติโดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการศึกษา จึงได้มีการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของชาติ (2547: 3) เพื่อกำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ในมาตรฐานที่ 1

ซึ่งมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เหมาะสมกับช่วงวัย ตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพ ร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ได้กำหนดตัวบ่งชี้ไว้ ดังนี้

1. กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา

เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

2. ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคม

2.1 คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้สังคม

3. ทักษะการเรียนรู้และปรับตัว

3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดีและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. ทักษะทางสังคม

4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะ และความสามารถ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมโลกโดยสันติวิธี

5. คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

5.1 คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต

5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบต่อทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตามตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

จากการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีการออกประกาศ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา (2549 :2) ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2549 เพื่อกำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ไว้ว่า บัณฑิตระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม

ได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยมีตัวบ่งชี้หลัก ได้แก่ 1) มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล 2) มีจิตสำนึก ดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม 3) มีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีการดูแลเอาใจใส่รักษาสุขภาพของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education : TQF :HEd) เพื่อเป็นกรอบให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และเพื่อประโยชน์ต่อการรับรองมาตรฐานคุณวุฒิ ในระดับอุดมศึกษา และเป็นการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชา ดังนั้น คุณภาพของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชา จึงต้องเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดและต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้สาขา/สาขาวิชา ที่เน้นทักษะปฏิบัติต้องกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะพิเศษเพิ่มเติมด้วย

สำหรับมาตรฐานผลการเรียนรู้นิสิตรดับปริญญาตรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย 5 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral) ได้แก่ การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม และด้วยความรับผิดชอบต่อทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัย และการปฏิบัติตนตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม

2. ด้านความรู้ (Knowledge) ได้แก่ ความสามารถในการเข้าใจ การนึกคิด และการนำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการ ทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่างๆ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

3. ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) ได้แก่ ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่าง ๆ ในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility) ได้แก่ ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผน และรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skills) ได้แก่ความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และสถิติ ความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

จากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 เรื่อง พัฒนาศาสตร์แห่งบูรณาการผ่านเครือข่ายบัณฑิตอุดมคติไทย ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาบัณฑิตไทยตามแผนพัฒนาอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี ว่า การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ควรปลูกฝังให้บัณฑิตสามารถที่จะเรียนรู้วิธีที่จะเรียนรู้ และศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มีเจตคติการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เพราะศาสตร์บางศาสตร์มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว และที่สำคัญต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการใช้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี สถาบันการศึกษาจึงต้องพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทยให้มีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิทางการศึกษา อย่างน้อย 5 ด้าน ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น (สำนักงานมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. 2553: 120-121)

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 3) ยังกล่าวถึงคุณลักษณะบัณฑิต 6 ประการ ที่สังคมในศตวรรษที่ 21 ต้องการ คือ

1. มีวิสัยทัศน์ ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร สามารถเลือกรับ เลือกปฏิเสธ และอธิบายได้ว่าจะหาประโยชน์อะไรได้จากข้อมูลข่าวสาร และเป็นผู้สร้างโลกทัศน์
2. มีความสามารถติดต่อสื่อสาร และสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีค่านิยมในการตัดสินใจ และอธิบายได้ว่าตัดสินใจเพื่ออะไรและเพราะอะไร มีความเข้าใจยอมรับความแตกต่างของลักษณะวัฒนธรรม
4. เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา มีสมรรถภาพในการคิดวิเคราะห์เป็นระบบ
5. เป็นบุคคลที่เต็มใจร่วมแก้ปัญหาสังคมสิ่งแวดล้อมด้วยสันติวิธี เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และปกป้องสิทธิมนุษยชน

6. สามารถจัดการกับอารมณ์ ควบคุมความเครียด รวมทั้งปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

นอกจากนี้ สุรพงษ์ มาลี. (2550) ได้กล่าวถึง “ความฉลาดหรือทักษะ” ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน จากการศึกษาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) นักวิชาการด้านการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ผู้เขียนเรื่อง Five Minds for the Future ชี้ให้เห็นและเน้นความสำคัญของ “จิต” (Mind) ทั้ง 5 ประการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ประกอบด้วย 1) จิตแห่งวิทยาการ (Disciplined Mind) หมายถึง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น” 2) จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) หมายถึง “การสังสม ต่อยอด และสร้างนวัตกรรมความรู้” 3) จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating Mind) ที่เชื่อว่า “ความคิดสร้างสรรค์สร้างด้วยการหมั่นฝึกฝน” 4) จิตแห่งความเคารพ (Respectful Mind) หมายถึง “การเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น” และ 5) จิตแห่งคุณธรรม (Ethical Mind) จิตทั้ง 5 มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อมนุษย์ในโลกยุคใหม่ และจะต้องมีครบทั้ง 5 จิต จะขาดจิตใดจิตหนึ่งไปไม่ได้ เพราะจิตทั้ง 5 มีผลต่อการพัฒนาตัวบุคคล ทั้งในแง่การทำงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีคนที่มีความคุณภาพ โดยจะกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์กร สังคม และประเทศชาติให้ก้าวไปสู่จุดมุ่งหมาย และยืนหยัดอยู่ภายใต้การแข่งขันในโลกยุคใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน เป็นไปตามคำกล่าวที่ว่า “ความรู้คู่คุณธรรม นำการพัฒนา”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ข้างต้น กับแนวคิดเรื่อง “จิตทั้ง 5” ของการ์ดเนอร์ พบว่ามีความสอดคล้องกันอย่างลงตัว และมีเป้าหมายเดียวกันกับนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศที่มุ่งเน้นในเรื่องของ “การเตรียมความพร้อมของเยาวชนไทยให้รองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเผชิญในอนาคต” กล่าวคือ นอกจากการสร้างความรู้แล้ว จะต้องสร้างและพัฒนาความคิด ทักษะ ทักษะ มุมมองต่อโลกและสังคมในแง่ของ “จิตใจ” ตามแนวทางการพัฒนา “ความรู้คู่คุณธรรม” ให้เกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติด้วย

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนานิสิตนักศึกษา จึงจำเป็นต้องอาศัยค่านิยมเรื่องจิตสำนึกควบคู่กันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ “จิตสาธารณะ” ซึ่งจะช่วยให้บัณฑิตเกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกัน (Trusting) เอาใจใส่และห่วงใยผู้อื่น (Caring) รู้จักการให้และแบ่งปันกับผู้อื่น (Sharing) มีการร่วมแรงร่วมใจ (Collaborating) ส่งผลให้สังคมเกิดการพัฒนายั่งยืนได้ในท้ายที่สุด

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทย นอกจากจะต้องมีความรู้จริงในวิชาการและวิชาชีพแล้ว จะต้องมีความรู้คุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องของจิตใจที่ต้งามควบคู่กับการเรียนรู้ไปด้วย จึงจะทำให้บัณฑิตสามารถดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างปกติสุข

1.4 แนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษา

การพัฒนานิสิตนักศึกษา หมายถึง ความพยายามใด ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา ที่ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ การพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นด้านหนึ่งของกระบวนการพัฒนามนุษย์ ดังนั้นควรมีเป้าหมายในการพัฒนาอย่างน้อย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านเอกลักษณ์ 3) ด้านคุณธรรม 4) ด้านอารมณ์ 5) ด้านสังคม 6) ด้านสติปัญญา และ 7) ด้านวิชาการและวิชาชีพ (สำเนา ขจรศิลป์. 2538: 3-10) สำหรับหลักการพัฒนานิสิตนักศึกษาที่สำคัญ สภาศึกษาอเมริกัน และ บราวน์ (สำเนา ขจรศิลป์. 2538: 15-16 อ้างอิงจาก American Council on Education. 1949 ; Brown.1972) สรุปไว้ 6 ประการ คือ

1. ช่วงเวลาที่นิสิตนักศึกษา ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษา เป็นช่วงเวลาที่นิสิตนักศึกษา จะต้องได้รับการพัฒนาหลายด้านอย่างสมบูรณ์ทุกด้าน โดยช่วงเวลาแรกเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญมาก

2. นิสิตนักศึกษามีความแตกต่างกันหลายด้าน และความแตกต่างนั้นมีผลโดยตรงต่อประสบการณ์ที่ได้รับจากสถาบันอุดมศึกษา แต่ละคนมีเอกลักษณ์ของตนเอง จึงควรปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาตามลักษณะที่มีความแตกต่างกัน

3. ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมภายในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ กลุ่มเพื่อน ที่พักอาศัย อาจารย์ และการศึกษาในชั้นเรียน มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษามาก ควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งหมดเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนานิสิตนักศึกษา

4. นิสิตนักศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบตนเองในการเข้าร่วมพัฒนาบุคลิกภาพด้วยความกระตือรือร้น

5. การจัดโปรแกรมการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอย่างหลากหลาย สามารถเพิ่มโอกาสในการพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างทั่วถึง

6. การพัฒนานิสิตนักศึกษาอาจเกิดได้จากปฏิริยาระหว่างลักษณะของนิสิตนักศึกษา กับความกดดันของสภาพแวดล้อม

นอกจากนี้ มิลเลอร์ และวินสตันจูเนียร์ (สำเนา ขจรศิลป์. 2538: 16; อ้างอิงจาก Miller and Winston,Jr. 1991) ได้เสนอหลักการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้ ดังนี้

1. การพัฒนามนุษย์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสะสม ทั้งนี้เป็นเพราะบุคคลอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทิศทางในการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคล ถึงแม้จะมีความพยายามที่จะทำให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างช้า ๆ แต่การพัฒนายังคงดำเนินอยู่ในบางลักษณะ และการพัฒนายังเป็นกระบวนการที่สะสม ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยประสบการณ์ที่บุคคลเรียนรู้ในอดีตมีอิทธิพลต่อการพัฒนาของบุคคลในอนาคต

2. การพัฒนาเกิดขึ้นในลักษณะที่ง่ายไปสู่ลักษณะที่ยุ้งยากและมีความสลับซับซ้อน หลักการข้อนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิสิตนักศึกษาทุกฝ่าย โดยการแนะนำช่วยเหลือให้นิสิตศึกษาอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาจากระดับที่นิสิตศึกษามีอยู่ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

3. การพัฒนาเป็นไปตามลำดับและขั้นตอนของการพัฒนา เนื่องจากการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีความแน่นอนและไม่คงที่ การใช้คำว่า ขั้นตอน (Stage) อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ จึงควรใช้คำว่าระยะมากกว่าจะใช้คำว่าขั้นตอน ดังที่ มอนตากู (Miller and Winston, Jr. 1991. citing Montagu. 1981) เสนอแนะว่า “ขั้นตอน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่อง ส่วนระยะ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องจากระยะหนึ่งไปสู่อีกระยะหนึ่งอย่างกลมกลืน จนยากที่จะสังเกตเห็นได้” การพัฒนาในสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล จะทำให้นิสิตนักศึกษาสามารถพัฒนาไปสู่ระดับที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองมากที่สุด

4. การพัฒนานิสิตนักศึกษาเกี่ยวข้องกับสภาพการณ์หลายอย่าง เช่น

4.1 ขนาดของสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ที่มีนิสิตนักศึกษาเกิน 20,000 คนนั้น ควรแยกการพัฒนาออกเป็นคณะและภาควิชา ส่วนสถาบันขนาดเล็กที่มีนิสิตศึกษาน้อยกว่า 2,000 คน อาจแยกการพัฒนาเป็นคณะก็ได้

4.2 หอพักนิสิตนักศึกษา สถาบันที่มีหอพักนิสิตนักศึกษาภายในสถาบันจะทำให้ นิสิตนักศึกษามีโอกาสและมีส่วนร่วมในการพัฒนา ย่อมทำให้ได้ผลการพัฒนาดีกว่าสถาบันที่ไม่มีหอพักให้นิสิตนักศึกษา

5. ทุกฝ่ายในสถาบันอุดมศึกษามีส่วนรับผิดชอบในการพัฒนานิสิตนักศึกษา การร่วมมือและการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุก ๆ ฝ่ายในสถาบัน มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนานิสิตนักศึกษา

ดังนั้น การพัฒนานิสิตนักศึกษา จึงมีความสำคัญต่อสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตบัณฑิต ให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพสติปัญญา สังคมอารมณ์ เพื่อให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสังคม มีความรู้จริงในวิชาการและวิชาชีพ ควบคู่กับการมีคุณธรรมและจริยธรรม และค่านิยมในเรื่องของจิตใจที่ดีงาม ในปัจจุบันแนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงการอุดมศึกษาโดยทั่วไป มีนักวิชาการได้สร้างทฤษฎีเพื่อการพัฒนา นักศึกษาอย่างมากมาย สำเนาวัชรศิลป์ (2538) ได้กล่าวว่า ผลงานของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบ และทฤษฎีที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนานักศึกษามาก แต่รูปแบบและทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากในขณะนี้ มี 1 รูปแบบและ 3 กลุ่มทฤษฎี ดังนี้

1. รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษา (Student Development Process Model) โดย มิลเลอร์ และพริ้นซ์ (Miller and Prince. 1976) ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมการพัฒนานักศึกษาของสมาคมบุคลากรอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (American College Personnel Association) ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประเภท คือ การตั้งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา การประเมินสภาพหรือระดับการพัฒนาของนักศึกษา ยุทธวิธีในการพัฒนานักศึกษา และการประเมินโปรแกรมการพัฒนานักศึกษา

2. กลุ่มทฤษฎีพัฒนาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Developmental Theories) ประกอบด้วยผลงานของนักจิตวิทยาหลายคนที่มีความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและคุณธรรม และโครงสร้างของการเรียนรู้ พยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่บุคคลเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย

3. กลุ่มทฤษฎีจิต-สังคม (Psycho-Social Theories) ให้ความสนใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในการพัฒนานักศึกษา นักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีจิต-สังคมให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้สึก พฤติกรรม และความคิดของบุคคลกับสภาพแวดล้อม ตลอดทั้งชีวิตของบุคคล นักจิตวิทยาที่มีส่วนร่วมสำคัญในการวางรากฐานของกลุ่มทฤษฎีจิต-สังคม

4. กลุ่มทฤษฎีสัญลักษณ์ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะของบุคลิภาพที่บุคคลชอบแสดงออก ซึ่งมีหลายกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกัน และนักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีนี้หลายคนมีความเชื่อว่าลักษณะของบุคลิภาพที่บุคคลแสดงออกที่แตกต่างกันนั้น เกิดจากการทำงานของสมองที่ต่างกัน ทฤษฎีกลุ่มนี้ไม่ใช่ทฤษฎีเพื่อการพัฒนาบุคลิภาพของบุคคล แต่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิภาพของบุคคล เพราะการพัฒนาบุคลิภาพของกลุ่มทฤษฎีพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และกลุ่มทฤษฎีจิต-สังคมนั้น เกิดขึ้นในลักษณะของบุคลิภาพที่ทฤษฎีสัญลักษณ์กล่าวถึง

นอกจากนี้ ยังมีทฤษฎีจิตสังคมที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาของ ชิกเคอริง (Chickering 1969.; Chickering and Reisser. 1993) ซึ่งชิกเคอริง มองว่านิสิตศึกษานั้นอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น สิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะต้องพัฒนา คือ การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล (Identity) ดังนั้นในปี ค.ศ.1969 เขาจึงเสนอการพัฒนานิสิตนักศึกษา 7 ด้าน (Seven Vectors of Development) ในหนังสือ Education and identity โดยเน้นการสร้าง“เอกลักษณ์” ต่อมา ชิกเคอริงและไรเซอร์ (Chickering and Reisser.1993) ได้ทบทวนแนวคิดนี้หลังจากทำการศึกษาและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยปรับรายละเอียดที่นิสิตนักศึกษาควรจะได้รับพัฒนา 7 ด้าน เป็นดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถ (Developing Competence) ในระหว่างที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยนิสิตนักศึกษาจะพัฒนาความสามารถ 3 ด้าน คือ ความสามารถด้านสติปัญญา

ความสามารถทางร่างกาย และความสามารถในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือด้านสังคม นิสิตนักศึกษาจะมีความรู้สึกว่าคุณมีความสามารถมากขึ้น เพื่อพวกเขาได้เรียนรู้ที่จะไว้วางใจในความสามารถของตน ยอมรับคำวิจารณ์จากผู้อื่น และบูรณาการทักษะต่าง ๆ ของเขาให้กลายเป็นความมั่นใจในตัวเอง

2. การจัดการด้านอารมณ์ (Managing Emotions) นิสิตนักศึกษาหลายคนต้องประสบกับอารมณ์ในด้านไม่ดีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความกลัว ความเจ็บปวด ความคิดถึง ความเบื่อหน่าย หรือความเครียด ผลจากการศึกษาพบว่าความวิตกกังวล ความโกรธ ความรู้สึกหดหู่ ความต้องการความรู้สึกผิดและความอายนั้น เมื่อมีมากเกินไป จะมีอิทธิพลต่อกระบวนการการศึกษา ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการด้านอารมณ์ที่ดี งานสำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาด้านนี้เป็นการศึกษาดังนั้นจึงต้องมีการจัดการด้านอารมณ์ที่ดี งานสำคัญในการพัฒนานิสิตนักศึกษาด้านนี้ไม่ได้เป็นการกำจัดอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ แต่จะต้องตระหนักและรับรู้ถึงอารมณ์เหล่านี้ว่าเป็นสัญญาณบอกสิ่งต่าง ๆ

3. การพัฒนาจากการในตัวของตัวเองไปสู่ความพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Moving through Autonomy toward Interdependence) สิ่งสำคัญที่นิสิตนักศึกษาจะต้องพัฒนาในที่นี้ก็คือ การเรียนรู้ที่จะพอใจในตนเอง มีความรับผิดชอบในการบรรลุเป้าหมายที่ตนเองเลือกไว้ ไม่ถูกชักนำโดยความคิดเห็นของคนอื่น การพัฒนาด้านนี้จะต้องนำไปสู่ความเป็นอิสระทั้งทางอารมณ์และในด้านความต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก และนำไปสู่การยอมรับการพึ่งพาอาศัยกันในระดับต่อมา

4. การพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีวุฒิภาวะ (Developing Mature Interpersonal Relationships) รวมถึง การยอมรับและชื่นชมความแตกต่างระหว่างบุคคล และความสามารถในการใกล้ชิดผูกพันกับผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง นอกจากจะหมายถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้วยังหมายถึงความรวมถึงในบริบทที่มีความแตกต่างวัฒนธรรมด้วยการตระหนักถึงความแตกต่างการมีประสบการณ์ที่กว้างขวาง ความเปิดเผย ความอยากรู้อยากเห็น และการเป็นปรัวิสัย (objective) ไม่ยึดติดกับความคิดของตน

5. การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน (Establishing Identity) การสร้างเอกลักษณ์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว คือ ความสามารถ การจัดการกับอารมณ์ การเป็นตัวของตัวเอง และ การสร้างสัมพันธภาพที่ดี การพัฒนาเอกลักษณ์นั้นเป็นกระบวนการค้นหาว่าประสบการณ์ใดใด ระดับใด และการกระทำนี้ ๆ บ่อยเท่าไร ที่จะทำให้เรารู้สึกพึงพอใจ รู้สึกปลอดภัย และมั่นใจในตัวเอง

6. การพัฒนาเป้าหมาย (Developing Purpose) เป็นการเพิ่มความสามารถในการเป็นคนที่มีความตั้งใจแน่วแน่ ความสามารถในการประเมินความสนใจและทางเลือกต่าง ๆ โดยจะต้องมี

การวางแผนสำหรับการกระทำ และมีการกำหนดสิ่งที่ควรจะทำก่อนใน 3 ด้าน คือ แผนและแรงบันดาลใจเกี่ยวกับอาชีพ ความสนใจส่วนตัว และความผูกพันกับผู้อื่นและครอบครัว นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีความสามารถที่จะเชื่อมโยงเป้าหมายที่แตกต่างกันของตนให้อยู่ภายใต้เป้าหมายหลักที่ใหญ่กว่า และมีความหมายมากกว่า และการมีความตั้งใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

7. การพัฒนาความมีคุณธรรม (Developing Integrity) การพัฒนาความมีคุณธรรมนั้นใกล้เคียงกับการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การพัฒนาความมีคุณธรรมประกอบด้วย 3 ขั้นตอนที่มีลำดับซ้อนกันอยู่ คือ

7.1 ค่านิยมในด้านเกี่ยวกับมนุษย์จะเปลี่ยนจากการทำตามความเชื่อต่าง ๆ โดยอัตโนมัติไปสู่การรักษาความสมดุลระหว่างความสนใจของตนเองกับความสนใจของเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ

7.2 ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคล เป็นการยอมรับค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ อย่างมีสติ ในขณะที่เดียวกันก็เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

7.3 การพัฒนาความเหมาะสม หมายถึง การประสานระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับพฤติกรรมที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม การพัฒนานิสิตนักศึกษาตามทฤษฎี ของ ซิกเคอร์ริง นี้ มีลักษณะเช่นเดียวกับรูปแบบทฤษฎีด้านมนุษยนิยมอื่นๆ ที่มองการพัฒนามนุษย์ในแง่ดี และเชื่อว่าสภาพแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาที่มีความสมบูรณ์และท้าทายต่อนิสิตนักศึกษา จะช่วยให้ นิสิตนักศึกษาเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์และมั่นคง

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา ยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ซึ่ง แอสติน (Astin,1984) ได้นำเสนอทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา (The Theory of Student Involvement) โดยอธิบายถึงปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ นิสิตนักศึกษาคงอยู่และมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ สูงว่า ซึ่งการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา หมายถึง ปริมาณของแรงกายแรงใจ ที่นิสิตนักศึกษาอุทิศให้แก่การหาประสบการณ์ทางวิชาการ นิสิตนักศึกษาที่มีส่วนร่วมมากได้แก่ นิสิตนักศึกษาที่อุทิศพลังงานมากในการเรียน ใช้เวลาในสถานศึกษามาก เพื่อเข้าร่วมองค์การ นิสิตนักศึกษาต่าง ๆ อย่างจริงจัง และมีการปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์และนิสิตนักศึกษาอื่น ๆ มากในทางกลับกัน นิสิตนักศึกษาที่ไม่มีส่วนร่วมอาจไม่สนใจการเรียน ใช้เวลาอยู่ในมหาวิทยาลัยน้อย ไม่ทำกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ และมีการติดต่อกับอาจารย์นิสิตนักศึกษาอื่น ๆ น้อยด้วย เช่นกัน

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา นั้น ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมหมายถึง การใช้แรงกายและแรงใจ เข้าไปสัมพันธ์กับ “สิ่งต่าง ๆ” ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่ทั่ว ๆ ไป เช่น ประสบการณ์ในการเป็นนิสิตนักศึกษา หรือสิ่งเฉพาะเจาะจงก็ได้ เช่น การเตรียมตัวสอบในวิชาใดวิชาหนึ่ง

2. ไม่ว่า “สิ่งต่าง ๆ” ที่เข้าไปมีส่วนร่วมนั้นจะเป็นอะไรก็ตาม การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นในลักษณะที่แตกต่างกัน นิสิตนักศึกษาแต่ละคนมีส่วนร่วมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งในปริมาณที่แตกต่างกัน และนิสิตศึกษาคนหนึ่งคนเดียวก็มีส่วนร่วมกับสิ่งต่าง ๆ กันในเวลาเดียวกัน

3. การมีส่วนร่วมนั้นมีทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วมในเชิงปริมาณของนิสิตนักศึกษาอาจวัดได้ว่า นิสิตนักศึกษาใช้เวลากี่ชั่วโมงในการเรียน เป็นต้น ส่วนในเชิงคุณภาพอาจวัดในแง่ที่ว่า นิสิตนักศึกษาทบทวนและเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมายให้อ่านหรือไม่ หรือเพียงแค่จ้องที่หนังสือแต่ผ่านไปกลางวัน เป็นต้น

4. การพัฒนาการเรียนรู้อะบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาที่เกิดจากโปรแกรมการศึกษานั้นเป็นสัดส่วนโดยตรงกับปริมาณและคุณภาพของการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษาในโปรแกรมการศึกษานั้น

5. ประสิทธิภาพของนโยบายหรือการปฏิบัติการใด ๆ ทางการศึกษา นั้น เกี่ยวข้องโดยตรงความสามารถของนโยบายและปฏิบัติการนั้น ๆ ในการที่จะเพิ่มการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา

ทั้งนี้ แอสติน กล่าวไว้ว่า นโยบายและการปฏิบัติการของสถาบันทุก ๆ อย่าง เช่น ตารางเรียน กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการเรียน การปฐมนิเทศ และการแนะแนวนิสิตนักศึกษา ตลอดจนถึงนโยบายในด้านที่ไม่เกี่ยวกับวิชาการ เช่น การจัดสรรอาคารสถานที่ จำนวนและประเภทของกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ รวมทั้งกฎเกณฑ์ในการเข้าร่วม ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมทางวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกทางนันทนาการ สามารถส่งผลกระทบต่อการใช้เวลาและพลังงานของนิสิตนักศึกษาได้

สำหรับในประเทศไทย ได้มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้เช่นกัน แนวคิดต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงและสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาในต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาตัวนิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์พร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังต่อไปนี้

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528) ได้เสนอแนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้ว่า นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ 8 ด้าน คือ

1. การพัฒนาทางสติปัญญาให้รู้จักความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน หัดคิดอย่างมีระบบและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้

2. การพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงานอาชีพ ขึ้นใหม่ได้

3. การพัฒนาอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ เข้าใจวิธีการรักษาอารมณ์ของตนได้

4. การพัฒนาทักษะทางสังคม หมายถึง การใช้วาจาหรือภาษาที่เหมาะสมในการติดต่อสื่อสารในสังคม การเรียนรู้มารยาทต่างๆ ในการสมาคมติดต่อ การแต่งกายตามกาลเทศะ การประพฤติปฏิบัติตามสังคม ทำเพื่อประโยชน์แก่สังคม

5. ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เข้าใจตนเอง รู้จักสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง รู้จักพึ่งพาตนเอง สร้างความมั่นใจให้แก่ตนเอง และสร้างบุคลิกที่ตนพอใจได้

6. การพัฒนาคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเสียสละ อดทนต่องาน ทุกชนิด พยายามทำงานให้เสร็จ การคิดถึงประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การตรงต่อเวลา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือใจ รักษาดี ภาควิชาใจ ในความเป็นชาติไทย มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในทุบทบบาท

7. การพัฒนาทัศนคติ ทัศนคติที่ดีย่อมมีความรู้สึกเข้าใจเห็นใจผู้อื่นมากกว่า มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ได้ดี สามารถนำสังคมให้เป็นสุขได้ด้วยทัศนคติที่ดียอมส่งผลไปสู่การกระทำที่ดี

8. การพัฒนาการจัดการ ให้นิสิตเป็นคนสั่งงาน รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ถูกต้องตาม สังคม ตามหลักการ แสวงหาแนวทางในการจัดการกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง

สำเนา ขจรศิลป์ (2538) กล่าวว่าเป้าหมายในการพัฒนานิสิตนักศึกษาสำหรับ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ควรมีอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ

1. ด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยมุ่งพัฒนาเจตคติและทักษะในการเรียน เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาชีพ ความรู้และทักษะในการบริหาร ความรู้และทักษะทางด้าน ภาษาต่างประเทศและคอมพิวเตอร์ ตลอดจนผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ

2. ด้านสติปัญญา โดยมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด การวิเคราะห์ ความรอบคอบ การไตร่ตรองและเห็นการณ์ไกล

3. ด้านสังคม โดยมุ่งพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นโดยกระบวนการ ประชาธิปไตย กิริยามารยาทในสังคม มนุษย์สัมพันธ์ และรอบรู้ทั้งวัฒนธรรมไทยและต่างชาติที่ต้อง ติดต่อด้วย

4. ด้านอารมณ์ โดยเน้นการทำความเข้าใจกับอารมณ์ของตนเอง การปรับและควบคุม อารมณ์ตลอดจนการพัฒนาอารมณ์ทางด้านสุนทรียภาพ เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม

5. ด้านเอกลักษณ์ โดยเน้นการทำความเข้าใจบุคลิกภาพของตนเองในทุกๆด้าน การพัฒนาความสนใจในอาชีพ การวางแผนเพื่อประกอบอาชีพ การวางแผนการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับ บุคลิกภาพของตนเอง

6. ด้านร่างกายโดยเน้นการพัฒนาความเจริญเติบโตในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย การพัฒนาเจตคติและทักษะในการรักษาสุขภาพร่างกาย แลสุขภาพจิตให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงอยู่เสมอ

7. ด้านคุณธรรม โดยเน้นคุณธรรมขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ ความกตัญญูตเวที ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน เสียสละเพื่อส่วนร่วม ลดละอบายมุข ตลอดจนการส่งเสริมให้ยึดมั่นปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาและจรรยาบรรณในอาชีพ

ดังนั้น หากพิจารณาแนวคิดต่าง ๆ ในการพัฒนาของนิสิตนักศึกษาที่อ้างถึงมาตั้งแต่ต้น ทั้งที่เป็นแนวคิดในประเทศและแนวคิดของนักการศึกษาไทย ก็พบว่า เป้าหมายในการพัฒนาของนิสิตศึกษานั้นเป็นหลักการในการพัฒนามนุษย์โดยทั่วไป นั่นคือ การสร้างความสมดุลระหว่าง สิ่งต่างๆ ในชีวิต ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาของนิสิตนักศึกษา จึงเป็น ความพยายามใด ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาที่จะส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีการพัฒนาการในด้านต่างๆ อย่างสมบูรณ์และต้องคำนึงถึงความแตกต่างของนิสิตนักศึกษาแต่ละคน ซึ่งการพัฒนานิสิตนักศึกษา ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนามนุษย์ และ มีความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถผลิต บัณฑิต ให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพ สังคมอารมณ์และสติปัญญาให้เป็นบัณฑิตที่พึง ประสงค์ของสังคม และประเทศชาติ

นอกจากนี้ การพัฒนานิสิตนักศึกษายังสามารถนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ (Character Development) มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้เช่นกัน ซึ่ง เบิร์กโควิทซ์ (Berkowitz: 2002) (สุวรรณ เทพจิต. 2552: 74 อ้างอิงจาก สิริลักษณ์ เพ็ญกาญจน์. 2552) ได้ทำการศึกษาและสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะ พบว่า สามารถดำเนินการได้ 3 แนวทาง คือ

1. แนวทางทางปัญญา (Cognitive Approach) เป็นวิธีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ หรือการพัฒนาสติปัญญาให้บุคคลเข้าใจคุณธรรมในระดับรูปธรรมไปจนถึงระดับนามธรรม ตามความ เชื่อว่า “ปัญญาคือฐานของคุณธรรม”

2. แนวทางอบรมสั่งสอน (Indoctrinate Approach) เป็นวิธีการกำหนดคุณธรรมที่พึงประสงค์ของกลุ่มหรือสังคมไว้ล่วงหน้าว่าสิ่งใด “ดี” หรือ “ไม่ดี” แล้วจึงดำเนินการอบรมสั่งสอนรวมถึงให้มีการปฏิบัติตามคุณธรรมนั้นจนกระทั่งเกิดเป็นนิสัย

3. แนวทางปลูกฝังความรู้สึกหรือค่านิยม (Romantic Approach หรือ Value Approach) เป็นวิธีการกระตุ้นให้บุคคลสามารถวิเคราะห์คุณค่าจากการกระทำที่ดั่งามได้ด้วยตนเอง เมื่อเกิดความกระจ่างในคุณค่าของคุณธรรมเหล่านั้นแล้ว บุคคลก็จะปฏิบัติได้เองโดยมีการบังคับจากภายนอก

เมื่อนำแนวคิดของ เบิร์กโควิทซ์ (Berkowitz) มาพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยพบว่า “การพัฒนาคุณลักษณะ” ของไทยมีลักษณะตามแนวทางที่ 2 หรือแนวทางอบรมสั่งสอน (Indoctrinate Approach) ซึ่ง สวัสดิ์ ปทุมราช (สุวรรณา เทพจิต. 2552 อ้างอิงจาก สวัสดิ์ ปทุมราช. 2545) ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะว่า นอกเหนือจากการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมแล้วจะต้องเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้เชิงคุณธรรม และความรู้สึกเชิงคุณธรรมด้วย สอดคล้องกับ ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2539) ที่สนับสนุนว่า ระดับความรู้และความรู้สึกเป็นเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังแรงจูงใจในการเลือกที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น การมีความรู้และความรู้สึกเชิงจริยธรรมของบุคคลต่างกันอาจจะส่งผลให้บุคคลตัดสินใจแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนเป็นคุณลักษณะที่ต่างกัน ได้

ดังนั้น การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือแสดงพฤติกรรมที่ดี จึงควรเริ่มต้นจากการให้ความรู้จากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างความกระจ่างในค่านิยมเพื่อให้บุคคลตระหนักต่อคุณธรรมอันจะส่งผลให้บุคคลค้นพบตนเองว่าสิ่งที่ตนเองยึดถืออันมีความถูกต้องเพียงไรและสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่ ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นคือการตัดสินใจกระทำหรือแสดงพฤติกรรมนั้น

การเลือกกิจกรรมหรือวิธีการที่สามารถสนับสนุนให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแนวคิดของ โคล์เบิร์ก (สุวรรณา เทพจิต. 2552: 75) สรุปได้ 3 รูปแบบ คือ

1. สถานการณ์จำลอง คือ การดำเนินการเลือกสถานการณ์ที่ขัดแย้งสำหรับเป็นสื่อในการจัดการศึกษาอบรมจากนั้นจึงดำเนินการชี้แจงแนวปฏิบัติ มอบหมายบทบาท ภายหลังการแสดงบทบาทให้ทุกคนร่วมกันอภิปราย

2. การบอกกล่าวหรือการอธิบาย คือ การนำกรณีขัดแย้งเข้ามาให้ผู้เข้ารับการศึกษาร่วมกันอภิปรายและเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับประเด็นต่างๆ

3. การสังเกตและการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรม คือ การให้ผู้เข้าศึกษาอบรมร่วมกันทำกิจกรรมและรับผิดชอบงานร่วมกันโดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและดำเนินการประเมินสรุปผลการดำเนินการร่วมกันว่ามีประเด็นอะไรที่เกี่ยวกับผลสำเร็จของกิจกรรม

ดังนั้น หลักการเลือกกิจกรรมสำหรับนำมาใช้พัฒนาคุณลักษณะของบุคคล จะต้องพิจารณา สอดคล้องระหว่างระดับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของบุคคล เพราะทั้งสองประเด็นจะมีความสัมพันธ์กับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ การคิด และการเข้าใจ การเลือกวิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่นำมาใช้ในระดับบุคคล จึงต้องตระหนักถึงบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีการถ่ายทอดจะตามมาในภายหลัง ส่วนเนื้อหาของคุณลักษณะที่ถ่ายทอดให้ผู้รับการศึกษาอบรมคือ “คุณลักษณะที่พึงประสงค์” ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

นอกจากนี้ ยังพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาของนิสิตนักศึกษาไปสู่เป้าหมาย ที่สถาบันอุดมศึกษากำหนดไว้นั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน เพราะการพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ซึ่ง สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538) กล่าวว่า การพัฒนานิสิตศึกษามีปัจจัยสำคัญ 8 ประการคือ ด้านบริหาร ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักศึกษา ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ฯ ด้านนักศึกษา ด้านสภาพแวดล้อมภายในสถาบันและด้านสภาพแวดล้อมภายนอกสถาบัน ส่วน ชิกเกอร์ริงและไรเซอร์ (1993) กล่าวว่าปัจจัยที่จะส่งผลต่อการพัฒนาของนิสิตศึกษานั้นได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม กลุ่มเพื่อน ความสัมพันธ์กับอาจารย์ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถาบัน ในขณะที่ แอสติน (1984) ก็เสนอแนวคิดที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า การมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มบุคคลและกิจกรรมต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งเสริมการพัฒนาของนิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับ คำกล่าวของ ธีธารัตน์ บุญนุช (2525) ที่ได้กล่าวไว้ว่า โลกของนิสิตศึกษานั้นประกอบด้วยชุมชนที่รวมตัวกันอยู่ในมหาวิทยาลัย สภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ต้องจัดแจงสิ่งเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ต่อนิสิต นักศึกษามากที่สุด ตามหลักการดังนี้

1. ส่วนประกอบของกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย คือการพัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษา
2. ต้องจัดให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่ช่วยให้นิสิตนักศึกษาเกิดการพัฒนา นั่นคือ การผสมผสานระหว่างการเรียนกับสังคม และต้องพิจารณาว่าการจัดกิจกรรมนั้นสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ใหญ่หรือมีวุฒิภาวะหรือไม่ ช่วย使他สามารถนำประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่
3. ต้องมีความพอดีระหว่างนิสิตนักศึกษา กับกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยจัด จึงจะก่อให้เกิดการพัฒนา เพราะถ้าจัดระดับของสิ่งเร้าไว้สูงเกินความพร้อมหรือความสามารถของนิสิตนักศึกษา โอกาสที่จะให้พวกเขาพัฒนาตนเองก็หมดไป แต่ถ้าจัดสิ่งมาเร้าไว้ต่ำเกินไปการพัฒนาของนิสิตนักศึกษาก็จะเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะขาดสิ่งท้าทาย

4. ควรให้กิจกรรมที่จัดในมหาวิทยาลัยสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกรั้วมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะนิสิตนักศึกษาจะต้องใช้ชีวิตจริงในโลกภายนอก ถ้าเขาสามารถผสมผสานชีวิตในชุมชนมหาวิทยาลัยกับชีวิตชุมชนนอกมหาวิทยาลัยได้มากเท่าไรก็ยิ่งดีกับเขาเท่านั้น

5. การจัดสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยต้องให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของนิสิตนักศึกษา

กมลชนก กำเนิดนก. (2551: 22) ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิสิตนักศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศไว้ ดังนี้

สมิธ (Smith: 1991) ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายนอกหลักสูตรกับพัฒนาด้านจิตสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเคมสัน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกหลักสูตรของมหาวิทยาลัยกับพัฒนาการด้านจิตสังคมของนักศึกษาใน 3 ด้าน คือ การพัฒนาความเป็นอิสระทางวิชาการ ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและการพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่น โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติที่มหาวิทยาลัยเคมสัน ในแคลิฟอร์เนียตอนใต้ ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง ในการเก็บข้อมูลให้นักศึกษกรอกแบบสำรวจ 2 ชุด คือ แบบสำรวจการมีส่วนร่วมของนักศึกษา (Student Involvement Survey) และ แบบวัดงานพัฒนาการและชีวิต (Student Developmental Task and Lifestyle Inventory) แล้วนำคำตอบมาวิเคราะห์เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนชั่วโมงในการเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรกับคะแนนที่ได้ในแบบวัดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. การพัฒนาด้านความเป็นอิสระทางวิชาการจะสูงขึ้น เมื่อระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเป็นความสัมพันธ์ชนิดเดียวที่พบในการศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่งนี้

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับการสร้างเป้าหมายทางด้านการศึกษาและอาชีพในกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 4

3. มีความสัมพันธ์ทางลบในนักศึกษาบางคน คือ นักศึกษาชายที่มีเกรดเฉลี่ยระหว่าง C-B การใช้เวลาในการร่วมกิจกรรมทำให้มีการพัฒนาช้าในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีคุณภาพ

มาไกลดา (Baxter Magolda: 1992) ทำการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีต่อการพัฒนาสติปัญญาของนักศึกษา” โดยการทำศึกษาระยะยาว 4 ปี และมีคำถามในการวิจัยว่า นักศึกษาพูดถึงอิทธิพลที่ประสบการณ์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีต่อการพัฒนาด้านนักศึกษาอย่างไรบ้าง ในการวิจัยผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างมาทำการศึกษาชั้นปีที่ 1 วิชาเอกต่าง ๆ ที่มีภูมิหลังต่าง ๆ กัน ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแห่งหนึ่งในเขตตะวันตกกลางทั้งหมด 101 คน โดยทุกคนมี

ความสามารถทางด้านวิชาการในระดับเดียวกัน การเก็บข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ในทุก ๆ ภาคฤดูใบไม้ร่วง ตั้งแต่ปี 1986-1989 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาและตีความว่าประสบการณ์เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษาอย่างไร จากนั้นก็ถามเรื่องต่อเนืองว่านักศึกษาเหมือนหรือแตกต่างจากปีก่อนอย่างไรบ้าง โดยให้นักศึกษาอธิบายประสบการณ์สำคัญที่สุดที่ได้พบหลังจากการสัมภาษณ์ครั้งก่อนจากนั้นนำผลการสัมภาษณ์มาสรุปรวมถึงเรื่องประสบการณ์การทำงานเสริมหลักสูตร เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการตีความข้อมูล ซึ่งจากการศึกษาระยะยาวครั้งนี้ พบว่า ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การมีส่วนร่วมในองค์กรนักศึกษา การจัดด้านที่อยู่อาศัย การทำงาน และประสบการณ์การแลกเปลี่ยน มีส่วนช่วยให้นักศึกษาด้านสติปัญญา

เซบาเธอร์ (Chebator:1995) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับการพัฒนานิสิตนักศึกษา และผลจากโปรแกรมกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในโปรแกรมเสริมหลักสูตรที่เป็นทางการ 3 โปรแกรม กับความสำเร็จของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งความสำเร็จในงานวิจัยนี้หมายถึงความมั่นใจในตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ และความพอใจในประสบการณ์มหาวิทยาลัย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยคอทอลิกเอกชนขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง โดยศึกษานักศึกษา 135 คนที่เข้าร่วมในโปรแกรมเสริมหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้น 3 โปรแกรมในระหว่างที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คือ โปรแกรมการบริหาร โปรแกรมการเป็นผู้นำ และโปรแกรมกีฬาระหว่างมหาวิทยาลัย เปรียบเทียบกับนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่ง จำนวน 172 คนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมประเภทนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสำรวจที่ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับภูมิหลัง สถิติ และประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย แบบวัดการพัฒนาของมหาวิทยาลัยไอโอวา (Iowa Student Inventories) ที่เป็นแบบวัดความมั่นใจในตัวเองกับการจัดการกับอารมณ์ และข้อคำถามเกี่ยวกับการดื่มแอลกอฮอล์ และผลการเรียนในปลายชั้นปีที่ 1 การวิเคราะห์ทำโดยการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภูมิหลัง สถิติ ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัย กับผลการพัฒนาของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัย พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างลักษณะทางภูมิหลังประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยระหว่างนักศึกษาสองกลุ่มที่จะศึกษา ผลการวิเคราะห์ความเป็นสมาชิกกลุ่มกับผลการวัดการพัฒนาเป็นตัวควบคุมความแตกต่างทางภูมิหลังและสถิติ ผลการวิเคราะห์พบว่าผู้ที่เข้าร่วมโปรแกรมการบริหาร และนักศึกษาที่มีส่วนร่วมทั้งหมดมีผลการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ เมื่อควบคุมผลของการมีส่วนร่วมเมื่อตอนอยู่มัธยมปรากฏว่านิสิตนักศึกษาที่มีส่วนร่วมมีความมั่นใจในตัวเองสูงกว่า สามารถจัดการกับอารมณ์ได้ดีกว่า และพอกับมหาวิทยาลัยมากกว่านักศึกษาที่ไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยครั้งนี้จึงช่วยสนับสนุนทฤษฎีที่ว่าความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างนักศึกษากับอาจารย์และบุคลากรของมหาวิทยาลัยรวมทั้งการมีส่วนร่วม

ร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยจัดให้นั้นมีผลด้านบวกต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษา
ความสำเร็จของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

คูห์ (Kuh: 1995) ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์นอกชั้นเรียนกับการ
เรียนรู้และการพัฒนาของนักศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์นอกชั้นเรียน
ที่มีส่วนช่วยในการเรียนรู้ในการพัฒนานักศึกษา กรอบความคิดในการวิจัยให้ 2 แนวทางหลัก ๆ คือ
ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลของมหาวิทยาลัยที่มีต่อตัวนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็น
นักศึกษาจำนวน 149 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จาก 12 สถาบัน ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาหลาย
เชื้อชาติ มีอายุระหว่าง 18-13 ปี 129 คน มากกว่า 23 ปี 20 คน วิธีการวิจัยใช้การสัมภาษณ์ ในการ
วิเคราะห์ข้อมูลจะหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม 5 ตัวแปร คือ ความเป็นส่วนตัว ความสามารถ
เชิงปฏิบัติ สถิติปัญญา ความรู้และทักษะทางวิชาการ มนุษย์สัมพันธ์ และตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ
ความเป็นผู้นำ กลุ่มเพื่อน ความรู้ ความสัมพันธ์กับอาจารย์ การทำงาน การเดินทาง ภูมิลำเนาของ
มหาวิทยาลัย และอื่น ๆ โดยในขั้นที่สอง หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับตัวแปรอิสระแต่ละตัว
โดยแยกตามเพศ เชื้อชาติ และลักษณะของสถาบัน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ ประสบการณ์นอกชั้น
เรียนหลายประการมีผลต่อการพัฒนานักศึกษาที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าชีวิตนอกชั้นเรียนเป็น
เสมือนห้องฝึกปฏิบัติการของชีวิตจริง เพศและเชื้อชาติของนักศึกษาไม่ได้เป็นตัวแปรที่ทำให้นักศึกษา
ได้รับประโยชน์จากประสบการณ์นอกชั้นเรียนแตกต่างกัน ผลที่ได้รับจากประสบการณ์ต่าง ๆ แตกต่าง
กันตามประเภทของสถาบัน ภูมิลำเนาและวัฒนธรรมของสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเรียนและการพัฒนา
ตนเอง

สำเนา ขจรศิลป์ (2527) ทำการศึกษาจากผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร
นิสิตนักศึกษาที่เป็นกลุ่มผู้นำกิจกรรมนิสิตนักศึกษา และนิสิตนักศึกษาทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาของ
รัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจากทุกภาคของประเทศ พบว่า นิสิต
นักศึกษาที่เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและนิสิตทั่วไป มีทัศนคติต่อกิจกรรมนิสิตนักศึกษา
สอดคล้องกันว่า กิจกรรมนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปไปช่วยสร้างความสามัคคี และช่วยพัฒนาบุคลิกภาพ
ของนิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ กิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่
สมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ และเป็นระเบียบวินัย กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้
นิสิตนักศึกษามีระดับจริยธรรมดีขึ้น ช่วยให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจ และมีทักษะในด้านศิลปวัฒนธรรม
มากขึ้น ตลอดจนช่วยทำนุบำรุงเผยแพร์ และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของชาติ กิจกรรมด้านบำเพ็ญ
ประโยชน์ในการพัฒนาบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษา ช่วยให้เข้าใจความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม
ประเพณีไทยจากสภาพจริง และช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้ใช้ความรู้ทางวิชาการของตนในการพัฒนา
ชนบท

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527) ทำการวิจัยเรื่อง “นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเจริญงอกงามและพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา ศึกษากระบวนการการสอนที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษากา ประชากรเป็นนิสิตนักศึกษาจาก 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการแพทย์ และสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย 10 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดย สุ่มตัวอย่างจากนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 4 จากนิสิตนักศึกษาที่เรียนหลักสูตร 4 ปี และสุ่มตัวอย่างจากนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 5 จากนิสิตนักศึกษาที่เรียนหลักสูตร 5 ปี และสุ่มตัวอย่างจากนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 และ 6 จากนิสิตนักศึกษาที่เรียนหลักสูตร 6 ปี แต่ละวิชาวิชละ 50 คน เพื่อตอบแบบทดสอบ ระดับละ 6 คน เพื่อสัมภาษณ์ รวมจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 1,833 คน และผู้ให้สัมภาษณ์ 496 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยในช่วงที่เกี่ยวกับกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ปรากฏว่า นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมนิสิตนักศึกษากว่า ทำให้พัฒนาความคิด และมีเหตุผลมากขึ้น ทำให้พัฒนาบุคลิกภาพ และมีความรับผิดชอบของร่างกายที่ นอกจากนั้นผลการสัมภาษณ์ ด้านกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ปรากฏดังนี้ ในรอบ 1 ปี นิสิตนักศึกษาจะเข้าร่วมประมาณ 1-9 ครั้งมากที่สุด รองลงมา คือ 20 ครั้ง นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่ากิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมีส่วนพัฒนาและส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ กิจกรรมด้านวิชาการจะช่วยพัฒนาสติปัญญา พัฒนาการศึกษาในสายวิชาชีพ การใช้เหตุผลความเคลื่อนไหวทางการเมือง และเป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด กิจกรรมสันทนาการและค่ายอาสาสมัคร จะช่วยพัฒนาส่งเสริมด้านบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ ความเสียสละ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ กิจกรรมด้านพุทธศาสนาและประเพณี จะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม ให้รู้จักมารยาทในสังคม มีคุณธรรม และความประพฤติขึ้น กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ให้ตระหนักความเป็นคนไทย มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ เพิ่มขึ้นมีความภูมิใจ และซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ประนอม รอดคำดี (2537) ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาระบบความสมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร” โดยศึกษาความสมบูรณ์ (wellness) ของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิต ในมหาวิทยาลัยจำกัดของรัฐ 3 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษา ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา การเรียนและด้านจิตวิญญาณ และการศึกษาสมการพยากรณ์ ที่ทำนายความ สมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษา แล้วนำเสนอรูปแบบการพัฒนาความสมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วยนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และชั้นปีสุดท้าย ทั้ง 4 สาขาวิชา คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์กายภาพและ

เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ผลการวิจัย พบว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.4) มีความสมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษาในทางบวกที่ระดับสำคัญ .01 ได้แก่ เพศหญิง คะแนนคุณภาพบริการสวัสดิการละสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย และคะแนนพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมนิสิตนักศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์ในทางลบได้แก่ สาขาวิชาที่นิสิตนักศึกษาเรียน คือ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพและเทคโนโลยี สาขามนุษยศาสตร์ และที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของตนเอง สมการพยากรณ์มีความสามารถอธิบายความผันแปรของคะแนนความสมบูรณ์ของนิสิตนักศึกษา ได้ร้อยละ 19.2 $\text{ความสมบูรณ์} = 277.974 + 2.322 \text{ พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม} - 10.267 \text{ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพและเทคโนโลยี} - 8.041 \text{ ที่พัก (บ้านตนเอง)} - 8.426 \text{ สาขามนุษยศาสตร์} + 4.076 \text{ เพศหญิง} + .049 \text{ เวลาที่อ่านนิตยสารและหนังสือพิมพ์}$

พรพรรณ อังศุภณ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา โดยทำการศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาตนเองของนักศึกษา แนวทางที่นักศึกษาต้องการพัฒนา ตนเอง และ ความต้องการในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเอง ระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา มีการพัฒนาตนเองของนักศึกษา มีแนวทางที่นักศึกษาต้องพัฒนาตนเอง และมีความต้องการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาตนเองทั้ง 7 ด้าน พบว่ามีความแตกต่างอย่างสำคัญทางสถิติที่ .01 ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และในด้านการพัฒนาความสามารถ ส่วนด้านการพัฒนาอารมณ์ การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง การพัฒนาความมีเอกลักษณ์ การพัฒนาเป้าหมายในชีวิต และการบูรณาการ ไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาและรวบรวมงานวิจัยของ กมลชนก กำเนิดนก ที่กล่าวมาข้างต้น กับความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมนิสิตนักศึกษาและการพัฒนาของนิสิตนักศึกษา จะพบว่า ผลการวิจัยส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ การทำกิจกรรมส่งผลต่อการพัฒนา นิสิตนักศึกษา และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก โดยมักจะเป็นผลทางอ้อม อันเนื่องมาจากความผูกพันกับสถาบัน และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน อย่างไรก็ตามผลการศึกษาก็ยังไม่ถึงกับชัดเจนนัก ในบางครั้งก็พบว่า กิจกรรมก็อาจส่งผลในด้านลบต่อการพัฒนาบางด้านของนิสิตนักศึกษาบางกลุ่มด้วยเช่นกัน

ดังนั้น หากมองการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบ ก็พบว่า นิสิตนักศึกษาเป็นตัวป้อนหรือปัจจัยนำเข้า ที่จะต้องเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในระบบ นั่นคือ อาจารย์ กลุ่มเพื่อน ผู้บริหาร การเรียนการสอนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษา กับสิ่งต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษา เป็น

กระบวนการที่จะผลิตบัณฑิต ซึ่งเป็นผลผลิตที่จะออกมาจากระบบนั่นเอง จึงสรุปได้ว่า การพัฒนานิสิต นักศึกษาเกิดขึ้นได้ ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ดังที่ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2553: 3) กล่าวว่า การจัดโครงการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญมากในสภาวะปัจจุบัน ที่สังคม เศรษฐกิจ และศีลธรรมอยู่ในสภาพที่ตกต่ำ รูปแบบของโครงการและกิจกรรมจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ไปตามกฎหมาย คือพระราชบัญญัติการศึกษาพุทธศักราช 2542 แก้ไข พุทธศักราช 2545 ที่กำหนดว่า การจัดการศึกษาในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จะต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมไปในทุกรายวิชาที่สอน กิจกรรมผู้เรียนจึงไม่ใช่กิจกรรมนอกหลักสูตรอีกต่อไป แต่ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เรียกว่าหลักสูตรร่วม (Co-curriculum) หรือกิจกรรมร่วม หลักสูตร ซึ่งต้องมีการแก้ไขแนวความคิด นโยบายการบริหารจัดการให้สนองตอบหลักการดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ สอน วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อรองรับการพัฒนาประเทศ ผลิตและประยุกต์ความรู้ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใช้องค์ความรู้ในการสร้างจิตสำนึกและชี้นำสังคม มีบทบาท สำคัญในการตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศ จึงต้องตระหนัก และปรับตัวให้ทัน เพื่อให้ สามารถตอบสนองความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งความต้องการของสังคมให้ได้ ด้วยการผลิตบัณฑิตที่มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมบูรณ์พร้อมในการอุทิศตนเพื่อสังคมส่วนรวม โดยปลูกฝังจิตใจให้บุคคล มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากภายในที่เรียกว่า “จิตสาธารณะ” อันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ และร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษานั้น ไม่ได้เกิดในชั้นเรียนเท่านั้น แต่สิ่งอื่น ๆ ที่นิสิตนักศึกษาปฏิบัตินอกชั้นเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาที่นิสิตมีส่วนร่วม โดยเฉพาะกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่เกิดจากความคิดริเริ่ม การใช้ร่างกาย แรงใจ ของนิสิตนักศึกษา เองนั้น จะมีส่วนร่วมให้นิสิตนักศึกษามีการพัฒนาอย่างเต็มที่ด้วยเช่นกัน สำหรับแนวทางการ เสริมสร้างจิตสาธารณะในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีการดำเนินการในปัจจุบัน สรุปได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การจัดองค์กรและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ ตอบสนองแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมหรือจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษา ในลักษณะของการจัดองค์กรและกิจกรรมต่าง ๆ อยู่แล้ว เช่น การจัดตั้งสโมสร ชมรม ชุมนุม ค่ายอาสา พัฒนา หรือบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น การกล่อมเกล่าปลูกฝังถ่ายทอดจิตสาธารณะด้วย “กิจกรรม ที่หลากหลาย” ซึ่งจะทำให้นิสิตนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตระหนักในคุณค่าของจิตสาธารณะ พร้อมรักษาคุณค่าของจิตวิญญาณเพื่อส่วนรวมด้วยการยกระดับความรู้ สำนึก ตระหนักในคุณค่า

ให้เป็นภาระหน้าที่เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาได้

2. การกำหนดเป็นหลักสูตร หรือการสอนในรายวิชา โดยครอบคลุมหัวข้อที่เป็นเรื่องของส่วนรวม หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่จะเกิดกับคนหมู่มาก อาทิ เรื่องสิ่งแวดล้อม การรู้จักเคารพกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม หรือ “Service Learning” ซึ่งเป็นแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตนักศึกษาในลักษณะการเชื่อมโยงการศึกษาปัญหาชุมชน ร่วมกับการร่วมแก้ปัญหาตามความจำเป็นของชุมชน เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีทักษะในการปฏิบัติงาน เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง รวมทั้งสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อในฐานะของพลเมืองของประเทศ ตลอดจนมีผลดีต่อการเพิ่มพูนความสามารถทางวิชาการของผู้เรียนไปพร้อมกัน

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม

2.1 ความหมายของหลักสูตรเสริม

หลักสูตร เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้ เนื่องจากหลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดเนื้อหาทางวิชาการและมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนพึงได้รับจากการศึกษาตลอดหลักสูตร จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของหลักสูตร ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันมากมายหลายแง่มุมนั้น พบว่า ความหมายของหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสถาบันการศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มี 2 ลักษณะ คือ

1. ความหมายในทางแคบ หมายถึง รายการกระบวนวิชา กลุ่มรายวิชา เนื้อหาที่จัดเป็นระบบหรือลำดับ ประกอบด้วยเป้าหมาย จุดประสงค์ แผนการเรียน การประเมินผลผู้เรียน รวมทั้งอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ใช้สอนในโรงเรียน เพื่อการสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชานั้น ๆ (สัจด์ อุทรานันท์. 2532: 9; อ้างอิงจาก Bobbitt.1918: 42; Beauchamp. 1968: 83 – 86; Saylor and Alexander 1974 : 3)

2. ความหมายในทางกว้าง หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน และมวลประสบการณ์ทุก ๆ อย่างที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ตามความคาดหวังของสังคม ทั้งในห้องเรียน (in-class) นอกห้องเรียน (extra-class) รวมไปถึงกิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra curricular) เป็นกระบวนกรปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา และเป็นสื่อกลาง หรือ วิถีทางที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในแนวทางที่พึงปรารถนา ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (สัจด์ อุทรานันท์. 2532:10-16 ; อ้างอิง บัณฑิต.2535: 4;

Taba.1962: 9-10 ; Saylor , Alexander and Levis.1981: 8 ; Tanner and Tanner.1980: 36-38 ; Oliva.1992 :5-6 ; Hensen. 1995: 8 ; Sowell.1996: 5 ; Doll.1996:13)

การให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะประสบการณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย ความคิดรวบยอด ทักษะ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่า กระบวนการทางสติปัญญา และประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ (สังกัด อุทยานันท์. 2532: 11 อ้างอิงจาก Levatelli, Moore and Kaltsounis) นั้น เป็นที่ยอมรับกันค่อนข้างมาก ในวงการศึกษปัจจุบัน เนื่องจากสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษาแบบพิพฒนาการ ที่เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1920 -1940 ซึ่งต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง การจัดการศึกษาจากการเน้นเนื้อหาวิชา (Subject Centered) มาเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Centered)

ดังนั้น สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความหมายทั้งในทางแคบ คือเป็นเนื้อหาวิชาที่สอน และในทางกว้าง คือ เป็นมวลประสบการณ์การเรียนการสอนทั้งหลาย ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนที่สถาบัน การศึกษาได้กำหนดไว้อย่างมีเป้าหมาย เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามทั้งทางด้าน อารมณ์ สังคม สติปัญญา เจตคติ และทักษะต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) จัดอยู่ในกลุ่มความหมายของหลักสูตรในทางกว้าง และเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ใช้วางแผนจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ตรงตามเจตนารมณ์หรือให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และชุมชน ดังนั้น หลักสูตรเสริม จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

นักวิชาการ นักการศึกษา ได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตรเสริมไว้ ดังนี้

แฟลไชว (Passow. 1985: 215) กล่าวว่า หลักสูตรเสริมในความหมายเดิม แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) เป็นการเสนอแนะการเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ และ 2) เป็นการขยายและปรับหลักสูตรและวิธีสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษในชั้นเรียนปกติ ส่วนในปัจจุบัน หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยายทั้งความกว้างและความลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ ที่เพิ่มขึ้นทั้งความรู้ ทักษะ และพัฒนาทักษะการคิด ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาที่นอกเหนือ หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติที่มีอยู่

เดวิสและริมม์ (Davis; & Rimm. 1994: 104 - 106) ได้กล่าวถึง หลักสูตรเสริมว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่ต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้บุคคลที่เกี่ยวข้องใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามเจตนารมณ์ หรือเหมาะสมกับบริบทความพร้อมของชุมชน เป็นไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและทัศนคติทางบวกต่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเองและชี้นำตนเองได้ ทั้งนี้หลักสูตรเสริมเป็น

หลักสูตรที่ขยายทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ โดยเพิ่มทั้งความรู้และทักษะ ซึ่งอาจมีเนื้อหานอกเหนือหรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติก็ได้ หลักสูตรเสริม เป็นหลักสูตรที่พัฒนาทักษะการคิดและมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและเจตคติทางบวกต่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และชี้นำตนเองได้ นอกจากนี้หลักการสำคัญของหลักสูตรเสริม คือ วิธีการสอนเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางกระบวนการและทางเนื้อหา ซึ่งเป้าหมายทางกระบวนการนั้นประกอบด้วยการพัฒนากระบวนการหรือทักษะต่าง ๆ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับมโนทัศน์ ในส่วนเป้าหมายทางเนื้อหานั้นจะประกอบไปด้วยเนื้อหาในรายวิชา โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้ในการพัฒนากระบวนการหรือทักษะ

คลาร์ค (Clark. 1997: 316 - 319) อธิบายความหมายของหลักสูตรเสริมไว้ว่าเป็นหลักสูตรที่เป็นการเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ อาจเป็นเนื้อหาที่ยากขึ้น มีความลึกและความกว้างมากขึ้น หรือมีการขยายกลยุทธ์ในการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม หลักสูตรเสริมจะมีประสิทธิผลมากขึ้น หากเป็นการขยายหลักสูตรเดิม และผู้สอนทราบความต้องการของผู้เรียนหรือทราบวัตถุประสงค์ว่าต้องการจะให้เกิดสิ่งใดขึ้นกับผู้เรียน หลักสูตรเสริมส่วนใหญ่ มักใช้สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ ไพเออร์โต (Piirto. 1994: 376 - 400) ได้กล่าวว่ายังมีหลักสูตรเสริมสำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย และหลักสูตรเสริมสำหรับผู้ใหญ่ โดยหลักสูตรสำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย จะเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำ และการพัฒนาการคิด เช่น ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ที่ เออร์บานา - แชมเปญ (University of Illinois at Urbana - Champaign) ได้จัดโปรแกรมเสริมในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตทางนโยบายเศรษฐกิจ (Master of Economics) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยใช้เป็นโปรแกรมเสริม (Enrichment Program) ในระดับบัณฑิตศึกษา (University of Illinois. 2000: 2-3)

วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล (2544: 8) สรุปความหมายของหลักสูตรเสริมว่าเป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาคาบเกี่ยวและมีเนื้อหาเพิ่มเติมจากหลักสูตรปกติ เป็นหลักสูตรที่ขยายกลยุทธ์ในการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านใดด้านหนึ่ง

จันทิมา แสงเลิศอุทัย (2550: 8) อธิบายความหมายของหลักสูตรเสริมไว้ว่าเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ โดยหลักสูตรเสริมจะมีลักษณะที่ขยายออกทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ในส่วนของเนื้อหานั้นอาจมีนอกเหนือจากหลักสูตรปกติหรือคาบเกี่ยวกับ

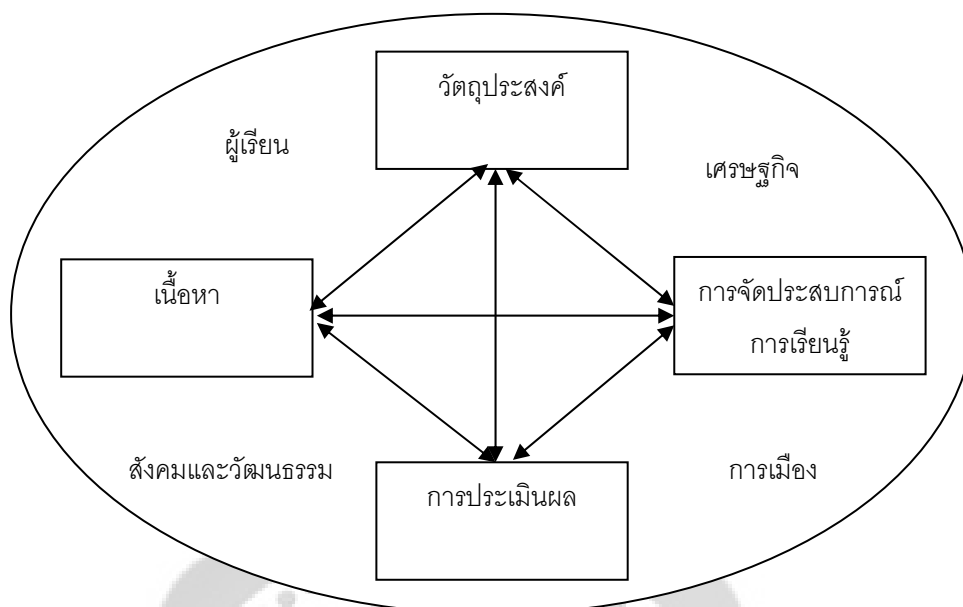
หลักสูตรปกติ แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่าหลักสูตรปกติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ และมีการประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

ราชบัณฑิตยสถาน (2551: 103) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรเสริมว่าเป็นการออกแบบหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ผู้ด้อยโอกาส

ดังนั้นสรุปได้ว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อาจมีสาระ เป็นเนื้อหาในรายวิชา โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่า รวมถึงมีการขยาย กลยุทธ์หรือวิธีการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการคิดในระดับที่สูงขึ้น

2.2 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม

องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม หมายถึง โครงร่าง หรือส่วนที่อยู่ภายใน และประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร (รุจิรี ภูสาระ.2546: 8) ประกอบด้วยสิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐานเช่นเดียวกับหลักสูตรทั่วไป 4 ประการ คือ วัตถุประสงค์ (Objectives) เนื้อหา (Content) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) และการประเมินผล (Evaluation) (Taba.1962: 422-423 ; Tyler.1968: 1 ; Beauchamp.1968: 108 ; Saylor and Alexander and Levis.1974: 102 ; วิชัย วงษ์ใหญ่.2537: 5 ; ชมพันธุ์ ภูญชร ณ อยุธยา. 2540: 16 ; อ่าง บัวศรี.2535: 4 ;) องค์ประกอบดังกล่าว สามารถแสดงความสัมพันธ์ภายในได้ตามภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของหลักสูตร

ที่มา: ปรับจาก รุจิร ภูสาระ.(2546) องค์ประกอบของหลักสูตร. หน้า 9

จากภาพประกอบ 1 แสดงให้เห็นว่าในแต่ละองค์ประกอบ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในแนวนอน (Horizontal) และแนวตั้ง (Vertical) การจัดหลักสูตรในด้านกว้างหรือแนวนอน จะเกี่ยวข้องกับขอบข่าย (Scope) ของหลักสูตร และการบูรณาการ (Integration) เนื้อหาเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนการจัดหลักสูตรในแนวตั้งจะเกี่ยวข้องกับการเรียงลำดับขั้นตอน (Sequence) ความต่อเนื่อง (Continuity) ความสัมพันธ์เชื่อมโยงและความสมดุล (Articulation and Balance) นอกจากนี้ ยังต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปัจจัยหลักสูตรด้านอื่น ๆ เช่น ผู้เรียน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ฯลฯ ดังนั้น ในแต่ละองค์ประกอบจึงไม่สามารถกำหนดขึ้นได้โดยอิสระ (Ornstein; & Hunkins. 1988: 168-170; อัจฉรา วัฒนาณรงค์. 2550: 12; วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544: 71) แต่ละองค์ประกอบ มีรายละเอียด ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (Objectives) หมายถึง ความมุ่งหวังที่จะให้เกิดผลแก่ผู้เรียนภายหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว โดยสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดแก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการและเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดและประเมินได้ (Taba. 1962: 214 ; Tyler. 1970: 69 ; Beauchamp. 1975: 10 ; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537: 84 ; วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544: 71 ; สุนีย์ ภูพันธ์. 2546: 180 ; อัจฉรา วัฒนาณรงค์. 2550: 12) การกำหนดวัตถุประสงค์ในหลักสูตรแต่ละระดับจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้เรียน

และการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา โดยครอบคลุมคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Three Domains of Taxonomy) 3 ด้าน คือ ความรู้ เจตคติ และ ทักษะ (Saylor and Alexander. 1974: 153; สัจด์ อุทรานันท์. 532: 203 – 204; วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544: 71) และสอดคล้องกับสภาพบริบทของสังคมในขณะนั้น (ขวลิต ชูกำแพง. 2551: 16-17) การกำหนดวัตถุประสงค์ที่มีประโยชน์มากที่สุด คือ การกำหนดลักษณะที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตในการใช้พฤติกรรมนั้น ๆ สรุปได้ว่าการกำหนดวัตถุประสงค์หลักสูตรที่ดีจึงต้องคำนึงถึงทั้งพฤติกรรมและเนื้อหา

2. เนื้อหา (Content) หมายถึง สารสำคัญของความรู้ และมวลประสบการณ์ที่จัดไว้สำหรับผู้เรียน เพื่อกระตุ้นหรือเป็นเครื่องมือพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และเกิดคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ เนื้อหาเป็นสิ่งที่กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ และทำหน้าที่เชื่อมโยง ให้การจัดประสบการณ์นั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ (Taba. 1962: 214 ; Tyler. 1970: 69 ; Beauchamp. 1975: 10 ; อ่าง บัวศรี. 2531: 194) การเลือกเนื้อหาในหลักสูตรต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ 1) ข้อมูลทางด้านปรัชญาการศึกษา ได้แก่ เป้าหมายทางการศึกษา องค์ความรู้ และธรรมชาติของความรู้ 2) ข้อมูลด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ได้แก่ ลักษณะและธรรมชาติของผู้เรียน พัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน ความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน ธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ 3) ข้อมูลทางด้านสังคม ได้แก่ บริบทของสังคมในปัจจุบัน ความต้องการ และความคาดหวังของสังคม (Tyler. 1949: 63-82) เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาจะต้องพิจารณาว่า 1) มีเนื้อหาเฉพาะอะไรบ้างที่จะบ่งชี้ให้ผู้เรียนรู้ในสิ่งนั้น 2) มีกฎ ข้อเท็จจริง แนวคิด และ หลักการอะไรบ้างที่สัมพันธ์กับหัวข้อเนื้อหา 3) เนื้อหาได้ชี้แนวทางเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องสัมพันธ์กับหัวข้อเรื่องอย่างไร 4) เนื้อหาวิชาได้บ่งชี้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด ทักษะ คุณลักษณะ และ ค่านิยมในรูปแบบใด (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537:93) โดยคำนึงถึงความเที่ยงตรง (Validity) หรือความถูกต้อง ความสำคัญ (Significance) ความสนใจ (Interest) ความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ (Learning ability) ความสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม (Consistency with Social Reality) และประโยชน์ในการนำไปใช้ (Utility) ซึ่งสิ่งที่ควรพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาเข้าไว้ในหลักสูตรอันดับแรก ๆ ได้แก่ ความจำเป็นต่อการอยู่รอดของผู้เรียน (Survival) การใช้ได้อย่างกว้างขวาง (Universal) การใช้มาก ใช้บ่อย การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ และ การพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (รุจิรุจิ ภูสาระ. 2551: 128-130 ; บุญชม ศรีสะอาด. 2546: 86-87) นอกจากนี้ การจัดเนื้อหาต้องเป็นไปตามหลักทางตรรกะ (logic) และหลักจิตวิทยา คือ 1) จัดตามลำดับจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก 2) จัดตามลำดับพื้นฐานที่จำเป็นที่ต้องเรียนก่อนหลัง 3) จัดตามลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามกาลเวลา 4) จัดตามหัวข้อหรือเรื่อง 5) จัดตามลำดับจากส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวม 6) จัดตามลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย

7) จัดตามลำดับจากสิ่งที่อยู่ใกล้ไปสู่สิ่งที่ไกลตัว การจัดเนื้อหาต้องมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันทั้งความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนโดยเฉพาะประสบการณ์ของผู้เรียน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539: 84-86 ;บุญชม ศรีสะอาด. 2546: 88-90)

สรุปได้ว่า เนื้อหาที่จะกระตุ้นหรือเป็นสิ่งที่เร้าที่ดีต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์การเลือกเนื้อหาและวิธีตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหา รวมทั้ง จัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่าย นอกจากนี้ เนื้อหาต้องมีความทันสมัย น่าสนใจ จึงจะเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างสูงสุด

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) หมายถึง วิธีการสอน การจัดกิจกรรม หรือจัดประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ (อัฉรวา วัฒนานรงค์. 2550: 11) ประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ภายนอกของสิ่งแวดล้อมที่มีปฏิสัมพันธ์กัน การเรียนรู้เกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ คือ กิจกรรมที่ผู้เรียนกระทำ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537: 112 ; ชมพันธุ์ บุญชร ณ อยุธยา. 2540: 61) หลักการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ มีดังนี้ 1) สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) ให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมตามที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) ผู้เรียนให้ความสนใจ และพึงพอใจที่จะปฏิบัติหรือร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ไม่รู้สึกว่าเป็นการบังคับ 4) มีความเป็นไปได้ สอดคล้องเหมาะสมกับขอบข่ายความสามารถของผู้เรียน และมีความพร้อมในการดำเนินการ 5) มีรูปแบบหลากหลาย เช่น การใช้สื่อทัศนวัสดุต่าง ๆ (audio - visual) การใช้แบบฝึกหัด (drill and practice method) การใช้กิจกรรม (activity - oriented method) การแก้ปัญหา (problem - solving method) การสอนรายบุคคล (individualized method) การสืบสวนสอบสวน (inquiry method) และการเรียนด้วยตนเอง (self-study method) ฯลฯ เพื่อรองรับความแตกต่างของผู้เรียน 6) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน 7) ประสบการณ์ ที่จัดขึ้นกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้และเรียนรู้ได้รวดเร็ว 8) คำนึงถึงความสัมพันธ์เกี่ยวกับเวลาและเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดบูรณาการภายหลังจากมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ โดยหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ 1) สำรวจประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเพื่อวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 2) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ต่อเนื่องจากประสบการณ์เดิม และ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง 3) จัดลำดับขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักตรรกะและจิตวิทยา 4) บูรณาการความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมโดยไม่บั่นทอนพัฒนาการเดิม และ 5) การถ่ายโยงความรู้เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ (Tyler. 1949: 74; วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537: 110-113; ขวลิติ ชูกำแพง. 2551: 89-93)

จะเห็นได้ว่า การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ระบุพฤติกรรมและเนื้อหา เป็นจุดหมายปลายทาง (ends) ที่ต้องการจะไปถึง แต่กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะจัดขึ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ นั้น เป็นวิธีการ (mean) ที่จะบรรลุถึงจุดหมายปลายทาง (Tyler. 1949: 72-73 ; Beachamp. 1975: 10) นอกจากนี้ ประสบการณ์การเรียนรู้ มีได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น แม้ว่าจะน่าสนใจเกิดความสนุกสนาน ผู้เรียนชอบ แต่หากไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ก็ถือเป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี ต้องดำเนินการตามหลักการเลือกและหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อีกทั้ง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ควรจะจัดอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีลักษณะต่อเนื่องและชัดเจน เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทในขณะนั้น

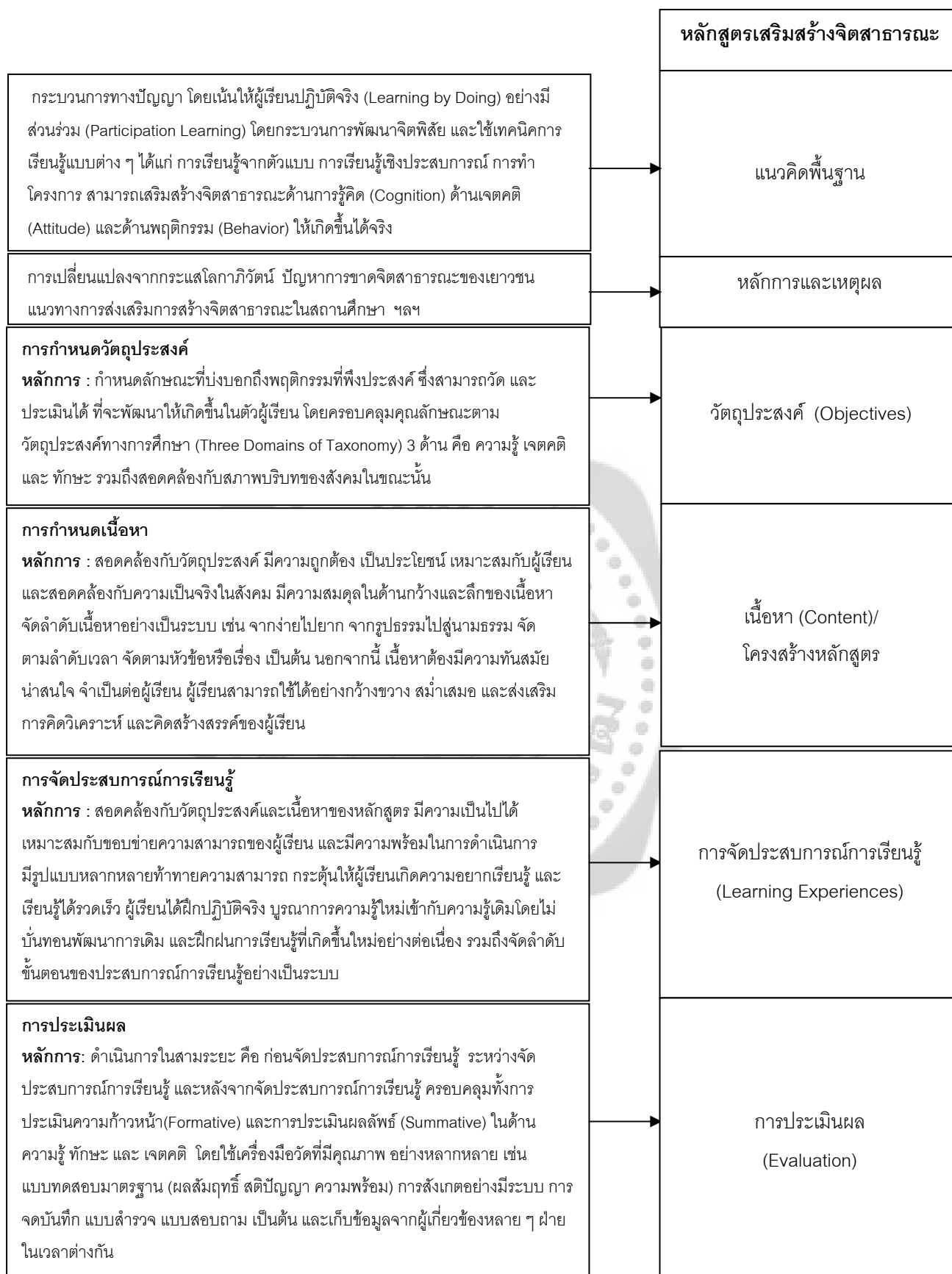
4. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นได้ผลเป็นที่พึงปรารถนาจริงหรือไม่ ความเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนทั้งหมดเป็นไปตามความต้องการหรือไม่ สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใด การจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความเหมาะสมหรือไม่ เนื้อหาและวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบใดมีประสิทธิภาพมากที่สุด มีสิ่งใดที่ต้องนำมาแก้ไข ปรับปรุง การประเมินผล จึงเป็นการนำเสนอข้อมูลเพื่อตัดสินใจปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือเลือกวิธีการใหม่เพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ได้ประสิทธิภาพมากขึ้น (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2539: 2 ; Tyler. 1949: 75 ; รุจิร ภูสาระ. 2551: 147) การประเมินผล ควรแบ่งการประเมินเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ หลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติในการประเมินความก้าวหน้า (Formative) และการประเมินผลลัพธ์ (Summative) ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2539: 2 ; ศิริชัย กาญจนวาสี. 2537: 134) สำหรับ หลักการประเมินผลโดยทั่วไปมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดจุดประสงค์ของการประเมิน 2) เลือกหรือสร้างเครื่องมือวัดสิ่งที่ต้องการประเมินซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน (Type of Evaluation) ส่วนใหญ่ ได้แก่ แบบทดสอบมาตรฐาน (ผลสัมฤทธิ์ สถิติปัญญา ความพร้อม) แบบทดสอบที่ผู้สอนสร้างขึ้น การสังเกต อย่างมีระบบ การจดบันทึก แบบสำรวจ แบบสอบถาม คำถามปลายเปิด การเติมประโยคให้สมบูรณ์ กลวิธีให้บุคคลระบายความในใจ สังคมมิติ 3) ดำเนินการวัดผลด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้นหรือเลือกไว้ 4) นำผลที่วัดได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5) ประเมินผลตัดสินคุณค่า (อ้าง บัวศรี. 2542: 258-259) และ เกณฑ์การประเมินผลที่ควรพิจารณาเพื่อให้การประเมินผลมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) ความต่อเนื่อง (Continuity) 2) ขอบเขตการประเมิน (Scope) 3) การเทียบเคียง (Compatibility) 4) ความเที่ยงตรง

(Validity) 5) ความเชื่อมั่น (Reliability) 6) ความเป็นปรนัย (Objectivity) 7) คุณค่าในการวินิจฉัย และ 8) การมีส่วนร่วม (Participation) (รุจิรี ภู่อาระ. 2551: 148 - 154)

สรุปได้ว่า การประเมินผลที่ดี ต้องดำเนินการให้ครบทั้งสามระยะ คือ ก่อนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และครอบคลุมทุกมิติ ทั้งการประเมินความก้าวหน้า (Formative) และการประเมินผลลัพธ์ (Summative) ในด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติ ตามหลักการประเมินผล และเกณฑ์การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น การประเมินผลที่ดีจึงไม่ควรใช้เครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้เครื่องมือวัดที่หลากหลาย โดยเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย ในเวลาต่าง ๆ กัน เพื่อให้การประเมิน มีคุณค่าและแม่นยำมากขึ้น การประเมินผล มีจุดหมายปลายทาง แต่เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้การปรับปรุงคุณภาพหลักสูตรและคุณภาพการสอนดียิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญจะประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรม/ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรแบบทั่วไปเป็นพื้นฐานของการนำไปจัดโครงสร้าง องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมได้ ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมดังกล่าวข้างต้น มาเป็นแนวทางในกำหนดวัตถุประสงค์ เลือกและจัดระบบเนื้อหา เลือกวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และกำหนดวิธีการประเมินผล ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงแนวคิดในการจัดองค์ประกอบของหลักสูตร

2.3 วัตถุประสงค์และลักษณะสำคัญของหลักสูตรเสริม

กรมวิชาการ (2546: 34) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดหลักสูตรเสริมไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ ทั้งวิชาการและอาชีพตามทักษะ

2. มีคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

3. มีสุขภาพและบุคลิกภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ดี

4. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

5. มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบบประชาธิปไตย

ปริญญ ชลวรมณี. (2548: 57 อ้างอิงจาก McKown. 1952) กล่าวว่าการจัดทำหลักสูตรเสริมมีจุดประสงค์สำคัญ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นการลงทุนเพื่อผลตอบแทนทางการศึกษา ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สำคัญโดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย

2. เตรียมผู้เรียนสู่ชีวิตจริงในระบบประชาธิปไตย โดยมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อส่งเสริมความเป็นตัวของตัวเองและความสามารถในการควบคุมตนเองในสังคม

4. เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ความร่วมมือทางสังคม ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของการแสดงออกด้วยตนเอง

5. เพิ่มความสนใจให้กับผู้เรียนโดยเน้นฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ

6. พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและผูกพันในสถาบันการศึกษาและพัฒนาขวัญและกำลังใจของผู้เรียน

7. สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้วางภาระเบี่ยงของตนเองผ่านทางกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง

8. เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบและพัฒนาความสามารถร่วมกับกลุ่มเพื่อนอันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะความรับผิดชอบและความเป็นพลเมืองดี

ดังนั้นสรุปได้ว่า หลักสูตรเสริม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทักษะประสบการณ์ ทั้งวิชาการและวิชาชีพ รวมไปถึงคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีสุขภาพและบุคลิกภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ดี ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย และมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี

หลักสูตรเสริม นอกจากจะเป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อเสริมหลักสูตรเดิมโดยมีลักษณะความกว้างและลึกซึ่งมากกว่า และอาจมีเนื้อหาบางส่วนคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ แล้วนั้น หลักสูตรเสริมยังมียุทธศาสตร์สำคัญ ดังที่ ไพเออร์โต (Piirto, 1994: 376 - 377) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่อยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ (Learning Characteristics) ของผู้เรียน ดังนั้น หลักสูตรเสริมจึงมีลักษณะขยายออกหรือเพิ่มเนื้อหาตามลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยพิจารณาทั้งความกว้างและความลึกของเนื้อหา
2. มีความน่าเชื่อถือและมีความเข้มแข็งทางวิชาการ (Academic Rigor) กล่าวคือ ไม่ใช่หลักสูตรที่มีเนื้อหาง่าย ๆ ไม่เป็นสาระ และไม่ละเลยในองค์ความรู้อื่น ๆ
3. หลักสูตรเสริมควรมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่ประกอบด้วยหลากหลายวิชา
4. มุ่งเน้นลักษณะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ เน้นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันกับบุคคล (Personal Relevance) มุ่งเน้นวิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยี มุ่งเน้นหลักการและเหตุผลทางวิชาการ (Academic Rationalism) มุ่งเน้นการปรับตัวทางสังคม (Social Adaptation) และการฟื้นฟูสังคม (Social Reconstruction) มุ่งเน้นการพัฒนาระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) และมุ่งเน้นวิธีการเข้าใจอย่างแท้จริง (Producing Insight)
5. มีความสมดุล ต่อเนื่อง และมีความบูรณาการอย่างมีความหมาย (Balanced, Integrated and Articulated)

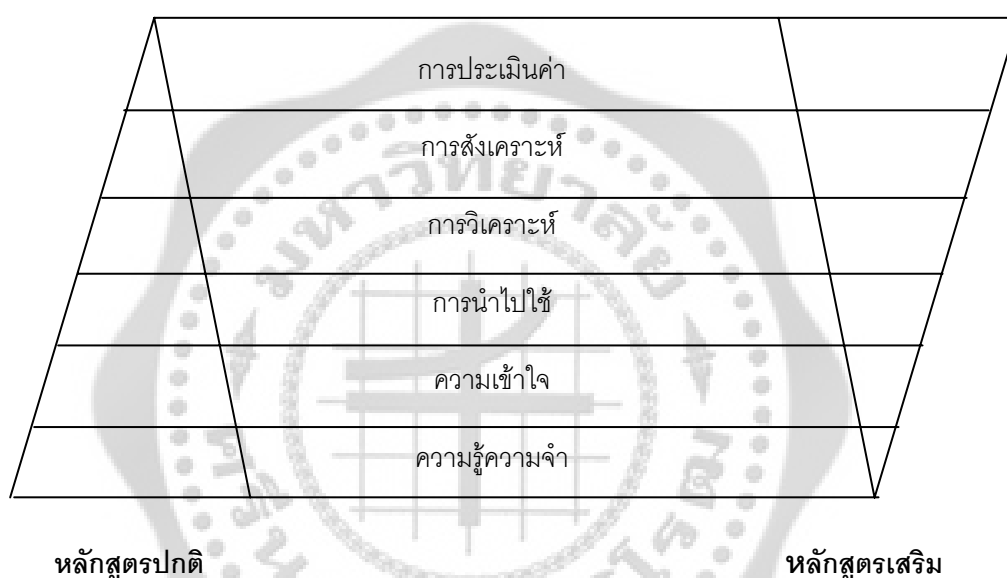
เดวิสและริมม์ (Davis; & Rimm, 1994: 123) กล่าวถึง หลักการสำคัญของหลักสูตรเสริมว่า เป็นวิธีการสอนที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายในด้านกระบวนการ ซึ่งหมายถึง ผู้เรียนสามารถพัฒนาระบวนการหรือทักษะต่าง ๆ และเป้าหมายด้านเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาในรายวิชา โครงการ หรือกิจกรรม สามารถนำไปพัฒนาระบวนการหรือทักษะต่าง ๆ ได้

Texas Agricultural Extension Service. 2000. (online) อธิบายถึงลักษณะสำคัญของหลักสูตรเสริมดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมพัฒนาหลักสูตร
2. เป็นหลักสูตรที่พัฒนาทักษะชีวิตในด้านการติดต่อสื่อสาร การตัดสินใจ การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และสิ่งแวดล้อม
3. เป็นหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมและมุมมองในด้านบวก ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและปฏิสัมพันธ์

4. เป็นหลักสูตรที่ออกแบบจากความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

คลาร์ค (Clark. 1997: 316 - 319) เสนอแนวคิดที่ว่า หลักสูตรเสริมนั้นอาจใช้แนวคิดการจำแนกวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ของบลูม (Benjamin Bloom) ในมิติด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) โดยหลักสูตรเสริมนั้นจะมีจุดเน้นในเนื้อหาเกี่ยวกับการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ขณะที่ หลักสูตรปกติจะเน้นด้านความรู้ความจำ และความเข้าใจ ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงจุดเน้นของหลักสูตรเสริม เมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาตามการจำแนกของบลูม

ที่มา: ปรับจาก Clark B. (1997). *Growing up Gifted*. 5th ed, p 319.

จากภาพประกอบ 3 แสดงว่าหลักสูตรปกติ จะเน้นด้านความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ตามลำดับ ในขณะที่หลักสูตรเสริมจะเน้นด้านการประเมินค่า การสังเคราะห์ การวิเคราะห์ การนำไปใช้ มากกว่ามุ่งเน้นด้านความรู้ความจำ และความเข้าใจ ดังนั้น หลักสูตรเสริม จึงเป็นส่วนสำคัญในการช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาในหลักสูตรปกติได้เป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะครบถ้วนทุกด้านอย่างสมดุล

2.4 การพัฒนาหลักสูตรเสริม

หลักสูตรที่ดีต้องมาจากการวางแผนงานดำเนินการตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่รัดกุม เริ่มจากกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกและการจัดเนื้อหา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลที่เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นฐานทางปรัชญา จิตวิทยา สังคม และเทคโนโลยี รวมถึงบริบทของสถานศึกษาในขณะนั้น เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม การดำเนินการ ลักษณะนี้ เรียกว่า “การพัฒนาหลักสูตร” ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรเสริมนั้นมีขั้นตอนกระบวนการเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรทั่วไป

จากการศึกษาจากเอกสาร ตำราต่าง ๆ เกี่ยวกับ นิยามความหมายของการพัฒนาหลักสูตร พบว่าได้นิยามความหมายการพัฒนาหลักสูตร ไว้ 2 ลักษณะ คือ 1) เป็นการสร้างหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่โดยที่ไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานมาก่อน และ 2) เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ให้ทันสมัย เหมาะสม และสอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้ รวมถึงการสร้างเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อเป้าหมาย คือ พัฒนาค้นให้มีคุณลักษณะ และคุณสมบัติเหมาะสมกับยุคสมัยนั้น ๆ (Saylor; & Alexander. 1974: 7; Taba.1962. : 454-455; นพเก้า ณ พัทลุง. มปป : 9) ซึ่งโอลิวา (Oliva.1992: 28 - 45) ได้สรุปหลักการทั่วไปของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นความต้องการที่พึงปรารถนา ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้
2. หลักสูตรเป็นผลผลิตของแต่ละช่วงเวลาในขณะนั้น
3. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่เกิดขึ้นในช่วงแรกจะมีส่วนที่ขนานและเกิดขึ้นร่วมกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่เกิดขึ้นในช่วงต่อมา
4. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของบุคคล
5. การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานกลุ่มที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย
6. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการของการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีอยู่หลายทางเลือก
7. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่เคยจบสิ้น
8. การพัฒนาหลักสูตรจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหากมีการพิจารณากันอย่างครอบคลุม
9. การพัฒนาหลักสูตรจะมีประสิทธิผลเมื่อดำเนินการตามกระบวนการที่เป็นระบบ
10. การพัฒนาหลักสูตรจะเริ่มจากหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในขณะนั้น

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ต่างก็มีความหมายเดียวกันกับการพัฒนาหลักสูตร คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ซึ่งมีเป้าหมาย คือ พัฒนาค้นให้เหมาะสมกับสภาพสังคม

และสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น และเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง หลักสูตร จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย หลักสูตร จึงมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตร จึงส่งผลทั้งการพัฒนาคนให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมสู่สังคมที่พึงประสงค์

จากการศึกษารูปแบบและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่า นักพัฒนาหลักสูตร แต่ละคนมีแนวคิดและหลักการที่แตกต่างกันไป หลักการและวิธีการของการพัฒนาหลักสูตร มีทั้งแบบที่เสนอกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร และการแสดงขั้นตอนแต่ละขั้นตอนตามแนวทางที่กำหนด ซึ่งแนวคิดส่วนใหญ่คำนึงถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาหลักสูตร ลักษณะของกิจกรรมในหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลและประสิทธิภาพของหลักสูตร หรืออาจกล่าวได้ว่าครอบคลุมในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบเฉพาะที่เหมาะสมได้

รูปแบบและทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับ ในการนำมาใช้พัฒนาหลักสูตรในสถาบันการศึกษาต่างๆ มีหลายรูปแบบ ซึ่ง ออร์นสไตน์ และ ฮันคินส์ (Ornstein; & Hunkins. 2004: 194 -232) ได้จำแนกรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Technical – Scientific Method) และ กลุ่มที่ไม่ใช่เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Non Technical – Non Scientific Method) ดังนี้

1. **กลุ่มเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Technical – Scientific Method)** แนวคิดของกลุ่มนี้ มีเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางการพัฒนาหลักสูตร โดยมีความเชื่อในเรื่องของกระบวนการคิด (a way of thinking) และการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การวางแผนพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ตามหลักตรรกะและเหตุผล จะช่วยในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร สภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารจัดการหลักสูตร (บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ฯลฯ) อย่างมีคุณภาพภาพ ทำให้ผู้เรียนได้รับโอกาสประสบการณ์ และประโยชน์จากการเรียนรู้มากมายอีกทั้งยังเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนได้มากขึ้น นอกจากนี้ นักพัฒนาหลักสูตรบางคนมองว่าแนวคิดนี้ ผู้สร้างหลักสูตรและผู้สอนไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน มองหลักสูตรและการสอนแบบแยกออกเป็นสองส่วน (Dualistic View) โดยถือว่าการสอนเป็นส่วนหนึ่ง และหลักสูตรก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งหมายถึงผู้สอนเป็นกลุ่มหนึ่ง และผู้สร้างหรือผู้พัฒนาหลักสูตรก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่ง (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2539 : 5 อ้างอิงจาก Streuner; & Tuijnman. 1994: 17; Oliva.1992: 9-10 ;Sowell. 1996: 6) การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Technical – Scientific Method) ส่วนใหญ่ จึงเริ่มต้นจากผู้บริหารระดับสูงหรือผู้วางนโยบายการศึกษาระดับประเทศ เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะกว้างสำหรับใช้ในระดับประเทศ ผู้สอนมี

หน้าที่เป็นเพียงผู้ให้หลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ จะเห็นว่าหลักสูตรตามแนวคิดนี้มีลักษณะซึ่งนำการจัดการเรียนการสอน (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544: 71 อ้างอิงจาก Sowell. 1996: 8) ตัวอย่างเช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรต่าง ๆ ในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดนี้ ออร์นสไตน์ และ ฮันคินส์ (Ornstein; & Hunkins.2004: 195 -207) รวบรวมไว้ดังนี้

1. รูปแบบหลักสูตรกิจกรรม (Bobbitt and Charter.1923)
2. รูปแบบหลักสูตรพื้นฐาน 4 ประการของไทเลอร์ (Tyler. 1949)
3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน (Taba.1962)
4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยการตัดสินใจ (Hunkins.1980)
5. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยการวางแผน (Saylor,Alexander and Lewis.1974)
6. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรพัฒนาการรู้คิด (Lakoof and Nunez. 2000)
7. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบย้อนกลับ (Wiggin and McTighe..n.d.)

2. กลุ่มที่ไม่ใช่เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Non Technical – Non Scientific Method) ออร์นสไตน์ และ ฮันคินส์ (Ornstein; & Hunkins.2004: 207 - 214) กล่าวว่า แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของกลุ่มที่ไม่ใช่เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์นี้ เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญในเรื่องของ ความรู้(knowledge) ความจริง (Fact) ในขณะนั้น ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ นอกเหนือจากการเรียนรู้ตามกระบวนการที่สร้างขึ้น โดยเน้นความรู้ลึก (Feeling) ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล (subjective) บุคลิกภาพ (personal) การค้นพบสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง (heuristic) และการดำเนินการ (transactional) โดยใช้กระบวนการกิจกรรมในการสอนและการจัดการเรียนรู้ (activity – oriented method) เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้จากสัมผัส และประสบการณ์ตรงในเรื่องเหล่านั้น สิ่งที่น่าสนใจของแนวคิดนี้ คือ การใช้วิธีการทางคุณภาพ ในการสังเกตและบันทึกการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน ซึ่งอาจดำเนินไปตลอดจนจบกระบวนการศึกษา หรือเจาะจงเฉพาะกรณีศึกษาตามที่ต้องการทราบข้อมูลก็ได้ แนวคิดนี้สนใจในวิวัฒนาการมากกว่าแผนการที่วางไว้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดนี้จึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ หรือนักพฤติกรรมศาสตร์ช่วยในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มที่ไม่ใช่เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ 1) รูปแบบการอภิปราย (Deliberation Model) 2. รูปแบบกระบวนการสนทนา (Conversational Method) และ 3) รูปแบบ (Postpositivist – Postmodern Model) ซึ่งรูปแบบที่นิยมใช้ ได้แก่ รูปแบบการอภิปราย และ รูปแบบกระบวนการสนทนา โดยได้นำเสนอขั้นตอนไว้พอสังเขป ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบโดยการอภิปราย (Deliberation Model) มีขั้นตอน ดังนี้
 - 1.1 การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม
 - 1.2 คัดเลือกข้อสรุปและข้อโต้แย้งที่เด่นชัด
 - 1.3 การอธิบายแสดงเหตุผลในข้อสันนิษฐาน หรือสถานการณ์ที่ได้คัดเลือกไว้
 - 1.4 รวบรวมข้อเสนอ หรือ ข้อสันนิษฐานที่มีการเปลี่ยนแปลง
 - 1.5 ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อข้อสันนิษฐานที่มีการเปลี่ยนแปลง
 - 1.6 หาข้อยุติการอภิปรายเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ
2. การพัฒนารูปแบบโดยกระบวนการสนทนา (Conversational Method)

มีขั้นตอน ดังนี้

- 2.1 จัดกลุ่มสนทนาโดยอิสระ
- 2.2 จัดกลุ่มตามความสนใจ
- 2.3 กำหนดข้อคำถาม
- 2.4 เรียงลำดับข้อคำถาม หาคำตอบจากการสนทนา
- 2.5 สร้างบริบทที่ได้จากการสนทนา

รูปแบบและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ได้นำเสนอในข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือ ไม่ใช่เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ นั้น อาจมีลักษณะบางประการที่คล้ายกัน และเป็นส่วนเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกัน นักพัฒนาหลักสูตร อาจจะยึดถือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นต้นฉบับตามความถนัดและความพอใจ หรืออาจจะนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกันตามความเหมาะสม เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้วิจัยพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นที่นิยมทั่วไป 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Bobbitt and Charter ,Ralph W. Tyler, Hilda Taba และ Saylor, Alexander and Lewis ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.รูปแบบหลักสูตรกิจกรรมของบ็อบบิท และ ชาร์ตเตอร์ (Bobbitt; & Charter. 1923 อ้างอิงจาก Ornstine; & Hunkins. 2004: 197) เป็นหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องปฏิบัติและได้รับประสบการณ์ โดยใช้วิธีการพัฒนาทักษะและความสามารถในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ดี ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1.1 เลือกและกำหนดวัตถุประสงค์
- 1.2 จัดจำแนกสิ่งที่เป็นอุดมคติและสิ่งที่ปฏิบัติได้จริง
- 1.3 วิเคราะห์ข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรม
- 1.4 รวบรวมวิธีการที่ทำให้บรรลุผลสัมฤทธิ์

นอกจากนี้ บ็อบบิท และ ชาร์ตเตอร์ (Bobbitt; & Charter.1923 อ้างอิงจาก Ornstine; & Hunkins.2004: 197) ยังกล่าวว่า การสร้างหลักสูตรตามเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ ให้ความหมายและมีความสำคัญต่อการทำงานและชีวิตของผู้เรียนนั้น ต้องเริ่มจากการให้ความสนใจในความสัมพันธ์ ระหว่างวัตถุประสงค์ (goal) วัตถุประสงค์ (objective) และกิจกรรม (activity) โดยการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ในขณะที่การกำหนดวัตถุประสงค์และการคัดเลือกกิจกรรมนั้นจะต้องใช้การสังเกตหรือทดลองจริงในเชิงประจักษ์ หรือ เชิงประสบการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรกิจกรรมมีการวางแผน และมีการศึกษาหรือดำเนินการอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ

2. รูปแบบหลักการพื้นฐาน 4 ประการของไทเลอร์ (Tyler. 1949 อ้างอิงจาก Ornstine; & Hunkins.2004: 197 - 198) ไทเลอร์ ได้เสนอแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร 4 ประการ หรือที่เรียกว่า Tyler's Rationale ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถานศึกษาควรจัดขึ้น เพื่อช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ
4. จะตัดสินหรือประเมินได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์เหล่านั้นบรรลุตามที่กำหนดไว้

การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ เริ่มจากการตอบคำถาม 4 ข้อ เรียงตามลำดับ ไทเลอร์ให้ความสำคัญกับการตั้งวัตถุประสงค์ในข้อแรกมากที่สุด เพราะคำถามอีก 3 ข้อ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ข้อแรกที่กำหนดไว้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นแบบ “วิธีการ – จุดหมายปลายทาง” (means – ends method) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แหล่งข้อมูลที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ ได้แก่ ข้อมูลจากผู้เรียน ข้อมูลจากสังคม และข้อมูลจากเนื้อหาวิชา ได้เป็นวัตถุประสงค์ชั่วคราว จากนั้น กลับกรองโดยใช้ปรัชญาทางการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเลือกเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์

3. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีความสัมพันธ์ทั้งด้านแนวตั้ง (Vertical) และด้านแนวนอน (Horizontal) ซึ่งแนวตั้งคือ การจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีการเรียงลำดับกัน (Sequence) และให้มีความต่อเนื่องกัน (Continuity) ส่วนด้านแนวนอนคือ การบูรณาการ (Integration) เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้

4. กำหนดแนวทางหรือทิศทางของประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องและสัมพันธ์กันกับหลักสูตร

5. ประเมินผลประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นได้ผลบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด รวมถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตร นอกจากนี้ ในการประเมินผลจะต้องประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนร่วมด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา และแสดงถึงคุณภาพของหลักสูตรและการสอน

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่ง ทาบา (Taba. 1962) มีแนวคิดที่หลักสูตรควรจะมีการพัฒนาโดยผู้สอนมากกว่าที่จะให้ผู้บริหารระดับสูงสั่งการหรือดำเนินการ เรียกว่าเป็นวิธีการ “grass – roots method” หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน และผู้สอนควรมีประสบการณ์การสอนในชั้นเรียนก่อนที่จะไปร่วมดำเนินการพัฒนาหลักสูตรกับผู้รับผิดชอบโดยตรง ทาบา สนับสนุนแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบอุปนัย (Inductive Method) โดยเริ่มจากเรื่องเฉพาะ หรือเรื่องย่อย ๆ หลาย ๆ เรื่อง แล้วนำขึ้นไปสู่การรวมกันเป็นหลักการใหญ่หรือหลักการทั่วไป ทาบา ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบนิรนัย (Deductive Method) ที่เริ่มคิดจากกรอบกว้างๆ ตั้งวัตถุประสงค์ก่อน แล้วจึงลงในรายละเอียด สำหรับหลักการสำคัญของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบา มีขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการ ผู้จัดทำหลักสูตรเริ่มด้วยการพิจารณา หรือ ตัดสินเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียนที่จะเรียนในหลักสูตรที่จะจัดทำ โดยศึกษาวิเคราะห์พื้นฐานด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ นำผลการสำรวจจากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ

3. การเลือกเนื้อหา คัดเลือกเนื้อหาวิชาให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และต้องเป็นเนื้อหาที่เชื่อถือได้ มีความสำคัญ

4. การจัดเนื้อหา จัดระดับและการลำดับเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ ความพร้อมทางการเรียนรู้ของผู้เรียน และระดับความสามารถ

5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ คัดเลือกวิธีการสอนแบบต่างๆที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและผู้เรียน

6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและผู้เรียน รวมการจัดลำดับให้เหมาะสม

7. การประเมินผลและวิธีประเมินผล ทำการประเมินผลของการใช้หลักสูตรว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ใด เนื้อหาวิชาวิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมเพียงใด โดยใช้วิธีการประเมินผลที่เหมาะสม

8. ตรวจสอบความเหมาะสมของแต่ละขั้นตอน เช่น ความสอดคล้องของเนื้อหาวิชา กับวัตถุประสงค์ วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กับการเรียนรู้ของผู้เรียน ฯลฯ

4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยการวางแผน (Saylor, Alexander and Lewis.1974) John Galen Saylor, William M. Alexander และ Arthur J. Lewis ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning Process) ซึ่งสัมพันธ์กับความหมายของหลักสูตรที่ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนที่สร้างขึ้นเพื่อจัดโอกาสการเรียนรู้ สำหรับผู้ที่รับการศึกษาและหลักสูตร เป็นผลรวมของแผนการเรียนรู้ย่อยๆหลายๆแผนมารวมกัน รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor, Alexander และ Lewis มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ (Goals and Objectives) ต้องเริ่มโดยการกำหนดเป้าหมายหลักของการศึกษาและวัตถุประสงค์เฉพาะที่ต้องการ เป้าหมายของการศึกษาแบ่งเป็น 4 ด้าน ภายใต้ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะจัดขึ้น ได้แก่ การพัฒนาบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และความสามารถเฉพาะ จากนั้นจึงนำไปสู่กระบวนการออกแบบหลักสูตร

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designing) เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจเกี่ยวกับโอกาสการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละด้านว่า จะจัดอย่างไรและเมื่อไร โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของสาขาวิชา สถาบัน และความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นขั้นตอนของการสร้างแผนการสอนและตัดสินใจเลือกวิธีสอน แหล่งความรู้ สื่อการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับลักษณะของหลักสูตรและผู้เรียน นอกจากนี้ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน ก่อนการเลือกวิธีการสอน

4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกวิธีการประเมินหลักสูตรที่เหมาะสม เพื่อทราบความก้าวหน้าของผู้เรียน กระบวนการประเมินจะทำให้ทราบว่าเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและการสอน บรรลุตามที่กำหนดหรือไม่ อย่างไร

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า การพัฒนาหลักสูตรด้วยแนวคิดเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์จะพบข้อโต้แย้งในบางประเด็น คือ 1) ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน 2) ไม่ครอบคลุมบริบทของผู้เรียนและสภาพการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง และ 3) ผู้สอนมีโอกาสนในการร่วมพัฒนาหลักสูตรน้อย (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. 2544 : 75 อ้างอิงจาก Ornstine and Hunkins.1993: 267) แต่ในปัจจุบัน ก็ยังคงเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่นิยมใช้กันอยู่มาก และมีการพัฒนาเพื่อแก้ไขข้อโต้แย้งเหล่านั้น โดยพยายามจัดความสัมพันธ์สอดคล้องในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร และกำหนดวัตถุประสงค์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การศึกษาทั้งสามด้าน (พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย) รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมวางแผนและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เช่น หลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น เป็นต้น และนอกจากนั้นเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญแล้ว ปัจจุบัน ยังนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการออกแบบ หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ เน้นปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Ornstine and Hunkins.2004 :206 - 207) ดังเช่นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเคอร์ ซึ่งได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรที่เน้น การปฏิบัติการ (Operational Model) โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด.2546 : 68-69 อ้างอิงจาก John R. Kerr.1971 : 178-206)

1. กำหนดวัตถุประสงค์จากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่ 1) ระดับพัฒนาการ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน 2) สภาพ ปัญหา และความต้องการของสังคมที่ผู้เรียนต้องเผชิญ และ 3) ธรรมชาติของเนื้อหาวิชา และ ชนิดของการเรียนรู้

2. นำวัตถุประสงค์มาคัดเลือกและจัดอันดับ โดยใช้รูปแบบการจำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษาของบลูม (Benjamin S. Bloom) และคณะ ซึ่งแบ่งจุดประสงค์ทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และ ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มาช่วยในการพิจารณาจำแนกจุดประสงค์ให้ชัดเจนขึ้น

3. นำจุดประสงค์ที่คัดเลือกไว้ในขั้นตอนที่ 2 มาเป็นแนวทางในการเลือกและจัดมโนทัศน์ (Concepts) และหลักการ (Principles) นำไปสู่การจัดรายวิชาในแบบต่าง ๆ

4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาวิชาที่ได้กำหนดไว้แล้วในขั้นตอนที่ 3 ทั้งนี้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ความพร้อมของผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน วิธีการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

5. การประเมินผล ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร ด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์ เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย การนำแนวคิดเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น เป็นที่นิยมและแพร่หลายในสถานศึกษา รวมถึงการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2532) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (Integrated Curriculum Development) โดยแบ่งการพัฒนาหลักสูตรเป็น 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร ทั้งสามระบบจะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ของ Bobbitt; & Charter (1923), Ralph W. Tyler (1949), Hilda Taba (1962), Saylor, Alexander and Lewis (1974), John R. Kerr (1971) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2532) สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรได้ตามตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 สังเคราะห์ขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์

กระบวนการ	ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร						
	ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	สร้างหลักสูตร			ทดลองใช้หลักสูตร		ประเมินแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตร
		ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง	เลือก/กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	เลือก/กำหนดเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ ออกแบบหลักสูตร	ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	วางแผน การจัดการหลักสูตร	จัดหลักสูตรตามแผน และบริหารจัดการทรัพยากรหลักสูตร
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร							
บ็อบบิท และชาร์ทเตอร์		✓			✓	✓	✓
ไทเลอร์	✓	✓	✓		✓	✓	✓
ทาบา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เชย์เลอร์ และ ลิวอิส		✓	✓		✓	✓	✓
เคอร์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
วิชัย วงษ์ใหญ่	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตาราง 2 แสดงว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดเทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ของนักวิชาการ สามารถสังเคราะห์สรุปเป็นขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ได้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย การร่างหลักสูตร และ การประเมินโครงร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร และ ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร

3. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

3.1 ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมของพลเมืองดี ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล พัฒนามาจากการได้รับความรู้ ความคิด ประสบการณ์ทางสังคม และการอบรมสั่งสอน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวหรือสังคม ทำให้รู้จักเสียสละ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อีกทั้งยังช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม จากการศึกษา พบคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับ คำว่า “จิตสาธารณะ” หลายคำ ได้แก่ จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนรวม การทำประโยชน์ เพื่อสังคม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ส่วนคำในภาษาอังกฤษ พบการใช้คำว่า Public Consciousness, Public Self- Consciousness และ Public Mind สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า Public Mind ในภาษาอังกฤษ แทน คำว่า จิตสาธารณะ ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความ “จิตสาธารณะ” ไว้หลากหลาย ทั้งในเชิงปรัชญา จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ สรุปได้ ดังนี้

บรรทม มณีโชติ (2530: 25) ให้ความหมายของจิตสาธารณะไว้ในลักษณะของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง การอุทิศตนเพื่อทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และทำประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งออกเป็น 4 พฤติกรรม คือ 1) การให้และแบ่งปัน โดยการช่วยเหลือ หรือให้ผู้อื่นด้านทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน 2) ความมีน้ำใจ โดยการแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูดและการกระทำ โดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น 3) การไม่เอาเปรียบผู้อื่น โดยการสละทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานของตนเท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่น และ 4) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม โดยการอุทิศการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ร่วมมือกันรักษาสมบัติของส่วนรวมไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประสิทธิ์ และคณะ (2540) ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคลที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรู้สึกรักและเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

ชาย โพธิ์สิตา และคณะ (2540) ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า เป็นการใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือ การรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ 2 ประการ คือ 1) รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น โดยการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น โดยแบ่งระดับ หรือ จิตสาธารณะไว้ 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 จิตสำนึกแบบ Passive เป็น

จิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ เป็นการแสดงออกว่าบุคคลมีความเข้าใจว่าควรหรือไม่ควรปฏิบัติอย่างไรกับสาธารณสมบัติ ระดับที่ 2 จิตสำนึกแบบ Active เป็นระดับที่บุคคลกระทำการอันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ไม่ว่าจะได้ใช้หรือไม่ได้ใช้สาธารณสมบัตินั้นก็ตาม เช่น การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2541: 243-245) กล่าวถึงจิตสาธารณะในลักษณะของสำนึกทางสังคม ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกร่วมได้ร่วมเสียกับสังคม โดย รู้จักเข้าใจ และมองเห็นระบบโครงสร้างของสังคม มองเห็นปัญหา ทางเลือกและทางออกต่าง ๆ ของปัญหาในสังคม สามารถเชื่อมโยงปัญหาของสังคมเข้ากับบทบาทหน้าที่ของตน และพร้อมที่จะร่วมแก้ปัญหา กับคนอื่น ๆ ในสังคมอย่างมีระบบ และเป็นประชาธิปไตย

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2542: 14) ให้ความหมายของจิตสาธารณะไว้ว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกยึดมั่นในระบบคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 17) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม โดยพยายามหาโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

พระไพศาล วิสาโล (2544: 15) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความสำนึก ใส่ใจ และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งไม่ใช่เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้าน เท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนดำรงอยู่

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544: 6) ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ ว่า หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

หฤทัย อาจปฐู (2544: 37) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ ไว้ว่า หมายถึงความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้ไขโดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนเองสามารถร่วมแก้ไข ปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น

สุดจิต นิमितกุล (2544: 55) ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะว่า คือจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง ซึ่ง เจเจอร์ (Jaeger. 2008: 161) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของพลเมืองดี 5 ประการ คือ 1) ตระหนักรู้ในเรื่องของ ค่านิยม และการปฏิบัติตามระบบประชาธิปไตย 2) ให้ความร่วมมือในการบำเพ็ญประโยชน์อย่างเต็มความสามารถ และเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน รวมถึงสถานศึกษา ท้องถิ่น ประเทศ และ โลก 3) ให้ความรู้และทักษะที่มีให้เกิดประโยชน์แก่สังคม 4) ตระหนักและเข้าใจความต้องการของตนเอง และ 5) ยอมรับในความแตกต่างของบุคคลในสังคม

โกศล มีความดี (2547: 7) ให้ความหมายจิตสาธารณะว่า หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแล เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาที่บุคคลเล็งการใช้หรือการกระทำที่ทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำหน้าที่ที่กำหนด การดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณะสมบัติ รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วม ในการหาแนวทางแก้ไข และติดตามประเมินผล รวมไปถึงการรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

บุญทัน ภูบาล (2549 : 15) ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า จิตสาธารณะ คือ การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

อรพินท์ ชูชม และคณะ (2549: 4) ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้และคำนึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการเอาใจใส่ ดูแล รักษา สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นของส่วนรวม

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552: 24-25) สรุปภาพรวมของจิตสาธารณะ ไว้ 3 ประการ คือ

1. การใช้สิ่งของส่วนรวม แบ่งออกได้เป็น

1.1 สถานที่สาธารณะต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับจิตสาธารณะ เช่น การจอดรถในที่สาธารณะ การทิ้งขยะในที่สาธารณะรวมถึงการแยกประเภทขยะ การใช้อาคารสถานที่ การเปิด-ปิด เครื่องปรับอากาศ ไฟฟ้า การสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ การแสดงมารยาทในที่สาธารณะ เป็นต้น

1.2 อุปกรณ์ส่วนรวม ได้แก่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานที่สาธารณะนั้น ๆ เช่น การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้หรืออ่านหนังสือพิมพ์ การใช้อุปกรณ์สำนักงาน และจัดเก็บ รวมถึงการใช้กระดาษ การจัดวางและเก็บคืนสิ่งของสูญหาย

2. การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวม

กิจกรรมส่วนรวมเป็นกิจกรรมร่วมกับคนหมู่มาก ได้แก่ การแต่งกายเหมาะสมกับสถานที่และลักษณะงาน การใช้สื่อเสียง การเสียสละแรงกายเพื่อกิจกรรมส่วนรวม การแสดงควมมีน้ำใจในสาธารณะกุศล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ การดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะ อากาศ การเผาควัน การลดการใช้พลังงานที่เกินความจำเป็น การทำประชาพิจารณ์ และการแสดงความเห็นสะท้อนสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นทางสื่อโทรทัศน์ หรือสื่อนิตยสารต่าง ๆ ซึ่ง ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552: 149) ได้รวบรวมและจำแนกกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ของหน่วยงาน องค์กรและบุคคล ที่แสดงถึงการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็น 4 ประเภทคือ การพัฒนาเยาวชนและส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสาธารณสุขและพัฒนาคุณภาพชีวิต และ ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยกร วรกุลฎฐานี (2553: online) ที่พบว่า กิจกรรมสาธารณะที่เยาวชนต้องการมีส่วนร่วม คือ กิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านศิลปะและดนตรี กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม แต่ไม่พบความสนใจกิจกรรมด้านสร้างเสริมสุขภาพ กิจกรรมด้านทำนุบำรุงศาสนา กิจกรรมด้านการพัฒนาสร้างสรรค์เทคโนโลยี

3. การตอบแทนเชิงคุณค่าแก่สังคม เป็นการตอบแทนผู้ที่เคยให้การช่วยเหลือทั้งในระดับชุมชน ครอบครัว และสังคม เช่น การได้รับทุนการศึกษาจากระดับชุมชนหรือสถาบันการศึกษา การได้รับโอกาสดี ๆ ในการทำงาน แล้วตอบแทนสังคมกลับคืนมาในรูปแบบเครือข่ายจิตอาสาลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

พินโย พรหมเมือง (2552: online) สรุปว่า จิตสาธารณะ คือ คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีความพร้อม ความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหา การแสดงออกที่จะอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการใช้และการรักษาสีงของที่เป็นของส่วนรวม

คราฟท์ (Kraft: 1992) กล่าวถึง จิตสาธารณะในลักษณะของจิตสำนึกทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ถึงความไม่ยุติธรรม ให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของบุคคลอื่น และมีการกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

ออสลัน เบล็กเฮอร์ และ เชสโนลาคา (Osland, Blekher; & Chesnolaca: 2000) กล่าวว่า จิตสาธารณะ คือสิ่งที่เกิดจากจิตสำนึกของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจในการกระทำ โดยใช้ประสบการณ์และพยายามผลักดันให้เกิดผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

จากการประมวลความหมายของจิตสาธารณะที่ได้นำเสนอข้างต้น สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรับรู้ เข้าใจ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยแสดงออกถึงการปฏิบัติจากระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ สาธารณะร่วมกัน สำนึก เอาใจใส่ และลงมือกระทำโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามสิทธิ บทบาท หน้าที่ และความสามารถของตน เพื่อรักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ

3.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) กล่าวว่า การที่คนไทยควรมีจิตสาธารณะ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. กระแสการแข่งขันและระบบทุนนิยม จากสภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ทำให้ผู้คนจำนวนมากต่างมุ่งกอบโกยผลประโยชน์อย่างเห็นแก่ตัว ไม่สนใจว่าผู้อื่นจะได้รับความเดือดร้อนหรือไม่ รวมทั้งขาดความสนใจในภาพรวมของประเทศ เนื่องจากคิดว่าตัวเองไม่ได้มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงกับเรื่องนั้นๆ แม้รู้ว่าจะเกิดผลเสียหายอย่างมากมายตามมา ก็ตาม ดังนั้น หากเราไม่ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่แล้ว ย่อมน่าเป็นห่วงสังคมไทยในอนาคต ที่จะเต็มไปด้วยการแก่งแย่งและความเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง

2. กระแสโลกเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากภาวการณ์เสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การทำลายสิ่งแวดล้อม การเกิดภาวะเรือนกระจก การตัดไม้ทำลายป่า จนเกิดปัญหาวิกฤตทางธรรมชาติ หรือการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ฯลฯ นำไปสู่กระแสการเรียกร้องอย่างเข้มข้นในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่เพียงเท่านั้นยังถูกนำไปใช้เป็นประเด็นสำคัญในการกำหนดเป็นกติกาเงื่อนไขสากลในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ธุรกิจการค้า และการเมืองให้เราต้องปฏิบัติตาม

3. วิกฤตทางคุณธรรมจริยธรรม วิกฤตการเสื่อมถอยทางคุณธรรมจริยธรรมและปัญหาสังคมศึกษาต่างๆ ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย การคอรัปชั่น การขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ ฯลฯ โดยเราไม่สามารถที่จะบอกปิดได้เลยว่าไม่เกี่ยวข้องกับเรา เนื่องจากโลกที่มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายถึงกันอย่างแน่นแฟ้น ส่งผลให้ทุกฝ่ายได้รับผลกระทบเชื่อมโยงถึงกันหมด แม้ว่าตนจะไม่ได้เป็นผู้ก่อก็ตาม และปัญหามากมายเหล่านี้กำลังรอการช่วยเหลือและแก้ไขอย่างเร่งด่วนโดยการร่วมมือจากประชาชนทุกคน ไม่ใช่รอคอยแต่เพียงการช่วยเหลือจากรัฐเท่านั้น

4. สังคมชุมชนวิถี กระแสของการรวมกลุ่มของประชาสังคม ที่ประชาชนจากกลุ่มต่างๆ จะเข้ามามีบทบาทในการเรียกร้องการดูแล การตรวจสอบ รวมถึงการเข้ามาพัฒนาชุมชนและสังคมส่วนรวมมากขึ้น สิ่งสำคัญคือ คนเหล่านี้จำเป็นต้องมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จึงจะทำให้การรวมกลุ่มนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ และพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการใช้ช่องทางนี้ในการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง

ดังนั้น จากกระแสการแข่งขันและระบบทุนนิยม กระแสเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วิกฤตทางคุณธรรมจริยธรรม และ สังคมชุมชนวิถีที่เปลี่ยนแปลงไป จึงควรเร่งสร้างการมีจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อให้เกิดการแสดงออกถึงการไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่เพียงแค่ว่าให้ตนเองอยู่รอดเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ที่มีน้ำใจขอช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ มีความตระหนักถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม พร้อมกับมีความเต็มใจและยินดีที่จะเสียสละสิทธิ์ของตนเองออกไปถ้าสิ่งนั้นส่งผลให้ภาพรวมออกมาดีขึ้น และการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากัน คนในสังคมมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป หากขาดการมีจิตสาธารณะ นอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ยังส่งผลก่อให้เกิดปัญหาตามมาดังนี้ (ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร, 2543: 22- 29)

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนาและยั่งยืนไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง
2. อาชญากรในชุมชนอยู่ในระดับสูง
3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

และในระดับชาติหากบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้เกิด

1. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งและแก้ปัญหาไม่ได้ อาทิ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ สังคมขาดเสถียรภาพทางการเมือง การชุมนุมขับไล่รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ
2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ก็จะได้ไม่ผล เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
3. ประเทศชาติไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี ทำให้ประชาชนในประเทศอื่นมองด้วยสายตาเหยียดหยาม ดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา

จิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึก เป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม สังคมที่ไม่มีคุณค่าและจิตสำนึก จะทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ แต่เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งทำให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมดีขึ้น (อ้อมใจ วงษ์มณฑา. 2552: 15 อ้างอิงจาก ประเวศ วะสี, 2541: 20)

การส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน มีจิตสาธารณะ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมทางด้านเจตคติของนิสิตนักศึกษา ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมือง และเห็นความเท่าเทียมของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ส่งผลให้ประเทศขับเคลื่อนด้วยอำนาจประชาชน อันเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย แต่หากนิสิตนักศึกษาขาดจิตสาธารณะ ไม่มีความเป็นพลเมือง เป็นเพียงประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองรวมทั้งไม่เคารพสิทธิของผู้อื่นจะเจริญเติบโตไปเป็นประชาชนที่ไม่รู้จักพึ่งตนเอง (Passive) รวมทั้งจิตใจคับแคบ ไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความสามัคคี ไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือดำรงชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ก่อให้เกิดผลเสียทั้งในระดับสังคม ประเทศ สังคมโลก (อ้อมใจ วงษ์มณฑา. 2552: 15 อ้างอิงจาก Throne.1997: 437) การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมาเน้นการสอนตอบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้บัณฑิตละเลย มองข้าม และไม่ได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของ อุดมคติ และคุณค่าของความเสียสละ บัณฑิตจึงมีลักษณะที่มุ่งแต่เอาชนะ เอาเปรียบ ฟุ้งเฟ้อ เห็นแก่ได้ ใช้ชีวิตอย่างขาดอุดมคติและเป้าหมายที่ชัดเจนเพียงพอ (พระไพศาล วิสาโล. 2545: 4; ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. 2552: 28 - 29) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยเดว ทรีปาตี (<http://learners.in.th:18> พฤษภาคม 2551.online) หัวหน้าคลินิกวัยรุ่น สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ที่ศึกษาเรื่องคุณภาพวัยรุ่น :กรณีศึกษานักเรียนสายสามัญและสายอาชีพ ในเขตกรุงเทพ ชลบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา และสงขลา จำนวน 3,000 คน โดยใช้ตัวชี้วัดคุณลักษณะและคุณภาพวัยรุ่นที่ได้รับการยอมรับในทั่วโลก พบว่า เยาวชนไทยประเมินตนเองว่ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อยที่สุด ตามด้วยการได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ที่มีประโยชน์ และคุณค่าต่อชุมชน การมีส่วนร่วมกับเพื่อนบ้าน การมีกิจกรรมทางศาสนา และการไม่พูดความจริง สิ่งที่ยาวชนไทยอยากปรับปรุงมากที่สุดคือ อยากขยันเรียนหนังสือ ขยันทำงาน รองมาคืออยากควบคุมอารมณ์ของตนเอง มีสติมากขึ้น สุดท้าย คืออยากเชื่อฟังพ่อแม่ ทำให้ครอบครัวมีความสุข ภาคภูมิใจ ผลการวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า เยาวชนไทยสมัยนี้เรียนเก่งแต่ขาดจิตสำนึกสาธารณะ อันเนื่องมาจากความอ่อนแอของชุมชน ขาดการทำกิจกรรมส่วนรวมทางศาสนา และขาดความซื่อสัตย์ เพราะถูกหล่อหลอมจากครอบครัวให้เน้นเรื่องการเรียนเป็นหลัก จึงทำให้ขาดจิตสำนึกสาธารณะ และ จิตรา คุชฎีเมธา

(<http://www.thaihealth.or.th/node/13997>.online) ที่กล่าวถึง เด็กไทยในยุคนี้ว่า มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เรียนรู้ทุกอย่างได้อย่างรวดเร็ว แต่ความรู้ที่มีอยู่นั้นเป็นความรู้ที่จะนำไปสู่การแข่งขันมากเกินไป อีกทั้งยังเป็นความรู้ที่ต้องการบอกให้คนอื่น ๆ รับรู้ได้ว่า ดีกว่า เก่งกว่า แกร่งกว่า คนอื่นๆ ส่วนความรู้ที่จะนำไปสู่การคิดถึงคนอื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือ มีจิตสำนึกสาธารณะนั้นยังมีน้อย เด็กไทยยุคนี้ จึงเก่งคิด เก่งแข่งขัน เพื่อให้ตัวเองอยู่เหนือคนอื่นและชนะคนอื่นให้ได้ ขาดปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ขาดการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ขาดการประสานใจต่อกัน มุ่งสนใจสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกตัว โกล่ตัว จนทำให้จิตใจเด็กไทยแข็งแกร่งต่าง คิดแต่เรื่องตัวเอง ไม่สนใจคนอื่น โลกที่ทันสมัยในยุคนี้ ส่งเสริมให้เด็กไม่สนใจคนใกล้ตัว สอนให้เด็กเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงอย่างมาก ดังนั้น จึงควรสอนให้เด็กยุคนี้หันมาสนใจจิตใจและเข้าถึงคนอื่น ๆ มีจิตอาสาต่อคนอื่น ๆ และสังคมให้มากขึ้น

นอกจากนี้ ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ (มติชน 14 ตุลาคม 2547 ปีที่ 27 ฉบับที่ 9714.online) ได้สำรวจข้อมูลความสนใจติดตามข่าวสารความเป็นไปของสังคมและประเทศชาติ ประเด็นเนื้อหาของการพูดคุย และการเข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติของนิสิตนักศึกษา เพื่อสะท้อนภาพรวมเกี่ยวกับจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติของนิสิตนักศึกษาไทยในปัจจุบัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐ 25 แห่งและเอกชน 9 แห่ง รวม 1,148 คน พบว่า การที่นิสิตนักศึกษาบางส่วนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม นั้น มีสาเหตุมาจากสภาพสังคมในปัจจุบันที่ต้องแข่งขันเอาชนะเพื่อความอยู่รอด จึงไม่ค่อยได้คิดถึงคนอื่นนอกจากตัวเอง (ร้อยละ 24.2) และต้องใช้เวลาไปกับการเดินทางและปฏิบัติการกิจส่วนตัวจนไม่มีเวลาสำหรับกิจกรรมเพื่อสังคม (ร้อยละ 17.8) และมีกิจกรรมสนุกสนานบันเทิงที่ดึงดูดความสนใจได้มากกว่ากิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม (ร้อยละ 17.4) อีกทั้ง แนวทางการศึกษาในปัจจุบันเน้นความเก่งมากกว่าความดี (ร้อยละ 17.1) ขาดการกระตุ้นจูงใจจากครู อาจารย์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ร้อยละ 12.7) รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่ไม่สอนให้รู้จักการเผื่อแผ่แบ่งปัน (ร้อยละ 8.3) สำหรับข้อเสนอในการปลูกจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาตินั้น เห็นว่า การปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้นิสิตนักศึกษาได้ออกไปสัมผัสใกล้ชิดสังคมเพื่อรับรู้ถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงนั้น เป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการปลูกจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติแก่นิสิตนักศึกษาไทย (ร้อยละ 45.6) และควรสอดแทรกแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติลงในเนื้อหาของบทเรียน (ร้อยละ 24.9) อีกทั้งควรใช้การกระตุ้น รณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ (ร้อยละ 21.0) รวมถึงการยกย่องเชิดชูนิสิตนักศึกษาที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคมให้มากขึ้น (ร้อยละ 5.5)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การปลูกฝัง “จิตสาธารณะ” ให้แก่นิสิตนักศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่มหาวิทยาลัยต้องตระหนักและให้ความสำคัญ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ คุณธรรม มีความรู้สึกร่วมกับชุมชน และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่มุมต่างๆ การมี จิตสาธารณะ มีความสำคัญต่อนิสิตนักศึกษาในด้านความเป็นพลเมือง และด้านการประกอบอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต จึงต้องศึกษารายละเอียดและองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

3.3 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ เกิดจากจิตสำนึกภายในของมนุษย์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ปรากฏหรือเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน ภายหลังจากการได้รับรู้ปรากฏการณ์ หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกในเชิงสะสม นอกจากนี้ การเกิดจิตสำนึกยังเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญา และการกระทำของมนุษย์ เพื่อแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะในระดับที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) แสดงรายละเอียด ดังตาราง 3

ตาราง 3 สังเคราะห์องค์ประกอบการมีจิตสาธารณะ ด้านการรู้คิด เจตคติ และ พฤติกรรม

นักวิชาการ/นักวิจัย	องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ	การรู้คิด	เจตคติ	พฤติกรรม
ชาย โพธิ์สีตา และคณะ (2540: บทคัดย่อ)	1. ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ	✓		
	2. ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ		✓	
	3. ด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ			✓
	4. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ	✓		✓
หุทัย อาจปรุ (2544: 46)	1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน	✓		
	2. ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	✓		
	3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี		✓	✓
	4. ด้านการรับรู้ความสามารถในการผลักดันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	✓	✓	
	5. ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาในสังคม			✓
	6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม			✓

ตาราง 3 (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ	การรู้คิด	เจตคติ	พฤติกรรม
เรียม นมรักษ์ (2552)	1. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น	✓		
	2. การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง			✓
	3. มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้	✓		✓
	4. มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะในฐานะพลเมือง	✓	✓	✓
	5. มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ			✓
	6. การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย วิจารณ์ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง	✓		
	7. ความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี		✓	
Michaelis (1963) (ระเวียงดอนศรีธา. 2554: 18 อ้างอิงจาก สุนทร จูวงศ์สุข. 2548)	1. ความรับผิดชอบ (Responsibilities)	✓		
	2. การตระหนักถึงผู้อื่น (Concern for Others)		✓	
	3. การมีจิตใจที่เปิดกว้าง (Open Mindness)		✓	
	4. การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativeness)	✓		✓
	5. ความร่วมมือ (Cooperativeness)			✓

จากตาราง 3 แสดงว่า องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะที่นักวิชาการ และนักวิจัยศึกษา ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom. 1956) สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

2) ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

3) ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติ หรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เอา

ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง (2551: 083) ที่กล่าวว่า การพัฒนาจิตสาธารณะกับบุคคลให้เกิดผลแบบสมบูรณ์นั้น จะต้องพัฒนาแบบองค์รวม คือ ความคิด (Head) จิตใจ (Heart) และ การกระทำ (Hand) โดยการสร้างให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ และสนับสนุนให้มีการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงจะทำให้การพัฒนาจิตสาธารณะมีความสมบูรณ์และยั่งยืน ผู้วิจัยได้จำแนกความหมายและลักษณะตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ดังตาราง4

ตาราง 4 ความหมายและลักษณะตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ			
	ด้านการรู้คิด	ด้านเจตคติ	ด้านพฤติกรรม
ความหมาย	การตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ	ความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมี ความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ	การปฏิบัติ หรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม
ลักษณะ	- ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม - มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสังคมร่วมกัน - มีความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ ในเรื่องของ การใช้ การถือ เป็นหน้าที่ และ การเคารพสิทธิ การใช้ของส่วนรวมร่วมกัน - ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน - วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม - รับรู้ถึงความสามารถของตนในการแก้ไขและผลักดันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม - มองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่คิดหวัง สิ่งตอบแทนใด ๆ ในสิ่งที่ตนได้ทำ	- รับรู้ว่าคุณค่าเพียงพอ และมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนทำ - เชื่อมั่นว่าตนทำได้ โดยไม่ถือเป็นภาระที่มากจนเกินไป - รู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องกระทำ หรือ ไม่กระทำ หรือ งดเว้นการกระทำ ทนไม่ได้หากมองข้ามผ่านไปโดยไม่ให้ความร่วมมือ - มีความรัก ความเชื่อใจ เสียสละ เอื้ออาทร และความสามัคคี - ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	- ทุ่มเทและอุทิศตนกระทำการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยความยินดี มีความสุข และไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย - ลงมือกระทำและเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง - การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถสร้างสรรค์สังคม - สร้างเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม - กำหนดมาตรการ และแนวทางการบริหารจัดการที่เสริมสร้างจิตสาธารณะ

3.4 แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ประเวศ วะสี (2541: 13) เสนอแนวทางการสร้างจิตสาธารณะโดยใช้หลักของการสร้างประชาคมที่ต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือร่วมใจและเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย โดยมีเทคนิค ดังนี้

1. ความรัก เป็นความรักที่เอาชนะความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เป็นความรักขั้นสูงของสังคมที่มากกว่าความรักในการเป็นพรรคพวก เป็นมิตรภาพเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังทางสังคม เช่น ความรักในธรรมชาติ ในแผ่นดิน ความรักต่อสังคม ต่อประเทศ รักในวัฒนธรรมชุมชน รักในค่านิยมความเป็นไทย รักเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งความรักในแผ่นดินจะสร้างความผูกพันในความเป็นสังคมไทยเป็นตัวปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้น

2. ความรู้ การเสริมความรู้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความรัก ความรู้ที่แท้จริงเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช (อ้างอิงจากชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2552: 79) ที่ได้กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงจากภายใน ซึ่งการเรียนรู้จากชีวิตจริงโดยมีพี่เลี้ยงที่ดีคอยกระตุ้น คอยตั้งคำถาม ให้คิด วิเคราะห์ จากสิ่งที่ได้สัมผัส คิดลงไปให้เชื่อมโยง ให้ลึกจะเป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุด โดยไม่ต้องอาศัยการท่องจำ แต่สามารถทำให้ผู้เรียนจดจำไปตลอดชีวิต การสร้างจิตสาธารณะ จึงต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้ง และตระหนักรู้เพื่อก่อให้เกิดความคำนึงถึงส่วนรวม

การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะนั้น ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552: 82 - 90) ได้เสนอการจัดการเรียนรู้ 5 วิธี ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 2) การจัดการเรียนรู้โดยใช้สัญญาการเรียน (Learning contracts) 3) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project method) 4) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem - based) และ 5) เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคหมวก 6 ใบ ของ เดอ โบโน (Six thinking hat) นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2546: 69 -74) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) การเล่านิทานประกอบสื่อต่าง ๆ โดยเนื้อหานิทานจะต้องเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน และเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ 2) การเล่นเกม โดยเกมที่นำมาใช้นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการฝึกจิตสาธารณะ เช่น เกมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา การให้อภัย และการเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น 3) การใช้กรณีตัวอย่าง เช่น ข่าว หรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ โดยตั้งประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกคิด วิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหา เป็นต้น 4) การใช้บทบาทสมมติ 5) การใช้สถานการณ์จำลอง และ 6) การสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

3. ความเป็นธรรมชาติ การดำเนินการเพื่อการพัฒนาที่ไม่ประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการเร่งรัดที่จะไปสู่เป้าหมายอย่างรวดเร็ว ด้วยมีเวลาและงบประมาณจำกัด แต่การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการเติบโตแบบธรรมชาติเพื่อความเป็นอิสระและยั่งยืน

ไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543: 55 - 59) เสนอแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

1. การใช้บทบาทผู้นำ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะมีบทบาทสูงในการริเริ่ม สร้างสรรค์ โน้มนำ หล่อหลอม ประสานงาน เพื่อให้เกิดจิตสาธารณะ

2. การใช้การสื่อสารแบบรวมศูนย์ โดยใช้การสื่อสารที่มีการควบคุมโดยศูนย์กลาง เพื่อเผยแพร่ในสิ่งที่คนเห็นว่าดีหรือให้ผู้อื่นร่วมเผยแพร่ เพื่อแก้ปัญหาการไม่เป็นเอกภาพในการเผยแพร่ ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดในสาระบางประการ

3. การใช้กระบวนการศึกษาเรียนรู้ โดยการผลักดันให้จิตสาธารณะเข้าสู่ระบบการศึกษาให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นทางการที่เป็นการศึกษาในระบบ เช่น การศึกษาในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เป็นต้น และไม่เป็นทางการ คือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การเรียนรู้ภายในองค์กร ชุมชน สังคม การเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม

4. การใช้บทบาทของสื่อมวลชน เนื่องจาก สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารสู่บุคคลต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยสร้างจิตสาธารณะที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

5. การใช้ตัวอย่างที่ดีในสังคม การสร้างและสนับสนุนคนดี ยกย่องคนดี เลือกว่าผู้นำที่ดี และผลักดันตัวอย่างจิตสาธารณะที่ดี เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดจิตสาธารณะในสังคมได้

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552: 24-25) กล่าวถึงแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ 3 ประการ คือ

1. การหล่อหลอม โดยผ่านกลไกการเลี้ยงดูหรือการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ซึ่งครอบครัวจะเป็นทั้งต้นแบบและภาพสะท้อนการแสดงออกของจิตสาธารณะที่สำคัญของเยาวชนได้อย่างชัดเจน

2. การเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สั่งสมจากการเรียนรู้ประจำวัน การรับรู้รูปแบบที่เพิ่มความถี่ซ้ำและตัวอย่างความรู้สึกเชิงคุณค่าที่สื่อสาร และส่งผลสะท้อนกลับในความรู้สึกด้านบวกอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ลักษณะการเรียนรู้ที่สร้างวิธีคิด เช่น การคิดแบบเชื่อมโยง การคิดแบบมโนทัศน์ และการคิดแบบองค์รวม เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาจิตสาธารณะในด้านการเรียนรู้

3. การจัดการสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการแสดงออกด้านพฤติกรรม เช่น มหาวิทยาลัยมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา โดยอาจารย์ผู้สอนเล่าเรื่องสอดแทรกพฤติกรรมเชิงบวกต่อการแสดงออกในการจอตกรณในที่สาธารณะ นิสิตนักศึกษาจึงจะรู้สึกถึงผู้อื่นในขณะที่จอตกรณทุกครั้งไป นิสิตนักศึกษากลุ่มใหญ่ เมื่อเห็นตัวอย่างของการจอตกรณที่คำนึงถึงผู้อื่นก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมไปด้วยเช่นกัน

รัญจวน อินทรกำแหง (อ้างอิงจาก สุพจน์ ทราญแก้ว. 2546: 54-56) กล่าวถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ว่า จะต้องเกิดจากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝังอบรมการฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ชวนประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสาธารณะได้ นอกจากนี้ สถาบันทางสังคมทุกส่วน อันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชน องค์การเอกชนและหน่วยงานของรัฐ ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม

สุพจน์ ทราญแก้ว. (2546: 56-57) กล่าวว่า แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะเป็นการเสริมสร้างขบวนการประชาคม อันหมายถึง การเสริมสร้างความรู้และเข้าใจความเป็นสมาชิกของครอบครัว ชุมชน และ จิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วม หรือเพิ่มช่องทางในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้แก่คนในระดับครอบครัว ชุมชน สังคม ได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงสภาพปัญหาได้ร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไขและดำเนินการร่วมกัน ทั้งปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน และในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้จิตสำนึกส่วนรวมของคนในสังคมเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมมากขึ้น

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง (2551: 083) กล่าวว่า การสร้างจิตสาธารณะนั้น จะต้องบูรณาการทั้งแนวคิด หลักการ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การอบรมให้ความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่ดี
2. การจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการปฏิบัติที่ดี
3. การจัดกิจกรรมพัฒนา เพื่อให้ปฏิบัติและเกิดความผูกพัน
4. สร้างตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดีที่ได้รับการยกย่องและยอมรับ
5. การจัดการประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น จดหมายข่าว ป้ายประกาศ คำขวัญเสียงตามสาย นิทรรศการ ฯลฯ ให้ได้รับความรู้ ข่าวสาร และกิจกรรมที่จัดทำขึ้น
6. กำหนดเป็นนโยบายและมาตรการพร้อมทั้งมีการกำกับดูแลที่ชัดเจน
7. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการรักษาประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การใช้หลอดประหยัดไฟ การปิดเครื่องปรับอากาศเมื่อไม่ใช้งาน การจัดระบบคิว ฯลฯ

พระไพศาล วิสาโล. (2550) และอำพล จินดาวัฒนะ (2551) ศึกษามูลนิธิตุทธจริยประเทศได้หวั่น ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน ทำสิ่งที่มีคุณค่าต่อผู้อื่น และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม พบว่าหลักสำคัญของมูลนิธิตุทธจริย เน้นที่หัวใจของความเป็นมนุษย์ โดยอาศัยยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ศรัทธา คือการสร้างศรัทธาในการทำดีเพื่อผู้อื่น โดยมีผู้นำเป็นต้นแบบและหลักธรรมคำสอนทางศาสนา คือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา เป็นหลักยึด พรหมวิหาร 4 ของมูลนิธิตุทธจริย เน้นในปรัชญา “ต้าอ้าย” หรือ การมีความรักที่ยิ่งใหญ่ที่พร้อมมอบให้กับบรรดาสรรพชีวิต และความสุขที่เกิดจากการให้และลงมือทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดความรู้สึกเสียสละเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น (Altruism) และพฤติกรรมเพื่อสังคม (Prosocial Behavior) อย่างแท้จริง

2. ปัญญา เป็นการผสมผสานองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการดำเนินงานด้านศาสนาอย่างกลมกลืน ทุกคนสามารถใช้หลักศาสนาไปปฏิบัติได้จริงและง่าย เช่น การทำงานช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยทรัพย์ ด้วยแรง ด้วยปัญญา หรืออื่น ๆ ทั้งหมดนี้ถือเป็นการปฏิบัติธรรม ไม่แยกส่วนออกจากชีวิตจริง จึงทำให้เข้าถึงได้ทั้งคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้ตลอดเวลา

3. การจัดการ โดยมีการจัดการอย่างเป็นระบบและเป็นมืออาชีพทุกระดับ ในการทำงานของอาสาสมัคร

กระบวนการจัดการความดีของมูลนิธิตุทธจริย มีลักษณะเด่น 4 ประการ คือ

1. คุณภาพของงาน ทั้งงานในด้านการแพทย์ การศึกษา งานสงเคราะห์ผู้ประสบภัยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสถานีโทรทัศน์ มีคุณภาพสูง

2. คุณภาพของคน พบว่า อาสาสมัครของมูลนิธิตุทธจริย มีสิ่งที่เหมือนกัน คือ การมีจิตอาสา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ยินดีช่วยเหลือส่วนรวม และพร้อมรับใช้ผู้อื่นด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนและไม่รังเกียจงาน

3. กระบวนการกล่อมเกลাজิตใจ ซึ่งนอกจากการสอน การตอกย้ำด้วยคำพูด คำขวัญ ยังมีการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการทำงานอาสาสมัคร การเคารพและเห็นคุณค่าของผู้อื่นผ่านการเรียนรู้ชีวิต การบ่มเพาะความอ่อนน้อมถ่อมตนผ่านการชงน้ำชาหรือจัดดอกไม้ การมีกำลังใจทำความดีผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น การซึมซับความดีงามผ่านการเล่านิทาน เล่นละคร หรือวาดภาพ รวมทั้งมีการฝึกฝนอาสาสมัครอย่างเป็นระบบ และยังมีระบบพี่เลี้ยง พ่อแม่อุปถัมภ์ และกลุ่มสมาชิกที่ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีงาม

4. การสร้างเครือข่ายสมาชิกและบริหารจัดการอาสาสมัครอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ หลักคำสอนทางศาสนา เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะได้ ดังนี้

ศาสนาพุทธ มีหลักคำสอนที่ส่งเสริมการเกิดจิตสาธารณะ ได้แก่

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักของสังคหสงเคราะห์ สอนเรื่องการเสียสละช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในสังคห ประกอบด้วย การให้ การแบ่งปัน (ทาน) การมีวาจาที่เรียบร้อย (ปิยวาจา) การกระทำที่เป็นประโยชน์ (อรรถจริยา) และ ความเสมอต้น เสมอปลาย (สมานัตตา)

พรวาสนธรรม เป็นข้อปฏิบัติของผู้ครองเรือน (ครอบครัว) ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อกัน (สัจจะ) ความข่มใจ (ทมะ) ความอดทน (ขันติ) การบริจาค เสียสละ แบ่งปันแก่ผู้อื่น (จาคะ)

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่ช่วยให้มนุษย์ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ประกอบด้วย 1) เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกาย และใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่มีหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น 2) กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เราเข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ 3) มุทิตา ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “ได้ดี” ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุข หรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไม่มีจิตใจริษยา ความริษยา เราควรฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา เพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง และ 4) อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษ เราก็ไม่ควรดีใจ หรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม พรหมวิหาร 4 จึงนับว่าเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดจิตสาธารณะ เพราะคนที่จะมีจิตสาธารณะได้นั้น จะต้องมีความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข (เมตตา) มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (กรุณา) มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี (มุทิตา) และการรู้จักวางเฉยไม่ซ้ำเติมใครเมื่อมีทุกข์(อุเบกขา)

ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งการสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอนในการสอน 3 ขั้น ดังนี้ (สุมน อมรวิวัฒน์. 2528: 37)

1. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ

2. **ขั้นสมาธิ** หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจความคิดให้แน่วแน่ เป็นจุดเดียวไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึงตรอง วิตกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง ผู้เรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดจิตใจ

3. **ขั้นปัญญา** หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

การสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญหาและเกิดปัญญาวิสุทธิขั้นย่อมเกิดจากมีกำลัง (พละ) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ ไม่หวั่นไหวซัดส่ายวอกแวก ต้องเพ่งพินิจคิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวซัดส่ายได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบเสงี่ยม มีระเบียบวินัย (มีศีล) กล่าวคือ ถ้าผู้เรียนฝึกควบคุมสภาพทางการให้อยู่ในระเบียบวินัยเรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน หวั่นไหวไปนอกเรื่อง นอกห้องเรียน จะช่วยให้มีกำลังความคิด ความกล้า สามารถแก้ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญามีความรู้แจ้งเรื่องนั้นๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเอง ประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่รู้ หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

สาราณียธรรม 6 คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว หรือในสังคมก็ตาม หลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปแล้ว การอยู่ร่วมกันต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 1) เมตตา ภายนอก คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงกิริยาสุภาพ เคารพ นับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวัจจธรรม คือ บอกกล่าวในเรื่องที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ หรือตักเตือนด้วยความหวังดี และด้วยวาจาอันสุภาพ 3) เมตตา มโนกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดในสิ่งที่ดีงาม คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่กัน มองกันแต่ในแง่ดี ไม่คิดร้ายต่อกัน 4) สาธารณโภคี คือ แบ่งปันสิ่งที่มี อาจจะเป็นของใช้ หรือของกินก็ได้ 5) สีลสามัญญตา คือ ประพฤติสุจริต ดีงาม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น และ 6) ภูมิวิสามัญญตา คือ การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ยึดหลักของความดีงาม และปรับความคิดเห็นให้เห็นชอบร่วมกัน

นอกจากนี้ ศาสนาพุทธยังได้กล่าวถึงคุณธรรมด้าน “การเสียสละ” ว่า หมายถึง การให้การแบ่งปัน ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยมีเงื่อนไขว่า การให้ หรือการเสียสละนั้น จะต้องไม่มีข้อแม้ ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ให้โดยบริสุทธิ์ใจ ซึ่งการให้ที่สูงสุดของพุทธในทางโลกก็คือ การเสียสละได้แม้ชีวิต เลือดเนื้อ เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น เช่น การบริจาคโลหิต การบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น

ศาสนาคริสต์

หลักธรรมสำคัญในศาสนาคริสต์ คือ จริยธรรมเรื่องความรัก เป็นความรักของพระเจ้าที่มีเงื่อนไข คือ ความรักที่จะต้องมีการเสียสละ ศาสนาคริสต์สอนให้ผู้นับถือรักในพระเจ้า รักผู้อื่น สิ่งอื่น และรักแม้กระทั่งศัตรู นับว่าเป็นการเสียสละที่สูงสุด ในขณะเดียวกัน พระเจ้าทรงมีความรักต่อมนุษย์เช่นกัน ในคตินี้ของศาสนาคริสต์ ว่าด้วยความรัก พระเจ้าได้ส่งพระบุตร คือ พระเยซูลงมาไถ่โทษบาปให้แก่มวลมนุษย์ ด้วยการเสียสละชีวิตบนไม้กางเขน เพื่อให้มนุษย์ทั้งมวลหลุดพ้นจากบาปเป็นแบบอย่างให้มนุษย์รู้จักการเสียสละ อันเป็นคำสอนที่ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในโลก ซึ่งหากมนุษย์ในสังคมมีความรักต่อกัน รักผู้อื่นมากกว่ารักตนเอง และเสียสละเพื่อส่วนรวมแล้ว แสดงถึงการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมย่อมเกิดขึ้นและนำไปสู่ความสงบสุขของโลกอย่างยั่งยืน

ศาสนาอิสลาม

คำว่า อิสลาม แปลว่า สันติ ในสังคมที่จะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องมีหลักจริยธรรมที่เกี่ยวกับการเสียสละ แบ่งปัน ทำให้เกิดความผูกพัน ความรักความสามัคคีขึ้นในสังคม หลักการเสียสละในศาสนาอิสลาม เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามิได้อยู่ทุกเรื่องในหลักคำสอน เช่น คำสอนเรื่องการปฏิบัติที่มุสลิม ทุกคนจะต้องมีหน้าที่อย่างเคร่งครัดในเรื่อง การทำละหมาด มุสลิมต้องสละเวลาทำทุกวันอย่างเคร่งครัดวันละ 5 ครั้ง การเสียสละเช่นนี้ทำให้เป็นผู้ห่างจากความชั่ว การบริจาต (ซากัต) เป็นการเสียสละให้ปันกันในสังคม ทำให้เกิดความผูกพัน สามัคคี ประองคองกัน การถือศีล เป็นการเสียสละความสุขสบายจากการบริโภคใช้สอย มาเป็นการอดอาหาร และงดเว้นจากสิ่งที่ผู้คนปกติควรได้รับ ทำให้เข้าถึงผู้ด้อยยากขาดแคลน เกิดความยินดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งต้องเสียสละทั้งสุขภาพร่างกาย ทุนทรัพย์หรือแม้แต่ชีวิต ในอันที่จะกระทำการที่ถือว่าเป็นความดีของมุสลิมทุกคน คือ การระลึกถึงพระเจ้า ศาสดา และได้พบกับพี่น้องมุสลิมทั่วโลก

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ศาสนาทุกศาสนาต่างสอนคนให้เป็นคนดี มีความเสียสละ แบ่งปัน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์มากกว่ารักตนเอง และรักความสันติ คำสอนของศาสนาทุกศาสนา จึงมีแนวคิดที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะสอดแทรกอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ชาย โปธิสิตา และคณะ (2543: 65) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ดังนี้

1. การเสริมสร้างจิตสาธารณะควรใช้วิธีการหลาย ๆ วิธี พร้อม ๆ กันอย่างบูรณาการ
2. การใช้วิธีการใด ๆ ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะต้องให้ความสำคัญทั้ง 3 มิติ คือ มิติพฤติกรรม คือการกระทำที่ถูกต้อง มิติทางจิตใจ คือ ความภาคภูมิใจที่ได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง และ มิติทางปัญญา คือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ตนทำ

3. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ควรเน้นการปลูกฝังการปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเป็นปกตินิสัย มากกว่าการลงโทษ

4. การใช้มาตรการทางการศึกษา ไม่ควรเน้นการสร้างความรู้ให้มากไปกว่าการปลูกฝังความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้องต่อสาธารณะสมบัติ และความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสาธารณะสมบัติ และความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องของส่วนตัวกับส่วนรวม เป็นพื้นฐานที่ควรปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้รู้ว่าควรปฏิบัติต่อของส่วนตัวและของส่วนรวมอย่างไร

5. จิตสำนึกจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ยากหากปราศจากชุมชนที่เข้มแข็ง ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกต้องสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและสร้างประชาคมควบคู่กันไป

6. การปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องควรควบคู่ไปกับการปลูกฝังความมีวินัย เพราะวินัยเป็นส่วนที่จำเป็นของจิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกต่อส่วนรวมจะมีไม่ได้หากขาดวินัย

ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ได้ ดังตาราง 5

ตาราง 5 แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดของนักคิด นักวิชาการ นักวิจัย

แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ	นักคิด/นักวิชาการ/นักวิจัย							
	ประเวศ วะสี	ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม	และสังคม สัจจุร	กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ	ริญจวน อินทรกำแหง	สุพจน์ ทรายแก้ว	ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง	พระไพศาล วิสาโล และ อำพล จินดาวัฒนะ
การหล่อหลอม								
- สร้างศรัทธาในการทำความดีเพื่อผู้อื่น โดยใช้บทบาทของผู้นำ ความรัก หลักคำสอนทางศาสนา	✓	✓						✓
- สร้างตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดีที่ได้รับการยกย่องและยอมรับในสังคม		✓	✓				✓	✓
- สร้างความรู้ความเข้าใจความเป็นสมาชิกของครอบครัว ชุมชน และการเป็นพลเมืองที่ดี					✓	✓		
- สร้างกระบวนการกล่อมเกลাজิตใจ อย่างเป็นธรรมชาติ	✓							✓
การเรียนรู้								
- การฝึกอบรม					✓		✓	
- การเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการสังเกต คลุกคลีกับตัวแบบที่ดี การปฏิบัติ	✓	✓	✓	✓	✓			
- การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม ชุมชน		✓						
การจัดสภาพแวดล้อม								
- การจัดกิจกรรมพัฒนา/ประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เช่น การเรียนรู้แบบโครงการ การเล่านิทาน การเล่นเกม การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีตัวอย่าง กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น	✓	✓	✓				✓	
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันทางสังคม และการจัดการอย่างเป็นระบบ					✓	✓		✓
- การจัดประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ การใช้บทบาทของสื่อมวลชน การสื่อสารแบบรวมศูนย์		✓					✓	
- จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรักษาประโยชน์ส่วนรวม				✓			✓	

จากตาราง 5 สรุปได้ว่า แนวทางการเสริมสร้างหรือพัฒนาจิตสาธารณะให้กับเด็กและเยาวชน ตามที่นักคิด นักวิชาการ นักวิจัย นำเสนอนั้น ใช้วิธีการที่แตกต่างหลากหลาย โดยเริ่มจากการหล่อหลอมให้เกิดความศรัทธาในการทำความดีเพื่อผู้อื่น ผ่านตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีจากนั้น เป็นการฝึกฝนให้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการกระทำ ควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552) ได้รวบรวมวิธีการในการพัฒนาจิตสาธารณะที่มีนักการศึกษาได้ทำการศึกษาไว้ ได้แก่ การใช้บทบาทสมมุติกับตัวแบบ (ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง, 2547) การใช้สถานการณ์จำลองผสมกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง (อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์, 2550) การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม (นันทวัฒน์ ชุนชี, 2546) การเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูน (สุคนธรส หุตะวัฒน์, 2550) การใช้วีดิทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบ (บุญทัน ภูบาล, 2549) รวมถึงการใช้วิธีสอนที่ดีๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะได้ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (ยุรวรรณ คล้ายมงคล, 2545) จากการศึกษาดังกล่าว งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะให้กับเด็กและเยาวชนนั้น ส่วนใหญ่เลือกใช้กระบวนการทางปัญญาเพื่อให้ส่งผลต่อพฤติกรรม ซึ่งแนวคิดการปรับพฤติกรรมด้วยการะบวนการทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification : CBM) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาระบวนการภายใน คือ จิตใจ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กระบวนการทางปัญญาจึงเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมภายนอกของบุคคล หากสามารถเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาได้ พฤติกรรมภายนอกของบุคคลก็ย่อมเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมจะพัฒนาไปมากขึ้นเรื่อยๆ เพียงใดขึ้นอยู่กับผลของการกระทำที่บุคคลได้รับการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ (เรียม นมรักษ์. 2552 อ้างอิงจาก ยุภาพัทธ์ รักมณีวงศ์. 2527: 42) นอกจากนี้ แคชดิน (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2553: 308 อ้างอิงจาก Kazdin.1978) กล่าวถึงการปรับพฤติกรรมทางปัญญาว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก โดยการเปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน หรือกลวิธีในการสนองตอบ โดยเชื่อว่า กิจกรรมทางปัญญามีผลต่อพฤติกรรมภายนอก และกิจกรรมทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นได้และเปลี่ยนแปลงได้ รวมทั้งพฤติกรรมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอาจเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา และจากการศึกษาพบว่า จิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่เกิดขึ้นในจิตใจหลังจากการได้รับรู้ปรากฏการณ์หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกในเชิงสะสม รวมถึงคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำ เพื่อแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะในระดับที่แตกต่างกัน จิตสาธารณะ จึงเป็นจิตสำนึกที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ด้วยการจัดปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อม ประสบการณ์ หรือ สถานการณ์ อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะไปปรับเปลี่ยนปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิด เจตคติ ของบุคคลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะได้ ดังนั้น การปรับพฤติกรรมทางด้วยกระบวนการทางปัญญา ตามแนวคิดจิตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านจิตใจ ครอบคลุมความสนใจ เจตคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัยของบุคคล จึงมีความเหมาะสมในการนำมาใช้เป็นแนวทางจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะได้ โดยแนวทางการพัฒนาจะต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไป เริ่มจากการให้บุคคลมีโอกาสรับรู้และสนใจในเรื่องที่จะปลูกฝังมีโอกาสในการตอบสนองต่อสิ่งที่สนใจ เห็นคุณค่าของสิ่งที่ปฏิบัติ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ทำที่สุดก็จะเกิดการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (อ้อมเดือน สดมณี และ สุราษฎร์ จันประเสริฐ. 2554: 24)

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้หลักการของการปรับพฤติกรรมด้วยกระบวนการทางปัญญา ตามแนวคิดจิตพิสัย (Affective Domain) ด้วยการสังเกตจากตัวแบบ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การทำโครงการ และ การทำความเข้าใจค่านิยม มาเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างจิตสาธารณะ ต้องใช้มาตรการ หรือแนวทางหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน อย่างบูรณาการ และต้องให้ความสำคัญทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม คือการกระทำที่ถูกต้อง ด้านจิตใจ คือ ความภาคภูมิใจที่ได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง และ ด้านปัญญา คือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ตนทำ จึงจะทำให้เกิดจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน

3.5 แนวทางการวัดและประเมินจิตสาธารณะ

การวัดจิตสาธารณะเป็นการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective) ที่มีความสำคัญ และมีการวัดที่ยากพอสมควรในการที่จะวัดพฤติกรรมออกมาชัดเจน ผู้วัดจึงควรศึกษาวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะที่เกิดขึ้น โดยมีการวัดหลาย ๆ ครั้ง วัดอย่างต่อเนื่อง และวัดให้ครอบคลุมคุณลักษณะทุกด้าน

บุญชม ศรีสะอาด. (2535) กล่าวถึง ลักษณะของการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย ไว้ดังนี้

1. ยากต่อการให้นิยามที่ชัดเจน ผู้รู้หลายคนให้นิยามไม่ตรงกัน
2. คุณลักษณะบางอย่าง บางส่วน ผันแปรไปตามเวลา สถานที่ อารมณ์ จึงวัด

ธรรมชาติแท้จริงได้ยาก

3. ผู้ตอบบางคนตอบไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะถ้าตอบตรงตามความเป็นจริงจะทำให้ตนเสียผลประโยชน์ ได้คะแนนน้อย ภาพพจน์ในสายตาคนอื่นอยู่ในระดับต่ำ ไม่สอดคล้องกับความมุ่งหวังทางสังคม

4. พฤติกรรมด้านจิตพิสัยไม่สามารถวัดได้โดยตรง จะต้องใช้วิธีการวัดทางอ้อมโดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมทางกาย และทางวาจาที่คาดว่าจะเป็นการแสดงออกที่สะท้อนถึง พฤติกรรมทางจิตที่ต้องการวัด

5. ลักษณะด้านจิตพิสัยเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึกของบุคคล จึงไม่สามารถจำแนกออกเป็นความรู้สึกที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องได้อย่างเด็ดขาด

6. พฤติกรรมด้านจิตพิสัยเป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว และยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือองค์ประกอบอื่นๆ อีกมาก

7. พฤติกรรมด้านจิตพิสัยเป็นพฤติกรรมที่ต้องสะสมเป็นเวลานาน โดยการอบรมสั่งสอน ดังนั้นการวัดพฤติกรรมด้านนี้จะต้องกระทำทั้งในห้องเรียนปกติและนอกห้องเรียน

8. คะแนนที่วัดจากการประเมินพฤติกรรมด้านจิตพิสัยมีความคลาดเคลื่อนค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะวัดมาจากเครื่องมือชนิดใด ดังนั้น การนำผลการวัดไปวิเคราะห์และแปลผลจึงต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ

สรุปได้ว่า การวัดจิตสาธารณะเป็นพฤติกรรมด้านจิตพิสัยที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ดังนั้นวิธีการหนึ่งที่จะประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้ดีวิธีหนึ่ง คือ การประเมินตามสภาพจริง ซึ่งเป็นการประเมินจากการวัด โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงหรือเหมือนจริงมากที่สุด

การประเมินตามสภาพจริง หรือ Authentic Assessment เป็นการประเมินแนวใหม่ ที่มีความเหมาะสม ในการนำมาใช้ประเมินการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินโดยกระบวนการสังเกต จดบันทึกและรวบรวมข้อมูลจากผลงาน และวิธีการปฏิบัติงานของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหา การประเมินตนเอง การแสดงออกจากการปฏิบัติในสภาพจริง หรือคล้ายคลึงกับโลกของการทำงานจริงภายนอกโรงเรียน การประเมินตามสภาพจริงนี้ จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาความก้าวหน้าของผู้เรียน การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ความสำเร็จของผู้เรียน และการใช้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ดังนั้นการประเมินตามสภาพจริง จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ลดบทบาทของการประเมินโดยใช้แบบทดสอบลง และใช้การสังเกตให้มากขึ้น เพื่อให้การประเมินเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาที่มีการเรียนการสอนอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่สร้างคามตึงเครียดให้นักเรียน และนอกจาก ผู้สอนเป็นผู้ประเมินแล้ว ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน เพื่อนร่วมชั้น ผู้สอนรายวิชาอื่น ผู้บริหาร หรือผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการประเมิน ซึ่งการประเมินตามสภาพจริงนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลผลการประเมินที่เพียงพอ แม่นยำ และเชื่อถือได้สูง แต่ทั้งนี้ ย่อมมีผลมาจากการสร้าง

เครื่องมืออย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ การเลือกใช้เครื่องมือ และวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่มุ่งประเมิน ซึ่งจะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ ความคิด สามารถ วางแผน และทำงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนเป็นกระบวนการในการทำงานหรือไม่ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้เรียน สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝนในสถานศึกษาไปปรับใช้แก้ปัญหาชีวิตประจำวันใน สังคมได้

3.5.1 ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง

มีผู้ให้ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง ไว้ต่าง ๆ ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.: 6) กล่าวถึง ความหมายของการประเมิน ตามสภาพจริงว่า เป็นกระบวนการสังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่ผู้เรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อผู้เรียน จะไม่เน้นเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของผู้เรียนความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติจริงรวมทั้งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อสนองจุดประสงค์ ของหลักสูตร และความต้องการของสังคม

ส.วาสนา ประวาลพฤษ์ (2539: 50) ให้ความหมายว่า การประเมินตามสภาพจริง เป็นการวัดโดยเน้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้ แนวคิดในวิชาต่างๆ ที่เรียนเพื่อนำมาแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะ การคิดที่ซับซ้อนมากกว่าที่จะถามความสามารถขั้นต้นหรือความสามารถย่อยๆ เป็นการวัดผู้เรียน โดยรวมทั้งด้านความคิด เจตคติ และการกระทำไปพร้อมๆ กัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 175) กล่าวว่า การประเมินสภาพจริง เป็นการประเมินการกระทำ การแสดงออกหลาย ๆ ด้าน ของนักเรียนตามสภาพความเป็นจริงทั้งในและนอกห้องเรียน มีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็น ทางการ การทำงานของผู้เรียน ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการแสดงออก โดยเน้นผู้เรียนเป็น ผู้ค้นพบ และเป็นผู้ผลิตความรู้ ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง หรือคล้ายจริง ได้แสดงออกอย่างเต็ม ความสามารถ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2543: 18) กล่าวว่า การประเมินสภาพจริงเป็นการประเมินที่เป็นการประเมินทักษะการคิดอย่างซับซ้อนความสามารถใน การแก้ปัญหาและการแสดงออก การประเมินลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพเมื่อการประเมินเกิดจากการ ปฏิบัติของนักเรียนสภาพที่เป็นจริง การประเมินจากสภาพจริง ครอบคลุมถึงแฟ้มสะสมงาน การจัด นิทรรศการ การแสดง การทดลอง การเสนอรายงาน วิธีที่ใช้ประเมินจากสภาพจริง ได้แก่ การสังเกต

อย่างเป็นระบบ และไม่เป็นระบบรายบุคคลหรือกลุ่มการทำงานกลุ่ม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ข้อมูลจากการประเมินตนเอง ของนักเรียนรวมทั้งการประเมินผลผลิต การสรุปการประเมินได้ข้อมูลมาจากหลายส่วนและใช้เกณฑ์คุณภาพประกอบ ซึ่งการประเมินลักษณะนี้จะมีผลการตัดสินใจตัดสินการเรียนรู้ที่ยุติธรรมและสร้างสรรค์มากกว่าการประเมินแบบที่มีผิดกับถูก

จันทรา พวงยอด (2543: 20) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการประเมินผลที่ยึดพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง ๆ ซึ่งกระทำไปพร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายมีการใช้กระบวนการสังเกต แบบทดสอบ การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลของนักเรียน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาการของผู้เรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 20) ได้กล่าวว่า การประเมินสภาพจริงเป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้ปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real Life) หรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่างานปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนทั่วไป

บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2544: 126) ได้ให้ความหมายของการประเมินตามสภาพจริงว่าเป็นการประเมินจากการปฏิบัติที่ครูผู้สอนมอบหมายงานและกิจกรรมให้ผู้เรียนทำตามกำหนด หรือให้เลือกทำตามความสนใจและความถนัด

สุวิมล ว่องวานิช (2546: 13) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริง เป็นกระบวนการตัดสินความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์ สภาพจริงหรือคล้ายจริงที่ประสบในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เรียนตอบสนองโดยการแสดงออก ลงมือกระทำ หรือผลิต จากกระบวนการทำงานตามที่คาดหวังและผลผลิตที่มีคุณภาพ จะเป็นการสะท้อนภาพเพื่อลงข้อสรุปถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด น่าพอใจหรือไม่ อยู่ในระดับความสำเร็จใด

จากความหมายของการประเมินตามสภาพจริงที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการประเมินตามสภาพที่เป็นจริงเป็นการประเมินผลการกระทำ การแสดงออกของผู้เรียน ทั้งด้านความคิด เจตคติ และการกระทำไปพร้อม ๆ กันหลายๆ ด้าน ตามสภาพความเป็นจริง ทั้งในและนอกห้องเรียนหรือสถานที่อื่น ๆ มีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ สามารถกระทำได้ตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ มีการใช้ข้อมูลและวิธีการที่หลากหลายในการประเมิน เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การรายงานตนเองของผู้เรียน บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน เป็นต้น

3.5.2 ลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง

จันทรา พวงยอด (2543) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการประเมินตามจริงดังนี้

1. เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถกระทำได้ตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ ทั้งที่สถานศึกษา บ้าน และชุมชน
2. เป็นการประเมินที่ยึดพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริงๆ
3. เน้นพัฒนาการผู้เรียนอย่างเด่นชัดและให้ความสำคัญในการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน

4. เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน
5. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นชีวิตจริง รวมทั้งการเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริง

6. ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ในทุกด้าน ทั้งที่สถานศึกษา บ้าน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง

7. เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการ ความรู้ความสามารถหลายๆด้านของผู้เรียน

8. เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง (ทักษะการคิดที่ซับซ้อน) เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข

9. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง หน่วยงานในเทศก์(2540: 75) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง ไว้ดังนี้

1. เป็นการประเมินตามสภาพจริงกระทำได้ตลอดเวลาในทุกสถานการณ์ทั้งที่บ้าน โรงเรียนและชุมชน สังเกตพฤติกรรมต่างๆ โดยใช้การตัดสินใจของมนุษย์ในการให้คะแนน
2. กำหนดปัญหาหรืองานแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างคำตอบเอง
3. ไม่เน้นการประเมินผลเฉพาะทักษะพื้นฐานแต่ให้ผู้เรียนผลิต สร้างหรือทำบางสิ่ง ที่เน้นทักษะการคิดที่ซับซ้อน การพิจารณาไตร่ตรอง การทำงานและการแก้ปัญหา นั่นคือการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา
4. เน้นสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน (โลกแห่งความเป็นจริง) เน้นการแก้ปัญหาที่สะท้อนถึงชีวิตจริง

5. ใช้ข้อมูลอย่างหลากหลายเพื่อการประเมิน นั่นคือความพยายามที่จะรู้จักผู้เรียนในทุกแง่ทุกมุม ข้อมูลจึงต้องได้มาจากหลายๆทางซึ่งหมายถึงเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลต้องมีหลากหลายประการ

6. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง

7. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะประเมินเขาตรงไหนเรื่องอะไร การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลทำให้ผู้เรียนรู้จักวางแผนการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองว่าอยากรู้ อยากทำอะไรบ้างซึ่งนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการเรียนและวางแผนผลการประเมินผล อันเป็นการเรียนและการประเมินผลที่ใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

บุค ฟอราตี และ เบลแกรด (เฉลิมพล พันทอง. 2542 อ้างอิงจาก Buke, Forarty และ Belgrad) เสนอว่า การประเมินตามสภาพจริงนั้น ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. งานที่ปฏิบัติเป็นงานที่มีความหมาย คือ สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน
2. เป็นการประเมินรอบด้านด้วยวิธีการที่หลากหลาย คือ ประเมินความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะ ด้วยเครื่องมือที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ และกระทำหลายครั้งอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่การเรียนรู้เกิดขึ้น
3. ผลผลิตมีคุณภาพ งานทุกงานมีเกณฑ์มาตรฐานที่ร่วมกันตั้งไว้โดยครู ผู้เรียนและ อาจจะมีผู้ปกครองร่วมด้วย ผู้เรียนจะประเมินตนเองตลอดเวลาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง จนผลงานมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีการแสดงผลงานต่อสาธารณะเพื่อสร้างความภูมิใจแก่ผู้เรียนด้วย
4. ใช้ความคิดระดับสูง กล่าวคือ ผลงานที่สร้างนั้นต้องเกิดจากการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินทางเลือก ลงมือกระทำ ตลอดจนต้องใช้ทักษะในการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง
5. มีปฏิสัมพันธ์ทางบวก กล่าวคือ ผู้เรียน ครู และผู้ปกครองจะต้องมีการร่วมมือกัน ประเมินและผู้เรียนไม่มีความเครียด
6. มีการกำหนดจำนวนงาน ขอบเขตและมาตรฐานอย่างชัดเจน และสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
7. สะท้อนลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีโอกาสดแสดงความรู้สึนึกคิด เหตุผลในการทำ ไม่ทำ ชอบหรือไม่ชอบในสิ่งต่างๆ เหล่านั้น
8. เป็นการประเมินอย่างต่อเนื่อง ประเมินได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้เห็นและทราบถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน
9. เป็นการบูรณาการซึ่งองค์ความรู้ กล่าวคือ ผลงานที่ต้องใช้ทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ในลักษณะสหสาขาวิชา (Interdisciplinary)

วิกกิน. (Wiggins. 1989) ได้จำแนกคุณลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง ออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การปฏิบัติในสภาพจริง (Performance in the Field) การประเมินตามสภาพจริง ออกแบบขึ้นเพื่อประเมินการปฏิบัติในสภาพจริง เช่น ผู้เรียนเรียนการเขียนก็ต้องเขียน ให้ผู้อ่านจริง เป็นผู้อ่าน มิใช่เรียนการเขียนแล้ววัดผู้เรียนเพียงการใช้แบบทดสอบวัดการสะกดคำ หรือตอบคำถาม เกี่ยวกับหลักการเขียน หรือถ้าเรียนวิทยาศาสตร์ก็ต้องให้ผู้เรียนทำการทดลองวิทยาศาสตร์ ทำงาน ค้นคว้าวิจัย หรือทำโครงการแทนการทดลอง เพียงเพื่อความจำเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเนื้อหา วิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามงานที่ให้นักเรียนทำต้องเป็นงานที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นจริง ทำหยาการ ใช้สติปัญญาที่ซับซ้อน หรือได้ความรู้ที่อาศัยทักษะทางอภิปญญา (Meta-Cognition Skills) และต้อง คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้าน1) แบบการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Styles)

2) ความถนัด (Aptitudes) และความสนใจของผู้เรียนเพื่อใช้ในการพัฒนาความสามารถและค้นหา จุดเด่นของผู้เรียน

2. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน (Criteria) เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินต้องเป็นเกณฑ์ ประเมิน “แก่นแท้” (Essentials) ของการปฏิบัติมากกว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่สร้างขึ้นจากผู้หนึ่งผู้ใด โดยเฉพาะ เกณฑ์ที่เป็นแก่นแท้นี้เป็นเกณฑ์ที่เปิดเผย และรับรู้กันอยู่ในโลกของความเป็นจริง ทั้งตัวผู้เรียนเองและผู้อื่น การประเมินในสภาพจริงที่มีการเปิดเผยเกณฑ์ไว้ก่อนนั้น ถือว่าการเรียนของผู้เรียนและการสอนของผู้สอนจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะรู้ได้ว่าจะส่งเสริมซึ่งกัน และกันอย่างไร

ในแต่ละภารกิจจะมีเกณฑ์ซึ่งระบุถึงมาตรฐานของการปฏิบัติที่แจ่มชัดและโปร่งใส เกณฑ์จะสะท้อนมุมมองที่หลากหลายของภารกิจที่มีความซับซ้อนมากกว่าจะย่นย่อหรือสรุปออกมาให้ เห็นได้เพียงด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว เนื่องจากเกณฑ์เป็นเรื่องที่น่ามาจากการปฏิบัติเกณฑ์จึงเป็นข้อ ชี้แนะสำหรับการสอนการเรียน และการประเมินที่สะท้อนให้เห็นเป้าหมายและกระบวนการศึกษาอย่าง แจ่มชัด จึงทำให้ครูอยู่ในบทบาทของผู้ฝึก (Coach) และนักเรียนอยู่ในบทบาทของผู้ปฏิบัติ (Performers) พร้อมกับเป็นผู้ประเมินตนเอง (Self-Evaluators)

3. การประเมินตนเอง (Self-Assessment) การประเมินตนเองมีความสำคัญมาก ต่อการปฏิบัติภารกิจจริง (Authentic Task) โดยจุดประสงค์ของการประเมินตามสภาพจริงก็คือ

- 1) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการประเมินงานของตน โดยเทียบวัดกับมาตรฐานทั่วไป ของสาธารณชน (Public Standard)
- 2) เพื่อปรับปรุง ขยับขยาย และเปลี่ยนทิศทางการดำเนินงาน
- 3) เพื่อริเริ่มในการวัดความก้าวหน้าของตนในแบบต่าง ๆ หรือจุดต่าง ๆ อย่างที่ไม่มีการวัดเช่นนี้ มาก่อน

จะเห็นได้ว่าการประเมินตนเองเป็นการทำงานที่ตนเป็นผู้ชี้แนะตนเอง ปรับปรุงจากแรงจูงใจของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์ในโลกความเป็นจริง และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซึ่งอยู่ในระดับขั้นต้นของการพัฒนาสมรรถภาพมีโอกาสเห็น รับรู้ และได้รับคำชมเชยในการพัฒนาตน

4. การนำเสนอผลงาน คุณลักษณะประการหนึ่งของการประเมินตามสภาพจริงนั้น นักเรียนมักได้รับการคาดหวังให้เสนอผลงานต่อสาธารณชน และเป็นการนำเสนอผลงานด้วยปากเปล่า (Oral Presentation) กิจกรรมการนำเสนอทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ฝังลึก เนื่องจากผู้เรียนได้สะท้อนความรู้สึกรู้สึกของตนเองว่ารู้อะไร และนำเสนอเพื่อให้ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้แน่ใจว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ ในหัวข้อนั้น ๆ อย่างแท้จริง นอกจากนี้คุณลักษณะของการประเมินผลตามสภาพจริงเช่นนี้ มีประโยชน์ตอบสนองต่อเป้าประสงค์ที่สำคัญอีกหลายประการ คือ 1) เป็นสัญญาณบ่งบอกว่างานของผู้เรียนมีความสำคัญมากพอที่จะให้ผู้อื่นรับรู้และชื่นชมได้ 2) เปิดโอกาสให้ผู้อื่น เช่น ครู เพื่อนนักเรียน ผู้ปกครอง ได้เรียนรู้ ตรวจสอบ ปรับปรุง และชื่นชมในความสำเร็จด้วยอย่างต่อเนื่อง และ 3) เป็นตัวแทนของการบรรลุถึงเป้าหมายในการวัดทางการศึกษาอย่างแท้จริงและมีชีวิตชีวา

สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริง มีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ การปฏิบัติในสภาพจริง (Performance in the Field) เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน (Criteria) การประเมินตนเอง (Self-Assessment) และ การนำเสนอผลงาน

จากการจำแนกคุณลักษณะของการประเมินตามสภาพจริงข้างต้น มีความสอดคล้องกับเฮอร์แมน และ วินเทอร์ (Herman, Aschbacher และ Winters.1992) ซึ่งได้จำแนกคุณลักษณะของการประเมินจากทางเลือกใหม่ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การประเมินจากทางเลือกใหม่นี้ ผู้สอนต้องจัดโอกาสการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้แสดงออกในภาคปฏิบัติ คิดสร้างสรรค์ ผลิตผลงาน หรือกระทำบางสิ่งบางอย่างที่สัมพันธ์กับสิ่งที่เรียน
2. ต้องตั้งหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ระดับการคิดขั้นสูง และให้ทักษะในการแก้ปัญหา
3. งานหรือภารกิจหรือกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนทำต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน
4. สิ่งที่ยื่นต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตประจำวันได้
5. ต้องใช้คนเป็นผู้ตัดสินการประเมิน ไม่ใช่เครื่องจักรตัดสิน (People not Machine)
6. ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่ทั้งในด้านการสอนและการประเมิน

จากแนวคิดของ Wiggins และ Herman และคณะ มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือในการประเมินผลตามสภาพจริงหรือการประเมินผลจากทางเลือกใหม่นั้น คุณลักษณะโดยรวมของการประเมินก็คือ ต้องจัดให้ผู้เรียนได้แสดงออก ใช้ความคิดระดับสูง สิ่งที่ยื่นต้องมีความหมาย และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ใช้คนเป็นผู้ตัดสินการประเมิน ไม่ใช่เครื่องจักร ให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง และมีเกณฑ์การประเมินที่เปิดเผยโปร่งใส นอกจากนั้นบทบาทของครูจะต้องเปลี่ยนใหม่โดยให้

ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้เครื่องมือหลากหลายในการประเมินผลผู้เรียน (สมศักดิ์ ภูวิภา ดาวรรณ, 2544 : 101-104)

3.5.3 ขั้นตอนการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริงมีการดำเนินงานตามขั้นตอนต่อไปนี้ (อนุวัติ คุณแก้ว.

2548: 115 อ้างอิงจาก ส.วาสนา ประมวลพฤษ. 2544 :1)

1. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการประเมิน ต้องสอดคล้องกับสาระ มาตรฐาน จุดประสงค์การเรียนรู้และสะท้อนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

2. กำหนดขอบเขตในการประเมิน ต้องพิจารณาเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เช่น ความรู้ ทักษะและกระบวนการ ความรู้สึก คุณลักษณะ เป็นต้น

3. กำหนดผู้ประเมิน โดยพิจารณาผู้ประเมินว่าจะมีใครบ้าง เช่น นักเรียนประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. เลือกใช้เทคนิคและเครื่องมือในการประเมิน ควรมีความหลากหลายและเหมาะสมกับ วัตถุประสงค์ วิธีการประเมิน เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจความคิดเห็น บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ

5. กำหนดเวลาและสถานที่ที่จะประเมิน เช่น ประเมินระหว่างนักเรียนทำกิจกรรม ระหว่าง ทำงานกลุ่ม / โครงการ วันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ เวลาว่าง / พักกลางวัน ฯลฯ

6. วิเคราะห์ผลและวิธีการจัดการข้อมูลการประเมิน เป็นการนำข้อมูลจากการประเมินมา วิเคราะห์โดยระบุสิ่งที่วิเคราะห์ เช่น กระบวนการทำงาน เอกสารจากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ รวมทั้ง ระบุวิธีการบันทึกข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7. กำหนดเกณฑ์ในการประเมิน เป็นการกำหนดรายละเอียดในการให้คะแนนผลงานว่า ผู้เรียนทำอะไร ได้สำเร็จหรือว่ามีระดับความสำเร็จในระดับใด คือ มีผลงานเป็นอย่างไร การให้ คะแนนอาจจะให้ในภาพรวมหรือแยกเป็นรายบุคคล ให้สอดคล้องกับงานและจุดประสงค์การเรียนรู้

นอกจากนี้ สมนึก นนธิจันทร์ (2544: 74) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการประเมินตามสภาพจริง ดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ โดยวิเคราะห์จากหลักสูตรกลาง หลักสูตรท้องถิ่น คู่มือการเรียน ฯลฯ

2. ทำความชัดเจนกับลักษณะ/ ความหมายของผลสัมฤทธิ์เหล่านั้น

3. กำหนดแนวทางของงานที่จะต้องปฏิบัติ คือ
 - 3.1 งานที่ทุกคนต้องทำ
 - 3.2 งานที่ทำตามความสนใจ
 4. กำหนดรายละเอียดของงาน
 5. กำหนดกรอบการประเมินผล (ทำแผนผังการประเมินผลที่แสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหา กับ พฤติกรรมที่ต้องการประเมินผล)
 6. กำหนดวิธีการประเมินผล
 7. กำหนดตัวผู้ประเมิน (ควรมีใครบ้าง ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือใครอีกที่เหมาะสม)
 8. กำหนดเกณฑ์การประเมิน
- สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นขั้นตอนที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนด ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการโดยวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน มีแนวทางของงานที่ปฏิบัติ กำหนดกรอบและวิธีการประเมินร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน

3.5.4 สิ่งที่ควรประเมินในการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic assessment) นั้น เป็นการประเมินในเรื่องต่อไปนี้

1. ผลการเรียนรู้ด้านวิชาการ คือ ความรู้ ความเข้าใจในสาระ
2. การใช้เหตุผล คือ การใช้กระบวนการแก้ปัญหา การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ การใช้กระบวนการสร้างความรู้
3. ทักษะและสมรรถนะ เช่น ทักษะการนำเสนอ ทักษะการเขียน ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการวิจัย ทักษะการจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูล ทักษะการให้เทคโนโลยี ทักษะการทำงานด้วยความอดทนและฝ่าฟันอุปสรรค ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
4. เจตคติ เช่น การพัฒนาเจตคติต่อการเรียน การรักเรียน ความเป็นพลเมืองดี ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักอ่าน อุตสาหกิจ ศรัทธาในชาติ เป็นต้น
5. นิสัยการทำงาน เช่น การทำงานได้สำเร็จตรงตามเวลา ใช้เวลาอย่างมีค่า ความเป็นมิตร อดทนเพื่อให้ได้งานมีคุณภาพ การทำงานอย่างต่อเนื่อง

3.5.5 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตามสภาพจริง

หน่วยศึกษานิเทศก์(2540: 75) ได้กล่าวถึง วิธีการและเครื่องมือประเมินผลตามสภาพจริง ไว้ดังนี้

1. การสังเกต
2. การสัมภาษณ์
3. การสอบถาม
4. การตรวจผลงาน
5. การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง
6. การศึกษารายกรณี
7. การใช้แบบทดสอบเน้นการปฏิบัติจริง
8. ระเบียบสะสม
9. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข (123-124) กล่าวถึงวิธีที่ใช้ประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง ดังต่อไปนี้

1. การอภิปรายตามวัตถุประสงค์
2. แบบทดสอบมาตรฐาน
3. แบบทดสอบที่พัฒนาโดยครู
4. การเขียนบันทึกผลการเรียนรู้
5. การนำเสนอด้วยวาจา
6. โครงงาน
7. การปฏิบัติทดลอง
8. แฟ้มสะสมงาน/ผลงาน (Portfolios)
9. การสังเกต
10. การบันทึก
11. การสร้างสถานการณ์จำลอง
12. แบบสอบถาม
13. แบบสัมภาษณ์
14. บันทึกการเรียนรู้ หรือการเขียนอนุทิน
15. ทีมจัดการโดยผู้เรียน
16. ทีมประเมินโดยครู

17. การประชุมของผู้ปกครอง

จะเห็นได้ว่า การประเมินการแสดงผลและกระบวนการของผู้เรียน (Performance and Process) มีวิธีการและเครื่องมือที่ใช้หลากหลาย ที่นิยมใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่

1) การสังเกต (Observation) การสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการกับข้อเท็จจริงนั้น กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2529: 37-53) ได้ให้หลักในการสังเกต ดังนี้

1.1 ควรมีการวางแผนเป็นขั้นตอนในการดำเนินการสังเกต โดยยึดวัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ๆ

1.2 ในการสังเกตครั้งหนึ่ง ๆ ควรสังเกตเพียงบุคคลเดียวในแต่ละสถานการณ์

1.3 ควรสังเกตสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่ถูกสังเกต เพื่อประกอบการพิจารณาว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเหมาะสมหรือสอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ หรือไม่

1.4 การสังเกตบุคคลหนึ่งไม่ควรสังเกตเพียงสถานการณ์เดียว ควรสังเกตหลาย ๆ สถานการณ์จึงจะเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลอย่างละเอียด

1.5 การสังเกตบุคคลในสถานการณ์เดียว ควรสังเกตหลาย ๆ ครั้งเท่าที่จะทำได้

1.6 การสังเกตที่ดีต้องมีการบันทึกการสังเกตไว้ทุกครั้ง เพื่อช่วยบันทึกความจำและดูพัฒนาการหรือความถี่ของพฤติกรรมต่าง ๆ

1.7 ในขณะที่สังเกตควรทำให้เป็นกลาง ไม่ใส่คติหรือความเห็นส่วนตัวเข้าไป เพราะอาจทำให้ข้อมูลที่ได้ผิดพลาดไปจากข้อเท็จจริง

การบันทึกการสังเกต การสังเกตส่วนใหญ่มักจะไม่มี การบันทึก โดยจะสรุปหรือตีความกันภายในระยะเวลาสั้น ๆ แต่ถ้ามีการบันทึกจะมีคุณค่ามาก เพราะจะช่วยให้ผู้สังเกตเห็นภาพของผู้เรียนที่สามารถอ้างอิงหรือนำไปเปรียบเทียบระหว่างเวลาหนึ่งกับเวลาหนึ่งได้ ดังนั้น เมื่อมีการสังเกตแล้วก็ควรจะมีการบันทึกทุกครั้งไป หากบันทึกการสังเกตไว้ไม่ดี ไม่ละเอียด ไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ก็แทบจะไม่มีประโยชน์อันใด ข้อมูลนั้นบิดเบือนไปจากสภาพที่เป็นจริง การตีความพฤติกรรมย่อมจะผิดพลาดไปจากความเป็นจริงเช่นกัน

หลักการบันทึกการสังเกต ในการบันทึกการสังเกตแต่ละครั้ง ควรยึดหลักการดังต่อไปนี้

1. บันทึกพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างชัดเจนหรือเห็นได้ชัด

2. ใช้ภาษาที่ง่ายต่อการเข้าใจและสื่อความหมาย

3. ควรรีบบันทึกการสังเกตทันทีที่การสังเกตเสร็จสิ้นลง

4. การบันทึกการสังเกตที่ดีไม่ควรใส่ความเห็นของผู้สังเกตไปปะปนกับพฤติกรรมที่แสดงออกควรแยกไว้คนละหัวข้อ

2) การบันทึกพฤติกรรมเป็นข้อมูลที่สำคัญในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในแต่ละวัน การบันทึกข้อมูลอาจจะทำอย่างละเอียดหรือย่อๆ ก็ได้ โดยปกติจะเขียนหลังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยนิยมรายงานที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงอย่างสั้นกะทัดรัด รวมทั้งสิ่งที่พูดหรือทำโดยสมาชิกกลุ่ม

3) แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้รวดเร็วว่าการบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจรายการจะช่วยในการบันทึกแบบตั้งใจที่จะดูพฤติกรรม หรือการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเกิดหรือไม่เกิด แบบสำรวจรายการอาจจะเน้นดูที่ความเจริญเติบโต และพัฒนาการหรือจุดประสงค์การเรียนรู้รวมทั้งองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร องค์ประกอบของแบบสำรวจรายการได้แก่ คุณลักษณะ ทักษะ ความสนใจและพฤติกรรมที่มุ่งหวังตามมาตรฐานของหลักสูตรและผลการเรียนรู้ในแต่ละระดับ หรือความคิดรวบยอด

4) INVENTORIES คล้ายคลึงกับแบบสำรวจรายการ แต่แบบนี้จะมองภาพรวมมากกว่า เป็นแนวทางที่ร่องรอยของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเรื่อยๆ หรือดูพัฒนาการโดยสังเกตสิ่งที่แสดงออกถึงพัฒนาการ ซึ่งแตกต่างจากแบบสำรวจรายการในแง่ที่ไม่มีรายชื่อใดเพียงข้อเดียวที่สามารถเป็นตัวแทนแสดงผลสัมฤทธิ์ได้ แบบสำรวจรายการชี้ให้เห็นความเจริญเติบโต พัฒนาการ และการเรียนรู้ แต่ inventory จะแสดงจุดเด่นของความเจริญเติบโต พัฒนาการเรียนรู้ที่ปรากฏให้เห็น

5) มาตรฐานประมาณค่า เป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะใช้บันทึกการสังเกตก็คือ มาตรฐานประมาณค่า ซึ่งต้องการให้ผู้สังเกตคิดค้นเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความรู้สึกและคุณลักษณะในขอบเขตที่สังเกต โดยกำหนดให้เป็นตัวเลขหรือบรรยายระดับคุณภาพ

6) การสุ่มเวลา เป็นความพยายามของผู้สังเกตหรือครูที่จะบันทึกเหตุการณ์ที่ปรากฏหรือไม่ปรากฏในการเลือกพฤติกรรมในเวลาที่กำหนดแน่นอน

7) การสุ่มเหตุการณ์ เมื่อผู้สังเกตได้บันทึกเหตุการณ์บางหัวข้อในเหตุการณ์ที่ปรากฏ

8) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความคิด ความรู้สึก กระบวนการในการทำงาน วิธีการแก้ปัญหา การสัมภาษณ์หากนำไปใช้ประกอบกับวิธีการ และเครื่องมืออื่น ๆ จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความมั่นใจยิ่งขึ้น

สมิต สัจฉกร (2524: 4-5) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมการสัมภาษณ์และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับการสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

1. การเตรียมการสัมภาษณ์

1.1 กำหนดจุดประสงค์ให้แน่ชัดว่าอะไรที่ต้องการรู้ เพื่ออะไร จะช่วยให้เตรียมคำถามได้รัดกุม

1.2 การเตรียมคำถาม ต้องจัดรายการคำถามไว้ พร้อมทั้งคำถามที่มุ่งจะให้คำตอบตามวัตถุประสงค์ และคำถามที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้รับการสัมภาษณ์ตอบได้อย่างไม่ติดขัด

1.3 เลือกสถานที่ หรือจัดสถานที่ให้เหมาะสม ต้องไม่มีเสียงอึกทึก มีลักษณะเป็นสัดส่วน ไม่มีบุคคลภายนอกมารบกวน เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์มีความสะดวกในการพูดจาเรื่องที่เป็นความลับ หรือส่วนตัว ซึ่งไม่มีความประสงค์จะให้ผู้อื่นมีส่วนรับรู้ด้วย

1.4 จัดเวลาให้เหมาะสมแก่การสัมภาษณ์

1.5 ผู้สัมภาษณ์ต้องทำตัวให้ปลอดจากภารกิจ

2. การสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับการสัมภาษณ์

2.1 เมื่อเริ่มการสัมภาษณ์ ควรมีการเตรียมบรรยากาศที่เหมาะสม สถานที่ไม่ควรหรูหราหรืออึดอัด มัวช้า เมื่อผู้รับการสัมภาษณ์มาพบ ควรให้การต้อนรับด้วยความอบอุ่น จะทำให้ผู้รับการสัมภาษณ์คลายความกังวล เกิดความรู้สึกเป็นกันเอง โดยเริ่มสนทนาในหัวข้อทั่ว ๆ ไปก่อน รอจังหวะจนผู้รับการสัมภาษณ์สบายใจ และเกิดความพร้อมจึงเริ่มถามตามที่เตรียมไว้

2.2 ระหว่างการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรแสดงความเป็นมิตรให้เกียรติ มีลักษณะท่าทางเปิดเผย ไม่แสดงอาการที่มีลบลมคมใน ใช้คำพูดที่เหมาะสม ไม่พูดย้าคำพูดที่ดูรุนแรง ไม่วิจารณ์คำตอบ ถามทีละเรื่อง ไม่ขัดจังหวะขณะที่ผู้รับการสัมภาษณ์กำลังพูดอยู่แสดงความสนใจและตั้งใจฟัง และเมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ควรมีการสรุปการสัมภาษณ์ ไม่ให้ผู้รับการสัมภาษณ์มีความรู้สึกเคลือบแคลงในว่าการสัมภาษณ์ที่ผ่านมาจะมีผลร้ายต่อตัวเขา

3. การยุติการสัมภาษณ์ ต้องพยายามให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด ควรให้ผู้สัมภาษณ์เข้าใจเป็นอย่างดีว่าสิ่งที่พูดไปนั้นจะเป็นผลดีต่อตัวเขา ผู้สัมภาษณ์อาจตั้งคำถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไปคิดก่อนสิ้นสุดการสัมภาษณ์ เป็นการทำให้การสัมภาษณ์ครั้งต่อไปมีเรื่องราวต่อเนื่องจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พยายามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สรุปสิ่งที่เขารู้สึกและคิดขณะให้ผู้สัมภาษณ์ เมื่อยุติการสัมภาษณ์ ควรพูดแบบนุ่มนวลให้รู้สึกมีความจริงใจต่อกัน และเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ต้องรีบบันทึกผลทันที หากทิ้งไว้นานอาจจะลืม ข้อมูลอาจผิดพลาดได้

9) การตรวจผลงาน การให้ทำงานและการตรวจผลงาน เป็นการวัดและประเมินที่สามารถนำผลการประเมินไปใช้เพื่อช่วยเหลือผู้เรียน และเพื่อปรับปรุงการสอนของครู จึงเป็นการประเมินที่ควรดำเนินการตลอดเวลา เช่น การตรวจแบบฝึกหัด ชิ้นงานหรือผลงานจากการปฏิบัติโครงการ/โครงการต่างๆ งานเหล่านี้ควรมีลักษณะที่สามารถประเมินพฤติกรรมระดับสูงได้ เช่น แบบฝึกหัดที่ให้เขียนแสดงความคิดเห็น ให้ออกแบบ เขียนแผนภาพ แผนภูมิ การแก้ปัญหา เป็นต้น สิ่งที่ไม่ควรละเลย คือ ประเมินควบคู่ไปกับการประเมินตนเอง คือ ลักษณะนิสัยหรือคุณลักษณะที่ดีในการทำงาน

ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการตรวจงาน

โดยปกติครูมักประเมินผู้เรียนทุกคนจากการที่ครูกำหนดขึ้นเดียวกัน ครูควรมีความยืดหยุ่นการประเมิน จากการตรวจงานมากขึ้น ดังนี้

(1) ไม่จำเป็นต้องนำชิ้นงานทุกชิ้นมาประเมิน อาจเลือกเฉพาะชิ้นงานที่ผู้เรียนทำได้ดี และบอกความหมาย/ความสามารถของผู้เรียนตามลักษณะที่ครูประเมินได้ วิธีนี้เป็นการเน้น “จุดแข็ง” ของผู้เรียน นับเป็นการเสริมแรง สร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามผลิตงานที่ดีๆ ออกมามากขึ้น

(2) จากแนวคิดตามข้อ 1 ชิ้นงานที่หยิบมาประเมินของแต่ละคน จึงไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น ผู้เรียนคนที่ 1 งานที่ (ทำได้ดี) ควรหยิบมาประเมินอาจเป็นงานชิ้นที่ 2, 3, 5 ส่วนผู้เรียนคนที่ 2 งานที่ควรหยิบมาประเมินอาจเป็นงานชิ้นที่ 1, 2, 4 เป็นต้น

(3) อาจประเมินชิ้นงานที่ผู้เรียนทำนอกเหนือจากที่ครูกำหนดให้ก็ได้ แต่ต้องมั่นใจว่าเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทำเองจริงๆ เช่น สิ่งประดิษฐ์ที่ผู้เรียนทำเองที่บ้าน และนำมาใช้ที่โรงเรียน หรืองานเลือกต่างๆ ที่ผู้เรียนทำขึ้นเองตามความสนใจ เป็นต้น การใช้ข้อมูล/หลักฐานผลงานอย่างกว้างขวาง จะทำให้ครูรู้จักผู้เรียนมากขึ้น และประเมินความสามารถของผู้เรียนตามสภาพที่แท้จริงของเขาได้แม่นยำยิ่งขึ้น

(4) ผลการประเมิน ไม่ควรบอกเป็นคะแนนหรือระดับคุณภาพที่เป็นเฉพาะตัวเลขอย่างเดียว แต่ควรบอกความหมายของผลคะแนนนั้นด้วย

10) การรายงานตนเอง เป็นการให้ผู้เรียนเขียนบรรยายหรือตอบคำถามสั้นๆ หรือตอบแบบสอบถามที่ครูสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งความรู้ ความเข้าใจ วิธีคิด วิธีทำงาน ความพอใจในผลงาน ความต้องการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น

11) การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน แฟ้มสะสมงานหมายถึง สิ่งที่ใช้สะสมงานของผู้เรียนมีจุดประสงค์ อาจเป็นแฟ้ม แผ่นดิสก์ อัลบั้ม ฯลฯ ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในเรื่องนั้นๆ หรือหลายๆ เรื่อง การสะสมนั้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา เกณฑ์การเลือก เกณฑ์การตัดสิน ความสามารถ คุณสมบัติ หลักฐานการสะท้อนตนเองการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นรูปแบบหนึ่งของการประเมินตามสภาพจริง เพราะเป็นการประเมินผลงานที่ผู้เรียนแสดงหรือกระทำ หรือสร้างความรู้มาด้วยตนเอง ลักษณะสำคัญของการประเมิน โดยแฟ้มสะสมงานว่าเป็นการประเมินตามสภาพจริง ดังนี้

11.1) มีงานและเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

11.2) ผู้เรียนได้แสดงความรู้สึกต่อผลงานของตน

11.3) ผู้เรียนสามารถถ้อยแถลงการเรียนรู้ไปสู่สภาพชีวิตจริง

11.4) ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้ที่มีอยู่ในกาสร้างผลงานต่างๆ

11.5) ผู้เรียนต้องใช้ความสามารถในการคิดระดับสูง เช่น การวิเคราะห์หรือ

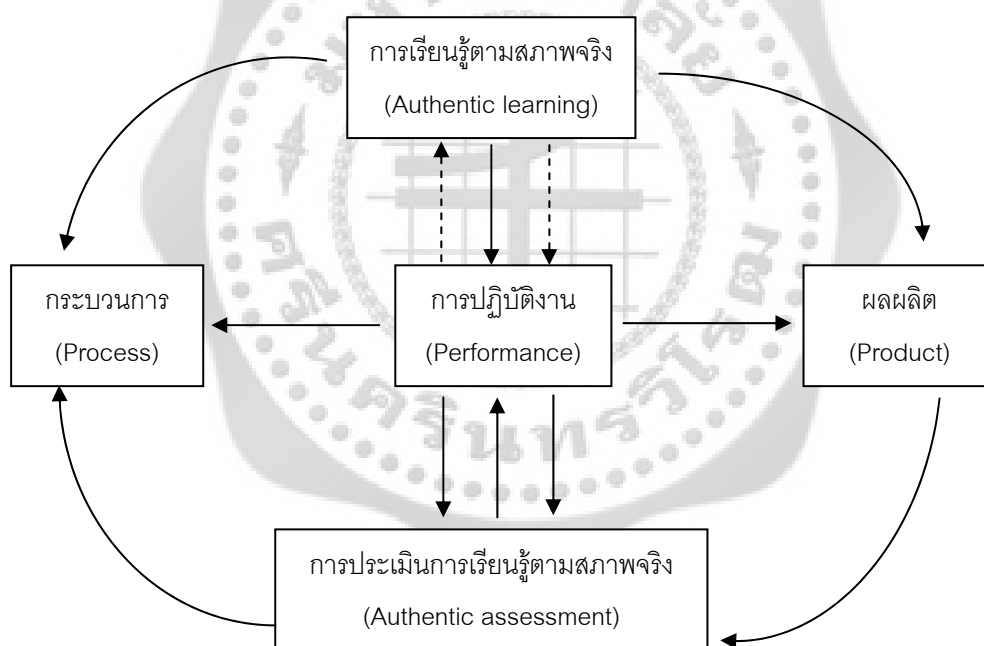
สังเคราะห์

11.6) เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น

11.7) ประเมินความสามารถหลายๆ ด้านของผู้เรียน เช่น ด้านภาษา ตัวเลข การใช้
กล้ามเนื้อ การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น

11.8) เน้นงานที่มีความหมายต่อผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม การประเมินกระบวนการและผลผลิตของนักเรียน (Processes and Product) ที่เป็นการประเมินตามสภาพจริงจะไม่สิ้นสุดเฉพาะที่ผลผลิตเท่านั้น ควรจะเน้นกระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตที่ได้ด้วย ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 การประเมินกระบวนการและผลผลิตของผู้เรียน

12) แบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการทราบถึงจากผู้ตอบ ซึ่งแบบสอบถามอาจมีลักษณะการสร้างขึ้นเพื่อทดแทนการสัมภาษณ์ แบบสอบถามไม่มีตัดสินว่าถูกหรือผิด หากจำแนกแบบสอบถามตามลักษณะของข้อคำถาม อาจมีหลายชนิด เช่น

1. ข้อคำถามชนิดให้เขียนตอบ อาจเป็นการเขียนตอบสั้น ๆ หรือเติมคำในช่องว่างที่กำหนดให้ ข้อคำถามชนิดนี้มักจะใช้ในการเก็บข้อมูลที่หลากหลายไม่สามารถเดาคำตอบได้ว่ามีรายละเอียดอย่างไร หรือจัดเป็นหมวดหมู่ได้ยาก ลักษณะของข้อมูลมีทั้งส่วนที่เป็นเท็จและเป็นจริง ซึ่งเป็นข้อมูลเรื่องทั่วไปและความคิดของผู้เรียน

2. ข้อคำถามชนิดเลือกตอบจากตัวเลือกที่กำหนดไว้ ซึ่งอาจเป็นแบบให้เลือกตอบเพียงตัวเดียว หรือหลายตัวเลือก ข้อคำถามชนิดนี้มักใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากคำถามที่มีแนวตอบที่แน่ชัดอยู่แล้ว ข้อมูลสามารถนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ได้ ลักษณะของข้อมูลมักจะเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

3. ข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งใช้กรณีที่ต้องการข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญ หรือระดับของปัญหา หรือระดับความต้องการของข้อความแต่ละข้อว่าอยู่ในระดับใด

4. ข้อคำถามชนิดที่ให้จัดลำดับความสำคัญของคำตอบที่กำหนดให้ ใช้ในกรณีที่ต้องการทราบลำดับความสำคัญของข้อความแต่ละข้อในกลุ่มข้อความที่กำหนดให้กลุ่มหนึ่งว่า มีความสำคัญเรียงลำดับได้อย่างไร

ในการประเมินผลจากสภาพจริงที่ใช้แบบสอบถาม ควรพิจารณาใช้แบบสอบถามปลายเปิดชนิดเขียนตอบ ด้วยแบบสอบถามประเภทนี้ไม่มีคำตอบที่แน่นอน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดที่อิสระปราศจากแรงกดดันใด ๆ ในการแสดงถึงการแก้ปัญหาที่ไม่มีการตัดสินว่าสิ่งที่ได้แสดงความคิดเห็นไปนั้นถูกหรือผิด คำตอบที่ได้จะเป็นเครื่องชี้วิธีการทำงาน ความคิด และบุคลิกภาพของผู้เรียนเอง

2.5.6 เกณฑ์การประเมินผลตามสภาพจริง

การพัฒนาเกณฑ์การประเมินผลตามสภาพจริงที่นิยมใช้ มี 2 วิธี คือ

1. เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริกส์ (rubrics scoring) เป็นเกณฑ์ที่ต้องกำหนดรายละเอียดให้คะแนนอย่างชัดเจนสำหรับทุกตัวบ่งชี้ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีความเป็นปรนัยสูง และมีความเที่ยงตรงสูง

2. เกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) เป็นเกณฑ์ที่กำหนดเป็นกลางไม่มีรายละเอียดการให้คะแนนอย่างชัดเจนในแต่ละข้อมูล สะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้มีความเป็นปรนัยน้อยกว่าวิธีให้คะแนนแบบรูบริกส์

การให้คะแนนของรูบริกส์ คือการตอบคำถามว่าผู้เรียนทำอะไรได้สำเร็จ หรือว่ามีระดับความสำเร็จในขั้นใด มีรูปแบบการให้คะแนน 2 แบบ คือ

1. การให้คะแนนเป็นภาพรวม คือ การให้คะแนนงานชิ้นใดชิ้นหนึ่งโดยดูภาพรวมของชิ้นงานว่ามีความเข้าใจความคิดรวบยอด การสื่อความหมาย กระบวนการที่ใช้และผลงานเป็นอย่างไร แล้วเขียนอธิบายคุณภาพของงานหรือความสำเร็จของงานเป็นขั้นๆ โดยอาจจะแบ่งระดับคุณภาพ ตั้งแต่ 0 - 4 หรือ 0 - 6 สำหรับในขั้นต้นการให้คะแนนรูบริกส์อาจจะแบ่งวิธีการให้คะแนนหลายวิธี

2. การให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ เพื่อให้การมองคุณภาพงานหรือความสามารถของนักเรียนได้อย่างชัดเจน จึงได้มีการแยกองค์ประกอบของการให้คะแนน และอธิบายคุณภาพของงานในแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับ โดยทั่วไปแล้วจะมีการแยกองค์ประกอบของงานเป็น 4 ด้าน คือ

2.1 ความเข้าใจในความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริง เป็นการแสดงให้เห็นว่านักเรียนเข้าใจในความคิดรวบยอด หลักการในปัญหาที่ถามกระจ่างชัด

2.2 การสื่อความหมาย สื่อสาร คือ ความสามารถในการอธิบาย นำเสนอ การบรรยาย เหตุผล แนวคิด ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดีมีความคิดสร้างสรรค์

2.3 การใช้กระบวนการและยุทธวิธี สามารถเลือกใช้ยุทธวิธีกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ผลสำเร็จของงาน ความถูกต้องแม่นยำในผลสำเร็จของงาน หรืออธิบายที่มา และตรวจสอบผลงาน

สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริงๆ ตามความสามารถ และดึงเอาความคิดขั้นสูง ความคิดซับซ้อน และทักษะการแก้ปัญหาออกมาได้ โดยมีเครื่องมือและวิธีการใช้หลายประการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจรายการ แบบสัมภาษณ์ แฟ้มสะสมงาน โครงงาน เป็นต้น และมีการให้คะแนนแบบรูบริกส์ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ต้องกำหนดรายละเอียดให้คะแนนอย่างชัดเจนสำหรับทุกตัวบ่งชี้ มี 2 แบบ ได้แก่ การให้คะแนนเป็นภาพรวม และการให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ

2.5.7 การหาคุณภาพของการวัดและการประเมินตามสภาพจริง

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2540: 190) ได้กล่าวถึงวิธีการหาคุณภาพเครื่องมือวัดผลจากสภาพจริงไว้ดังนี้

1. กำหนดตัวบ่งชี้ต่างๆ ของพฤติกรรมแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ ให้ชัดเจน และครอบคลุมพฤติกรรมและเนื้อหาที่ต้องการประเมิน
2. นำรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และความชัดเจนของขั้นตอนในรูปแบบ โดยนำรูปแบบและรายละเอียดของขั้นตอนในรูปแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา 2 ท่านได้พิจารณา
3. นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาสรุปและปรับปรุงแบบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
4. นำรูปแบบมาปรับตามผู้เชี่ยวชาญในครั้งที่ 1 และรายละเอียดการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการวัดและประเมินผลที่เคยมีผลงานเกี่ยวกับการประเมินผลตามสภาพจริงอีก 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ โดยพิจารณาเรื่องความเที่ยงตรง ความครอบคลุมหลักการและแนวคิดของการประเมินผลตามสภาพจริงและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษาแล้วนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมาสรุปเพื่อปรับปรุงรูปแบบต่อไป

การประเมินตามสภาพจริงเป็นวิธีการที่เป็นธรรมชาติและให้ประโยชน์มากต่อผู้เรียน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ นอกเหนือจากการเตรียมการข้างต้นแล้ว ผู้สอนต้องคำนึงถึงการใช้แหล่งรวบรวมข้อมูลในการประเมินจากสภาพจริงและการสะท้อนตนเองของการประเมินตนเองด้วย และควรมีการเตรียมการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ สำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการประเมินตามสภาพจริงมาใช้ในการประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตร

3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

รุ่งจิตร กองคำ (2541) ได้ศึกษาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วย “สิ่งที่อยู่รอบตัว” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย แบบวัดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแบบวัดที่กำหนดสถานการณ์และตัวละคร โดยให้มีตัวเลือก 4 ตัวเลือกแต่ละตัวเลือกแสดงลำดับขั้นพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยมีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

หุทัย อาจปรุ (2544) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1-4 ของสถาบันการศึกษาพยาบาล ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 510 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบสอบถามรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร เท่ากับ 197.22 คะแนน คิดเป็น 76.90% ของคะแนนเต็ม (คะแนนเต็ม = 255 คะแนน) ซึ่งอยู่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 52 และได้เสนอเกณฑ์ค่าเฉลี่ยและค่าคะแนน ณ ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 10-100 เพื่อนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการวิจัยครั้งต่อไป และพบว่า ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาพยาบาล ส่วนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร และรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มเก็บตัว มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ การมีจิตสำนึกสาธารณะของนิสิตนักศึกษาพยาบาลได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสำคัญตามลำดับดังนี้ ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มกิจกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.60

ลัทธิมา เกื้อสกุล (2547) ได้ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของกองทัพบกเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนเรื่องสิ่งแวดล้อม ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบสอบถาม ศึกษาเฉพาะพลทหารที่กองประจำการที่สังกัดหน่วยในกรุงเทพมหานครเท่านั้น พบว่ายุทธการที่กองทัพบกใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้ได้จริงและกลยุทธ์หลักคือ การให้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการใช้การฝึกอบรมชี้แจง โดยใช้กลยุทธ์ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การพูดแบบทหาร การใช้เหตุผล การให้รางวัล การสั่งสอน ส่วนแนวทางในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมควรเน้นในการให้ความรู้เพิ่มมากขึ้นเป็นหลัก และควรมีการประเมินผลให้มากกว่าเดิม การมีส่วนร่วมของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรับนโยบายจากกองทัพบกมาปฏิบัติและประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่โลกกำลังให้ความสนใจอยู่ การเปิดรับฟังข่าวสารประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ ของกองทัพบกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงทำให้ทหารกองประจำการมีความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง การเปิดรับข่าวสารประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดเห็นที่มีต่อกลยุทธ์การสื่อสารที่กองทัพบกใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดเห็นที่มีต่อกลยุทธ์การสื่อสารที่กองทัพบกใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภัทรา ภูษิตรัตน์าวลี (2547) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจและการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจคือนิสิตระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปีการศึกษา 2547 จำนวน 342 คน เครื่องมือคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยาย และสถิติอนุมาน โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนิสิตจำนวน 8 คน จำแนกเป็นผู้มีคะแนนจิตสำนึกต่อสังคมระดับสูง 4 คน และระดับปานกลาง 4 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมโดยเฉลี่ยในระดับสูง ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญมี 9 ตัว คือ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน ความสนใจใน

การทำกิจกรรม แบบอย่างจากบุคคลสำคัญแบบอย่างจากบิดา สถานภาพของครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และภูมิลำเนา เรียงตามลำดับ ตัวแปรทั้ง 9 ตัว ร่วมกันอธิบายแปรปรวนของจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้ร้อยละ 51.5

ปริญญา ฤกษ์อรุณ (2548) ศึกษาลักษณะทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนปลายที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น (Volunteer Behaviors) จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวนทั้งสิ้น 150 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น และกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น จำนวนกลุ่มละ 75 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย แบบสำรวจภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ข้อคำถามเกี่ยวกับเหตุผลของการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่น และมาตรวัดลักษณะทางจริยธรรม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise) โดยใช้สถิติ Wilk's Lambda เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแปรเข้าสมการจำแนกกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางจริยธรรมที่มีศักยภาพในการพยากรณ์แนวโน้มหรือโอกาสที่จะเกิดพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการเสียสละ ซึ่งสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นได้ร้อยละ 15.9 และมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์โอกาสที่จะเกิดพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นและไม่เกิดพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นร้อยละ 68.7

พรศิริ ชีวพัฒนานวนวงศ์ (2548) ได้ศึกษากลยุทธ์การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยของกรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ใช้แนวคิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะของ ฮาเบอร์มาส ซึ่งหมายถึงการสร้างพื้นที่ให้สาธารณะชนได้มาถกเถียง แสดงความคิดเห็น โดยมีกระบวนการให้ความรู้ การสร้างความเชื่อชุดใหม่ และการสร้างความตื่นตัว เรื่องสิ่งแวดล้อม ในระดับบุคคลอย่างอาสาสมัคร และระดับภาคส่วนต่างๆ สู่ สาธารณชน ผ่านกิจกรรม การอบรม เอกสาร และวิดิทัศน์ ต่างๆ

ธนิดา ทองมีเหลือ. (2550) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคม กับการมีจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และความสามารถของปัจจัยทางจิตสังคมในการพยากรณ์การมีจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเมื่อแยกตามตัวแปรเพศ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนิสิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2549 จำนวน 421 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว แบบวัดจิตสาธารณะ แบบวัด

เอกลักษณ์แห่งตน แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู ทั้ง 4 แบบ ประกอบด้วย แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามสูตรของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เป็นสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยทางจิต ได้แก่ เอกลักษณ์แห่งตน ลักษณะมุ่งอนาคต และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และเอกลักษณ์แห่งตน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 38.1 4) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศชาย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตชาย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 43.1 และ 5) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต เอกลักษณ์แห่งตน และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 34.1

วิทย์พัฒน์ สี่หา และคณะ. (2551) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อสร้างสมการพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาสารคามภาคปกติ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 1,068 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือมี 6 ฉบับคือ 1) แบบวัดจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบตามสถานการณ์มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .27 ถึง .57 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 2) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่ามีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .33 ถึง .66

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86 3) แบบวัดอัตมโนทัศน์ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .30 ถึง .65 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 4) แบบวัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .33 ถึง .60 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 5) แบบวัดการขัดเกลาทางสังคม ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .35 ถึง .63 ค่าความเชื่อมั่นของเท่ากับ .85 6) แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมลักษณะเป็นแบบเลือกตอบตามสถานการณ์ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .26 ถึง .46 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .59 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง อัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว การขัดเกลาทางสังคม และเหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และปัจจัยที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม อัตมโนทัศน์ และ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .302 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีอำนาจจำแนกในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 8.80

กัลยกร วรกุลฐานันท์. (2551) ศึกษาการรับรู้ พฤติกรรม ที่มีต่อจิตสำนึกสาธารณะ และการสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากเป็นวิธีวิจัยที่สามารถเจาะลึกและได้รายละเอียดของข้อมูลด้านความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึก มุมมองต่าง ๆ และ พฤติกรรม ทั้งที่ปรากฏอยู่ภายนอกและที่ซ่อนอยู่ในส่วนลึกของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะทำได้ยากด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ หรือวิธีการวิจัยอื่นๆ โดยได้ทำการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนา (Respondents) แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเยาวชนที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อายุ 13-18 ปี ที่อาศัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีแบบสอบถามคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนา (Screener) เป็นตัวคัดเลือก เพื่อให้ได้กลุ่มสนทนาจำนวน 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่1 เพศหญิง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 คน กลุ่มที่2 เพศหญิง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 คน กลุ่มที่3 เพศชาย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 คน และ กลุ่มที่4 เพศชาย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 คน ผลการวิจัยรายงานได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

การรับรู้เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ พบว่ากลุ่มเยาวชนผู้ร่วมสนทนาเกือบทั้งหมดไม่เคยได้ยินคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ อย่างไรก็ตามพบว่ามีบางคน คือ 1-2 คน จากแต่ละกลุ่มเคยได้ยินคำนี้จากครูที่โรงเรียน และ ผู้ใกล้ชิด คือญาติพี่น้อง ด้านความหมายของคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ พบว่าเยาวชนที่ร่วมสนทนาทั้งสี่กลุ่มให้คำจำกัดความคล้ายคลึงกันโดยกล่าวว่า เป็นความคิดดี ๆ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม จิตสำนึกสาธารณะมีความสำคัญมากเพราะเป็นสิ่งที่ถ้าทุกคนมีจะทำให้

คนเราอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม เป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน ทำให้สังคมเจริญขึ้น สำหรับจิตสำนึกสาธารณะที่เยาวชนไทยควรมีนั่น กลุ่มเยาวชนผู้ร่วมสนทนาจะกล่าวถึง อย่างกว้างขวางใน 4 ประเด็น คือ (1) มีน้ำใจ การให้อภัย (2) การแบ่งปัน เชื้อเพื่อเผื่อแผ่ (3) ความสามัคคี และ (4) ความกตัญญู และเมื่อถามถึงระดับจิตสำนึกสาธารณะว่าหากจะเป็นจิตสำนึกสาธารณะนั้น ควรจะเป็นในระดับความคิด หรือ การกระทำ พบว่าผู้ร่วมสนทนา กล่าวว่าต้องมีความคิดที่ดี ที่สำคัญคือต้องมีความรู้สึกต่อส่วนรวมก่อนว่าเป็นที่สิ่งควรหรือไม่ควรทำ และต้องมีการกระทำด้วยจึงจะนับว่าเป็นจิตสำนึกสาธารณะ

สำหรับพฤติกรรมในเรื่องจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนไทย พบว่าผู้ร่วมสนทนาเกือบทุกคน เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านจิตสำนึกสาธารณะ โดยกิจกรรมที่เข้าร่วมแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และให้นักเรียนเข้าร่วม และ กิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งริเริ่มโดยตัวเยาวชนเอง สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้วัยรุ่นในปัจจุบันอาจจะไม่มีจิตสำนึกสาธารณะพบว่าในการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในเยาวชนไทยนั้น โรงเรียนเป็นสถาบันหลัก ซึ่งมีการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม แม้จะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนบังคับ ทำให้เยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจ และเมื่อวิเคราะห์กิจกรรมสาธารณะที่เยาวชนต้องการมีส่วนร่วมพบว่าเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านศิลปะและดนตรี กิจกรรมด้านเด็กและเยาวชน กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เป้าหมายในการร่วมกิจกรรมด้านจิตสำนึกสาธารณะ พบว่าเป็นการทำประโยชน์เพื่อตนเอง ผู้อื่น หรือสังคม ในการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะให้ตัวเองมีความสุข ความสบายใจ ความภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นประเด็นหลัก สำหรับปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะนั้น จากการศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนพบว่า การอบรมของครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกที่ปลูกฝังด้านจิตสำนึกสาธารณะ มีความสำคัญที่สุด รองลงมาคือครูที่โรงเรียนที่จะช่วยเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำประโยชน์จริง และ กลุ่มเพื่อน ซึ่งจะเป็แรงจูงใจที่ทำให้อยากมีกิจกรรมด้วยกันเพื่อความสนุกสนาน ความคิดเห็นในเรื่องการสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิภาพต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ พบว่า การรณรงค์ที่จะสามารถโน้มน้าวกลุ่มวัยรุ่นได้ ผู้ส่งสารน่าจะเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมนั้นๆ มาก่อน และ ผู้ที่ใกล้ชิดเป็นลำดับสุดท้าย แต่การที่ใช้ผู้ที่มีชื่อเสียงอาจมีข้อเสียได้หากผู้ที่มีชื่อเสียงนั้นไม่ได้มีพฤติกรรมดังที่รณรงค์ ส่วนองค์ประกอบด้านสารนั้น กลุ่มเยาวชนต้องการเนื้อหาที่บอกประโยชน์ที่ได้จากการมีจิตสำนึกสาธารณะที่เห็นได้ชัดเจน และ สื่อสารโดยตรงว่าต้องการให้มีพฤติกรรมอย่างไร โดยควรใช้จุดจับใจด้านความสนุกสนาน อารมณ์ขัน สำหรับเครื่องมือที่เหมาะสมนั้น จากการศึกษาพบว่า

การโฆษณา การสื่อสารปากต่อปาก การจัดกิจกรรมพิเศษ และ การเป็นผู้สนับสนุน จะเป็นช่องทางที่สร้างส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกสาธารณะแก่กลุ่มเยาวชนได้

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552) ศึกษาในระดับจิตสาธารณะและเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำแนกตามตัวแปรเพศ ศาสนา ภูมิลำเนา คณะที่ศึกษา จำนวนปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 400 คนใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างมีสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ตอนที่ 2 สอบถามจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบค่าเอฟ (F-test) ผลการวิจัย พบว่า ระดับจิตสาธารณะของทั้งภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา ศาสนา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน พบว่า นิสิตนักศึกษามีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในคณะวิชา ชั้นปีที่ศึกษา อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่แตกต่างกัน พบว่า นิสิตนักศึกษามีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะ มหาวิทยาลัยควรจัดให้ชมรมกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มีอยู่เป็นหน่วยปฏิบัติการ เพื่อให้นิสิตนักศึกษาทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรม มากขึ้น ฝ่ายกิจการนิสิตนักศึกษาของแต่ละคณะควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมได้มีกิจกรรมร่วมกัน สร้างความรัก ความสามัคคีร่วมกันนำไปสู่ความสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรมให้นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตระหนักถึงการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ (2552) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนของกลุ่มและเครือข่ายเยาวชน 2) ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มและเครือข่ายเยาวชน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทยโดยมีกลุ่มนวัตกรรมเยาวชนเพื่อสังคม กลุ่มเยาวชนแบล็กบ็อกซ์ และเครือข่ายเยาวชน 14 กลุ่มที่ดำเนินโครงการเยาวชนไทยไม่ทอดทิ้งสังคมเป็นกรณีศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย 8 กลุ่ม อาทิ ผู้จัดการโครงการ แกนนำกลุ่มเยาวชน ผู้สอน อาจารย์ ผู้ปกครอง ฯลฯ พบว่า พบว่าเยาวชนมีกระบวนการจัดกิจกรรมที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม การอาสา การช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการดำเนินงาน การให้คำปรึกษา

และการจัดการความรู้ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สอดคล้องและเป็นไปตามกระบวนการบริหารคุณภาพวงจรเดมिंग เยาวชนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมของกรณีศึกษาทุกคนมีคุณลักษณะของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมอันเนื่องมาจากการไม่เห็นแก่ตัว และการเสียสละเพื่อสังคมอันเป็นองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ ครอบครัว ผู้สอน อาจารย์ เพื่อน สื่อมวลชน สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เป็นต้น ส่วนแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ การปฏิรูประบบการศึกษา การพัฒนาคุณภาพสื่อ การร่วมมือกันทำงาน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องการจัดกิจกรรมที่เยาวชนเป็นผู้นำกิจกรรม กิจกรรมที่เยาวชนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม และกิจกรรมที่สามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ควรกำหนดมาตรการส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญและดำเนินการเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างจริงจังมากขึ้น รวมทั้งควรกำหนดให้มีวิชาการสังคม ให้ผู้เรียน นิสิตนักศึกษาทุกคนได้เรียนรู้

วรรณิ เจตจำนงนุช (2552) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบันสิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู สำหรับนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสำนึกต่อสถาบันสิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู 2) เพื่อศึกษาปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน สิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน สิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่าง เป็นนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2550 จำนวน 447 คน ตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 3 ตัวแปร คือ จิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน สิ่งแวดล้อม และ วิชาชีพ สำหรับตัวแปรอิสระมีจำนวน 9 ตัวแปร คือ เพศ ภูมิลำเนา อายุ เกรดเฉลี่ยสะสม ชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชา สภาพครอบครัว ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในอดีต และ ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 60 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้องภายในทั้งฉบับเท่ากับ .98 โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาด้วยสูตรของครอนบาค วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน การทดสอบค่าเฉลี่ยเชิงประชากร การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ด้วยโปรแกรม SPSS ผลการวิจัยสรุปว่า 1) การมีจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน สิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตัวแปรเพศ เกรดเฉลี่ยสะสม และสถานภาพครอบครัว แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตัวแปรชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา ภูมิลำเนา ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในอดีต และความถี่ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ 1) นิสิตชั้นปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยการมีจิตสาธารณะต่อวิชาชีพครูสูงกว่านิสิตชั้นปีที่ 3 2) นิสิตสาขาวิชามัธยมศึกษา (มนุษย์ - สังคม) มีค่าเฉลี่ยการมีจิตสำนึกต่อสถาบันสูงกว่า

นิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษาและการศึกษาปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อวิชาชีพครูสูงกว่านิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา และมีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่านิสิตวิชาศิลปศึกษาและมัธยมศึกษา (วิทยาศาสตร์) 3) นิสิตสาขาวิชามัธยมศึกษา (วิทยาศาสตร์) และการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบันและจิตสำนึกสาธารณะต่อวิชาชีพครูสูงกว่านิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา และนิสิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่านิสิตวิชาศิลปศึกษา 4) นิสิตที่มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่านิสิตที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5) นิสิตที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งสามด้านมีค่าเฉลี่ยต่อจิตสำนึกสาธารณะทั้งสามด้านสูงกว่านิสิตที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ 6) นิสิตที่มีความถี่ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมในปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน และวิชาชีพครูสูงกว่านิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมในปัจจุบันแต่ไม่บ่อยครั้ง และนิสิตที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนอกจากนี้นิสิตที่เข้าร่วมทำกิจกรรมในปัจจุบันแต่ไม่บ่อยครั้ง มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน และวิชาชีพครูสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมในปัจจุบัน 7) นิสิตที่มีความถี่ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมในปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอและไม่บ่อยครั้ง มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อมสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมในปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน จิตสำนึกสาธารณะต่อวิชาชีพครู และ จิตสำนึกสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อม พบว่า มี ตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลในเชิงบวก คือ การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และ การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในอดีต ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลในเชิงลบ มีจำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ ภูมิลำเนา

เรียม นมรักษ์ (2552) ศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กร นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาในองค์กรมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) โดยการเลือกสกัดองค์ประกอบ (factor extraction) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principle component extraction) ร่วมกับการหมุนแกนองค์ประกอบแบบ Orthogonal Rotation หลัก ด้วยวิธี Varimax Orthogonal Rotation ได้องค์ประกอบของจิตสาธารณะทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ ซึ่งจัดลำดับจิตสาธารณะที่นักศึกษาในองค์กรนักศึกษาให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีองค์ความรู้ และความสามารถในการแสวงหาความรู้ ตามลำดับ

เบญจวรรณ รอดแก้ว (2553) ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครจากการทำโครงการกิจกรรมพัฒนาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของมหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนครจากการทำโครงการกิจกรรมพัฒนาสังคม การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษามาจากการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 31 คน ประกอบด้วย นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2552 วิชาเอกเทคโนโลยีการสัตวแพทย์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 15 คน และ วิชาเอกคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด ได้แก่ 1) โครงการพัฒนาสังคมเพื่อช่วยแก้ปัญหาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และ 2) แบบวัดจิตสาธารณะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะก่อน-หลังการดำเนินโครงการพัฒนาสังคม คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test Dependent Samples) ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการนำเสนอผลงานโครงการพัฒนาสังคมและการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังดำเนินโครงการพัฒนาสังคม นักศึกษามีจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 2) นักศึกษารู้สึกภูมิใจในผลงานที่มีส่วนช่วยเหลือพัฒนามหาวิทยาลัยและอยากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

อัศคาร์ (Akkar.) ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของคน นิวคาสเทิล สหราชอาณาจักร อังกฤษ ในช่วง 10 ปี ตั้งแต่ ค.ศ.1990-2000 จากการศึกษาประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง เศรษฐกิจของคน นิวคาสเทิล พบว่า มีการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะด้วยการเปิดให้พื้นที่สาธารณะ หรือเวทีสำหรับคนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนและการออกแบบกิจกรรม 2) การลงมือปฏิบัติ 3)การจัดการและการดูแลรักษา และ 4) การใช้ส่วนต่างๆด้วยความเคารพปฏิบัติกฎเกณฑ์ และยังพบว่าภายใต้ความเป็นโลกาภิวัตน์ มีผลให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง

ผู้วิจัยสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะในระดับอุดมศึกษาดังกล่าวข้างต้น ได้ดังตาราง 6 และ 7

ตาราง 6 ปัจจัยที่สัมพันธ์และส่งผลต่อจิตสาธารณะ

ชื่อผู้วิจัย	ปัจจัยที่สัมพันธ์และส่งผลต่อจิตสาธารณะ													
	ภาวะผู้นำ	รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้าและกลุ่มกิจกรรม	ความสามัคคีในการเรียนรู้ด้วยตนเอง	ลักษณะมุ่งอนาคต	กลุ่มเพื่อนสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน	อัตมโนทัศน์/เอกลักษณ์แห่งตน	เหตุผลเชิงจริยธรรม	การอบรมและระเบียบแห่งศรัทธา	ครู/อาจารย์ผู้สอน	แบบระบบระเบียบมีผู้บังคับบัญชาอยู่รอบข้าง	การทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม	ประสบการณ์การรับทราบประวัติและปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ในอดีตและปัจจุบัน	สื่อมวลชน	สมรรถนะ
หฤทัย อาจปฐู (2544)	✓	✓	✓							✓			✓	
สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2547)					✓			✓					✓	
ปริญญ์ ฤกษ์อรุณ (2548)				✓	✓	✓		✓						
ธนิดา ทองมีเหลือ (2550)					✓	✓		✓						
วิทย์พัฒน์ สีสหและคณะ (2551)						✓	✓	✓						
กัลยกร วรกุลลัญฐานันท์ (2551)					✓			✓	✓	✓				✓
เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ (2552)					✓			✓	✓			✓	✓	
วรรณิ์ เจตจำนงนุช (2552)											✓			

ตาราง 7 ลักษณะทางจริยธรรมของผู้มีจิตสาธารณะ และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ชื่อผู้วิจัย	ลักษณะทางจริยธรรมของผู้มีจิตสาธารณะ							แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ						
	มีน้ำใจ ช่วยเหลือ แบ่งปัน	การให้ เกื้อหนุน	ยกย่องและ ให้เกียรติผู้อื่น	ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี	ความ ภาคภูมิใจ	การมี จิตสำนึก ที่รับผิดชอบต่อ สังคม	มีความ รับผิดชอบต่อ สังคม	มีมาตรฐาน ในการปฏิบัติงาน	การพัฒนา คุณธรรม และ จริยธรรม	การส่งเสริม และ สนับสนุน การทำความ ดี	การส่งเสริม และ สนับสนุน การทำความ ดี	การส่งเสริม และ สนับสนุน การทำความ ดี	การส่งเสริม และ สนับสนุน การทำความ ดี	การส่งเสริม และ สนับสนุน การทำความ ดี
ปริญญา ฤกษ์อรุณ (2548)	✓													
กัลยกร วรกุลสุวรรณี (2551)	✓	✓		✓	✓									✓
เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ (2552)									✓	✓	✓		✓	
เรียม นมรักษ์ (2552)			✓	✓		✓	✓	✓		✓				✓
เบญจวรรณ รอดแก้ว (2553)														✓

จากตาราง 6 และ 7 สรุปได้ว่า

1. ปัจจัยที่สัมพันธ์และส่งผลต่อจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยส่วนใหญ่ได้แก่ การอบรมและค่านิยมของครอบครัว และ กลุ่มเพื่อน/สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน รองลงมา คือ ครู/อาจารย์ ผู้สอน แบบอย่างบุคคลสำคัญ/ผู้มีประสบการณ์ ในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวม อัตมโนทัศน์/เอกลักษณ์แห่งตน และ สื่อมวลชน

2. ลักษณะทางจริยธรรม/พฤติกรรมของผู้มีจิตสาธารณะ ได้แก่ ความรัก เชื่ออาทร สามัคคี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน และเสียสละ

3. แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม การสื่อสารและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นสำคัญอื่น ๆ ได้แก่

1. ระเบียบวิธีวิจัย มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อหาความสัมพันธ์ จำแนกองค์ประกอบ เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ และเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิจัย กึ่งทดลอง โดยเวลาที่ใช้ในการทดลองเฉลี่ย 10 – 20 ชั่วโมง หรือ 12 – 24 ครั้ง ๆ ละ 50 – 90 นาที นอกจากนี้ยังพบการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus discussion) การเลือกกลุ่มตัวอย่างพบว่าใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลากแบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม วิธีการสุ่มแบบสองขั้นตอน วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างมีสัดส่วน วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนในงานวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนาแบบเฉพาะเจาะจง ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่ เป็นแบบวัดจิตสาธารณะที่มีลักษณะเป็นสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และ แบบเลือกตอบตามสถานการณ์ โดยเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง

2. ตัวแปรหรือปัจจัยที่สัมพันธ์ในทางบวกกับจิตสาธารณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต (กลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และปัจจัยที่สัมพันธ์ในทางลบกับจิตสาธารณะ ได้แก่ ภูมิลำเนา ส่วนปัจจัยที่สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะ ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม อัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน เอกลักษณ์แห่งตน รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มกิจกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่ การใช้ตัวแบบ เช่น แบบอย่างบุคคล บิดามารดา และการเข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อเกิดประโยชน์แก่สังคม เช่น กิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านศิลปะและดนตรี กิจกรรมด้านเด็กและเยาวชน กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จากหลักการพัฒนาลัทธิสูตรเสริมและองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะสรุปเป็นแนวทาง
การหลัสูตรเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ
วิทยาเขตสงขลา ได้ ดังภาพประกอบ 5

แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
1. ความหมายของจิตสาธารณะ การรับรู้ เข้าใจ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยแสดงออกถึงการปฏิบัติจากระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะร่วมกัน สำนึก ใส่ใจ และลงมือกระทำโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้องเหมาะสม ตามสิทธิ บทบาท หน้าที่ และความสามารถของตน เพื่อรักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ 2. องค์ประกอบของจิตสาธารณะ 2.1 ด้านการรู้คิด (Cognition) การตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ 2.2 ด้านเจตคติ (Attitude) ความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคีเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ 2.3 ด้านพฤติกรรม (Behavior) การปฏิบัติ หรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม 3. แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่ การหล่อหลอมเรียนรู้จากตัวแบบ การแลกเปลี่ยนเชิงประสบการณ์ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการจัดสภาพแวดล้อม/กิจกรรมที่เหมาะสม 4. การวัดและประเมินตามสภาพจริง

หลัสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ
แนวคิดพื้นฐาน
หลักการและเหตุผล
วัตถุประสงค์ (Objectives)
เนื้อหา (Content)/โครงสร้างหลัสูตร
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences)
การประเมินผล (Evaluation)

ภาพประกอบ 5 แนวทางการพัฒนาลัทธิสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

4. แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางศาสนา ทฤษฎีทางสังคมวิทยา และทฤษฎีจิตวิทยาในกลุ่มพุทธิปัญญานิยมหลายทฤษฎีด้วยกัน เช่น ทฤษฎีประชาคม (อ้อมใจ วงษ์มณฑา. 2552: 20) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม กระบวนการสร้างจิตสำนึกของ เปาโล แฟร์ การพัฒนาจิตพิสัย การทำความเข้าใจในค่านิยม และ Five mind for the Future (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2552: 36)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษากระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์ แครทวอล (David R. Krathwohl) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value clarification) เพื่อมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ดังนี้

4.1 กระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์ แครทวอล (David R. Krathwohl)

จิตพิสัย (Affective Domain) เป็น 1 ใน 3 ของกลุ่มวัตถุประสงค์ทางการศึกษา หรือ อนุกรมวิธานวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ซึ่งเบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom) และคณะเป็นผู้เสนอ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2551: 16) เป็นขอบเขตของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางด้านความรู้สึก จิตใจ อารมณ์ เจตคติ และค่านิยม

เดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl) ได้ศึกษาวิจัยการเรียนรู้ด้านอารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ โดยแบ่งลำดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยเป็น 5 ขั้น ดังนี้ (ณัฐภรณ์ หลาวทอง, 2546: 196 - 199; ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 12 - 18, สุภัทรา ภูษิตรัตนาลี: 2547)

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นแรกของความรู้สึกที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์รอบตัว เริ่มจากการจดจำสิ่งที่ได้รับการสัมผัส จนเกิดความตั้งใจและให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น ประกอบด้วย การตระหนัก (Awareness) ความเต็มใจในการรับรู้ (Willingness to receive) และการควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ (Controlled and selected Attention)

1.1 การตระหนัก เป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่คนรู้จักกับสิ่งเร้าว่ามันเป็นอะไร เป็นการรู้จักเบื้องต้นที่ยังไม่เห็นความสำคัญ เป็นการสังเกตเห็นปรากฏการณ์นั้นโดยปราศจากความสนใจ เช่น รู้จักสี รูปร่าง การจัดลำดับ

1.2 ความเต็มใจในการรับรู้ เป็นขั้นเต็มใจหรือพอใจที่จะได้รับ มีความโอนอ่อนต่อสิ่งที่พบเห็นแต่เป็นเพียงการบังคับใจเท่านั้น เช่น ฟังผู้อื่นด้วยความเต็มใจ อดทนที่จะทำอะไรให้สำเร็จ

1.3 การควบคุมหรือการเลือกให้ความใส่ใจต่อสิ่งเร้านั้น ๆ เป็นความรู้สึกต่อเนื่องจากขั้นที่แล้ว เป็นความรู้สึกที่จะบอกได้ว่าอะไรควรเอาใจใส่ อะไรไม่ควรเอาใจใส่ เช่น ความรู้สึกว่าชอบสิ่งนี้ อยากได้สิ่งนั้น คือสิ่งที่รับรู้มีมากมายแต่ความรู้สึกในระยะนี้จำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจสิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อได้รับการกระตุ้นจนเกิดความสนใจในสิ่งเร้าก็จะเกิดความยินยอม (Acquiescence) หรือเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to Response) และสร้างความพึงพอใจในการตอบสนองสิ่งเร้านั้น (Satisfaction in Response)

2.1 ความยินยอมที่จะตอบสนอง เป็นความรู้สึกขั้นเชื่อฟังหรือยินยอมที่จะทำแต่อาจจะยังไม่พอใจเท่าไร เช่น ความตั้งใจที่จะบังคับตนเองให้ร่วมกิจกรรมกับคนอื่น

2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง เป็นความรู้สึกขั้นร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจ ความร่วมมือ ทำตามความต้องการด้วยความสมัครใจ เช่น ร่วมมือในกิจกรรมของกลุ่มซึ่งเป็นสมาชิกแสดงความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ

2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนองสิ่งเร้านั้น เป็นความรู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม เป็นการยินยอมแบบเต็มใจและพึงพอใจจนเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น สนุกกับการสนทนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3. การเห็นคุณค่า (Valuing) ภายหลังที่มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ จนเกิดความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งนั้นแล้ว ก็เริ่มเห็นถึงคุณค่าของสิ่งที่กระทำหรือตอบสนองนั้น โดยมีขั้นตอนของการเห็นคุณค่าประกอบด้วย การรับรู้คุณค่า (Acceptance of a Value) การชื่นชอบคุณค่า (Perference for Value) และการผูกพันยึดถือ (Commitment)

3.1 การรับรู้คุณค่า เป็นการยอมรับทางอารมณ์ต่อข้อเสนอหรือคำสอนที่เรามีพื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่น การแสดงความปรารถนาอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาความสามารถในการพูดและการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การชื่นชอบคุณค่า เป็นการเพิ่มความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าหรือค่านิยมนั้นเพิ่มขึ้นอีก เช่น แสดงความกล้าหาญในการตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ที่ยังเป็นปัญหา พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ

3.3 การผูกพันยึดถือ หรือความยินยอมรับ หมายถึงความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน เช่น ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มที่เป็นสมาชิก การยอมอุทิศตัวให้กับความคิดและอุดมการณ์ต่าง ๆ

4. การจัดระบบ (Organization) เมื่อเกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของค่านิยม นั้นแล้วจะเริ่มรวบรวมค่านิยมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน มีการเปรียบเทียบ รวมถึงการจัดระบบค่านิยมต่าง ๆ เหล่านั้น และกำหนดแนวทางของพฤติกรรมที่แสดงออก ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การสร้างมโนทัศน์ในค่านิยม (Conceptualization of a Value) และการจัดระบบค่านิยม (Organization of a Value System)

4.1 การสร้างมโนทัศน์ในค่านิยม คุณค่าหรือค่านิยมมีอยู่หลายรูปแบบ ความรู้สึกของคนอาจนำค่านิยมที่มีลักษณะเดียวกันอยู่ด้วยกัน อันเป็นผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึกมาแล้วเรียกชื่อใหม่กลายเป็นมโนภาพของคุณค่าใหม่ ซึ่งอาจเป็นนามธรรมทางภาษาหรือเป็นรูปลักษณะก็ได้ เช่น การตัดสินใจในฐานะนิสิตที่มีความรับผิดชอบต่อสถาบันเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน

4.2 การจัดระบบค่านิยม เป็นการจัดค่านิยมที่สลับซับซ้อนให้อยู่ในระบบเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลบางประการของความรู้สึก เช่น การยอมรับความจริงในด้าน การปรับอารมณ์กับข้อจำกัดของความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และเงื่อนไขทางด้านกายภาพของเขาเอง

5. การสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยม (Characterization by a Value or Value Complex) เมื่อมีการจัดระบบค่านิยมหลากหลายให้เป็นระบบและลำดับความสำคัญของค่านิยมที่สร้างขึ้นแล้ว ก็จะยึดถือและแสดงพฤติกรรมนั้นในสถานการณ์ต่าง ๆ จนสร้างเป็นลักษณะนิสัยกลายเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพและปรัชญาการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ การสรุปนัยทั่วไป (Generalized Sat) และการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)

5.1 การสรุปนัยทั่วไป เป็นความรู้สึกซึ่งให้ความสอดคล้องภายในกับระบบของเจตคติและค่านิยม ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นความรู้สึกตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเลือกสรรระดับสูงจากกลุ่มของเจตคติและค่านิยม ตามธรรมชาติคนมีเจตคติและค่านิยมอย่างมากมายที่คัดเลือกไว้และยึดถือประพฤติปฏิบัติที่เห็นว่างาม เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาใด ๆ ขึ้น เขาจะเอาความรู้สึกที่ยึดถือไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ เช่น มีนิสัยแก้ปัญหาย่างเป็นระบบ

5.2 การสร้างลักษณะนิสัย เป็นระดับความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ผสมผสานสรุปรวมความรู้สึกที่ยึดเป็นอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิต เช่น การเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรักธรรมชาติ การดำรงชีวิตด้วยคุณธรรม ซึ่งบุคลิกลักษณะทั้งหลายจะเกิดขึ้นในระดับนี้

ลำดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย 5 ขั้นดังกล่าว สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังภาพประกอบ 6

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing) เมื่อบุคคลได้ตอบสนองและได้รับความพึงพอใจ บุคคลนั้นจะมีทัศนคติที่ดีและเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น เกิดความชื่นชอบ และผูกพันต่อสิ่งนั้น

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบคุณค่า (organizing) เมื่อบุคคลเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นแล้ว เขาจะนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในระบบชีวิตของตนเองและเชื่อถือในการปฏิบัติต่อไป

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (characterization) เป็นการปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัยอย่างสม่ำเสมอ จนพัฒนาเป็นลักษณะนิสัยของตนเอง

จากแนวคิดข้างต้น สามารถทำได้โดย (ทิตินา แคมมณี. 2550: 46)

1. จัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความสนใจในเรื่องที่จะปลูกฝัง
2. จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ตอบสนองในเรื่องนั้นและเกิดความพึงพอใจ
3. ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเรื่องนั้น โดยการแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ ได้รับประโยชน์ หรือเกิดความพึงพอใจที่มากพอเพียง
4. ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสจัดระเบียบในการนำเรื่องดังกล่าวไปใช้ในระบบชีวิตของตน และให้การเสริมแรงอย่างเหมาะสม

ดังนั้นสรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะ โดยใช้กระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของ David R. Krathwohl นั้น ต้องเริ่มจากการจัดสิ่งเร้าเพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ พอใจ แล้วจึงจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ตอบสนอง เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดี ชื่นชอบ และพอใจต่อสิ่งนั้น ในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ และปฏิบัติจนเป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน

4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

อัลเบิร์ต แบนดูรา (Bandura. 1977: 40 - 51) ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมขึ้นมา โดยมองว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเพียงพฤติกรรมภายนอกเท่านั้น กระบวนการนี้เริ่มต้นจากภายในโดยยังไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก (acquisition) และเชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน ตัวแบบมี 2 ประเภท คือ ตัวแบบ จากของจริง (Live Model) ได้แก่ ตัวบุคคล และ ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น คำพูด เอกสาร หนังสือ นวนิยาย การ์ตูน หรือใช้สื่อทัศนวัสดุ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น การเรียนรู้จากตัวแบบประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ กระบวนการตั้งใจ (Attentional process) กระบวนการเก็บจำ (Retention process) กระบวนการกระทำ (Production process) และ

กระบวนการจูงใจ (Motivational process) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (Personal) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม (Environmental) และ ปัจจัยทางพฤติกรรม (Behavioral)

ตัวแบบจะทำหน้าที่ 3 ลักษณะ คือ ส่งเสริมการเกิดพฤติกรรม ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม และ ช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ ดังนี้

1. การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็นการกระทำของตัวแบบ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้สังเกตไม่เคยพบเห็นมาก่อน ผู้สังเกตจะรวบรวมข้อมูลของการกระทำใหม่นี้ในรูปของสัญลักษณ์และถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมใหม่

2. การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่ จะเกิดขึ้นในสภาพที่ผู้สังเกตเห็นการกระทำของตัวแบบในลักษณะต่างๆ เช่น การตัดสินใจ รูปแบบทางภาษา เป็นต้น จากนั้นผู้สังเกตจะทดสอบการกระทำตามตัวแบบลักษณะต่างๆ และถ้าการตอบสนองของสิ่งผลทางบวกผู้สังเกตจะรวบรวมรูปแบบลักษณะของตัวแบบในรูปแบบต่างๆ แล้วนำมาสร้างกฎเกณฑ์ใหม่หรือหลักการใหม่

3. การสอนความคิดและพฤติกรรมการสร้างสรรค์ การมีตัวแบบจะช่วยสนับสนุน การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ เพราะเมื่อมนุษย์เห็นตัวแบบกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง มนุษย์อาจใช้ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ประกอบกับการกระทำของตัวแบบมาพัฒนาเป็นความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ขึ้นมา

4. การยับยั้งการกระทำและลดความหวั่นเกรงที่จะกระทำการที่ได้เห็นตัวแบบถูกลงโทษ ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำตามตัวแบบนั้น และในทำนองเดียวกัน ถ้าได้เห็นตัวแบบทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่ห้ามปรามแล้วไม่มีผลใดๆ ตามมา ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะกระทำตามตัวแบบ

5. การส่งเสริมการกระทำ การมีตัวแบบอาจจะมีอิทธิพลต่อการกระทำ ทั้งที่เป็นทางบวกและทางลบ ถ้าผู้สังเกตได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมหนึ่งและได้รับรางวัล ผู้สังเกต มีแนวโน้มที่จะกระทำตามมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน ถ้าผู้สังเกตได้เห็นตัวแบบที่แสดงความก้าวร้าวและได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งดี ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มกระทำตามมากขึ้น ดังนั้นการเสนอตัวแบบในสังคมจำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะอาจจะมีผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมในทางลบได้

6. ทางด้านอารมณ์ การมีตัวแบบนอกจากจะส่งผลต่อการกระทำแล้ว ยังมีผลต่ออารมณ์ของผู้สังเกตให้รุนแรงเพิ่มขึ้น และกระตุ้นให้เกิดอารมณ์คล้ายตามไปด้วย

7. การใช้อำนาจให้เกิดการกระทำตามตัวแบบ การกระทำที่ให้เห็นคุณค่า และมีความชื่นชมอยู่เสมอ การกระทำของตัวแบบนั้นก็จะทำให้ผู้สังเกตทำได้โดยรวดเร็วและกระทำง่ายขึ้น นอกจากนี้ เมื่อคนสามารถกระทำตามตัวแบบได้เร็ว จะทำให้เกิดการแผ่ขยายจากสังคมหนึ่งได้รวดเร็วเช่นกัน

นอกจากนี้ แบนดูรา ยังเสนอแนวคิดสำคัญอีก 2 แนวคิด คือ แนวคิดเกี่ยวกับการกำกับตนเอง (Self - Regulation) ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์สามารถที่จะควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเองเพื่อนำตนเองไปสู่จุดหมายหรือผลที่ต้องการได้ และ แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self - Efficacy) ซึ่งเชื่อว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นมีผลต่อการกระทำของบุคคล ผู้ที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถก็จะแสดงความสามารถนั้นออกมา (ทิสนา เขมมณี.2550: 20 อ้างอิงจาก สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2549)

วิธีการนำตัวแบบมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะ มีดังนี้

1. การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเอาใจใส่และตั้งใจสังเกตตัวแบบ
2. การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจ และทำให้ผู้สังเกตพอใจ
3. การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนั้น โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่นการทำให้เป็นรหัส การจำ การชักข้อมลักษณะตัวแบบในความคิดและด้วยการกระทำ
4. การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า รับรู้ความสามารถของตนเอง เรียนรู้วิธีการกำกับตนเอง และเห็นผลน่าพึงพอใจของการปฏิบัติ
5. การลงมือกระทำหรือปฏิบัติ โดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการกระทำของตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลย้อนกลับ และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

4.3 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนได้โดยผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับเข้ามาก่อน หรือที่เรียกว่า ประสบการณ์เดิม มาเชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ เพื่อทำให้เกิดความหมายขึ้น โดยการรวบรวมเชื่อมโยงและจัดระเบียบประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ เพื่อที่จะช่วยให้สามารถเข้าใจประสบการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างดี จอห์น ดีวี่ (John Dewey, 1974) และ เดวิด โคลบ (David Kolb, 1984) ให้ความหมายการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่า เป็นกลยุทธ์ในการเชื่อมโยงประสบการณ์ในห้องเรียนและการเรียนการสอนภายนอกห้องเรียนเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

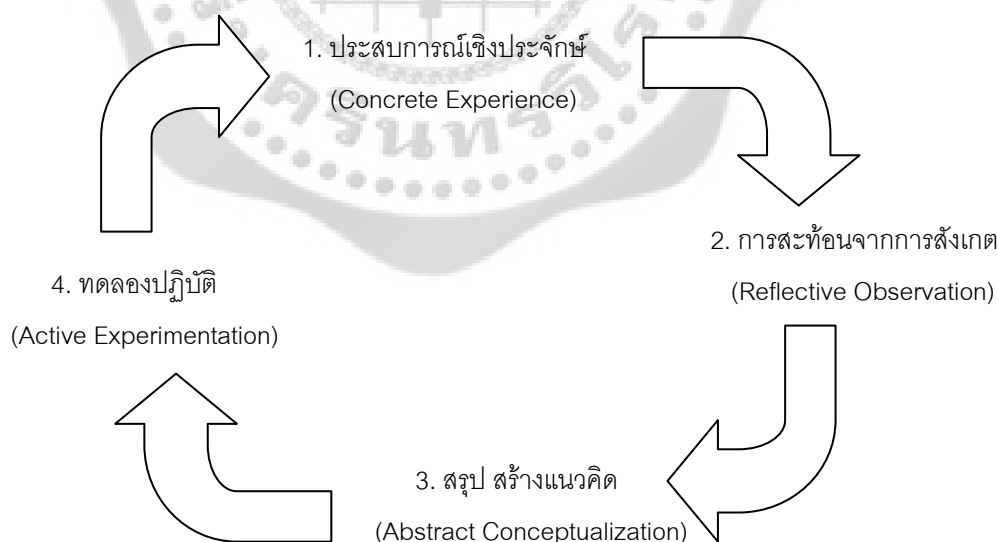
วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือ การให้ผู้เรียนได้ตระหนักในปรากฏการณ์ของชีวิตจริง ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา โดยใช้ประสบการณ์ภาคสนามเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ความคิดและการกระทำเข้าด้วยกัน การเรียนรู้เชิงประสบการณ์จึงสัมพันธ์กับ “การเรียนรู้จากการกระทำ” (Learning by doing) วิธีการเรียนการสอนจะเชื่อมโยงทักษะการเรียนรู้

กับสถานการณ์จริงในโลกของการทำงานจริง ซึ่งเป็นวิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม โดยมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
2. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาในการเรียน ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา ไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
4. ปฏิสัมพันธ์ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง
5. อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูด หรือการเขียน การวาดรูป การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์การเรียนรู้

รูปแบบการสอนเชิงประสบการณ์ที่นำมาปฏิบัติอย่างแพร่หลาย คือ รูปแบบการสอนแบบฝึกปฏิบัติ (Laboratory teaching หรือ Direct experience หรือ Experienced – based Instruction) ซึ่ง การสอนแบบฝึกปฏิบัติ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง หรือมีประสบการณ์จำลองในเรื่องที่เรียนเพื่อทำความเข้าใจ ประยุกต์ใช้ และสร้างสิ่งใหม่ขึ้น ครอบคลุมถึงการฝึกปฏิบัติทั้งในห้องเรียนและห้องทดลอง ห้องสมมติ และสภาพจริง

แนวทางการจัดการเรียนรู้ หรือวงจรเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีดังนี้ (David Kolb, 1984)

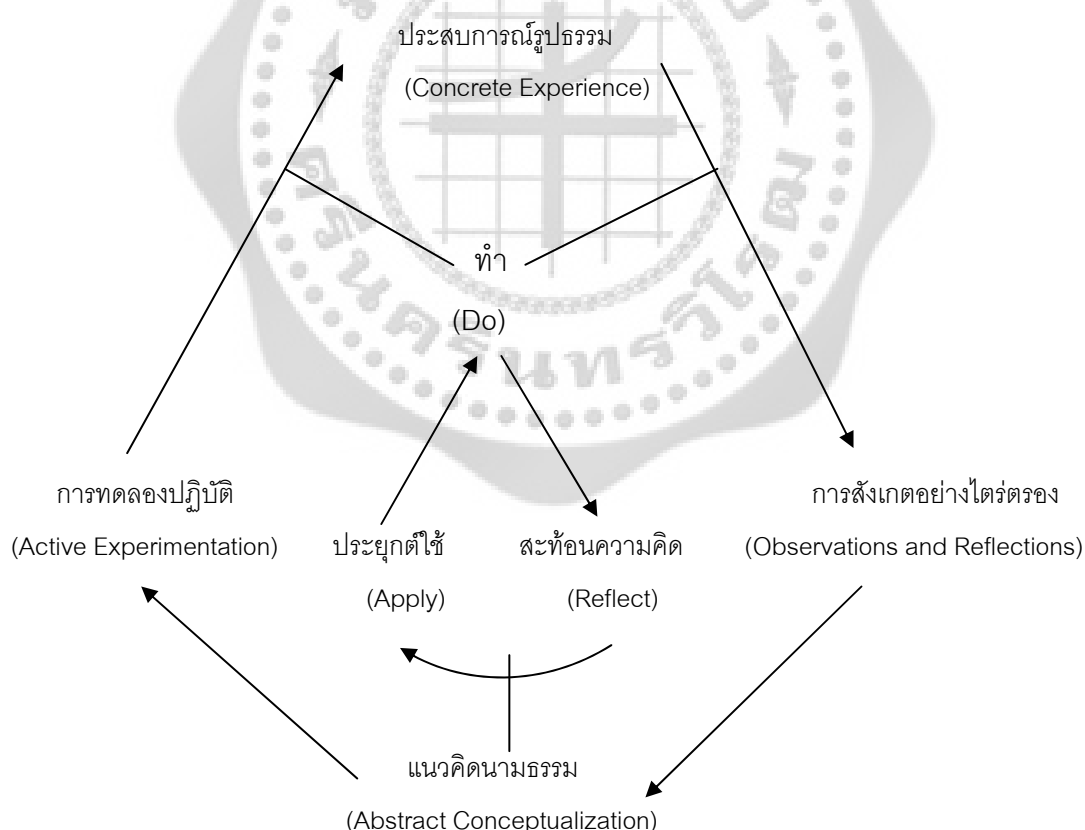

ภาพประกอบ 7 วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Kolb's Cycle of Experiential Learning)

จากภาพประกอบ 7 สามารถอธิบายวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ได้ดังนี้

1. การสร้างประสบการณ์ (experiencing) การกระทำ “doing” โดยงานอาจเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่ม
2. การสะท้อน (Reflection) ไตร่ตรองในสิ่งที่ทำไปแล้ว ทักษะที่ต้องการ คือ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ความแตกต่างและความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ทั้งด้านค่านิยม ทักษะคติ และความเชื่อ
3. นามธรรม (Conceptualization) หมายถึงเหตุการณ์ที่สังเกตได้และเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างกัน แนวคิดที่จะได้ช่วยในการกำหนดกรอบและอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
4. การวางแผน (Planning) ช่วยให้เข้าใจในสิ่งใหม่และสามารถทำนายได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป

ซึ่ง โคลบ (Kolb) ได้สร้างรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ดังนี้

ภาพประกอบ 8 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Kolb and the experiential learning model.1984)

ที่มา: ปรับจาก ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Kolb and the experiential learning model. 1984: 302

จากภาพประกอบ 8 รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. การสร้างประสบการณ์รูปธรรม โดยใช้การอ่าน การยกตัวอย่าง กรณีศึกษาปัญหา การสังเกต สถานการณ์จำลอง หนังสือ ภาพยนตร์ เกม
2. การสังเกตอย่างไตร่ตรอง โดยใช้การจดบันทึก การระดมสมอง การอภิปราย
3. แนวคิดเชิงจริยธรรม โดยใช้การจด การสร้างโมเดล การวิเคราะห์ โครงการ
4. การทดลองปฏิบัติ โดยใช้การปฏิบัติภาคสนาม โครงการ กรณีศึกษาสถานการณ์ สมมติ การทดลองในห้องปฏิบัติการ

ตามทัศนะของ Kolb ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์เชิงรูปธรรม โดยผ่านการสะท้อน ประสบการณ์ในด้านต่างๆ และปรับประสบการณ์เหล่านั้นมาสู่การทดลองและการปฏิบัติกับปัญหาจริง จากการที่การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เน้นที่การแก้ปัญหา การสะท้อนคิด และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทฤษฎีของ Kolb จึงเข้ากับหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ที่มีประโยชน์กับการเรียนรู้ที่ยึดงานเป็นหลัก (Work-based learning) และสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการคิดที่ซับซ้อน (cognitive complexity) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative thinking) ความเข้าใจในเนื้อหาความรู้ (content Knowledge) แรงจูงใจในการเรียน (motivation to learn) ความสามารถในการแก้ปัญหา (problem solving ability) และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการทำงานได้ง่ายขึ้น

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จึงเป็นการประสานระหว่างการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาเป็นส่วนที่สำคัญของการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาที่เพิ่มประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ดังนั้น การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จึงรวมถึงการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การฝึกงานในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น การฝึกสอนของนิสิตนักศึกษาผู้สอน การฝึกปฏิบัติในโรงพยาบาลของนิสิตนักศึกษาแพทย์และพยาบาลรวมทั้งการฝึกงานของนิสิตนักศึกษาต่างๆ การออกภาคสนาม การศึกษาดูงานนอกสถานที่และการเรียนของพนักงานในสถานที่ปฏิบัติงานจริง รวมถึงประสบการณ์ของบุคคลไม่ว่าจะได้จากงานอดิเรก การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การเรียนรู้แบบบริการ เช่น การบริการผู้โดยสารบนเครื่องบิน การบริการลูกค้าในโรงแรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับการศึกษาผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างประสบการณ์ (DO) โดยผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำมากกว่าการบรรยายหรือแสดงให้ดู ผู้สอนผู้สอนมีหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก และช่วยแนะนำ เตรียมข้อมูล และช่วยในการตอบคำถามที่ผู้เรียนสงสัยระหว่างทำกิจกรรม

2. แบ่งปัน (Share) โดยผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน เช่น ผู้เรียนเล่าหรืออธิบายให้เพื่อนในห้องฟังว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง

3. กระบวนการ (Process) โดยผู้เรียนได้อภิปรายและวิเคราะห์ประสบการณ์ เพื่อการนำประสบการณ์ที่ได้รับมากำหนดออกมาเป็น กฎ หลักการ หรือแนวทางที่สามารถใช้ได้ สถานการณ์จริง

4. การสรุป (Generalize) โดยผู้เรียนได้ร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้รับนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

5. การประยุกต์ (Apply) โดยผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในสถานการณ์อื่น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552: 304 - 305) ได้สรุปข้อค้นพบจากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ดังนี้

1. กระบวนการทำงาน Ewert (1991) ได้วิจัยโดยการใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ พบว่า การพัฒนากลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ 4 ด้าน คือ พัฒนาการสื่อสารแบบเปิด การทำงานเป็นทีม การจัดการ และการแก้ปัญหา ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่า จะต้องทำอะไรบ้างจึงจะทำให้งานประสบความสำเร็จ Harmer (2000) วิจัยศึกษาผลของการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนโดยการประยุกต์ใช้การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ พบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และปรารถนาดี คฤหเดช (2540) วิจัยพัฒนาชุดฝึกอบรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมสำหรับนิสิตนักศึกษาพยาบาล พบว่า นิสิตนักศึกษามีความเข้าใจในการทำงานเป็นทีม มีทักษะในการทำงานเป็นทีม มีกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีผลการปฏิบัติในการแก้ปัญหาร่วมกันเป็นทีม และมีความพึงพอใจในการทำงานเป็นทีมภายหลังการฝึกอบรมดีกว่าก่อนการฝึกอบรม

2. ความสามารถในการแก้ปัญหา Eisner (1993) วิจัยศึกษาการสร้างรูปแบบการประเมินการศึกษา พบว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนผ่านประสบการณ์สามารถช่วยให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ช่วยให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนทั้งกระบวนการไม่ใช่เพียงบางส่วน และสามารถเลือกการตอบสนองกลับได้หลากหลายวิธี และเป็นการฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา Maxwell (1997) ศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานกลุ่มด้วยการทำงานเป็นทีมจากการฝึกผจญภัย ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยฝึกทักษะการแก้ปัญหาและช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิก Sottile (2000) วิจัยผลกระทบของการสอนเชิงประสบการณ์ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในวิทยาลัย พบว่า ผลการจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา เสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ความไว้วางใจ

สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน การสื่อสารระหว่างบุคคล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การมีทักษะทางสังคม และเสริมสร้างความสามารถทางร่างกาย

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน Hogan (1992) วิจัยศึกษาการนำการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มาใช้ในการสอนวิชาพฤติกรรมองค์กร พบว่า การพัฒนาการทำงานเป็นกลุ่ม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การช่วยเหลือกันระหว่างเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

4. ทักษะการทำงาน พรปภัสสร ปริญาญกุล (2546) วิจัยรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงาน สำหรับนิสิตนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ พบว่า หลังการทดลองนิสิตนักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการทำงานเป็นทีม และความสามารถในการปฏิบัติงานสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4.4 การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโครงการ ได้รับการพัฒนารูปแบบให้ชัดเจนขึ้นโดย Katz และ Chard (วัฒนา มัคคสมัน, 2551: 20) เป็นการสอนที่ให้โอกาสผู้เรียนได้วางแผนโครงการและดำเนินการให้เสร็จตามความมุ่งหมายของโครงการนั้น อาจเป็นโครงการที่จัดทำเป็นกลุ่มหรือคนเดียวก็ได้ ผู้เรียนจะมีส่วนรับผิดชอบในการทำงานนั้นด้วยตนเอง ลักษณะการสอนคล้ายตามสภาพจริงของสังคม เป็นการทำงานที่เริ่มต้นด้วยปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาโดยลงมือทดลองปฏิบัติจริง (ประนอม เดชชัย, 2531: 50) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นมาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเริ่มมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสำรวจตนเอง ค้นหาความถนัดและปัญหาที่ตนสนใจ ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเลือกที่จะวางแผนการและดำเนินงานด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนและการปฏิบัติดังกล่าวเรียกว่า การสอนแบบโครงการ (Project method) โดยอาศัยหลักปรัชญาของ John Dewey ซึ่งเป็นการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ในที่สุด

การสอนแบบโครงการ เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้วมาแก้ปัญหาในการปฏิบัติตามที่ผู้สอนมอบหมาย ซึ่งผู้สอนส่วนใหญ่มักจะกำหนดงานให้ผู้เรียนปฏิบัติเหมือนกัน โดยผู้เรียนไม่มีโอกาสในการเลือกงานตามที่ตนเองสนใจ หรือตรงความถนัดของตนเองแต่อย่างใด การสอนแบบโครงการ ผู้สอนควรมีบทบาทในการช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกเป็นที่ปรึกษาในการทำงาน ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเลือกงาน วางแผนการทำงาน รับผิดชอบการทำงานและเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งจุดประสงค์ของการสอนแบบโครงการ มีดังนี้ (เจียมใจ บุญแสน, 2536: 15)

1. เพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะการสอนแบบโครงการ ผู้สอนจะให้ผู้เรียนเลือกโครงการด้วยตนเอง แต่ก่อนที่จะเลือกผู้สอนจะต้องจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิด

ความอยากรู้อยากเห็นเสียก่อน ผู้เรียนจึงจะสามารถเลือกโครงการได้ ฉะนั้น การที่ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากจะทำโครงการหนึ่งแสดงว่าผู้เรียนมีความสนใจในเรื่องนั้น

2. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมต่างๆในสถานการณ์จริง ซึ่งจะช่วยให้เห็นคุณค่าของการทำงานได้ในที่สุด

3. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองที่สะสมเก็บรวบรวมและหาความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคลที่จะเข้าใจสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมโดยใช้ประสบการณ์ของตนเอง

5. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรับผิดชอบ และมีเสรีภาพในการจัดและการกระทำ

6. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างแผน และดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

7. เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดและประเมินผลงานตนเอง

ประนอม เดชชัย (2531: 235) กล่าวถึง คุณค่าของการสอนแบบโครงการ ไว้ดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกทักษะในการปฏิบัติงาน
2. ทำให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทำงานอย่างมีระบบและแผนงานดี
3. ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนกระบวนการในการค้นหาความรู้
4. ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง ในแง่ของ

วิธีการทำงานอย่างมีระบบ และผลผลิตที่ได้จากโครงการ

การสอนแบบโครงการ มีขั้นตอน ดังนี้ (เจียมใจ บุญแสน. 2536: 13)

1. ชี้นำเสนอ เป็นขั้นที่ผู้สอนเสนอเหตุการณ์หรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะวางแผนโครงการในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง

2. ชี้นำกำหนดความมุ่งหมาย เป็นขั้นที่ผู้เรียนเลือกปัญหา และตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยการทำงานเป็นกลุ่ม ทำการเลือกประธาน รองประธานกรรมการและเลขานุการ

3. ชี้นำวางแผน เป็นขั้นที่ผู้เรียนภายในกลุ่มช่วยกันวางแผนว่าจะดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งการวางแผนจะประกอบด้วย

3.1 ชื่อโครงการ บอกชื่อโครงการที่ผู้เรียนจะทำ

3.2 หลักการ บอกเหตุผลที่จะต้องทำโครงการ

3.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ การปฏิบัติงานครั้งนี้จะมีผลดีอย่างไรบ้าง

3.4 เจ้าของโครงการ ผู้จัดทำโครงการมีใครบ้าง

3.5 ที่ปรึกษา ผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการทำโครงการ

3.6 สถานที่ปฏิบัติโครงการ ใช้สถานที่ใดในการดำเนินการจัดทำโครงการ

3.7 วันเวลาในการปฏิบัติงาน ใช้เวลาวันเริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการเมื่อใด

3.8 งบประมาณในการดำเนินการ ใช้งบประมาณเท่าใด แยกเป็นรายการในการ
ใช้จ่ายเรื่องใดบ้าง

3.9 วิธีการศึกษาค้นคว้า ใช้วิธีหาข้อมูลอย่างไรบ้างในการทำโครงการบรรลุ
วัตถุประสงค์

3.10 เครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุ อุปกรณ์อะไรบ้าง

3.11 ผลที่คาดว่าจะได้รับ คาดว่าโครงการที่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้บ้าง และจะ
ได้รับผลการดำเนินงานครั้งนี้อย่างไรบ้าง

4. ขั้นตอนงาน เป็นขั้นที่ทำตามโครงการที่วางแผนไว้ของแต่ละกลุ่ม

5. ขั้นตอนประเมินผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินว่า โครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์

หรือไม่ ในการทำโครงการนี้ได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง

6. ขั้นติดตามผล เป็นขั้นการติดตามผลของโครงการต่อไปเพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552: 346 - 347) ได้สรุปข้อค้นพบจากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการ
เรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโครงการ ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ สวงวงศ์ นังงาน (2530) วิจัยกับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาสังคมศึกษา พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
ปราณี วัฒนานิมิตรกุล (2532) วิจัยกับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาสังคมศึกษา พบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการและกลุ่มควบคุม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเกษม จันทรหะลิ (2534) วิจัยการสอนแบบโครงการในวิชาออกแบบเขียนแบบ สำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเวลาผ่านไป 1 เดือน ความคงทนในความจำเนื้อหาความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ทักษะการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูล ไชยกิจนัต ศรีวิเชียร (2540) วิจัยผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทักษะการจัดทำและสื่อความหมายข้อมูลจากผู้เรียนกลุ่มทดลองเรียนด้วยการสอนแบบโครงการและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .1

3. พฤติกรรมความเป็นผู้นำ ปราณี วัฒนานิมิตกุล (2532) วิจัยกับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาสังคมศึกษา พบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองเรียนด้วยสอนแบบโครงการและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมความเป็นผู้นำภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ความสามารถในการแก้ปัญหา สงวนศรี นังงาน (2530) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาระหว่างกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบโครงการและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (project Method) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกคิดสร้างสรรค์ โดยนำความรู้ หรือ ประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา หรือ ความสามารถเฉพาะตัวจัดทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ผู้วิจัย จึงนำหลักการของการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project Method) มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ ในชั้นของการออกแบบกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง

4.5 กระบวนการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value clarification) ตามแนวคิดของ แรธส์และไซมอน

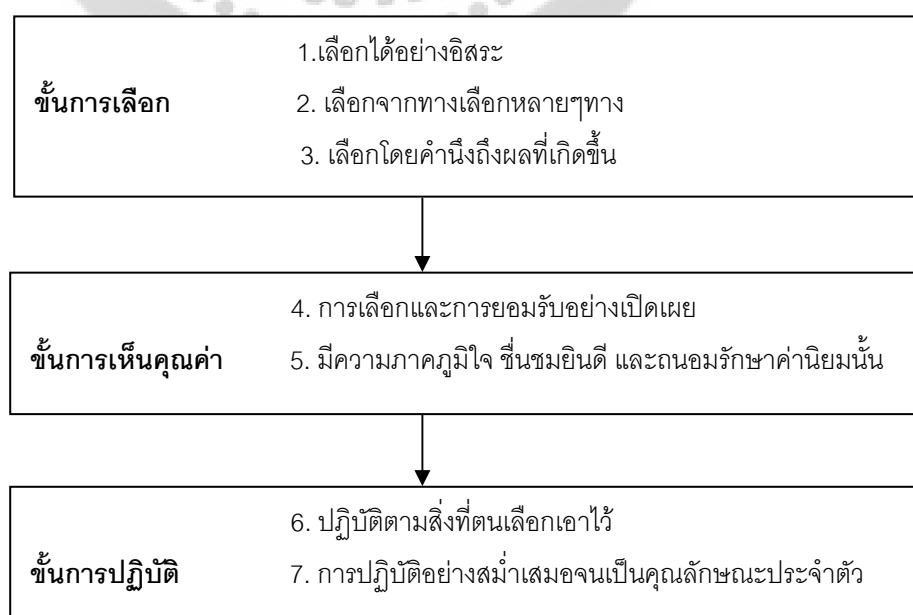
กระบวนการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification : VC) เป็นขั้นตอนการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดค่านิยมที่ถูกต้อง โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกค่านิยมซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือมีคุณค่า มีความสำคัญควรแก่การเกื้อหนุนรักษาไว้ เป็นสิ่งที่บุคคลกระทำอยู่เป็นกิจวัตร เป็นสิ่งที่บุคคลภาคภูมิใจ ยอมรับและเต็มใจ ต้องการที่จะแสดงออก และมีการสนับสนุนอย่างเปิดเผย โดยมีการเลือกค่านิยมนั้นอย่างเสรีและมีโอกาสเลือกจากสิ่งที่ให้เลือกร้อยละหลายหลาย แล้วนำสิ่งที่เลือกมาผ่านกระบวนการคิดการพิจารณาไตร่ตรองถึงข้อดีข้อเสียและตัดสินใจด้วยตนเองอย่างรอบคอบ

แรธส์ และ ไซมอน (Raths, Harmin and Simon. 1966) เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในการสอนจริยศึกษา ตามหลักปรัชญาของกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งเชื่อว่า ในสังคมยุ่งยากซับซ้อนบุคคลควรมีเสรีภาพที่จะใช้ความคิดของตนและพิจารณาด้วยตนเองว่าอะไรที่เหมาะสมกับตน เนื่องจากตนเป็นบุคคลที่จะได้รับผลจากการกระทำที่เกิดจากการเลือกนั้น ด้วยเหตุนี้ กลุ่มมนุษยนิยมทั้งหลาย จึงเห็นว่าการสอนจริยศึกษานั้นไม่ควรเน้นที่จะสอนว่าอะไรคือสิ่งที่บุคคลควรทำ แต่ควรสอนวิธีการที่จะช่วยให้บุคคลได้คิดพิจารณาและตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่ง Raths, Harmin and Simon ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา ค่านิยม แล้วสรุปเป็นกระบวนการพัฒนา ค่านิยม โดยเรียกวิธีการนี้ว่า “การทำความเข้าใจค่าใน

นิยม” (value Clarification หรือย่อว่า VC) โดยเชื่อว่าคนเราจะมีค่านิยมที่สมบูรณ์ได้นั้นจะต้องตรวจสอบจากกระบวนการทำความเข้าใจในค่านิยมเสียก่อน ต่อมาได้ใช้ระบบการทำความเข้าใจในค่านิยมเป็นวิธีสอนจริยธรรมอย่างกว้างขวางในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีกฎเกณฑ์ 7 ประการสำหรับตัดสินว่าพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นสะท้อนค่านิยมของบุคคล หรือไม่ ดังนี้

1. ค่านิยมจะต้องเป็นสิ่งที่เกิดจากการเลือกโดยเสรี ไม่ได้เกิดจากการถูกบีบบังคับ ถ้ามีการบีบบังคับให้เลือกถือว่าไม่ใช่ค่านิยม
2. ค่านิยมต้องเป็นการเลือกจากสิ่งที่ให้เลือกหลายๆอย่าง ถ้าไม่มีให้เลือกหรือมีตัวเลือกเพียงอย่างเดียวและเป็นสิ่งจำเป็นต้องเลือกก็ไม่ถือว่าเป็นค่านิยม
3. สิ่ง que เลือกมานั้นเป็นสิ่งที่บุคคลได้มีการพิจารณาไตร่ตรองถึงข้อดีข้อเสียอย่างรอบคอบแล้ว
4. เป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือ เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีความสำคัญ ควรแก่การเทิดทูนรักษาไว้
5. เป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจ ยอมรับและเต็มใจ ต้องการที่จะแสดงออก กล่าวถึงและสนับสนุนอย่างเปิดเผย
6. เป็นการปฏิบัติตามที่ตนได้เลือกเอาไว้ เพราะสิ่งที่เราเรียกว่า ค่านิยมนั้นจะเป็นสิ่งที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง
7. เป็นสิ่งที่บุคคลกระทำอยู่เป็นประจำเป็นกิจวัตร สิ่ง que กระทำเพียงครั้งเดียวแล้วเลิก ก็ไม่เรียกว่าค่านิยม

ซึ่ง สรุปขั้นตอนของกระบวนการกระจ่งค่านิยม ได้ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 ขั้นตอนการเกิดค่านิยมตามแนวคิดของ Rath, Hamlin and Simon

การสอนตามแนวคิดกระบวนการกระจำค่านิยม (VC) คือ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อในทัศนคติ ในพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเอง หน้าที่ของผู้สอนในการปลูกฝังค่านิยม คือ การชี้แนะ หรือจัดการให้มีการชี้แนะเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการชุกคิดขึ้นมาว่า ความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง นั้น เป็นไปตามเกณฑ์ 7 ประการของกระบวนการของค่านิยมที่แท้จริง (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2552: 143 อ้างอิงจาก ชัยพร วิชาวุธ และ ธีระพร อุวรรณโณ, 2525)

การใช้คำถามของผู้สอนสามารถช่วยทำความเข้าใจในความกระจ่างในค่านิยมให้แก่ผู้เรียนได้ และผู้สอนยังสามารถนำกิจกรรมอื่นๆ เช่น การแสดงละคร สถานการณ์จำลอง การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ เกม เป็นต้น ไปใช้ในชั้นเรียนได้อย่างสนุกสนานและน่าสนใจ โดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ออกมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม การใช้สถานที่สาธารณะ การใช้เวลาว่าง การเมืองและสังคม การบริการสังคม เป็นต้น ต่อจากนั้น ผู้สอนหรือเพื่อนผู้เรียนด้วยกันก็จะช่วยกันใช้คำถามเพื่อทำความเข้าใจให้ผู้แสดงได้เกิดการชุกคิด และเกิดความกระจ่างในค่านิยมของตนเอง และปฏิบัติตามค่านิยมของตนที่ตั้งใจไว้อย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ นาทยา ปิณฑนานนท์ (2528) ได้เสนอแนวคิดการทำ ความกระจ่างในค่านิยม ดังนี้

1. การแสดงความรู้สึก ได้แก่ การแสดงใจกว้างต่อประสบการณ์และความรู้สึกของแต่ละบุคคล โดย

- 1.1 การตระหนักในประสบการณ์และความรู้สึกของบุคคล
- 1.2 การยอมรับในประสบการณ์และความรู้สึกของบุคคล

2. การแสดงความคิด

2.1 การแสดงความคิดในระดับต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1.1 แสดงความคิดในลักษณะของการจดจำข้อมูลได้
- 2.1.2 การแปลความหมายของสิ่งที่คิด
- 2.1.3 การนำความคิดไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
- 2.1.4 การตีความสิ่งที่คิด
- 2.1.5 การวิเคราะห์ความคิด
- 2.1.6 การสังเคราะห์ความคิด
- 2.1.7 การประเมินความคิด

- 2.2 การแสดงความคิดในลักษณะของการวิเคราะห์วิจารณ์
- 2.2.1 การแยกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิด
- 2.2.2 การแยกความแตกต่างระหว่างข้อคิดเห็นที่มีสิ่งสนับสนุนรองรับกับที่ไม่มีสิ่งสนับสนุน
- 2.2.3 การวิเคราะห์ข้อคิดเห็นที่มีลักษณะการโฆษณาชวนเชื่อ งามาย หรือมีอคติ ความลำเอียง เป็นต้น
- 2.3 การแสดงความคิดในเชิงตรรกวิทยา
- 2.4 การแสดงความคิดในเชิงสร้างสรรค์
- 2.5 การแสดงความคิดที่อาศัยทักษะพื้นฐานทางปัญญา
- 2.5.1 ทักษะการใช้ภาษา
- 2.5.2 ทักษะการคิดคำนวณ
- 2.5.3 ทักษะการค้นคว้า
3. การสื่อสารด้วยวาจาและลักษณะอื่นๆ
- 3.1 การส่งสารเป็นคำพูดหรือข้อความที่เขียนอย่างชัดเจน
- 3.2 การตั้งใจฟังอย่างมีอารมณ์ร่วม
- 3.3 การพิจารณาอย่างใคร่ครวญ
- 3.4 การถามคำถามเพื่อให้เกิดความกระจ่าง
- 3.5 การให้และรับผลย้อนกลับ
- 3.6 การแก้ปัญหาความขัดแย้ง
4. การเลือก
- 4.1 การรวบรวมและพิจารณาทางเลือกต่างๆ
- 4.2 การพิจารณาผลที่เกิดขึ้นทั้งในแง่บวกและแง่ลบ
- 4.3 การเลือกอย่างมียุทธวิธี
- 4.3.1 การกำหนดเป้าหมายของการเลือก
- 4.3.2 การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 4.3.3 การแก้ปัญหา
- 4.3.4 การวางแผน
- 4.4 การเลือกอย่างอิสระ

5. การปฏิบัติ

5.1 การปฏิบัติซ้ำๆ

5.2 การปฏิบัติจนกลายเป็นแบบแผนและคงที่

5.3 การปฏิบัติด้วยความชำนาญ

วิธีการสอนค่านิยมในเรื่องของความประหยัดเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งตรงกับการทำความเข้าใจในความกระจ่างในค่านิยมของ Raths, Hamlin and Simon มีดังนี้

1. การแสดงทักษะของผู้เรียนต่อการประหยัดพลังงานในสถาบันการศึกษา ผู้สอนต้องฝึกให้ผู้เรียนแสดงทักษะของตนเองที่มีต่อการประหยัดพลังงานในสถาบันการศึกษา เช่น ผู้เรียนได้แสดงทักษะของตนเองโดยยกเหตุผลประกอบถึงทักษะของตนเองต่อการเปิด ปิดไฟทิ้งไว้ ซึ่งจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อการเปิด ปิดไฟ ที่เกิดขึ้นก็ได้

2. การได้เลือกจากหลายความคิด เมื่อผู้เรียนแต่ละคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อการเปิด ปิดไฟทิ้งไว้แล้ว ก็ให้มีการสรุปถึงผลกระทบของปัญหาในแง่ของทรัพยากร และงบประมาณ

3. การหาแนวทางแก้ปัญหา ผู้เรียนจะได้แสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาในเรื่องการประหยัดพลังงานในสถาบันการศึกษา โดยพยายามให้แสดงความคิดเห็นไว้มากมาย

4. การเลือกแนวทางแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนได้เลือกแนวทางแก้ปัญหาคือการใช้พลังงานสิ้นเปลืองโดยอิสระเพื่อผู้เรียนจะได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของแนวทางที่เขาเลือก และวางกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาสำหรับตนเองไว้ด้วย

5. การยืนยันเจตนารมณ์ เมื่อผู้เรียนได้เลือกแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ผู้เรียนจะต้องได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลที่ยืนยันวิธีการของตนต่อผู้อื่น

6. การนำไปปฏิบัติ เมื่อผู้เรียนได้เลือกถึงวิธีการแก้ปัญหาแล้ว จะต้องยึดถือนำไปปฏิบัติด้วย เช่น ผู้เรียนอาจปิดไฟฟ้าทุกครั้งเมื่อเลิกใช้งาน จัดทำป้ายรณรงค์ หรือนำไปบอกกล่าวแนะนำแก่ผู้อื่นต่อไป

7. การให้มีการกระทำซ้ำๆ สิ่ง que ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจะต้องมีการกระทำซ้ำๆติดต่อกันไปซึ่งจะช่วยให้ความรู้สึกต่อการกระทำนั้นจนติดเป็นนิสัย

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552: 146 - 147) ได้สรุปข้อค้นพบจากงานวิจัยเกี่ยวกับข้อค้นพบจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทำความเข้าใจในความกระจ่างในค่านิยม (Value Clarification) ตามแนวคิดของ Raths, Harmin and Simon ดังนี้

1. ค่านิยม ชูตินาถ รัตนจรณะ (2527) วิจัยศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี ปีที่ 1-4 ในวิทยาลัยผู้สอนภาคกลาง พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ศิริพร ชีพระกิต (2533) วิจัยพัฒนาค่านิยมเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยกับนิสิตนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษา พบว่า ค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมของนิสิตนักศึกษาหลังการใช้ชุดฝึกปฏิบัติการ โดยกระบวนการกระจำค่านิยมสูงกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมทั้ง 6 ด้านของนิสิตนักศึกษาหลังการใช้ชุดฝึกปฏิบัติการ โดยกระบวนการกระจำค่านิยมสูงกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

2. คุณค่าในตัวเอง Temple (1980) วิจัยผลของการใช้กระบวนการกระจำค่าในนิมของ ผู้เรียนตามแบบของ Rath, Harmin and Simon พบว่า หลังการทำกิจกรรมตามแบบฝึกทุกวันเป็นเวลา 5 สัปดาห์ ผู้เรียนได้มองเห็นคุณค่าของตัวเองดีกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมองเห็นคุณค่าของเพื่อนร่วมชั้นในทางบวกเพิ่มขึ้น

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม อัมพรรัตน์ วัฒนะโชติ (2536) วิจัยศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการสอนตามแนวคิดของ Rath, Harmin and Simon กับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าหลังการสอนชั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้เรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมการสอนตามแนวคิดของ Rath, Harmin and Simon สูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

การสร้างจิตสาธารณะตามแนวคิด กระบวนการการกระจำค่านิยม (VC) อาจใช้คำถามช่วยทำความเข้าใจความกระจำในค่านิยม และสามารถนำกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การแสดง สถานการณ์จำลอง การเล่า นิทาน การแสดงบทบาทสมมติ ไปใช้ให้เกิดความสนุกสนานและน่าสนใจ โดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือ เพื่อกระตุ้นให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ออกมา เช่น เรื่องการรักษา สาธารณะของมหาวิทยาลัย โดยช่วยกันใช้คำถาม เพื่อทำความเข้าใจการถูกคิด และเกิดความกระจำในค่านิยมของตนเอง ตลอดจนปฏิบัติตนตามค่านิยมของตนเองที่ตั้งใจไว้อย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

จากการศึกษา กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำ โครงการ (Project Method) และ การทำความเข้าใจในค่านิยม (Value clarification) ข้างต้น ผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญ สำหรับนำมาบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ให้แก่นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ดังตาราง 10

ตาราง 8 แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะและการนำไปใช้

แนวคิด/ทฤษฎี	นักวิชาการ	ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้	การนำไปใช้
กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย	เดวิด อาร์. แครทโวล	ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perceiving or receiving) ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (responding) ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing) ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบ (organizing) ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (characterization)	- นำมาเป็นกระบวนการหลักในการพัฒนาจิตสาธารณะ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)	แบนดูรา	การสังเกตจากตัวแบบ ผ่าน 1.กระบวนการตั้งใจ (Attentional process) 2.กระบวนการเก็บจำ (Retention process) 3.กระบวนการกระทำ (Production process) 4.กระบวนการจูงใจ (Motivational process)	- กำหนดและคัดเลือกตัวแบบเสริมสร้างจิตสาธารณะ เช่น สื่อวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ เพลง เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม
การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)	โคลบ	1. ประสบการณ์เชิงประจักษ์ (Concrete Experience) 2. การสะท้อนจากการสังเกต (Reflection) 3. สร้างสรรค์แนวคิดเชิงจริยธรรม (Abstract Conceptualization) 4. การทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation)	- นำมาเป็นหลักการในการออกแบบกิจกรรมที่ให้นิสิตเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การสัมภาษณ์บุคคลที่มีจิตสาธารณะ กิจกรรมกลุ่มโดยใช้เกมเป็นฐาน

ตาราง 8 (ต่อ)

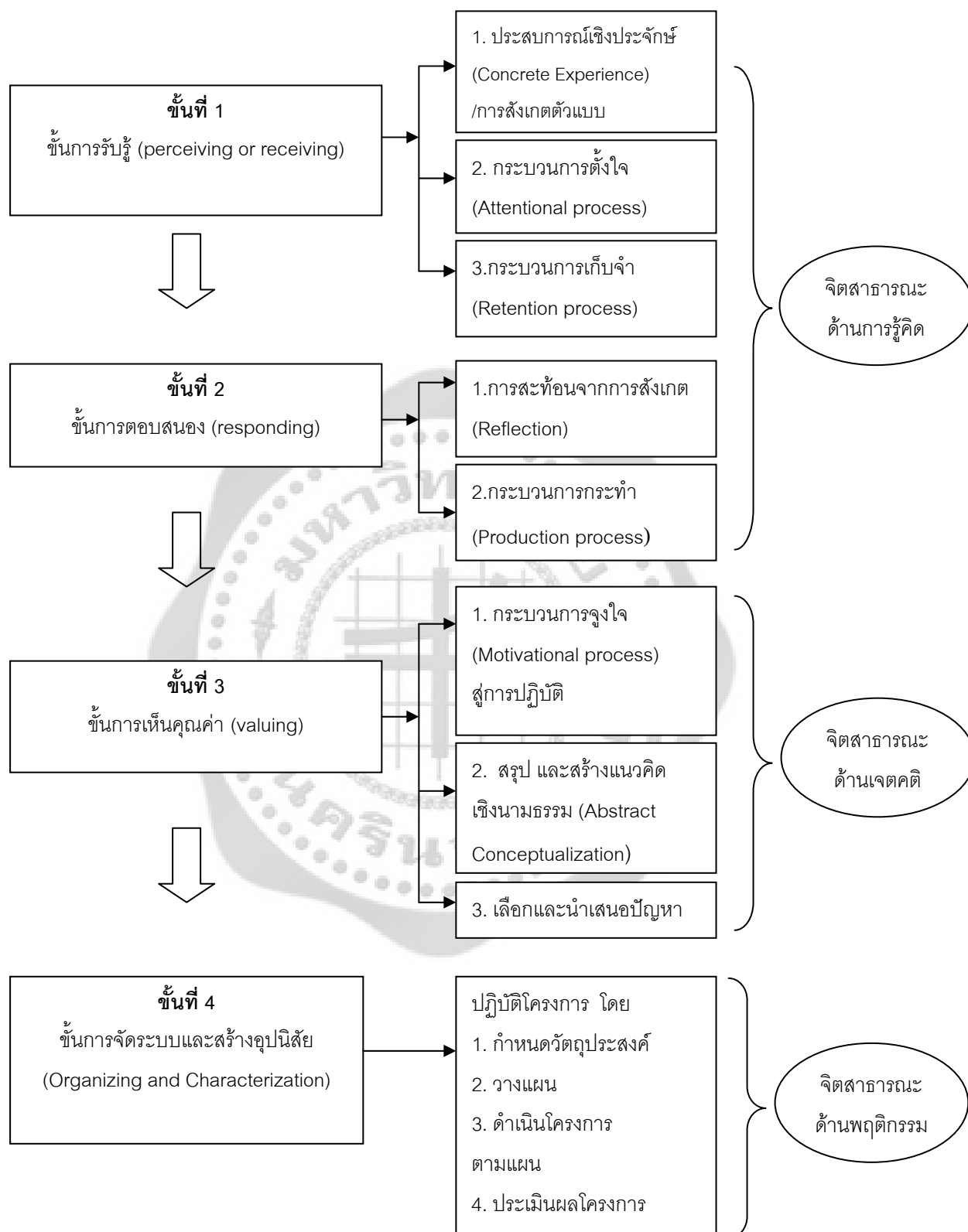
แนวคิด/ทฤษฎี	นักวิชาการ	สาระสำคัญ	การนำไปใช้
กระบวนการเรียนรู้แบบ โครงการ (project method)	- Katz and Chard, 1994 - Hartman, 1995 - วัฒนา มัคคสมัน	1. เลือกและนำเสนอปัญหา 2. กำหนดวัตถุประสงค์ 3. วางแผน 4. ดำเนินโครงการตามแผน 5. ประเมินผลโครงการ	- นำมาเป็นแนวทางในการดำเนิน โครงการจิตสาธารณะ
กระบวนการทำความเข้าใจ กระจำในค่านิยม (Value clarification)	ราชส์ และไซมอน	1. การเลือก 2. การเห็นคุณค่า 3. การปฏิบัติ	- นำมาเป็นหลักการในการออกแบบ กิจกรรมเพื่อจูงใจให้นิสิตตระหนักถึง คุณค่าและเกิดการยอมรับในเรื่อง จิตสาธารณะ นำสู่การปฏิบัติใน ชีวิตประจำวัน

จากตาราง 8 สรุปความสอดคล้องสัมพันธ์ของทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกระบวนการพัฒนา
จิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ได้ดังตาราง 9

ตาราง 9 วิเคราะห์ ความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการเสริมสร้าง
จิตสาธารณะ

วิเคราะห์ความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของแนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะ					
องค์ประกอบของ การมีจิตสาธารณะ	กระบวนการพัฒนา จิตพิสัย (เดวิด ฮาร์. แคทโวล)	ทฤษฎีการเรียนรู้ ทางสังคม (Social Learning Theory :SL)	การเรียนรู้ เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning : EL)	กระบวนการเรียนรู้ แบบโครงการ (Project Method :PM)	กระบวนการ ทำความเข้าใจ ในค่านิยม (Value Clarification :VC)
ด้านการรู้คิด (Cognition)	ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perceiving or receiving)	1.กระบวนการตั้งใจ (Attentional process) 2.กระบวนการเก็บจำ (Retention process)	1. ประสบการณ์ เชิงประจักษ์ (Concrete Experience)		
ด้านเจตคติ (Attitude)	ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (responding)	3.กระบวนการกระทำ (Production process)	2. การสะท้อน จากการสังเกต (Reflection)		
	ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing)	4.กระบวนการจูงใจ (Motivational process)	3. สรุป สร้างแนวคิด เชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization)	1. เลือกและนำเสนอ ปัญหา	1.การเลือก 2.การเห็นคุณค่า
ด้านพฤติกรรม ช (Behavior)	ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบ (organizing)		4. การทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation)	2. กำหนด วัตถุประสงค์ 3. วางแผน 4. ดำเนินโครงการ ตามแผน 5. ประเมินผล โครงการ	3. การปฏิบัติ
	ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาเป็น ลักษณะนิสัย (characterization)				

จากตาราง 9 สังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ได้ดั่งภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ
วิทยาเขตสงขลา ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม

จากภาพประกอบ 10 แสดงให้เห็นว่า หลักการของกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์. แครธวอล (David R.Krathwohl) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับออกแบบหน่วยการเรียนรู้และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) เป็นการให้การสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) และกระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใฝ่ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

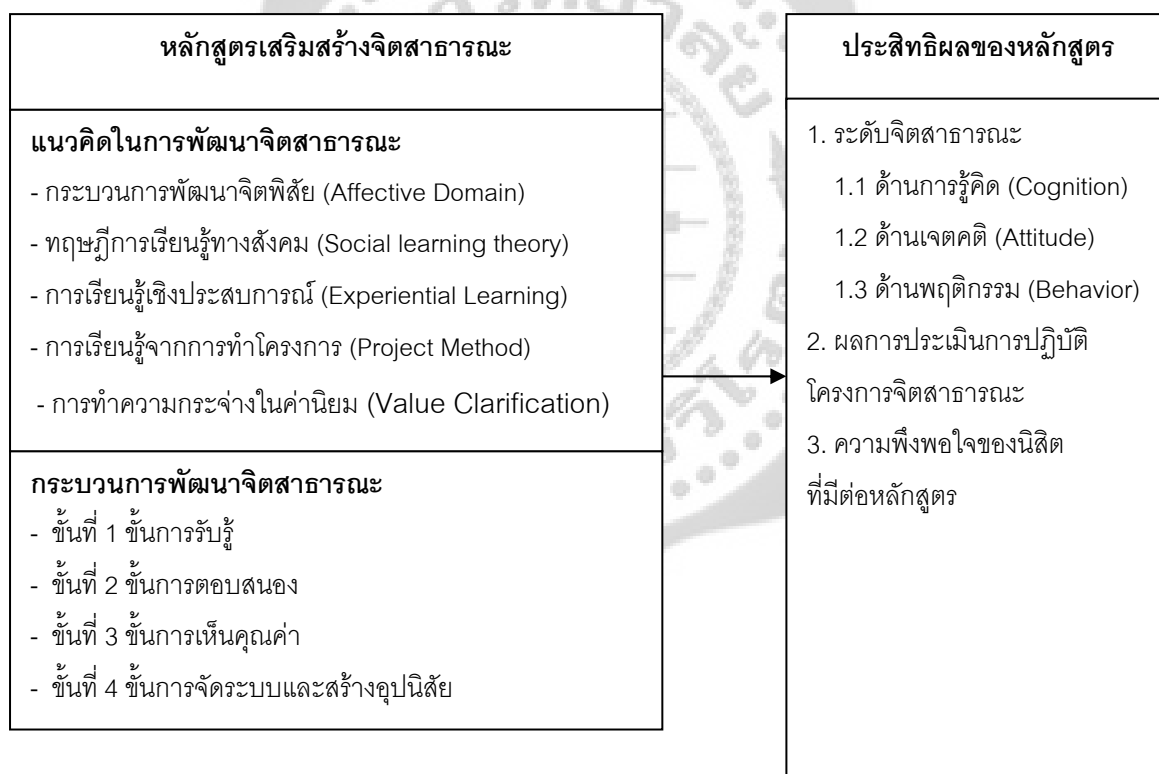
ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบบุคคล สื่อต่าง ๆ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรอง ผ่านกระบวนการกระทำ (Production Process) เช่น การจดบันทึกบทกวี การอภิปราย การสัมภาษณ์ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการใช้กระบวนการจูงใจผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชนคนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์ตรงของนิสิต การวิเคราะห์จากสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัย และชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและพัฒนาเป็นอุปนิสัย (Organizing and Characterization) เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาจัดระบบทางความคิดให้สะท้อนสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยการทำโครงการ เริ่มจาก การคัดเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการตามแผน การประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

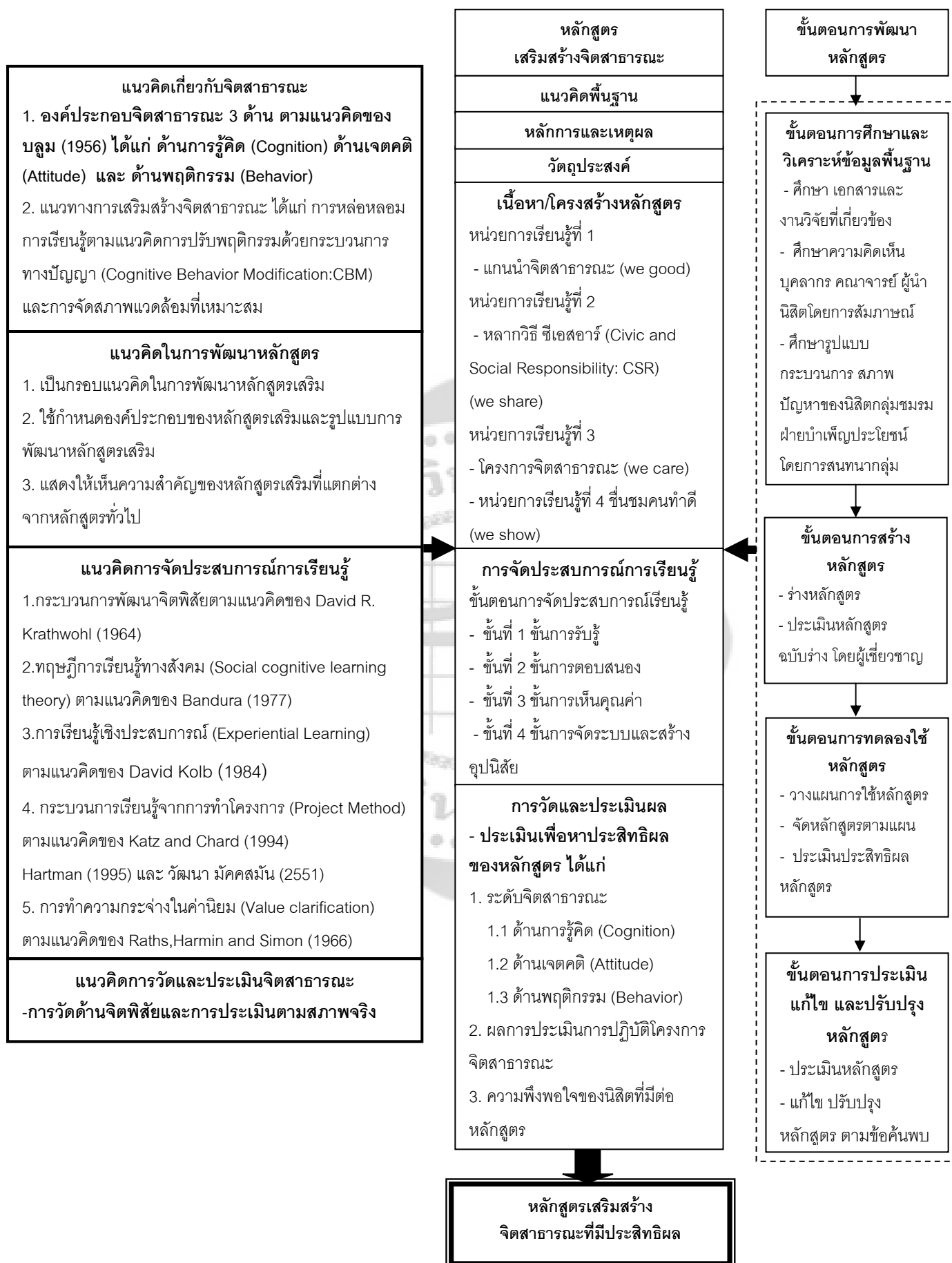
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยบูรณาการแนวคิดตามกระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Affective Domain) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และ การทำความเข้าใจในค่านิยม (Value clarification) เป็นกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ 4 ขั้นตอน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ดังกล่าว ต้องสามารถพัฒนาจิตสาธารณะ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ด้านความรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม รวมถึงผลการปฏิบัติโครงการเพื่อชุมชน ตลอดจนสร้างความพึงพอใจแก่นิสิตตลอดการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตร ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัย สรุปเป็นภาพรวมการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้ดังภาพประกอบ 12

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา ครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการสำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษา สำรวจ และรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยในขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษา และวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจิตสาธารณะ หลักสูตรเสริมการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ส่วนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต เกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 3 ศึกษารูปแบบการจัดโครงการ และ/หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ โดยการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การร่างหลักสูตร เป็นการนำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่าง

ขั้นที่ 2 การประเมินหลักสูตรฉบับร่าง เป็นการตรวจสอบร่างหลักสูตรที่ได้จากขั้นที่ 1 ซึ่งประเมินในด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน แล้วทำการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำผลการสร้างหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน เพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตร

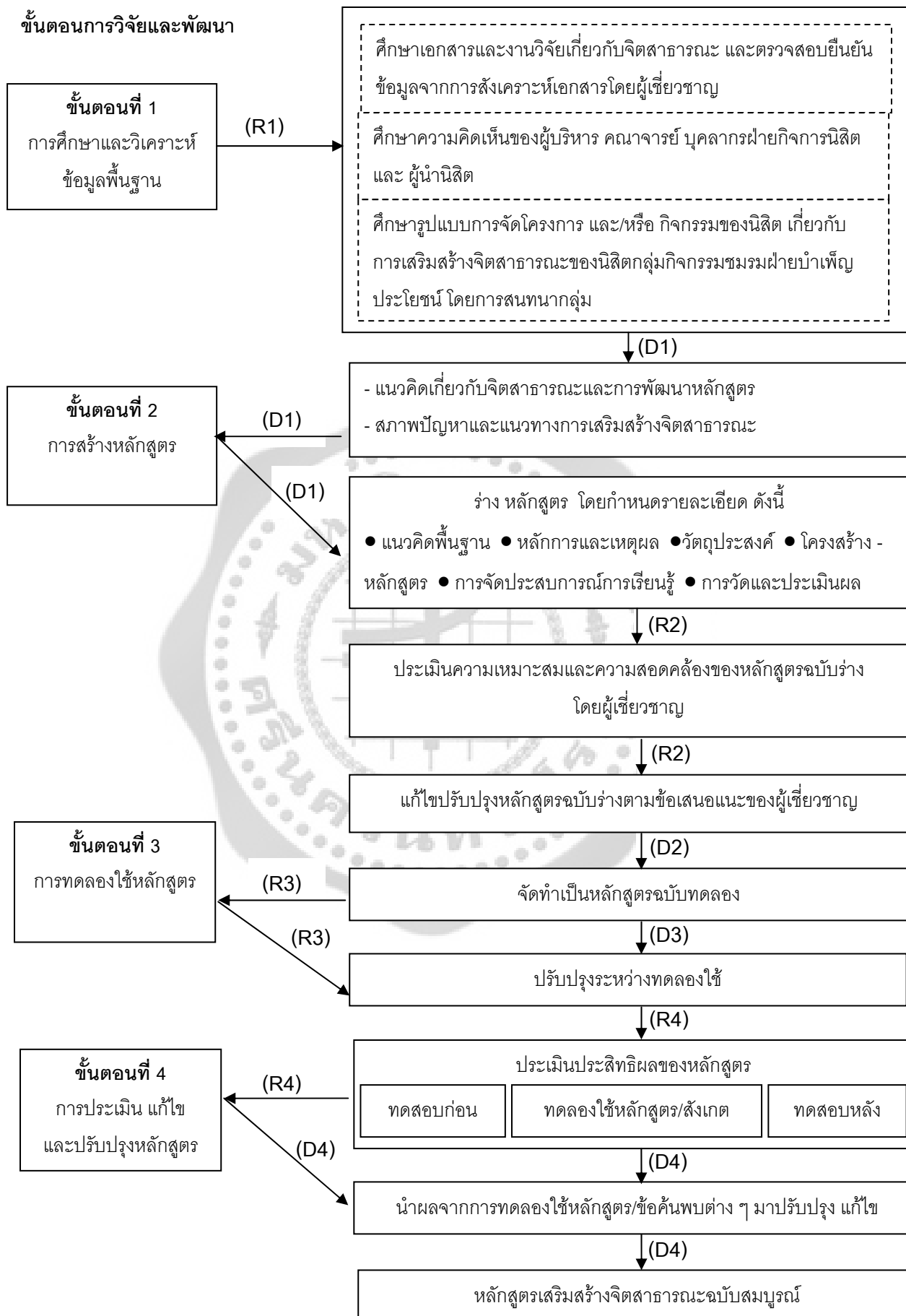
ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร เป็นการนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรในขั้นตอนที่ 3 มาแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะนำไปใช้ต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน ข้างต้น แสดงการพัฒนาหลักสูตร เสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา ได้ดังภาพประกอบ 13

วิธีดำเนินการ

ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา

จากภาพประกอบ 13 แสดงการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจิตสาธารณะ การพัฒนาหลักสูตรเสริม และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็น เกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดโครงการ/กิจกรรมด้านจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์

วิธีดำเนินการ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษา และวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจิตสาธารณะ หลักสูตรเสริม การพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาองค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้น จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นกรอบแนวคิด เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

2. ตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญ (ภาคผนวก ข (1)) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญให้มีความหลากหลายทั้งด้านการพัฒนาจิตสาธารณะ ด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร และด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาจิตสาธารณะ จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 3 ท่าน และ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาจำนวน 2 ท่าน ตามหลักเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

2.1 หลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาจิตสาธารณะ

2.1.1 เป็นผู้ที่มีผลงานการเขียนตำรา หรือเขียนบทความเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

2.1.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอน การวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตสาธารณะในระดับอุดมศึกษา

2.2 หลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

2.2.1 เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

2.2.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการควบคุมวิทยานิพนธ์/การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ หรือ มีประสบการณ์การสอนด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

2.3 หลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษา

2.3.1 เป็นผู้มีตำแหน่งทางการบริหารงานด้านกิจการนิสิตนักศึกษา และ/หรือ มีผลงานการเขียนตำราหรือบทความการพัฒนานิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

2.3.2 เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมของข้อมูลเกี่ยวกับจิตสาธารณะ 6 ประเด็น ได้แก่ ความหมายของจิตสาธารณะ องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ และการวัดและประเมินผลจิตสาธารณะ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ (ภาคผนวก ข (2))

4. นำแบบประเมินความเหมาะสมของข้อมูลที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมครบถ้วนสมบูรณ์ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

5. ติดต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความอนุเคราะห์ประเมินความเหมาะสมของข้อมูลเกี่ยวกับจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสรุปได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมขอเสนอแนะเพิ่มเติม

6. นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมของข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจิตสาธารณะ มาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item – Objective Congruence Indexes หรือ IOC) ซึ่งคำนวณได้จากสูตร (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2539: 249)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง ผลคูณของคะแนนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละระดับความสอดคล้อง

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

ระดับคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินได้มี 3 ระดับ ดังนี้

มีความเห็นว่ายสอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น +1
มีความเห็นว่ายไม่แน่ใจ	ให้คะแนนเป็น 0
มีความเห็นว่ายไม่สอดคล้อง	ให้คะแนนเป็น -1

เกณฑ์การตัดสิน เมื่อนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ด้วยสูตรที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ถือว่าประเด็นดังกล่าวมีความสอดคล้อง ไม่ต้องปรับปรุง แต่หากพบว่าประเด็นใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 ถือว่าไม่มีความถูกต้องเหมาะสม จะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ หากผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากกว่าร้อยละ 50 จะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะนั้น

ส่วนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต เกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยการสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารที่กำกับดูแลภารกิจด้านกิจการนิสิต ตัวแทนคณาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ หัวหน้าฝ่ายกิจการนิสิตวิทยาเขตสงขลา บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิตที่รับผิดชอบภารกิจกิจกรรมนิสิต และผู้นำนิสิต ได้แก่ นายกองค์การนิสิต ตัวแทนสภานิสิต ตัวแทนรุ่นพี่ คณะศึกษาศาสตร์ รวม 10 คน (ภาคผนวก ค (1))

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยสอบถามเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ (ภาคผนวก ค (2))

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) สำหรับผู้บริหาร ตัวแทนคณาจารย์ และ หัวหน้าฝ่ายกิจการนิสิต โดยการสนทนา พูดคุย ชักถาม เกี่ยวกับ ปัญหาด้าน คุณธรรมจริยธรรมของนิสิต การทำกิจกรรมเพื่อสังคม การมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน ความจำเป็นและแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจับประเด็น การสนทนาที่ผู้ให้ข้อมูลมีการกล่าวถึงซ้ำ ๆ ในประเด็นเดียวกัน หรือมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน มาจดบันทึก

3.2 การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับบุคลากร ฝ่ายกิจการนิสิต และ ผู้นำนิสิต โดยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เขียนตอบตามแบบสอบถาม (Interview Schedule) วิธิดำเนินการเริ่มจาก ติดต่อนัดหมายผู้ให้ข้อมูล ชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษา แจกแบบสอบถาม และกำหนดรับคืน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตามข้อ 3.1 และ 3.2 มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตีความ (Interpretation) ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน คือ ผู้บริหาร บุคลากร และ นิสิต โดยพิจารณาข้อมูลที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้อง หรือสนับสนุนตรงกัน เพื่อสร้างข้อสรุปความต้องการจำเป็น และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ส่วนที่ 3 ศึกษารูปแบบการจัดโครงการ และ/หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ โดยการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นิสิตกลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนนิสิตชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชมรมอาสาพัฒนาชนบท ชมรมนิเทศาพัฒนาสังคม ชมรมภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชน ชมรมถึงเหล็กสร้างสรรค์สังคม ชมรมเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน ชมรมนักกฎหมายนิติธรรม ชมรมคนดีศรีสังคม รวมจำนวน 37 คน (ภาคผนวก ง (1))

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสนทนากลุ่ม โดยกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแบบแผนการจัดโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ (ภาคผนวก ง (2))

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิตที่รับผิดชอบภารกิจกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ นัดหมายตัวแทนนิสิตแต่ละชมรมในฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ในวันที่ 15 มิถุนายน 2554 เวลา 16.30 – 17.30 น. ณ ห้องอ่านหนังสือของหอพักปาริชาติ 2

3.2 ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มตามชมรมที่นิสิตสังกัด แจกประเด็นการสนทนากลุ่ม และอธิบายวิธีการดำเนินการ จากนั้นให้นิสิตดำเนินการระดมสมองและอภิปรายตามประเด็น แล้วสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม นำข้อสรุปที่ได้ส่งคืนผู้วิจัย เพื่อนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยพิจารณาข้อมูลทีมนิสิตแต่ละชมรมให้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน หรือมีทิศทางเดียวกัน มาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) เพื่อสรุปสภาพการดำเนินโครงการ และ/หรือ กิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร

วัตถุประสงค์ เพื่อร่างหลักสูตร และประเมินหลักสูตรฉบับร่าง

วิธีดำเนินการ การสร้างหลักสูตร มีขั้นตอนการดำเนินการ 2 ขั้น คือ การร่างหลักสูตร และการประเมินหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การร่างหลักสูตร เป็นการนำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่าง ดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐาน โดยนำผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ การพัฒนาหลักสูตรเสริม แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ มาเขียนเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร

2. หลักการและเหตุผล โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาในการดำเนินการกิจกรรมของนิสิตกลุ่มกิจกรรมชมรม ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ มาเขียนเป็นหลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

3. วัตถุประสงค์ โดยกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เมื่อผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กำหนดในหลักสูตรเสริม และสอดคล้องกับองค์ประกอบของการ มีจิตสาธารณะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และ ด้านพฤติกรรม (Behavior)

4. โครงสร้างหลักสูตร โดยกำหนดโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในลักษณะของหน่วยการเรียนรู้ (unit of learning) จำนวน 4 หน่วย ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แก่นนำจิตสาธารณะ เป็นการพัฒน จิตสาธารณะด้านการรู้คิดและด้านเจตคติ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากวิถี ซีเอสอาร์ (Civic and Social Responsibility : CSR) เป็นการพัฒนจิตสาธารณะด้านเจตคติต่อเนื่องจากหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ เป็นการพัฒนจิตสาธารณะด้านพฤติกรรม และหน่วย การเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี เป็นการพัฒนจิตสาธารณะด้านพฤติกรรมต่อเนื่องจากหน่วยการเรียนรู้ ที่ 3 ซึ่งในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย

4.1 สาระสำคัญ โดยอธิบายถึงภาพรวมมโนทัศน์ของหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

4.2 จุดประสงค์การเรียนรู้ โดยกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการ ให้เกิดขึ้นภายหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสาระสำคัญ กิจกรรม วิธีการวัด และการประเมินผล ตลอดจนวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

4.4 กิจกรรม โดยจัดทำแผนการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงรายละเอียดของการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ และระยะเวลาที่ใช้ ประกอบด้วย ขอบข่ายเนื้อหา สื่อการเรียนรู้ ขั้นตอนการ จัดกิจกรรม 3 ชั้น คือ ขั้นนำ ขั้นกิจกรรม และขั้นสรุป รวมถึงใบงานต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้ นิสิตเกิดจิตสาธารณะครบทั้งด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และ ด้านพฤติกรรม

4.5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล ออกแบบ เครื่องมือวัด และเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และขอบข่ายเนื้อหาในแต่ละหน่วยกิจกรรม โดยการประเมินตามสภาพจริง เช่น การสังเกต การอภิปราย การตอบแบบสอบถาม การปฏิบัติใบงาน การตรวจใบงาน ผลงาน การสนทนากลุ่ม การรายงานตนเอง การประเมินผลการปฏิบัติโครงการ และจัดทำเป็นตารางแจกแจง

3 ช่อง ดังเช่น ช่องที่ 1 แสดงวิธีการวัดและประเมินผล คือ สังเกตการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ช่องที่ 2 แสดงเครื่องมือวัด คือ แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม และ ช่องที่ 3 แสดงเกณฑ์การประเมิน คือ คะแนนรวม 12 คะแนน ขึ้นไป เป็นต้น

4.6 บันทึกผลการจัดการเรียนรู้ โดยจัดทำแบบฟอร์มสำหรับจดบันทึกความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ สภาพปัญหา หรือ อุปสรรคต่าง ๆ ที่พบขณะจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

5. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากหลักการของกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์.แครธวอล (David R. Krathwohl) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing)

6. การวัดและประเมินผลหลักสูตร โดยใช้หลักการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Behavior Assessment) และการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร ดังนี้

6.1 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วย โดยดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้ ก่อนจัดกิจกรรม และระหว่างจัดกิจกรรม มีการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของนิสิต ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของแต่ละหน่วย และหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละหน่วย ทำการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยแบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน ซึ่งกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามลำดับคุณภาพ ทั้งนี้ การตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ดำเนินการร่วมกับการประเมินหลักสูตรฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญ (ภาคผนวก จ (1))

6.2 วัดและประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรเสริม ดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้ ก่อนจัดหลักสูตร ทำการวัดระดับจิตสาธารณะด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ และหลังจากจัดหลักสูตรครบทุกหน่วยการเรียนรู้ ทำการวัดระดับจิตสาธารณะด้วยแบบวัดจิตสาธารณะ และประเมินความพึงพอใจของนิสิต ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตมีต่อหลักสูตร เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเสริมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 2 การประเมินหลักสูตรฉบับร่าง เป็นการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่างที่ได้จากข้อ 2.1 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน แล้วทำการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ขององค์ประกอบหลักสูตร แล้วกำหนดประเด็นสำคัญที่ต้องประเมิน นำมาเขียนข้อคำถามให้ครอบคลุมทุกประเด็น จากนั้นนำข้อคำถามเหล่านั้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พิจารณาความเหมาะสม และความชัดเจนของข้อคำถาม ปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจัดพิมพ์แบบประเมินฉบับสมบูรณ์ ซึ่งแบบประเมินหลักสูตรฉบับร่างสำหรับผู้เชี่ยวชาญ (ภาคผนวก จ (2)) ซึ่งมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฉบับร่าง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกรอบแนวคิดและหลักการของหลักสูตรเสริม ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม ด้านโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมในระดับใด พร้อมทั้งมีข้อคำถามปลายเปิดสำหรับผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และ ไม่เห็นด้วย เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องในแต่ละองค์ประกอบในหลักสูตรฉบับร่างที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตร ตามรายการประเมิน 18 รายการ ว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใด

3. ผู้วิจัยติดต่อขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 ท่าน ด้านการพัฒนานิสิต จำนวน 1 ท่าน ด้านจิตวิทยาจำนวน 2 ท่าน และด้านการวัดประเมินผล จำนวน 2 ท่าน รวม 7 ท่าน (ภาคผนวก จ (1))

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่สังกัดมหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้วิจัยนำหลักสูตรฉบับร่าง และแบบประเมินหลักสูตรฉบับร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาดด้วยตนเอง และสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่สังกัดสถาบันอื่น ผู้วิจัยจัดส่งหลักสูตรฉบับร่าง และแบบประเมินหลักสูตรฉบับร่างทางไปรษณีย์ จากนั้นรวบรวมกลับคืน เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รวบรวมได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฉบับร่าง (ตอนที่ 1) มาวิเคราะห์ เพื่อหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

- 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

เมื่อหาค่าเฉลี่ยได้แล้ว นำค่าเฉลี่ยมาแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์การประเมินจากค่าเฉลี่ย ตามเกณฑ์จุดกลาง (Midpoint) ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535: 100)

- 4.50 – 5.00 หมายถึง หลักสูตรฉบับร่างมีความเหมาะสมมากที่สุด
- 3.50 – 4.49 หมายถึง หลักสูตรฉบับร่างมีความเหมาะสมมาก
- 2.50 – 3.49 หมายถึง หลักสูตรฉบับร่างมีความเหมาะสมปานกลาง
- 1.50 – 2.49 หมายถึง หลักสูตรฉบับร่างมีความเหมาะสมน้อย
- 1.00 – 1.49 หมายถึง หลักสูตรฉบับร่างมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สำหรับข้อมูลที่ได้รวบรวมได้จากแบบประเมินความสอดคล้อง (ตอนที่ 2) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาแทนค่า เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item – Objective Congruence Indexes หรือ IOC) ซึ่งคำนวณได้จากสูตร (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2539: 249)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง ผลคูณของคะแนนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละระดับความสอดคล้อง

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

กำหนดคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

เห็นด้วย	ให้คะแนนเป็น +1
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนนเป็น 0
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนนเป็น -1

เมื่อนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ด้วยสูตรที่กล่าวมาข้างต้น แล้วค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าประเด็นดังกล่าวมีความสอดคล้อง ไม่ต้องปรับปรุง แต่หากพบว่าประเด็นใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยต้องปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรตามประเด็นดังกล่าว

ดังนั้น การปรับปรุงหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ฉบับร่าง ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มีการดำเนินการ 2 ลักษณะ คือ

1. ปรับปรุงหลักสูตรตามประเด็นที่ไม่ผ่านการประเมินตามแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยนำประเด็นที่ไม่ผ่านการประเมินมาปรึกษาและขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ
2. ปรับปรุงหลักสูตรตามประเด็นที่ไม่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด จากแบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร โดยนำประเด็นที่ไม่ผ่านการประเมินมาปรึกษาและขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ หากผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นที่สอดคล้องกันมากกว่า 3 ท่านขึ้นไป ผู้วิจัยจะพิจารณาเพิ่มเติมโดยคำนึงถึงพื้นฐานของผู้เรียนและบริบทของมหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

วัตถุประสงค์ เพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตร

วิธีดำเนินการ นำผลการสร้างหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน เพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบแผนในการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi – Experimental Design) แบบกลุ่มเดียว มีการวัดก่อนการทดลอง 1 ครั้ง หลังการทดลอง 1 ครั้ง: One Group Pretest – Posttest Design (Campbell and Stanley, 1963: 7) ดังภาพประกอบ 14

ทดสอบก่อน	ทดลอง	ทดสอบหลัง
T_1	X	T_2

ภาพประกอบ 14 แบบแผนในการทดลอง

เมื่อ T_1 หมายถึง การวัดระดับจิตสำนึกก่อนการทดลองใช้หลักสูตร

X หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมสร้าง

จิตสำนึกให้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขต สงขลา ปีการศึกษา 2554 จำนวน 40 คน ตามกำหนดการจัดหลักสูตร (31 ตุลาคม – ธันวาคม 2554)

T_2 หมายถึง การวัดระดับจิตสำนึกก่อนการทดลองใช้หลักสูตร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการทำกิจกรรม ร่วมด้วย ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย รายบุคคลอย่างไม่เป็นทางการ การใช้แบบสอบถาม และการศึกษาจากเอกสารใบงาน เพื่อให้ได้ข้อมูล คุณภาพเชิงลึกที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการมีจิตสำนึก และตรวจสอบข้อมูลด้วย เทคนิคสามเส้าแบบต่างวิธี (Methods Triangulation) จากการวิเคราะห์เอกสารใบงาน/แบบสอบถาม การสังเกต และ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการตรวจสอบข้อมูลแบบต่างแหล่งข้อมูล (Triangulation of Source) จากการประเมินผลการปฏิบัติโครงการจิตสำนึก โดยกลุ่มนิสิต และ วิทยากรดำเนินการ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นของข้อมูล

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการ รับสมัครและคัดเลือกตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึก ขณะศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่เกิน 3 ครั้ง 2) ในระยะ 3 เดือนที่ผ่านมา (กรกฎาคม – กันยายน 2554) ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคม และ 3) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดหลักสูตร

3. การเตรียมการก่อนนำหลักสูตรไปใช้

- 3.1 ทบทวนรายละเอียดกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตร
- 3.2 ติดต่อ ประธานวิทยากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
รายละเอียดการจัดกิจกรรมตามแผน พร้อมทั้งพิจารณาคัดเลือกสื่อประกอบการบรรยายร่วมกัน
- 3.3 จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตร
- 3.4 จัดทำกำหนดการจัดหลักสูตร
- 3.5 ดำเนินการจัดหลักสูตรตามระยะเวลาที่กำหนด

4. ระยะเวลาการทดลองหลักสูตร (ตุลาคม – ธันวาคม 2554) ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10 กำหนดการจัดหลักสูตร

ครั้งที่	วันที่	เวลา	กิจกรรม
1	31 ตุลาคม – 11 พฤศจิกายน 2554		- รับสมัครนิสิตเข้าร่วมหลักสูตร - สัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลและคัดเลือกผู้เข้าร่วมหลักสูตร
2	16 พฤศจิกายน 2554 (พุธ)	13.00 – 17.00 น.	- แนะนำผู้วิจัย ซึ่งแจ้งกำหนดการ และรายละเอียดหลักสูตร - วัดระดับจิตสาธารณะด้านการรู้คิด เจตคติ และพฤติกรรม
3	19 พฤศจิกายน 2554 (เสาร์)	08.30 – 16.30 น.	- จิตสาธารณะจิตแห่งความดี (2 ชั่วโมง) - กลุ่มกลมเกลียว (6 ชั่วโมง)
4	20 พฤศจิกายน 2554 (อาทิตย์)	08.30 – 16.30 น.	- นิสิตกับการเป็นพลเมืองดี (2 ชั่วโมง) - รวมพลคนจิตสาธารณะ (4 ชั่วโมง) - วอลเลย์บอล TSU (2 ชั่วโมง)
5	23 พฤศจิกายน 2554 (พุธ)	13.00 – 17.00 น.	- เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน (4 ชั่วโมง)
6	26 พฤศจิกายน 2554 (เสาร์)	08.30 – 16.30 น.	- ปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัย (8 ชั่วโมง)
7	30 พฤศจิกายน 2554 (พุธ)	13.00 – 17.00 น.	- ปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในชุมชน (4 ชั่วโมง)
8	7 ธันวาคม 2554 (พุธ)	13.00 – 17.00 น.	- ปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะในชุมชน (4 ชั่วโมง)
9	14 ธันวาคม 2554 (พุธ)	13.00 – 17.00 น.	- แบ่งปันประสบการณ์ สานต่อความดี (TSU DO D SHOW) (4 ชั่วโมง) - วัดระดับจิตสาธารณะด้านการรู้คิด เจตคติ และพฤติกรรม - ประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร
19 – 23 ธันวาคม 2554 สัปดาห์วันสอบกลางภาค (งดเรียน งดกิจกรรม)			
10	มกราคม – กุมภาพันธ์ 2555	เดือนละครั้ง	สัมภาษณ์ ติดตาม สังเกตพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะ

5. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

5.1 เอกสารหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรม ใบงาน สื่อการเรียนรู้

5.2 แบบวัดจิตสาธารณะชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้วัดความคิดเห็นหรือระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับจิตสาธารณะใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้หลักสูตร มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

5.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวัดจิตพิสัยองค์ประกอบและคุณลักษณะของจิตสาธารณะ ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม

5.2.2 ศึกษาแบบวัดจิตสาธารณะของ เจษฎา หนูรุ่น (2551) ศิริ แคนสา (2551) และอ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552) นำมาปรับ และสร้างข้อคำถามใหม่ ให้สอดคล้องกับนิยาม และครอบคลุมจิตสาธารณะที่ศึกษาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ ด้านพฤติกรรม ตามแบบของลิเกิร์ต (Likert) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2538: 137-142) ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดให้มีข้อความทั้งทางบวกและทางลบ จำนวน 45 ข้อ และเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

คะแนนสำหรับ ข้อความทางบวก	การตอบ	คะแนนสำหรับ ข้อความทางลบ
5	จริงที่สุด หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นทุกครั้ง ประจำ สม่ำเสมอ	1
4	จริง หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นบ่อยครั้ง หรือ เกือบทุกครั้ง	2
3	ค่อนข้างจริง หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นเป็นบางครั้ง	3
2	ค่อนข้างไม่จริง หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นนานนานครั้ง	4
1	ไม่จริง หรือ นิสิตไม่เคยปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นเลย	5

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีจิตสาธารณะระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีจิตสาธารณะระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีจิตสาธารณะระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีจิตสาธารณะระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีจิตสาธารณะระดับน้อยที่สุด

ข้อความด้านบวก ได้แก่

ด้านการรู้คิด	ข้อ 1 – 7 , 13 – 15
ด้านเจตคติ	ข้อ 1 - 8
ด้านพฤติกรรม	ข้อ 5,7,8,12,15

ข้อความด้านลบ ได้แก่

ด้านการรู้คิด	ข้อ 8 – 12
ด้านเจตคติ	ข้อ 9 – 15
ด้านพฤติกรรม	ข้อ 9 – 11 , 13 – 14

5.2.3 นำข้อคำถามที่ปรับแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา แก้ไขตามข้อ เสนอแนะ ของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำไปจัดพิมพ์เป็นแบบวัดจิตสาธารณะ (ภาคผนวก ข (2))

5.2.4 นำแบบวัดจิตสาธารณะไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ภาคผนวก ข (1)) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมด้านภาษา รวมถึงความสอดคล้องกับนิยามและจิตสาธารณะที่ต้องการเสริมสร้างทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ ด้านพฤติกรรม แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

5.2.5 นำแบบวัดจิตสาธารณะที่จัดพิมพ์แล้วไปทดลองใช้กับนิสิตที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบวัดจิตสาธารณะทั้งฉบับ โดยคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัด ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของ ครอนบาค (องอาจ นัยพัฒน์. 2548: 151) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.84

5.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเกิร์ต (Likert) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ 2538: 137-142) ใช้วัดความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ หลังการทดลองใช้หลักสูตร ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล มีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

5.3.1 ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือวัดความพึงพอใจ

5.3.2 สร้างข้อคำถามที่สามารถวัดความพึงพอใจให้สอดคล้องกับนิยาม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนและแปลผลคะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย

4.50 – 5.00	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมในระดับน้อยที่สุด

5.3.3 นำข้อคำถามที่ปรับแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา แก้ไขตามข้อเสนอแนะ ของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำไปจัดพิมพ์เป็นแบบประเมินความพึงพอใจ (ภาคผนวก ข (4))

5.3.4 นำแบบประเมินความพึงพอใจไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ภาคผนวก ข (3)) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมด้านภาษา แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ก่อนใช้หลักสูตร ผู้วิจัยนำแบบวัดจิตสาธารณะไปดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน

ช่วงที่ 2 ระหว่างการจัดกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตร ผู้วิจัยประเมินตามสภาพจริง โดยการสังเกตการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ผลการปฏิบัติไปงาน ร่วมกับการสัมภาษณ์รายบุคคล เพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิต นำข้อมูล และ ข้อสังเกตมาปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร และการจัดกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ช่วงที่ 3 ภายหลังจากการใช้หลักสูตรผู้วิจัยใช้แบบวัดจิตสาธารณะวัดระดับจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มเป้าหมายซ้ำอีกครั้งหนึ่ง และหลังจากการใช้หลักสูตร 1 เดือน ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างติดตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มเป้าหมาย ร่วมกับการสัมภาษณ์รายบุคคลเพื่อตรวจสอบความคงทนของพฤติกรรม

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเครื่องมือวัดเชิงปริมาณ มาวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระแก่กัน (t-test for dependent samples) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) และเทคนิคสามเส้าแบบต่างวิธี เปรียบเทียบความเที่ยงตรงของข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรภายหลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้และแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร

วิธีดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ เป็นการนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรในขั้นตอนที่ 3 มาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะนำไปใช้ต่อไป โดยดำเนินการดังนี้

1. ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร โดยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรมาพิจารณาและตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่ามีข้อดีและข้อจำกัดอย่างไร
2. แก้ไขและปรับปรุงหลักสูตร หลังจากการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยผู้วิจัยนำปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะนำไปใช้ต่อไป

จากรายละเอียดการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 11 สรุปขั้นตอนการวิจัย และพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับ
ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	คำถามการวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	ผลที่ได้รับ
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจิตสาธารณะ การพัฒนาหลักสูตรเสริม และการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจิตสาธารณะ	1. จิตสาธารณะคืออะไร องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ จำแนกได้กี่ด้าน มีลักษณะอย่างไร มีแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ใดที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะได้บ้าง และจะพัฒนาเป็นหลักสูตรเสริมได้อย่างไร	1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ และการพัฒนาหลักสูตร แล้วตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ	1. เอกสารหนังสือ ตำราวารสารบทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและด้านการพัฒนานิสิต รวม 7 คน	1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ได้แก่ ความหมาย องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ และกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะที่จะนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของหลักสูตร

ตาราง 11 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	คำถามการวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	ผลที่ได้รับ
1. (ต่อ)	2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา 3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดโครงการ/กิจกรรมด้านจิตสาธารณะของนิสิตชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์	2. จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในปัจจุบันเป็นอย่างไร จำเป็นต้องเสริมสร้างหรือไม่อย่างไร 3. โครงการ/กิจกรรมของนิสิตกลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ มีรูปแบบอย่างไร บรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีอุปสรรคหรือข้อเสนอแนะใดบ้าง	2. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร ฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต โดยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความจำเป็นในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิต 3. ศึกษารูปแบบการจัดโครงการและ/หรือกิจกรรมของนิสิตกลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยการสนทนากลุ่ม	3. ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร ฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต 4. ตัวแทนนิสิต กลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์	2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา 3. สภาพการดำเนินโครงการ/กิจกรรมด้านจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์

ตาราง 11 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	คำถามการวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	ผลที่ได้รับ
2. การสร้างหลักสูตร	1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฉบับร่างเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา	1. หลักสูตรฉบับร่างเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยทักษิณเป็นอย่างไร	1. นำสารสนเทศที่ได้จากขั้นตอนการวิจัยที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่าง ได้แก่ - แนวคิดพื้นฐาน - หลักการและเหตุผล - วัตถุประสงค์ของหลักสูตร - เนื้อหา/โครงสร้างหลักสูตร - การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ - การวัดและประเมินผล	1. สารสนเทศที่ได้จากขั้นตอนการวิจัยที่ 1	1. หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลาฉบับร่าง
	2. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่างที่สร้างขึ้น	2. องค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่างที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและความสอดคล้องกันหรือไม่	2. ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง	2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนานิสิต ด้านจิตวิทยา และด้านการวัดประเมินผล รวม 7 คน	2. หลักสูตรฉบับร่างที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ

ตาราง 11 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์	คำถามการวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	ผลที่ได้รับ
3. การทดลองใช้หลักสูตร	เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร	หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลาที่มีประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่	1. นำหลักสูตรฉบับร่างไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง แบบกลุ่มเดียว มีการวัดก่อนการทดลอง 1 ครั้ง หลังการทดลอง 1 ครั้ง (One Group Pretest – Posttest Design) 2. ให้นิสิตปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ โดยมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง 3. ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ	นิสิตระดับปริญญาตรีภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 สังกัดคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน	1. ระดับจิตสาธารณะในด้านการรู้คิด เจตคติ และพฤติกรรมก่อนทดลองและหลังทดลองใช้หลักสูตร 2. ผลการประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ 3. ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ
4. การประเมินแก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร	เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตรภายหลังการนำไปทดลองใช้	1. หลักสูตรที่นำไปทดลองใช้มีประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ 2. มีข้อค้นพบใดบ้างที่ต้องทำการแก้ไขปรับปรุง	1. ประเมินผลหลักสูตร 2. แก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรตามข้อค้นพบจากการทดลองใช้หลักสูตร	1. ผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร 2. ข้อค้นพบที่เป็นอุปสรรคในการทดลองใช้หลักสูตร	หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยทักษิณ ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตรเสริม ดังนี้

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ส่วนที่ 1 ศึกษา และวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจิตสาธารณะ หลักสูตรเสริมการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ สรุปผลได้ดังนี้

1. จิตสาธารณะ หมายถึง การรับรู้ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยแสดงออกถึงการปฏิบัติจากระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรัก และความรู้สึกเป็นเจ้าของ สาธารณะร่วมกัน สำนึก ใฝ่ใจ และลงมือกระทำโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามสิทธิ บทบาทหน้าที่ และความสามารถของตน เพื่อรักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนจนอาสากระทำการบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ

2. องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom: 1956) จำแนกได้ 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

2.2 ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีที่มีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

2.3 ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติ หรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

3. การเสริมสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในบุคคลทำได้โดยการปรับพฤติกรรมด้วยกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification : CBM) ที่เน้นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการกระทำของตนเอง (Learning by doing) จึงจะสามารถปรับเปลี่ยนปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิด และเจตคติของบุคคล ให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกได้ และควรใช้มาตรการหรือแนวทางหลาย ๆ อย่าง พร้อม ๆ กัน อย่างบูรณาการให้ครบทั้ง 3 มิติ คือ มิติพฤติกรรม ได้แก่ การกระทำที่ถูกต้อง มิติทางจิตใจ ได้แก่ ความภาคภูมิใจที่ได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง และ มิติทางปัญญา ได้แก่ การเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ตนทำจึงจะทำให้เกิดจิตสำนึกที่ยั่งยืน

4. แนวทางการเสริมสร้างหรือพัฒนาจิตสำนึก จะต้องเริ่มจากการหล่อหลอมให้เกิดความศรัทธาในการทำความดีเพื่อผู้อื่น ผ่านแบบอย่างที่ดี หรือประสบการณ์เชิงประจักษ์ จากนั้นลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ควบคู่ไปกับการจัดสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม

5. หลักการและแนวคิดของกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในความหมาย (Value Clarification) สังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) เป็นการให้การสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) และกระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบบุคคล สื่อต่าง ๆ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรอง ผ่านกระบวนการกระทำ (Production Process) เช่น การจดบันทึก การอภิปราย การสัมภาษณ์ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการใช้กระบวนการจูงใจผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชน คนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์ตรงของนิสิต การวิเคราะห์จากสภาพปัญหาอันเนื่องมาจาก

การขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัย และชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing) เป็น การนำประสบการณ์การเรียนรู้ จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาจัดระบบทางความคิดให้สะท้อนสู่ การปฏิบัติ โดยอาศัยการทำโครงการ เริ่มจาก การคัดเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข การกำหนด วัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการตามแผน การประเมินผลโครงการ และการ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

6. การวัดและประเมินจิตสาธารณะ นิยมใช้หลักการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Behavior Assessment) ควบคู่กับการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

7. ผลการตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่สรุปได้จากส่วนที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน สรุปผลได้ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 ผลการประเมินความเหมาะสมของข้อมูลเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)							IOC
		1	2	3	4	5	6	7	
1.	จิตสาธารณะ หมายถึง การรับรู้ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยแสดงออกถึงการปฏิบัติจากระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะร่วมกัน สำนึก ใฝ่ใจ และลงมือกระทำโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามสิทธิ บทบาทหน้าที่ และความสามารถของตน เพื่อรักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1.00
2.	องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะที่จำเป็นต้องเสริมสร้างประกอบ ด้วย การรู้คิด เจตคติ และ พฤติกรรม ดังนี้ 2.1 ด้านการรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ โดยมีลักษณะต่อไปนี้ 1) ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม 2) มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสังคมร่วมกัน 3) มีความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ ในเรื่องของ การใช้ การถือเป็นหน้าที่ และ การเคารพสิทธิ การใช้ของส่วนรวมร่วมกัน 4) ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน 5) วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม 6) รับรู้ถึงความสามารถของตนในการแก้ไขและผลักดันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม 7) มองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งไม่คิดหวังสิ่งตอบแทน ใด ๆ ในสิ่งที่ตนได้ทำ	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.86

ตาราง 12 (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)							IOC
		1	2	3	4	5	6	7	
	2.2 ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร เสียสละ และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ โดยมีลักษณะต่อไปนี้ 1) รับรู้ว่าคุณค่าเพียงพอ และมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนทำ 2) เชื่อมมั่นว่าตนทำได้ โดยไม่ถือเป็นภาระที่มากจนเกินไป 3) รู้สึกรู้ว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องกระทำ หรือ ไม่กระทำ หรือ งดเว้นการกระทำที่ไม่ได้หากมองข้ามผ่านไปโดยไม่ให้ความร่วมมือ 4) มีความรัก ความเชื่อใจ เสียสละ เอื้ออาทร และความสามัคคี 5) ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล	0	+1	-1	+1	+1	+1	+1	0.57
	2.3 ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติ หรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม โดยมีลักษณะต่อไปนี้ 1) ทุ่มเทและอุทิศตนกระทำการสิ่งที่ดีก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยความยินดี มีความสุข และไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย 2) ลงมือกระทำและเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 3) มีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถสร้างสรรค์สังคม 4) สร้างเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม 5) กำหนดมาตรการ และแนวทางการบริหารจัดการที่เสริมสร้างจิตสาธารณะ	0	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.71

ตาราง 12 (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)							IOC
		1	2	3	4	5	6	7	
3.	แนวทางการเสริมสร้างหรือพัฒนาจิตสาธารณะเริ่มจากการหล่อหลอมให้เกิดความศรัทธา ในการทำความดีเพื่อผู้อื่นผ่านตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดี จากนั้น ฝึกฝนให้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการกระทำ ควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม	0	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.71
4.	แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ใช้ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ มีดังนี้ (รายละเอียดตามเอกสารแนบ1)								
	4.1 กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย (Attitude Domain)	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	1.00
	4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ ทางสังคม (Social learning theory)	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.86
	4.3 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.86
	4.4 การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method)	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.86
	4.5 การทำความเข้าใจในค่านิยม (Value clarification)	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.86
5.	จากแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ในข้อ 4 สังเคราะห์เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ในด้านการรู้คิดด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้								
	ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perceiving or receiving) โดยใช้หลักการสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional process) และกระบวนการ เก็บจำ (Retention process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.86
	ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ที่ได้จากการสังเกตตัวแบบ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรองผ่านกระบวนการกระทำ (Production process) ต่าง ๆ เช่น การจดบันทึก การอภิปราย ชักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.86

ตาราง 12 (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)							IOC
		1	2	3	4	5	6	7	
	ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing) โดยใช้กระบวนการ จูงใจผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชน สื่อวีดิทัศน์ ประสพการณ์ ตรงของนิสิต เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ ปรากฏเป็นรูปธรรม จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาการ ขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง เพื่อคัดเลือกปัญหาสำหรับนำมาจัดเป็นโครงการ.....	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.86
	ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบ(organizing) โดยการใช้ปฏิบัติ โครงการ (Project Method) ที่นิสิตได้เลือกและนำเสนอไว้ ในขั้นตอนที่ 3 มากำหนดวัตถุประสงค์โครงการ วางแผน โครงการ ดำเนินโครงการตามแผน และ ประเมินผล โครงการ.....	0	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0.86
6	การวัดและประเมินจิตสาธารณะ ควรใช้หลักการวัด พฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Attitude) และ การประเมินตาม สภาพจริง (Authentic Assessment) ด้วยเครื่องมือวัดที่มี คุณภาพ และหลากหลาย เช่น แบบทดสอบเชิง สถานการณ์ แบบสอบถาม การสังเกตอย่างมีระบบ การ จดบันทึก แบบสำรวจ แบบประเมินการปฏิบัติโครงการ การสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียนกิจกรรม เป็นต้น โดย เก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย ในสามระยะ คือ ก่อนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ และหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ครอบคลุมทั้งการประเมินความก้าวหน้า(Formative) และ การประเมินผลลัพธ์ (Summative) ในด้านการรู้คิด เจตคติ และ พฤติกรรม ที่เป็นองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ	+1	+1	0	+1	+1	+1	+1	0.86

จากตาราง 12 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในทุกข้อทุกประเด็น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.57 – 1.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อมูลพื้นฐานที่ผู้วิจัยสรุปได้ มีความเหมาะสม ถูกต้องในทุกข้อทุกประเด็น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงทางด้านการใช้ภาษาให้มีความชัดเจนมากขึ้น ตัดคำซ้ำซ้อน ปรับการใช้คำในบางคำ เช่น วิสัยทัศน์ มุมมองและอุทิศตน กำหนดมาตรการ และแนวทางการบริหารจัดการ ให้เป็นคำพื้นฐานที่เข้าใจได้ง่าย

ส่วนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต เกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยการสัมภาษณ์

ผลการศึกษา สรุปได้ว่า นิสิตนักศึกษาในปัจจุบันมีจิตสาธารณะลดน้อยลงเมื่อเทียบกับนิสิตรุ่นก่อนที่ผ่านมา ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญทางด้านวัตถุที่ส่งผลให้นิสิตสนใจในเรื่องส่วนตัวมากกว่าเรื่องของส่วนรวม รวมถึงความเจริญทางเทคโนโลยีที่ทำให้นิสิตส่วนใหญ่นิยมใช้การสื่อสารด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าการพบปะพูดคุยกัน ทำให้ขาดการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยยังคงเน้นวิชาการมากกว่าการให้นิสิตเข้าไปมีบทบาทหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การปลูกฝังจิตสาธารณะให้นิสิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่นิสิต ซึ่งควรจัดทำในลักษณะของหลักสูตรเสริม หรือกิจกรรมนอกชั้นเรียน โดยปลูกฝังให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของนิสิตในขณะที่ใช้ชีวิตศึกษาในมหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 ศึกษารูปแบบการจัดโครงการ และ/หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ โดยการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. การปลูกฝังคุณลักษณะบัณฑิตให้มีจิตสาธารณะมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อนิสิตสำเร็จการศึกษาแล้วจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ การปลูกฝังให้นิสิตมีจิตสาธารณะโดยมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น จะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ซึ่งสะท้อนจากข้อคิดเห็นของนิสิตที่ว่า

“...คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่สำคัญของนิสิตและบุคคลในสังคม คือ การมีจิตสาธารณะ เพราะวานิสิตคือพลังสำคัญที่จะช่วยพัฒนาสังคม และ ประเทศชาติ”

ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน

“การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มในสังคมจำเป็นต้องมีความเสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อนิสิตจบการศึกษาออกไป สามารถทำให้นิสิตทำงานร่วมกับผู้อื่นได้”

ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

“...การปลูกฝังให้นิสิตในมหาวิทยาลัยมีจิตสาธารณะ ทำให้สังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ขึ้นภายในสังคม”

ชมรมกังเหล็กสร้างสรรค์สังคม

“...ปัจจุบัน คนเรามีความเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น และขาดน้ำใจที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมไม่น่าอยู่ อีกทั้งการขาดความรับผิดชอบในการดูแลสิ่งที่เป็นส่วนรวมหรือของสาธารณะนั้นทำให้เกิดความเสียหายและใช้ได้ไม่นาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ภายในห้องเรียน หากใช้ไม่ทะนุถนอมก็จะเสียหายเร็วขึ้น การลืมปิดไฟ ปิดแอร์ หรือ พัดลมภายในห้องเรียน ก็เป็นสาเหตุให้สูญเสียไฟฟ้าและงบประมาณ รวมทั้งอุปกรณ์เสียหายเร็วขึ้น”

ชมรมภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชน

2. รูปแบบกิจกรรมที่จะเสริมสร้างจิตสาธารณะตามความคิดเห็นของตัวแทนนิสิตกลุ่ม

กิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ จำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.1 กิจกรรมพัฒนาสิ่งที่เป็นส่วนรวม เช่น การรักษาความสะอาดอาคารเรียน การเก็บขยะรอบมหาวิทยาลัย การช่วยกันประหยัดพลังงาน การปลูกต้นไม้ริมทางเดิน เป็นต้น

2.2 กิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดจิตสาธารณะ เช่น การรณรงค์การประหยัดพลังงาน การรณรงค์การสร้างวินัยจราจร ด้วยการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ หรือ การอบรมให้ความรู้ เป็นต้น

2.3 กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และ ประเทศชาติ ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะของการออกค่ายอาสาต่าง ๆ และการลงพื้นที่ทำกิจกรรมในชุมชน เช่น การปลูกป่าชายเลน การสร้างฝายชะลอน้ำ การซ่อมแซมโรงเรียน การสร้างห้องสมุด การทำสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น โดยสะท้อนจากความคิดเห็นของนิสิตที่ว่า

“การทำกิจกรรมทุกกิจกรรม ถือว่าเป็นการสร้างพื้นฐานของจิตสาธารณะ นั่นคือ การเสียสละเวลาเพื่อส่วนรวม”

ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน

“...การให้นิสิตช่วยกันทำความสะอาดภายในสาขา พัฒนาจิตสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยให้น่าอยู่ หรือ การออกไปพัฒนาพื้นที่นอกมหาวิทยาลัยให้ดีขึ้น เช่น การพัฒนาริมชายหาด สวนสาธารณะที่นิสิตใช้บ่อย จะทำให้นิสิตเกิดความรู้สึกหวงแหนในสิ่งที่เป็นส่วนรวม...การรณรงค์โดยการติดป้ายคำขวัญ อาจจะช่วยให้นิสิตได้คิดและเกิดจิตสาธารณะได้”

ชมรมภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชน

“การลงพื้นที่ทำกิจกรรมจริงในชุมชน ทำให้นิสิตเกิดจิตสำนึกอย่างแท้จริง การลงมือปฏิบัติ ลงมือกระทำ ทำให้เกิดความผูกพันและเข้าถึงปัญหาในชุมชนและสังคม”

ชมรมถึงหลักสูตรสร้างสรรค์สังคม

“ควรจัดให้มีการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการเสียสละเพื่อส่วนรวม ไว้ในหลักสูตรนิสิตชั้นปีที่ 1 ทุกคณะ และจัดให้มีการมอบใบประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ที่มีจิตสำนึก เพื่อเป็นแบบอย่างและกระตุ้นให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม”

ชมรมนิสิตอาสาพัฒนาสังคม

3. สภาพปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรมลักษณะการบำเพ็ญประโยชน์ในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

- 3.1 งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดโครงการ/กิจกรรม
- 3.2 สมาชิกของชมรมไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
- 3.3 เวลาว่างไม่ตรงกับช่วงของการจัดกิจกรรม
- 3.4 การสนับสนุนยานพาหนะของมหาวิทยาลัยมีจำกัด
- 3.5 ขาดผู้มีความรู้ ความชำนาญในบางด้าน เช่น การก่อสร้าง ฯลฯ
- 3.6 ขาดความเข้มแข็งของสมาชิกในชมรม

“...การจัดกิจกรรมหลาย ๆ อย่างในมหาวิทยาลัย ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากนิสิตในการเข้าร่วมกิจกรรม หากไม่มีการบังคับให้คะแนน จะมีเพียงคณะกรรมการ ผู้ดำเนินการ เป็นผู้จัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมเสียเอง ดังนั้น ควรจัดให้เป็นรูปแบบหลักสูตรการเรียนการสอน โดยบรรจุลงไปในโครงสร้างหลักสูตร ภาคบังคับ เพื่อให้นิสิตได้เห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมควบคู่กับการเรียน เพราะการสร้างคนให้เป็นบัณฑิตสมบูรณ์แบบและมีจิตสำนึก จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมจะทำให้สังคมมีความสุข”

ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน

“...การจัดกิจกรรมค่ายอาสา มักเป็นการจัดกิจกรรมเฉพาะกลุ่มผู้สนใจเพียงกลุ่มเดียว ไม่สามารถเชิญชวนสมาชิกใหม่มาเข้าร่วมกิจกรรมได้ ”

ชมรมคนดีศรีสังคม

2. ผลการสร้างหลักสูตร

2.1 การร่างหลักสูตร

หลักสูตรเสริมสร้างจิตสำนึก สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ฉบับร่าง ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐาน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ดังนี้ (หลักสูตรฉบับสมบูรณ์ แสดงในภาคผนวก ข)

(ร่าง)
หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ
สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ

1. แนวคิดพื้นฐาน

จิตสาธารณะ หมายถึง การรับรู้ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยแสดงออกถึงการปฏิบัติจากระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะร่วมกัน สำนึก ใส่ใจ และลงมือกระทำโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามสิทธิบทบาทหน้าที่ และความสามารถของตน เพื่อรักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสากระทำการบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ

องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom: 1956) จำแนกได้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

2. ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีที่มีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

3. ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติ หรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

การเสริมสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในบุคคลนั้น สามารถกระทำได้โดยการปรับพฤติกรรม ด้วยกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification : CBM) ที่เน้นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) จึงจะสามารถปรับเปลี่ยนปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิด เจตคติของบุคคลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะได้ อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างจิตสาธารณะ ควรใช้มาตรการ หรือแนวทางหลาย ๆ อย่าง พร้อม ๆ กัน อย่างบูรณาการให้ครบทั้ง 3 มิติ คือ มิติพฤติกรรม คือการกระทำที่ถูกต้อง มิติทางจิตใจ คือ ความภาคภูมิใจที่ได้ทำใน

สิ่งที่ถูกต้อง และ มิติทางปัญญา คือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ตนทำ จึงจะทำให้เกิดจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน

2. หลักการและเหตุผล

จิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ที่ปลูกจิตสำนึกของบุคคลให้รู้จักการเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ และร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม อันเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้เจริญเท่าทัน และนำเทคโนโลยี และแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสรรพสิ่งในสังคม โดยปราศจากการเบียดเบียน ซึ่งพัฒนามาจากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ทางสังคม การอบรมสั่งสอน และการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวหรือสังคม ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนและการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (วิทยพัฒน์ สีหา และ คนอื่น ๆ. 2552: 170) เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ยุทธนา วรณปิติกุล และ สุพิตา เจริญจิต. 2542: 181-183) พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (บรรทม มณีโชติ. 2530: 25) มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม (หฤทัย อาจปฐ. 2544: 103-104) ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ การทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน

การพัฒนาคุณภาพของบุคคลให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ จึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันพัฒนาบุคคลของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทย ให้รู้จักประพฤติปฏิบัติตัวเป็นคนดี มีประโยชน์ต่อสังคมจนเป็นกิจนิสัย มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีวิจาร์ณญาณที่จะทำสิ่งที่จะเกิดผลดีต่อตนเองและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สังคมไทยก็จะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในทางกลับกัน หากเยาวชนเหล่านี้ ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ก็จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่ไม่พึงปรารถนามีคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำ และสร้างภาระให้แก่สังคม (อรพินทร์ ชูชม และคนอื่น ๆ. 2549: บทนำ)

ปัจจุบัน จะเห็นความพยายามในการปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะในสังคมไทย ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ว่า คนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยมีตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ โดยมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้และทักษะการเรียนรู้ จากการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Learning) ที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรมจิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมือง-

ไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่าง ๆ รวมถึงการรู้จักรักษามรดกประเพณี
ส่วนรวม และของประเทศชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548: 3-4)

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของเยาวชนไทย
จึงให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงรู้จักรักษามรดกประเพณี
ส่วนรวมและของประเทศชาติ ด้วยการกำหนดให้ "จิตสาธารณะ" เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ของผู้เรียน 1 ใน 8 ข้อ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สถานศึกษา
ต้องเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมสาธารณะ เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้ซึมซับสิ่งดี ๆ จากการทำกิจกรรม
และเป็นนิสัยติดตัวไป เพราะถ้าหากสังคมไทยเต็มไปด้วยบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เห็นอกเห็นใจกัน
ก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ จิตสาธารณะ ยังเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่บัณฑิตพึงมี ทั้งนี้เพื่อสร้าง
ประโยชน์และความสุขให้แก่สังคม และเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ (Domains Of Learning)
ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่แสดง
ถึงการพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและ
ส่วนรวม ตลอดจนความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและ
การปฏิบัติตามศีลธรรมทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม รวมทั้งด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
และความรับผิดชอบ ความสามารถในการทำงานกลุ่ม ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
ตลอดจนความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อสร้างความ
มั่นใจว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในระดับสถานศึกษา จึงได้มีการ
กำหนดไว้ในมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยให้
ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จัก
รักษามรดกประเพณีส่วนรวมและของประเทศชาติ ทั้งนี้ หากบุคคลมีจิตสาธารณะบกพร่อง มีน้อย
หรือขาดไป จะส่งผลกระทบต่อหลายระดับทั้งต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศชาติ และ
ระดับโลกตามมา (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจุร. 2543: 21-29 ; วิรุณ ตั้งเจริญ. 2547: 2)

จะเห็นได้ว่า การศึกษาทุกระดับให้ความสำคัญกับการปลูกฝังในเรื่องของจิตสาธารณะ
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ดังนั้น สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ในฐานะ
เป็นสถาบันทางสังคมและมีบทบาทสำคัญในการผลิตทรัพยากรบุคคลของประเทศให้ได้คุณภาพ
จึงมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องพัฒนาและปลูกฝังผู้เรียนทุกคนให้มีจิตสาธารณะ มีการส่งเสริมให้นิสิต
นักศึกษาตระหนักถึงการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น เนื่องจาก นิสิตนักศึกษา เมื่อสำเร็จ
การศึกษาแล้วจะมีบทบาทต่อสังคมสูง มีโอกาสที่จะปรับ เปลี่ยน หรือพัฒนาสังคมไปในรูปแบบ
ที่เหมาะสม มีคุณค่ากับทุกคนอย่างแท้จริง และเป็นบุคคลที่อยู่ในภาวะสิ่งแวดล้อมที่มีโอกาสดี หรือ

เหนือกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไปในการรับรู้เรื่องราวของสังคม เพราะอยู่ในระบบการศึกษาโดยตรง รวมทั้งยังเป็นพลังสำคัญและเป็นมั่งสมของชาติ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในการเตรียมบัณฑิตที่พึงประสงค์สู่สังคม ทั้งในด้านการจัดองค์กร หน่วยงาน กิจกรรมและผู้รับผิดชอบในการดูแลนิสิต นักศึกษา การปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม การอบรมสั่งสอน การจัดกิจกรรม การจัดโครงการ การจัดสิ่งแวดล้อม การให้คำปรึกษาแนะนำแก่นิสิต

การเสริมสร้างจิตสาธารณะให้นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างมัธยมศึกษาตอนปลายสู่ระดับอุดมศึกษา จึงมีความเหมาะสมที่จะทำให้เกิดการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมให้นิสิตได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา ใน 3 ด้าน ได้แก่

ด้านการรู้คิด (Cognition) โดยตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจรรณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

ด้านเจตคติ (Attitude) โดยมีความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร เสียสละ และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

ด้านพฤติกรรม (Behavior) โดยการปฏิบัติ หรือกระทำการที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

4. กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะและการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา เป็นการนำหลักการของกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์. แครธวอล (David R. Krathwohl) แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) มาสังเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน สำหรับออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) เป็นการให้การสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) และกระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบบุคคล สื่อต่าง ๆ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรอง ผ่านกระบวนการกระทำ (Production Process) เช่น การจดบันทึกบทสนทนา การอภิปราย การสัมภาษณ์ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการใช้กระบวนการจูงใจผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชนคนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์ตรงของนิสิต การวิเคราะห์จากสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัย และชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing) เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาจัดระบบทางความคิดให้สะท้อนสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยการทำโครงการ เริ่มจาก การคัดเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการตามแผน การประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ดังแสดงในตาราง

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

จิต สาธารณะ	กระบวนการ พัฒนา จิตสาธารณะ	หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรม	การจัดการเรียนรู้	การวัดและ ประเมิน
ด้านการรู้คิด (Cognition)	ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perceiving or receiving)	หน่วยการเรียนรู้ 1 แกนนำจิตสาธารณะ <i>We Good</i>	1.1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี 1.2 กลุ่มกลมเกลียว	- บรรยายประกอบสื่อ - เรียนรู้จากสื่อส่งเสริม จิตสาธารณะในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ เกม ภาพยนตร์ เป็นต้น - ปฏิบัติกิจกรรม - อภิปรายกลุ่ม	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - แบบวัดจิตสาธารณะ - แบบประเมินผลการ ปฏิบัติตามใบงาน
	ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (responding)				
	ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing)	หน่วยการเรียนรู้ 2 หลักวิธีซีเอสอาร์ (Civic&Social Responsibility:CSR) <i>We Share</i>	2.1 นิสิตกับการเป็น พลเมืองดี 2.2 รวมพล คนจิตสาธารณะ 2.3 วอล์ค แรลลี่ TSU	- บรรยายประกอบสื่อ - อภิปรายระดมสมอง - อภิปรายแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับกลุ่มนิสิต ชมรมกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชน์ เครือข่าย สงขลาคนใจดี กลุ่มอาสาสมัคร ในท้องถิ่น - สำรวจปัญหา	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - การได้ตอบ อภิปราย ซักถาม - การนำเสนอผลงาน - แบบประเมินผลการ ปฏิบัติตามใบงาน
ด้านพฤติกรรม (Behavior)	ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบ และสร้างอุปนิสัย (organizing and characterizing)	หน่วยการเรียนรู้ 3 โครงการเสริมสร้าง จิตสาธารณะ <i>We Care</i>	3.1 เยี่ยมเยือน เพื่อนบ้าน 3.2 ปฏิบัติโครงการ เสริมสร้างจิตสาธารณะ	- นำเสนอหัวข้อโครงการ -วางแผนการทำโครง โครงการเสริมสร้าง จิตสาธารณะ 2 ระดับ ได้แก่ระดับมหาวิทยาลัย และ ระดับชุมชน - ดำเนินการตามแผน - ประเมินผลโครงการ	- สังเกตพฤติกรรม - นิเทศติดตามผล - แบบประเมิน ความสำเร็จของโครงการ - ถอดบทเรียนจากการ ทำโครงการ - แบบประเมินความ คิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง
		หน่วยการเรียนรู้ 4 ชื่นชมคนทำดี <i>We Show</i>	4.แบ่งปันประสบการณ์ สานต่อความดี (TSU DO D SHOW)	- จัดนิทรรศการสรุปผล ที่ได้รับจากการทำ โครงการ - จัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้สู่สาธารณชน	- การนำเสนอโครงการ - แบบวัดจิตสาธารณะ - แบบประเมินความ พึงพอใจของนิสิตที่มีต่อ หลักสูตร - แบบติดตามผลการ จัดหลักสูตร

จากตารางอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แก่นนำจิตสาธารณะ เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรู้คิด และด้านเจตคติ ในขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) โดยการสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และขั้นการตอบสนอง (Responding) โดยให้สะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรองผ่านกระบวนการกระทำ (Production process) ต่าง ๆ เช่น การจดบันทึก การอภิปราย ชักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากวิธีซีเอสอาร์ (Civic and Social Responsibility : CSR) เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านเจตคติ ต่อเนื่องจากหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ในขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) โดยใช้กระบวนการจูงใจผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชนคนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ของนิสิตจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาการขาดจิตสาธารณะ ในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม และคัดเลือกปัญหาสำหรับนำมาจัดทำโครงการจิตสาธารณะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านพฤติกรรม ในขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing) โดยการปฏิบัติโครงการ (Project Method) ตามปัญหาที่นิสิตได้เลือกและนำเสนอไว้ กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของโครงการ วางแผนโครงการ ดำเนินการตามแผน ประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านพฤติกรรม ในขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing) ต่อเนื่องจากหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โดยการสรุปผลที่ได้รับจากการทำโครงการจิตสาธารณะ และขยายผลสู่สาธารณชน ในรูปแบบของการนำเสนอ การจัดนิทรรศการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการสร้างเครือข่ายพัฒนาจิตสาธารณะ

5. โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย 8 กิจกรรม ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมตลอดหลักสูตรรวม 40 ชั่วโมงโดยกำหนดการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรม (ประเภทกิจกรรม)	เวลา (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้	การวัดและประเมิน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แกนนำ จิตสาธารณะ <i>We Good</i>	1.1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี (การสัมผัสต้นแบบ)	2	- ฟังการบรรยายประกอบสื่อ - เรียนรู้จากสื่อส่งเสริมจิต สาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิดีทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น - อภิปรายกลุ่ม	- สังเกตพฤติกรรม ขณะปฏิบัติกิจกรรม - ตรวจให้คะแนน แบบวัดจิตสาธารณะ - ตรวจแบบประเมินผล การปฏิบัติตามใบงาน
	1.2 กลุ่มกลมเกลียว (การลงมือปฏิบัติ)	6	- ปฏิบัติกิจกรรมฐาน - อภิปรายกลุ่ม	
	รวม	8		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากหลาย ีเอสอาร์ (Civic & Social Responsibility :CSR) <i>We Share</i>	2.1 นิสิตกับการเป็น พลเมืองดี (การสัมผัสต้นแบบ)	2	- ฟังการบรรยายประกอบสื่อ - อภิปรายระดมสมอง	- สังเกตพฤติกรรม ขณะปฏิบัติกิจกรรม - การได้ตอบ อภิปราย ซักถาม - การนำเสนอผลงาน - ตรวจแบบประเมินผล การปฏิบัติตามใบงาน
	2.2 รวมพล คนจิตสาธารณะ (การสัมผัสต้นแบบ)	4	- อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกลุ่มนิสิต ชมรมกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์ เครือข่าย สงขลาคนใจดี อาสาสมัคร ในท้องถิ่น - ปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน	
	2.3 วอลค์ แรลลี่ TSU (การสัมผัสความเป็นจริง)	2	- สำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการขาด จิตสาธารณะ ใน มหาวิทยาลัย - ปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน - นำเสนอหัวข้อโครงการ	
รวม		8		

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรม (ประเภทกิจกรรม)	เวลา (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้	การวัดและประเมิน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการเสริมสร้าง จิตสาธารณะ <i>We Care</i>	3.1 เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน (การสัมผัสความเป็นจริง)	4	- สำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการขาด จิตสาธารณะ ในชุมชน - ปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน - นำเสนอหัวข้อโครงการ	- สังเกตพฤติกรรม ขณะปฏิบัติกิจกรรม - นิเทศและติดตามผล - ตรวจสอบประเมิน ความสำเร็จของ โครงการ - ถอดบทเรียนจากการ ทำโครงการ
	3.2 ปฏิบัติโครงการ เสริมสร้างจิตสาธารณะ (การลงมือปฏิบัติ และ การถอดบทเรียน)	16	- วางแผนการทำโครงการ เสริมสร้างจิตสาธารณะ ในมหาวิทยาลัยและชุมชน - ดำเนินการตามแผน - ประเมินผลโครงการ	- สอบถามความคิดเห็น ของผู้เกี่ยวข้อง
	รวม	20		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี <i>We Show</i>	4.แบ่งปันประสบการณ์ สานต่อความดี (TSU DO D SHOW)	4	- สรุปผล ที่ได้รับการ ทำโครงการ - จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สู่สาธารณชน	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - นิเทศและติดตามผล - ตรวจสอบประเมิน ความสำเร็จของ โครงการ - ถอดบทเรียนจากการ ทำโครงการ - สอบถามความคิดเห็น ของผู้เกี่ยวข้อง
	รวม	4		
	รวมตลอดหลักสูตร	40		

กิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา สรุปได้ 5 ประเภท คือ

3.1 การสัมผัสต้นแบบ เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตเรียนรู้จากสื่อส่งเสริมจิตสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือ โฆษณา รวมถึงตัวบุคคลที่เป็นต้นแบบด้านจิตสาธารณะ เช่น กลุ่มอาสาสมัครในท้องถิ่น กลุ่มนิสิตชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ สมาชิกชมรมบำเพ็ญประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นต้น

3.2 การสัมผัสความเป็นจริง เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การสัมภาษณ์บุคคลที่นิสิตคิดว่าเป็นผู้มีจิตสาธารณะ การลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะทั้งภายในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง

3.3 การลงมือปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การเล่นเกม การปฏิบัติใบงาน การสำรวจปัญหา การประชุมระดมความคิด การทำโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เป็นต้น

3.4 การถอดบทเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังที่นิสิตลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จสิ้นแล้ว เพื่อเป็นการสรุปสิ่งที่นิสิตเกิดการเรียนรู้ และร่วมกันแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่ม

3.5 การถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้สู่สาธารณะ ในรูปของการจัดนิทรรศการ การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จำแนกเป็น 4 ขั้นตอน ตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ ซึ่งได้จากการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย ของเดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl) และแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) เป็นการให้การสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) และกระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบบุคคล สื่อต่าง ๆ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรอง ผ่านกระบวนการกระทำ (Production Process) เช่น การจดบันทึก การอภิปราย การสัมภาษณ์ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการใช้กระบวนการจูงใจ ผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชน คนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ การวิเคราะห์สภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing) เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาจัดระบบทางความคิดให้สะท้อนสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยการทำโครงการ เริ่มจาก การคัดเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการตามแผน การประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

7. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริม ใช้หลักการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Behavior Assessment) และการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ร่วมกัน โดยมีเป้าหมาย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3 ระยะ ดังนี้ ก่อนจัดกิจกรรม และระหว่างจัดกิจกรรม จะใช้การสังเกตพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของนิสิต และหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จะมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการถอดบทเรียนกิจกรรม การตรวจผลงาน การปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน และการประเมินผลการปฏิบัติโครงการจากผู้เกี่ยวข้อง

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรเสริม โดยวัดและประเมินผล เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมครบทุกหน่วยการเรียนรู้ โดยใช้แบบวัดจิตสาธารณะ ด้านการรู้จักคิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม แบบประเมินโครงการจิตสาธารณะ และ แบบประเมินความพึงพอใจที่นิสิตมีต่อหลักสูตร เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเสริมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 การประเมินหลักสูตรฉบับร่าง

การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะฉบับร่างในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกรอบแนวคิดและหลักการของหลักสูตรเสริม ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม ด้านโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ด้วยแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะฉบับร่าง

รายการประเมิน	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านกรอบแนวคิดและหลักการของหลักสูตรเสริม	7	4.14	.38	มาก
2. ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม	7	4.07	.19	มาก
3. ด้านโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม	7	4.00	.00	มาก
4. ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้	7	4.14	.38	มาก
5. ด้านสื่อการเรียนรู้	7	4.00	.00	มาก
6. ด้านการวัดและประเมินผล	7	4.07	.19	มาก
รวม	7	4.07	.19	มาก

จากตาราง 14 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่าน มีความเห็นว่า หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะฉบับร่าง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบของหลักสูตร 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกรอบแนวคิดและหลักการของหลักสูตรเสริม ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม ด้านโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความสอดคล้องแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรฉบับร่างกับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรตามรายการประเมิน 18 รายการ ด้วยแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ดังแสดงในตาราง 15

ตาราง 15 ค่าดัชนีความสอดคล้องของร่างหลักสูตรเสริมฉบับร่างตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ที่	รายการประเมิน	IOC	แปลผล
1.	แนวคิดกับหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
2.	หลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
3.	หลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
4.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมกับโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
5.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมกับกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
6.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
7.	กิจกรรมการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
8.	กิจกรรมการเรียนรู้กับเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
9.	สื่อการเรียนรู้กับเนื้อหาหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
10.	สื่อการเรียนรู้กับกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
11.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
12.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
13.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
14.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
15.	จุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
16.	เนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยมีความสอดคล้องกับโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
17.	กิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
18.	การวัดและประเมินผลในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง

จากตาราง 15 แสดงว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เสริมสร้างจิตสาธารณะฉบับร่าง และองค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ ในแต่ละหน่วย การเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หลักสูตรฉบับร่างที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสม เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีความสอดคล้องกันระหว่างองค์ประกอบภายใน และแผนการจัดการ เรียนรู้ สามารถนำไปใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนิสิตระดับปริญญาตรีได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุง หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะฉบับร่าง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยมีสาระสำคัญที่ดำเนินการ ปรับปรุง ดังนี้

1. ปรับเวลาการจัดหลักสูตรจากเดิม 32 ชั่วโมง เป็น 40 ชั่วโมง เพื่อให้นิสิตได้ปฏิบัติกิจกรรม ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น
2. แก้ไขการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ให้เน้นเชิงพฤติกรรม โดยใช้คำกริยาที่แสดงการ กระทำให้สามารถสังเกตเห็นและวัดได้
 1. ปรับปรุงการใช้ภาษาให้มีความคงเส้นคงวา (Consistency) ชัดเจน และเป็นระบบ
 2. เพิ่มเติม สารบัญ คำแนะนำสำหรับการใช้เอกสารหลักสูตร บรรณานุกรม
 3. ปรับชื่อฐานกิจกรรมให้มีความคล้องจองเพื่อความน่าสนใจ
 4. ปรับปรุงเกณฑ์การประเมินในแต่ละแผนการเรียนรู้ให้มีความชัดเจนขึ้น

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตร

ผู้วิจัยนำหลักสูตรฉบับร่างที่ได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน ตามแผนการจัด หลักสูตรที่นำเสนอไว้ในบทที่ 3 โดยมีช่วงระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือน ตุลาคม – ธันวาคม 2554 ปรากฏผล ดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะจากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบวัดจิตสาธารณะ ด้านการรู้จัก ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิต ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา ดังแสดงในตาราง 16

ตาราง 16 การเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะก่อนการทดลอง และหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา

ระดับจิตสาธารณะ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
ด้านการรู้จัก	ก่อนทดลอง	40	3.11	.35	-9.41 .000
	หลังทดลอง	40	3.88	.34	
ด้านเจตคติ	ก่อนทดลอง	40	3.38	.41	-5.60 .000
	หลังทดลอง	40	3.89	.29	
ด้านพฤติกรรม	ก่อนทดลอง	40	2.90	.27	-17.60 .000
	หลังทดลอง	40	4.29	.41	
รวม	ก่อนทดลอง	40	3.13	.25	-14.18 .000
	หลังทดลอง	40	4.02	.29	

***p < .001

จากตาราง 16 แสดงว่า ระดับจิตสาธารณะของกลุ่มเป้าหมายในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จัก ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยหลังจากการทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มเป้าหมาย มีระดับจิตสาธารณะในด้านพฤติกรรมสูงขึ้นกว่าด้านการรู้จัก และ ด้านเจตคติ

3.2 ผลการประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ จากการประเมินคุณภาพการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ของวิทยากรดำเนินการ และกลุ่มนิสิต ใน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจและคัดเลือกปัญหา 2) การวิเคราะห์สาเหตุ ของปัญหา 3) การวางแผนหาแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา 4) การลงมือปฏิบัติจริง 5) การสรุปผลและประเมินโครงการ ตามแบบประเมินใบงานที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเกณฑ์การผ่านการประเมินไว้ที่ค่าเฉลี่ยระดับ 2 ขึ้นไป จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน ดังแสดงในตาราง 17

ตาราง 17 การประเมินการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ

โครงการ	n	การสำรวจและคัดเลือกปัญหา	การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา	การวางแผนหาแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา	การลงมือปฏิบัติจริง	การสรุปผลและประเมินโครงการ	คะแนนเฉลี่ย (คะแนนเต็ม3)	ผลการประเมิน
		ใบงาน 5 และ 6		ใบงาน 8		ใบงาน 9		
พัฒนาลานพุทธภูมิ	3	2.67		2.67		2.73	2.69	ผ่าน
สระสะอาด	3	2.17		2.00		2.60	2.27	ผ่าน
โต๊ะน้ำดื่ม	3	2.50		2.67		2.80	2.67	ผ่าน
กล่องใส่ใจ	3	2.34		2.00		2.67	2.34	ผ่าน
ป้ายเตือนตน								

จากตาราง 17 แสดงว่า ผลการประเมินโครงการจิตสาธารณะของกลุ่มเป้าหมาย ในชั้นการสำรวจการสำรวจและคัดเลือกปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ ของปัญหา การวางแผนหาแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา การลงมือปฏิบัติจริง การสรุปผลและประเมินโครงการ ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกโครงการ

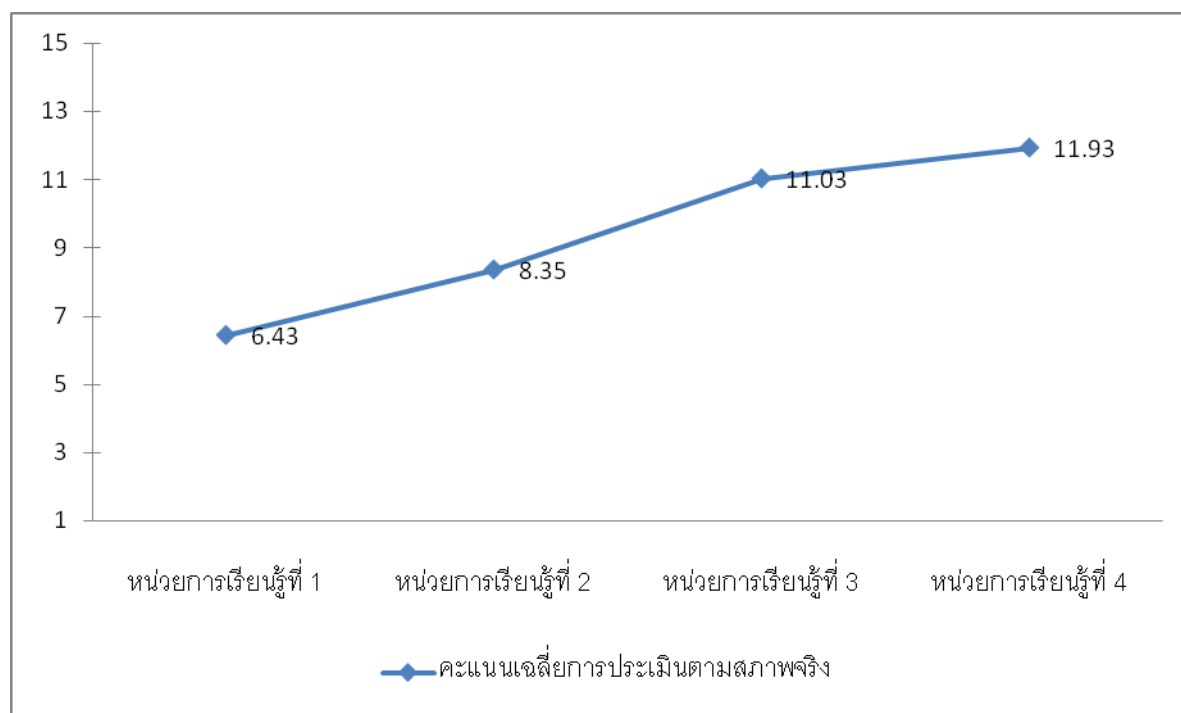
นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน เพิ่มเติม โดยประเมินคุณลักษณะต่อไปนี้ตามสภาพจริง ได้แก่ ความคิดมุ่งมั่น ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความมั่นใจกล้าแสดงออก ความคิดรอบรอบมีเหตุผล ความเอื้ออาทรและมนุษยสัมพันธ์ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และกำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพในแต่ละคุณลักษณะไว้ 3 ระดับ มีคะแนนรวม 15 คะแนน และกำหนดเกณฑ์ตัดสิน ดังนี้ 0 – 5 คะแนน = ปรับปรุง, 6 – 10 คะแนน = พอใช้, 11 – 15 คะแนน = ดี เพื่อดูพัฒนาการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ สรุปผลได้ ดังนี้

3.3 ผลการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่ได้จากการประเมินตามสภาพจริงในการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ดังแสดงในตาราง 18

ตาราง 18 พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

พฤติกรรมการมีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ ตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	40	6.43	0.98	พอใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	40	8.35	1.08	พอใช้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	40	11.03	0.83	ดี
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	40	11.93	0.80	ดี
รวม		9.43	0.92	พอใช้

จากตาราง 18 แสดงว่า กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ และเมื่อพิจารณาเป็นหน่วยการเรียนรู้ พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อยู่ในระดับพอใช้ ส่วน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 อยู่ในระดับดี สรุปได้ ดังภาพประกอบ 15

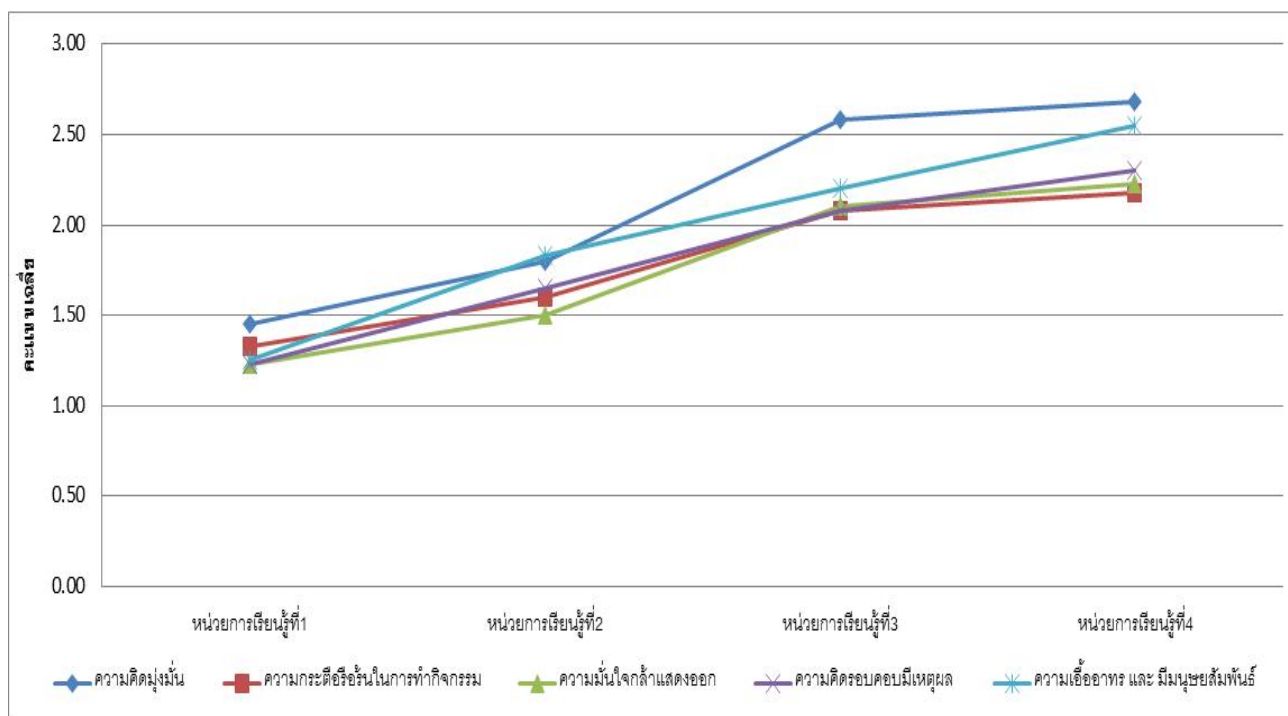
ภาพประกอบ 15 พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ ตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะของพฤติกรรมมีส่วนร่วมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พบว่ากลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการในแต่ละด้านเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 19

ตาราง 19 คุณลักษณะของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจำแนกตามหน่วยการเรียนรู้

คุณลักษณะของ พฤติกรรมการมีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย (n = 40)							
	หน่วยการเรียนรู้ที่1		หน่วยการเรียนรู้ที่2		หน่วยการเรียนรู้ที่3		หน่วยการเรียนรู้ที่4	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	SD.
ความคิดมุ่งมั่น	1.45	0.55	1.80	0.69	2.58	0.50	2.68	0.47
ความกระตือรือร้น	1.33	0.53	1.60	0.59	2.08	0.27	2.18	0.38
ความมั่นใจกล้าแสดงออก	1.23	0.58	1.50	0.51	2.10	0.38	2.23	0.42
ความคิดรอบคอบ	1.23	0.48	1.65	0.58	2.08	0.27	2.30	0.46
มีเหตุผล	1.25	0.49	1.83	0.68	2.20	0.41	2.55	0.50
ความเอื้ออาทร และมีมนุษยสัมพันธ์	1.25	0.49	1.83	0.68	2.20	0.41	2.55	0.50

จากตาราง 19 แสดงว่า คุณลักษณะของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ด้านความคิดมุ่งมั่น ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความมั่นใจกล้าแสดงออก ความคิดรอบคอบ มีเหตุผล และความเอื้ออาทรและมีมนุษยสัมพันธ์ ของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นตามลำดับ สรุปได้ ดังภาพประกอบ 16

ภาพประกอบ 16 พัฒนาการของพฤติกรรมที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม จำแนกตามหน่วยการเรียนรู้

3.4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร จากแบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร ใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังแสดงในตาราง 20

ตาราง 20 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้าง
จิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ข้อคำถาม	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม	4.48	.60	มาก
1.1 ข้าพเจ้าชอบที่จะเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมนี้	4.50	.82	มากที่สุด
1.2 ข้าพเจ้ามีความสนใจและเต็มใจที่จะเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมนี้	4.33	.73	มาก
1.3 ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมนี้	4.53	.64	มากที่สุด
1.4 ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรเสริมนี้มีประโยชน์ต่อตนเอง มหาวิทยาลัย และชุมชน	4.43	.75	มาก
1.5 หลักสูตรเสริมนี้เป็นหลักสูตรที่สามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่บัณฑิตได้เป็นอย่างดี	4.63	.67	มากที่สุด
2.ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม	4.30	.59	มาก
2.1 เนื้อหาหลักสูตรเสริมมีความน่าสนใจ	4.30	.82	มาก
2.2 เนื้อหาหลักสูตรเสริมมีความหลากหลายเหมาะสมกับวัยของนิสิต	4.18	.71	มาก
2.3 เนื้อหาหลักสูตรเสริมสามารถกระตุ้นให้นิสิตเกิดจิตสาธารณะได้	4.30	.79	มาก
2.4 การแบ่งเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความชัดเจน	4.25	.71	มาก
2.5 การจัดลำดับของหน่วยการเรียนรู้มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน	4.48	.72	มาก
3.ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.43	.51	มาก
3.1 กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	4.55	.68	มากที่สุด
3.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีความชัดเจน น่าสนใจสามารถปฏิบัติได้จริง	4.48	.64	มาก
3.3 กิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	4.28	.68	มาก
3.4 กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถกระตุ้นให้นิสิต เกิดการรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่าและจัดระบบทางความคิดที่เอื้อต่อการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะได้	4.40	.74	มาก
3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การสัมผัสต้นแบบ การสัมผัสความเป็นจริง การลงมือปฏิบัติการถอดบทเรียน และการถ่ายทอดประสบการณ์ สามารถกระตุ้นให้นิสิตเกิดจิตสาธารณะได้	4.38	.77	มาก
3.6 กิจกรรมการเรียนรู้โดยการทำโครงการทำให้นิสิตเกิดความรักในมหาวิทยาลัยและชุมชน	4.53	.60	มากที่สุด

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
4. ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ	4.38	.51	มาก
4.1 การเตรียมความพร้อมในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.38	.67	มาก
4.2 ศิลปะในการพูด การฟัง และการใช้คำถาม – คำตอบ	4.22	.62	มาก
4.3 การนำเสนอเนื้อหาสาระทุกเรื่องให้สามารถเข้าใจได้ง่าย	4.43	.71	มาก
4.4 การบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระของหลักสูตร	4.38	.63	มาก
4.5 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกอย่างทั่วถึง	4.50	.68	มาก
5. ด้านสื่อการเรียนรู้	4.22	.65	มาก
5.1 สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับวัยของนิสิต	4.08	.69	มาก
5.2 สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.15	.83	มาก
5.3 สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องจิตสาธารณะและการเสริมสร้างจิตสาธารณะได้ง่าย	4.43	.75	มาก
6. ด้านการวัดและประเมินผล	4.19	.67	มาก
6.1 ข้าพเจ้าพึงพอใจกับวิธีการวัดและประเมินผล	4.10	.78	มาก
6.2 ข้าพเจ้าพึงพอใจในการนำเสนอผลงาน	4.10	.81	มาก
6.3 เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความชัดเจนเที่ยงตรงและเหมาะสม	4.30	.76	มาก
6.4 วิธีการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรเสริม มีความหลากหลายสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด	4.28	.82	มาก
รวม	4.35	.49	มาก

จากตาราง 20 แสดงว่า กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .49) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ด้านสื่อการเรียนรู้ และ ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากเช่นกัน

3.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการปฏิบัติใบงานแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ระหว่างการทดลองใช้หลักสูตรเสริม สามารถสรุปผลตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ 3 ด้าน ได้ดังนี้

3.6.1 ด้านการรู้คิด (Cognition) ซึ่งเป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

ผลการศึกษา พบว่า นิสิตกลุ่มเป้าหมาย สามารถบอกความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะได้สอดคล้องกับนิยามความหมายจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยศึกษา ซึ่งประเมินจากการปฏิบัติกิจกรรมการระดมความคิดนิสิตกับจิตสาธารณะ การร่วมวิเคราะห์ และการสังเกตการโต้ตอบกับวิทยากร ภายหลังจากการบรรยายประกอบสื่อ เรื่อง จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี และ นิสิตกับการเป็นพลเมืองดี โดยนิสิตทุกกลุ่ม อธิบายความหมายของจิตสาธารณะได้ใกล้เคียงกัน คือ ความรู้สึกนึกคิด และการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งสะท้อนจากข้อคิดเห็น ดังนี้

“ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อส่วนรวม”

“การกระทำเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน”

“การทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน”

“ความเสียสละทำงานเพื่อสังคม”

“การกระทำที่เกิดจากจิตใจของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม โดยการสร้างประโยชน์ต่อสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน”

เมื่อถามถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ นิสิตทุกกลุ่มตอบไปในทิศทางเดียวกันว่า จิตสาธารณะมีความสำคัญและจำเป็นต้องเสริมสร้างโดยเฉพาะกับนิสิตซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพราะหากทุกคนมีจิตสาธารณะสังคมก็จะเกิดความสงบสุข สะท้อนได้จากข้อคิดเห็น ดังนี้

“สังคมในปัจจุบันขาดผู้ที่มีจิตสาธารณะ จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ”

“นิสิตถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ซึ่งสามารถนำความรู้ที่มีไปพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสาธารณะแก่นิสิต”

“จิตสาธารณะ จำเป็นต่อสังคมส่วนรวม”

“เป็นคุณลักษณะที่พึงมีในสังคมปัจจุบัน”

“ทำให้สังคมน่าอยู่”

สำหรับลักษณะของผู้มีจิตสาธารณะนั้น นิสิตกลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย สรุปประเด็นสำคัญได้คือ การมีความเสียสละ การรับผิดชอบตนเองและส่วนรวม กล้าแสดงออกในสิ่งที่ดี และมีจิตใจที่อยากช่วยเหลือสังคม และเมื่อให้ยกตัวอย่างของการมีจิตสาธารณะ นิสิตกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะกล่าวถึงกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่น หรือกิจกรรมบำเพ็ญ

ประโยชน์ลักษณะต่าง ๆ เช่น การบริจาคโลหิต การสร้างฝายกั้นน้ำ การปลูกป่าชายเลน การออกค่ายอาสา การทำความสะอาดในที่สาธารณะ การรณรงค์การขับขี่ปลอดภัย การรณรงค์การเลือกตั้ง เป็นต้น

นอกจากนี้ กลุ่มเป้าหมายยังสามารถวิเคราะห์ และรับรู้ความสามารถของตน ในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ภายหลังจากการชมภาพยนตร์ที่ผู้วิจัยใช้เป็น ตัวแบบในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ดังสะท้อนจากข้อคิดเห็นของนิสิต ที่ว่า

“การทำความดีต้องเริ่มต้นที่ตัวเราเองก่อน”

“รู้จักเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อส่วนรวม”

“ต้องเริ่มจากตัวเราเองก่อนด้วยการเป็นคนดี ช่วยประหยัดพลังงาน

ไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับสิ่งเสพติด เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่น”

“เป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ หากคิดแล้วลงมือทำ”

“คอยสอดส่องดูแลไม่ให้คนอื่นยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด”

“ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีสติ วางตัวเป็นกลางเพื่อลดความขัดแย้ง”

“หาวิธีที่ทำให้เราอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ เช่น ปลูกต้นไม้ ลดการใช้พลาสติก”

“เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม”

3.6.2 ด้านเจตคติ (Attitude) ซึ่งเป็นการแสดงความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ ผู้วิจัยสังเกตจากการปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

ผลการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มกลมเกลียว พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมตามระยะเวลาที่กำหนด ถึงแม้ว่าจะแก้ไขสถานการณ์ที่กำหนดให้ไม่สำเร็จ แต่ก็สามารถสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในแต่ละฐาน จากการปฏิบัติกิจกรรมฐานทำให้นิสิต มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ มีความเสียสละ อดทน มุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมให้สำเร็จ เกิดความเข้าใจไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการวางแผนและใช้สติในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รอบคอบ ซื่อสัตย์ เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น

ผลการปฏิบัติใบงาน 2 ละครสอนใจ ตอนที่ 2 คิดดี...ทำได้ โดยผู้วิจัยให้นิสิตเขียน บันทึกสะท้อนความรู้สึกภายหลังจากนิสิตได้ทำความดีเพื่อผู้อื่น พบว่านิสิตกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ เลือกทำความดีกับคนใกล้ตัว ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อน ครูอาจารย์ เป็นอันดับแรกแล้วขยาย ไปสู่สังคมส่วนรวม เช่น มหาวิทยาลัย และบุคคลอื่นในสังคม โดยความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากทำความ ดีนั้น นิสิตกลุ่มเป้าหมายตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า รู้สึกดี สบายใจ มีความสุข และ ภาคภูมิใจในการทำ สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคมส่วนรวม ดังสะท้อนจากความคิดเห็นของนิสิต ที่ว่า

“ภูมิใจที่ได้ช่วยประหยัดทรัพยากรของมหาวิทยาลัย”
 “สบายใจที่ทำให้ได้สะอาดอากาศ ทำให้นักเรียนเข้ามานั่งรับประทานอาหารที่มีบรรยากาศที่ดี”
 “เมื่อเราทำแล้วเราก็มีความสุข คนที่ได้รับก็มีความสุข”
 “ภูมิใจกับสิ่งที่ทำถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็ก ๆ แต่เราก็ได้ทำ”
 “รู้สึกอิ่มเอมใจและมีความสุขที่ได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม”
 “รู้สึกสบายใจ อย่างน้อยก็ทำเพื่อคนอื่น”
 “รู้สึกว่าเพื่อนรักเรามากขึ้น”
 “รู้สึกสบายใจเมื่อเห็นบริเวณโดยรอบของมหาวิทยาลัยสะอาด”

ผลการปฏิบัติไปงาน 4 จากเด็กดีสู่หน้าที่พลเมือง โดยให้นิสิตแบ่งกลุ่มสัมภาษณ์บุคคลที่นิสิตคิดว่าเป็นผู้มีจิตสาธารณะแล้วนำเสนอเป็นคลิปวิดีโอ นิสิตส่วนใหญ่ให้ความสนใจในกิจกรรมนี้เป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการนัดประชุมวางแผนดำเนินการในเวลาว่าง มีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละบุคคล มีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในการติดต่อภาพและเสียง นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ เช่น เพลง คำคม พระบรมราโชวาท เป็นต้น บุคคลที่เป็นแบบอย่างของการมีจิตสาธารณะที่นิสิตเลือกมานำเสนอ ส่วนใหญ่เป็นบุคคล ที่ประกอบอาชีพเพื่อสาธารณะ เช่น พนักงานเก็บขยะของเทศบาล คณานของบริหารรักษาความสะอาดที่มหาวิทยาลัย จัดจ้าง พนักงานดับเพลิง หน่วยกู้ภัย ตำรวจจราจร และรุ่นพี่ที่เป็นนักกิจกรรมของคณะ ซึ่งผลจากกิจกรรมนี้ ทำให้นิสิตเข้าใจความหมายของจิตสาธารณะได้ชัดเจนขึ้น เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ดังสะท้อนจากข้อคิดเห็นของนิสิต ที่ว่า

“เห็นคุณค่าของสิ่งที่คุณลุงทำ ถึงแม้คนอื่นจะมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ”
 จากการสัมภาษณ์พนักงานเก็บขยะของเทศบาล”

“บางครั้งประสบการณ์อันเลวร้ายก็เป็นแรงจูงใจในการคิดช่วยเหลือผู้อื่น”
 จากการสัมภาษณ์พนักงานดับเพลิง

3.6.3 ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการทုံเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

หลังจากที่ผู้วิจัยสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ ด้วยการให้นิสิตชมภาพยนตร์ เรื่อง เสียงกู่จากครุใหญ่ แล้วให้นิสิตสำรวจปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะภายในมหาวิทยาลัยและชุมชนเขารูปช้าง เพื่อนำมาปฏิบัติโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะตามแผนการจัดกิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 นั้น

ผลการสังเกต พบว่า โครงการจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัยที่นิสิตดำเนินการนั้น ส่วนใหญ่เป็นการดูแลรักษาความสะอาดสถานที่ที่เป็นสาธารณะ ได้แก่ ใ้ะอ่านหนังสือใต้คณะศึกษาศาสตร์ ลานพุทธภูมิ บริเวณสระน้ำริมบึง นอกเหนือจากนั้น เป็นการรณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นที่โดยการจัดทำถังแยกขยะ ป้ายคำขวัญเชิญชวนรักษาความสะอาดภายในหอพัก และจากการสัมภาษณ์ความรู้สึกหลังจากการทำโครงการ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่รู้สึกภูมิใจในผลงานที่มีส่วนทำให้มหาวิทยาลัยสะอาด และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับรุ่นน้องและเพื่อนนิสิตด้วยกัน รวมทั้งอยากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์จากส่วนรวมมากขึ้น นอกจากนี้ยังฝึกให้นิสิตได้แก้ปัญหาที่พบในการทำงานจริง เช่น ความคิดเห็นในกลุ่มไม่ตรงกัน การไม่ตรงต่อเวลานัดหมาย เป็นต้น ดังสะท้อนจากความคิดเห็นของนิสิต ที่ว่า

“อยากทำให้ได้เหมือนครูใหญ่”

“การพัฒนาไม่ต้องใช้งบประมาณอะไรมากมาย มีแค่สมองและสองมือก็เพียงพอ”

“เริ่มจากจุดเล็ก ๆ ก็สามารถขยายให้ใหญ่ได้”

“ทำอย่างไรถึงจะให้เพื่อนคนอื่น ๆ ช่วยดูแลมหาวิทยาลัย”

“ตอนอยู่มัธยม ที่โรงเรียนมีตะแกรงแยกขยะ แต่ทำไมที่มหาวิทยาลัยไม่มี เราน่าจะทำนะ ขยะจะได้ไม่กระจายกระจาย อีกอย่างเอาไปขายเพื่อเป็นทุนในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ได้”

(โครงการกล่องใสใจ ป้ายเตือนตน)

“โครงการนี้แสดงถึงการร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในกลุ่มเพื่อให้เห็นถึงพลังสามัคคี เป็นการเริ่มต้นทำสิ่งดี ๆ ให้กับมหาวิทยาลัย”

(โครงการพัฒนาลานพุทธภูมิ)

“ไปสำรวจใต้ตึกศึกษาศาสตร์ ใ้ะอ่านหนังสือเต็มไปด้วยชั้นก สกปรกอย่างนี้จะนั่งได้อย่างไร พวกเราขออาสาทำความสะอาดใต้ตึกศึกษาศาสตร์ เพราะเพื่อน ๆ จะได้มานั่งอ่านหนังสือกัน”

(โครงการใ้ะน่านั่ง)

“ริมบึงน้ำเน่ามาก..เราน่าจะทำ EM มาใช้บ้าง เดี่ยวต้องไปหาวิธีทำมาก่อน วันนี้ต้องเก็บขยะรอบ ๆ สระริมบึงไปก่อน”

(โครงการสระสะอาด)

สำหรับโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะระดับชุมชนนั้น กลุ่มเป้าหมายได้ดำเนินการเพียงการสำรวจชุมชน การเยี่ยมบุคคลด้วยโอกาสในชุมชน เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลาในการจัดกิจกรรม และสภาพอากาศ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม ในปีงบประมาณ พ.ศ.2555 เทศบาลเมืองเขารูปช้างมีนโยบายส่งเสริมจิตสาธารณะในชุมชนเช่นกัน ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายจึงมีโอกาสดำเนินการได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการเสริมสร้างจิตสาธารณะร่วมกับเทศบาล และสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่16 โดยร่วมประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งกำหนดจัดโครงการรักษาสภาพคลองลำโรงเป็นโครงการแรก (ประชุมเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2555 และ 16 มีนาคม 2555) สำหรับประสบการณ์เรียนรู้ชุมชนครั้งนี้ นิสิตได้รับความอนุเคราะห์

อย่างยิ่ง จากนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเขารูปช้าง เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และ กองสวัสดิการสังคม ในการบรรยายให้ความรู้ และแลกเปลี่ยนแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะ ตลอดจนนำ นิสิตเยี่ยมชมชุมชน ทำให้นิสิตเกิดความซาบซึ้งใจ และต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้น สังเกตได้จากการซักถาม และการแสดงความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์กับเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการเข้าไปร่วมกิจกรรมกับเทศบาลในโอกาสต่อไป และเมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 เดือน หลังจากการจัดหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ ผู้วิจัยได้ทำการติดตามพฤติกรรมของนิสิต กลุ่มเป้าหมาย โดยการสังเกต และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งการให้นิสิตรายงานตนเอง เกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ ในช่วง มกราคม – กุมภาพันธ์ 2555 ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

กิจกรรมที่นิสิตกลุ่มเป้าหมายคิดขึ้นเอง ได้แก่

1. รวมกลุ่มสร้างเครือข่ายผ่านทางสังคมออนไลน์ (Face Book) ภายใต้ชื่อ กลุ่ม TSU DO D เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเชิญชวนสมาชิกทำกิจกรรมส่งเสริม จิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง
2. ซักชวนเพื่อนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมหลักสูตร เข้าร่วมกลุ่ม TSU DO D เพื่อปฏิบัติ กิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ เช่น นิสิตจากคณะนิติศาสตร์ นิสิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ เป็นต้น
3. จัดกิจกรรมวันเด็กที่สวนสัตว์สงขลา (14 มกราคม 2555)
4. เก็บขยะหลังจากเสร็จงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2555

5. ร่วมสำรวจป่าชายเลน ณ บ้านวังเย็น หมู่ 12 ต.ควนเนียง ซึ่งเป็นบ้านของสมาชิก ใหม่ในกลุ่ม (อ.ควนเนียง) เพื่อเสนอโครงการอนุรักษ์ร่วมกับชุมชน เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555

การวิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึกการรายงานตนเองของนิสิต พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความกล้า ที่จะทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะมากขึ้น เช่น เมื่อพบขยะก็จะเก็บโดยไม่รู้สึกอาย การอาสา ช่วยงานเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดของมหาวิทยาลัย การช่วยดูแลรักษาของส่วนรวม เป็นต้น ซึ่งสะท้อน จากข้อความในบันทึกของนิสิตที่ว่า

“หลังจากผ่านกิจกรรมตามหลักสูตรทำให้เรากล้าและคิดที่จะทำสิ่งดี คิดที่จะช่วยเหลือคนอื่น กล้าที่จะ ช่วยมากกว่าเมื่อก่อน เพราะเมื่อก่อนอาจจะเขินอายบ้าง”

“เห็นไฟ แอร์เปิดทิ้งไว้ แล้วไม่มีใครอยู่ เลยเดินเข้าไปปิดให้ ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อนก็จะเดินผ่านไป เพราะเดี๋ยว คนคุมห้องก็มาปิดเอง แต่ครั้งนี้ทำแล้วกลับสบายใจ รู้สึกภูมิใจที่ช่วยมหาวิทยาลัยประหยัดค่าใช้จ่าย”

“ครั้งหนึ่งได้เห็นป้าแม่บ้านของมหาวิทยาลัยทำความสะอาดบริเวณที่มีนิสิตบางกลุ่มเข้ามาทำกิจกรรม แล้วทำความสะอาดทุกที่ไว้ ซึ่งป้าแม่บ้านท่านนั้นทำอยู่คนเดียว จึงเข้าไปช่วยกวาดและทำความสะอาด เพราะความ สกปรกนั้นเกิดจากฝีมือของเพื่อนนิสิต เมื่อเห็นแล้วก็เกิดความละอายใจ จึงเข้าไปช่วยในฐานะนิสิตคนหนึ่ง และเมื่อ ได้ช่วยแล้วก็รู้สึกสบายใจ ”

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมที่นิสิตกลุ่มเป้าหมายชักชวนกันปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่

1. กิจกรรมปลูกต้นสน ในวันพัฒนาสำนักงานเทศบาลนครสงขลาประจำปี 2554 ณ บริเวณหาดชลาทัศน์ เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2554 ร่วมกับนิสิตนักศึกษาวิชาทหาร
2. ปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติ (25 มกราคม 2555)
3. กิจกรรมปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติร่วมกับนิสิตกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2555

การวิจัยครั้งนี้ จำกัดด้วยระยะเวลา จึงอาจทำให้การพัฒนาจิตสาธารณะด้านพฤติกรรมปรากฏยังไม่เด่นชัดนัก แต่อย่างไรก็ตาม ในหลักสูตร มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นิสิตได้ปฏิบัติกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะด้วยตนเอง โดยอาศัยการทำโครงการ และกระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตสาธารณะด้านพฤติกรรมให้เกิดขึ้นได้ และภายหลังจากเสร็จสิ้นการจัดหลักสูตร สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นจากพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด คือ ความกระตือรือร้น และการไม่นิ่งดูดายในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาจิตสาธารณะของนิสิต ดังนั้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และความคงทนของการมีจิตสาธารณะ จึงควรนำแนวคิดที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสำหรับนิสิตทุกชั้นปี โดยอาจจะปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของนิสิตตามชั้นปี แต่ยังคงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์และหลักการเดิมของหลักสูตร

การสร้างเสริมสร้างจิตสาธารณะแก่นิสิต เป็นสิ่งจำเป็น และมีคุณค่ามาก การบ่มเพาะอาจต้องใช้ระยะเวลาและความอดทน ในการสร้างความตระหนักรู้แก่นิสิตให้เชื่อในคุณค่าที่จะเกิดขึ้น โดยอาศัยกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่ การสัมผัสต้นแบบ การสัมผัสความจริง การลงมือปฏิบัติ การถอดบทเรียน และการถ่ายทอดประสบการณ์ เข้ามาเป็นตัวกระตุ้นให้นิสิตมีโอกาสรับรู้และสนใจในเรื่องที่จะปลูกฝัง มีโอกาสในการตอบสนองต่อสิ่งที่สนใจ เห็นคุณค่าของสิ่งที่ปฏิบัติ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ก็จะทำให้การพัฒนาเป็นลักษณะนิสัยในท้ายที่สุด อย่างไรก็ตาม ควรมีการติดตามกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องไปจนสำเร็จการศึกษา โดยการศึกษาระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตสาธารณะที่ยั่งยืน

ผลการประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร

จากการทดลองใช้หลักสูตรและการประเมินการทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้นำผลมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในประเด็นต่อไปนี้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ให้เป็นเชิงพฤติกรรมเพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้มีความเข้าใจและสามารถวัดผลประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เอกสารหลักสูตร ผู้วิจัยได้เขียนคำแนะนำสำหรับการใช้เอกสารหลักสูตรเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้มีความเข้าใจและเตรียมการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยมีความมุ่งหมาย เพื่อ

1. พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา
2. ศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา มีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษา สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยในขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษา และวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจิตสาธารณะ หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ และกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ จากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ส่วนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต เกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตในปัจจุบัน และแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา โดยการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 3 ศึกษารูปแบบการจัดโครงการ และ/หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ โดยการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การร่างหลักสูตร เป็นการนำผลการศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรฉบับร่าง

ขั้นที่ 2 การประเมินหลักสูตรฉบับร่าง เป็นการตรวจสอบร่างหลักสูตรที่ได้จากขั้นที่ 1 ซึ่งประเมินในด้านความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน แล้วทำการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำผลการสร้างหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 40 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร เป็นการนำผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรในขั้นตอนที่ 3 มาแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะนำไปใช้ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา สรุปผลได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันทั้งองค์ประกอบภายใน และแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เหมาะสมสำหรับนำไปใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐาน หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่ นิสิตใน 3 ด้าน ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) โครงสร้างหลักสูตรมีลักษณะเป็นหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แก่นนำจิตสาธารณะ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากหลายชีวิต (Civic and Social Responsibility : CSR) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี แต่ละหน่วย ประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม แผนการจัดกิจกรรม วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ และบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการรับรู้ (perceiving or receiving) ขั้นการตอบสนอง (responding) ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing) และขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (organizing and characterizing) ซึ่งสรุปลักษณะกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตร ได้ 5 ประเภท ได้แก่ การสัมผัสต้นแบบ การสัมผัส

ความจริง การลงมือปฏิบัติ การถอดบทเรียน และ การถ่ายทอดประสบการณ์ ใช้ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดหลักสูตรรวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง

2. การศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา พบว่า

2.1 กลุ่มเป้าหมายมีระดับจิตสาธารณะในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองใช้หลักสูตรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.2 ผลการปฏิบัติโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะผ่านเกณฑ์การประเมินทุกขั้นตอน

2.3 กลุ่มเป้าหมาย มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ด้านสื่อการเรียนรู้ และ ด้านการวัดและประเมินผล ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

1. การที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะได้ นั้น อาจเป็นเพราะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามหลักวิชาการ และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ของ บ็อบบิท และ ชาร์ทเตอร์ (Ornstein; & Hunkins. 2004: 196-197 อ้างอิงจาก Bobbitt. 1924; & Charter. 1923) ไทเลอร์ (Tyler. 1949) ทาบา (Taba. 1962) เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และลิวอิส (Saylor, Alexander and Lewis.1974) เคอร์ (Kerr.1971) และ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ใน 4 ขั้นตอน เริ่มจาก 1) การศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย การร่างหลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้ 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมิน แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตร จึงทำให้หลักสูตร มีองค์ประกอบครบถ้วน เหมาะสม สอดคล้องกันทั้ง องค์ประกอบภายใน และแผนการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังมี การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ได้แนวคิดพื้นฐาน รวมทั้งหลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่ชัดเจน แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงและสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของหลักสูตร นอกจากนี้ มีการนำแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญาด้วยกระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นการปรับเปลี่ยนความคิด และ เจตคติ

เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มาเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ของหลักสูตร ได้แก่ แนวคิดตามกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) ซึ่งสังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ โดยให้นิสิตมีโอกาสรับรู้และสนใจในเรื่องของ จิตสาธารณะ เพื่อนำไปสู่ ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง โดยให้นิสิตมีโอกาสแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งที่สนใจ และพัฒนาไปยังขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นการให้นิสิตตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย โดยส่งเสริมให้นิสิตนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ท้ายที่สุดนิสิตก็จะเกิดการพัฒนาจิตสาธารณะที่เป็นลักษณะนิสัย รวมทั้งมีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรเป็นหน่วยการเรียนรู้ และใช้กิจกรรมเป็นฐานตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะทั้ง 4 ขั้นตอน ทำให้การเสริมสร้างจิตสาธารณะแก่นิสิตดำเนินไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง นิสิตจึงสามารถเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะไปปรับเปลี่ยนปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิด เจตคติ ให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะได้ โดยผ่านทางเนื้อหาสาระ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ ทั้ง 4 หน่วย ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แก่นนำจิตสาธารณะ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากวิถี ซีเอสอาร์ (Civic and Social Responsibility : CSR) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี อีกทั้ง ยังมีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อช่วยส่งเสริมให้นิสิตเกิดการพัฒนาจิตสาธารณะ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพย์รัตน์ สีเพชร เหลือง (2551: 083) ที่ว่า การพัฒนาจิตสาธารณะกับบุคคลให้เกิดผลแบบสมบูรณ์นั้น จะต้องพัฒนาแบบองค์รวม คือ ความคิด (Head) จิตใจ (Heart) และการกระทำ (Hand) โดยการสร้างให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ และสนับสนุนให้มีการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงจะทำให้การพัฒนาจิตสาธารณะมีความสมบูรณ์และยั่งยืน สอดคล้องกับ รุ่งจิตร กองคำ (2541: 44) ที่ศึกษาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยมีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ อภิปรายได้ดังนี้

2.1 ระดับจิตสาธารณะของกลุ่มเป้าหมายในภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม ก่อนการทดลอง และ หลังการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยค่าเฉลี่ยระดับจิตสาธารณะของนิสิตหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และมีจิตสาธารณะในด้านพฤติกรรมหลังจากการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าด้านการรู้คิด และด้านเจตคติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นอาสาสมัคร ซึ่งโดยปกติจะมีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีในเรื่องจิตสาธารณะอยู่แล้ว จึงอาจส่งผลให้ระดับจิตสาธารณะด้านการรู้คิด และด้านเจตคติ ก่อน และ หลังการทดลองใช้หลักสูตร มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ส่วนด้านพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าด้านอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด นั้น อาจเป็นเพราะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรเน้นกิจกรรมที่ให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงมือปฏิบัติจริง และเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ประสบการณ์เดิมในเรื่องจิตสาธารณะของนิสิต ด้านการรู้คิด และ เจตคติ ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผ่านหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 4 หน่วย ตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจาก ขั้นการรับรู้ ขั้นการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย ตามหลักการปรับพฤติกรรมทางปัญญา ที่เชื่อว่าการปรับเปลี่ยนปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิด เจตคติ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะได้ นอกจากนี้ ยังมีการนำแนวคิดสำคัญ ๆ มาใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะ ดังนี้

2.1.1 การเรียนรู้จากตัวแบบเชิงสัญลักษณ์ ประเภทสื่อ วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ และโฆษณา ที่มีความน่าสนใจ และพบเห็นได้ทั่วไป รวมทั้งตัวแบบบุคคล สามารถจูงใจให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในการรับรู้เรื่องจิตสาธารณะ และเก็บจำ จนเกิดเป็นกระบวนการรู้คิด อันนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบได้ เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Bandura.1977) ที่เชื่อว่า การเรียนรู้ของคนเกิดจากการสังเกตตัวแบบ ซึ่งสามารถถ่ายทอดความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน สื่อ และแบบอย่างจากบุคคลสำคัญ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี. 2547. บทคัดย่อ; ศิริ แคนสา. 2551. บทคัดย่อ) อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมของบุคคลส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของความตั้งใจ ซึ่งเกิดจากปัจจัย 2 ประการคือ เจตคติที่มีต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่ม (นภา ทองกิจ และคนอื่น ๆ. 2550: อ้างอิงจาก Martin Fishbein; & Iceck Alzen.1980) ดังนั้น การพัฒนา จิตสาธารณะ จึงต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการ หรือ กิจกรรมกลุ่มร่วมด้วย

2.1.2 กิจกรรมกลุ่ม โดยใช้เกมเป็นฐาน สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ และละลายพฤติกรรม รวมทั้งหล่อหลอมให้นิสิตมีอุดมการณ์เรื่องจิตสาธารณะในทิศทางเดียวกัน และฝึกทักษะการสร้าง ความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่นิสิตในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนพัฒนาทักษะด้านการ ทำงานเป็นทีมและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า นิสิตเรียนรู้ได้ตรงตาม จุดมุ่งหมายของกิจกรรมแต่ละฐาน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรักและสามัคคีในหมู่คณะ มีความเสียสละ อุดหนุน มุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมในแต่ละฐานให้สำเร็จตามเวลา เกิดความเข้าใจและ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน รู้จักวางแผนและใช้สติในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รอบคอบ ซื่อสัตย์ เข้าใจ ความรู้สึกของผู้อื่น และเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งคุณลักษณะบางประการสอดคล้องกับ การศึกษาของ กัลยกร วรกุลลัญญานีย์ (2551:86) ที่พบว่าการมีน้ำใจ การให้อภัย การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคี และกตัญญู เป็นคุณลักษณะของเยาวชนที่มีจิตสาธารณะ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ เกมที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาใช้ในการกิจกรรมฐานเป็นไปตามแนวคิด ของ ทิศนา ขัมมณี (2546: 69 - 74) ที่ว่า การนำเกม มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะจะต้องเกี่ยวข้องกับการฝึกจิตสาธารณะ เช่น เกม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา การให้อภัย และการเคารพสิทธิผู้อื่น จึงทำให้นิสิตกลุ่มเป้าหมายสะท้อนการรู้คิดจากการปฏิบัติกิจกรรมฐานไปสู่คุณลักษณะเหล่านั้นได้ นอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่ม ยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาตนเอง (พระมหาสมยศ เฝียสา. 2553: 72) ทำให้ เกิดความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ความสามารถในการ คิด จริยธรรม ความสามารถในการอธิบาย บุคลิกภาพ และความฉลาดทางอารมณ์ (ชัยวัฒน์ สุทธิ รัตน์. 2552: 217-218) จึงทำให้นิสิตมีการคิดอย่างมีเหตุผล เกิดความคิดริเริ่ม และแสดงออกอย่าง สร้างสรรค์ มีการพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และมีความรับผิดชอบในตนเองมากขึ้น รวมทั้ง ยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น อย่างไรก็ดีตาม กลุ่มเพื่อน เป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกใน กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ และเป็นแรงจูงใจที่ทำให้อยากมีกิจกรรมร่วมกัน สัมพันธภาพ ระหว่างเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะ บุคคลที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน จะมีการ เข้าอกเข้าใจกัน คอยดูแลและสนับสนุนกัน ทำให้รู้สึกมั่นคงในสถานภาพของกลุ่ม ไม่รู้สึกแปลกแยก และรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ จึงสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม (สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี. 2547: 67-68) ดังนั้น บุคคลที่มีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนสูง จึงมีแนวโน้ม ในการแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะสูงด้วย (ธิดา ทองมีเหลือ และ คณะ. 2550: 91)

2.1.3 การนำหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มาใช้ในการจัดกิจกรรม เช่น การสัมภาษณ์ บุคคลที่มีจิตสาธารณะ การสำรวจปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัย และ ชุมชน ทำให้นิสิตเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับจากการสังเกตตัวแบบ กับประสบการณ์ตรงมาสร้างคุณค่า ของการมีจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้

เชิงประสบการณ์ ซึ่งจอห์น ดิวอี้ (John Dewey. 1939: 25) และ เดวิด โคลบ (David Kolb. 1984: 38) ให้ความหมายของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่า เป็นกลยุทธ์ในการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับเข้ามา มาก่อน หรือที่เรียกว่าประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ เพื่อทำให้เกิด ความหมาย ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยใช้ประสบการณ์ภาคสนามเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ทาง ความคิดและการกระทำเข้าด้วยกัน การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จึงสัมพันธ์กับ “การเรียนรู้จากการ กระทำ” (Learning by Doing) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่จะเสริมสร้างจิตสาธารณะ ต้องให้ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับจิตสาธารณะในเบื้องต้นก่อน จึงจะจัดกิจกรรมที่เปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสความเป็นจริง และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ เดิมที่ได้รับมาผนวกกับความรู้ใหม่ในการสร้างความรู้เรื่องจิตสาธารณะให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน นอกจากนี้ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์สามารถเปลี่ยนแปลงให้เกิดการยอมรับเจตคติและค่านิยมที่ ไม่ยอมรับมาก่อนหน้านี้ได้ (Andreson; Boud; & Cohen. Online: 3) และยังช่วยส่งเสริมการทำงาน เป็นกลุ่ม ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน และทำงานร่วมกัน อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พัทธินทร วรรณทวี. (2551: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาผลการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการ โดยใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในรายวิชาหลักการและเทคนิคทางการ พยาบาล พบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนสามารถ จัดการกับตนเองและการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการเตรียมตัวก่อนเรียน ตระหนักถึงความสำคัญของการ ปฏิบัติทักษะที่ถูกต้อง มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ กระตือรือร้นต่อการค้นคว้า มีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนคิด มีความภูมิใจในตนเองและมีความเอื้ออาทร

2.1.4 การนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้จากการทำโครงการ มาจัดระบบทางความคิดและ เจตคติในเรื่องจิตสาธารณะมาสู่การปฏิบัติด้วยการทำโครงการ เพราะการเรียนรู้แบบโครงการ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการบูรณาการความคิดกับชีวิตประจำวัน และเป็น วิธีการเรียนการสอนที่สามารถใช้ในการสร้างค่านิยมให้แก่ผู้เรียนได้ นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดทักษะในการปฏิบัติ และมีความคงทนในการเรียนรู้ รู้วิธีการทำงานอย่างมีระบบและแผนงานที่ดี มีโอกาสฝึกฝนในการค้นหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถความรู้ในการทำงานอย่างเป็นระบบ และนำสิ่งที่ได้จากโครงการไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง (ชัยรัตน์ สุทธิรัตน์. 2552: 344 –346 ; ถวัลย์ มาศจรัส และมณี เรืองขำ. 2549:16) การเรียนรู้แบบ โครงการสามารถสอดแทรกปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ รวมทั้งค่านิยมของผู้เรียนได้ (นันทิยา คุมพล .2545: 5-36) การสอดแทรกกระบวนการปลูกฝังค่านิยมโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและแนวคิดจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนค่านิยมที่อยู่ในตัวของผู้เรียน

ให้เป็นไปในแนวทางที่ดีได้ อีกทั้ง ผู้เรียนได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น และมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการทำโครงการ (วิไลลักษณ์ ชาติวิเชียร. 2551. ออนไลน์) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สอดแทรกความรู้ เรื่องการประกันคุณภาพควบคู่กับการทำโครงการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเรื่อง การเขียนและประเมินโครงการ และการประกันคุณภาพมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นิสิต เพื่อให้ นิสิตสามารถนำความรู้เรื่อง การประกันคุณภาพไปใช้ ร่วมกับการเขียนโครงการได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตสอดคล้องกับการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษา ตามตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ระบบและกลไกการส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา ที่ระบุไว้ว่า การจัดกิจกรรมของนักศึกษาจะต้องจัดทำข้อเสนอโครงการ ให้ผู้รับผิดชอบอนุมัติ โดยมี คำอธิบายเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย สำคัญได้แก่ วัตถุประสงค์ของกิจกรรม ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของกิจกรรมที่จัด ลักษณะของกิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย และวิธีการประเมินความสำเร็จ และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกิจกรรมก่อนหน้านี้มา ใช้ประกอบการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2554: 117) ดังนั้น การฝึกฝนให้นิสิตมีทักษะในเรื่องการเขียนโครงการตามหลักการประกันคุณภาพตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จะทำให้นิสิตเข้าใจและซึมซับความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพได้ อีกทั้ง มีการสร้างความตระหนักในคุณค่าจนพัฒนาเป็นค่านิยม ที่ส่งผลสู่การกระทำหรือปฏิบัติ เช่น การตัดสินใจเลือกทางเลือก และนำไปปฏิบัติ ตามหลักการกระจำในค่านิยม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนา นิสิตนักศึกษาด้าน ความมีคุณธรรม (Developing Integrity) ของซิกเกอรัง (กมลชนก กำเนิดนก. 2551: ออนไลน์) ที่กล่าวว่า ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลจะเปลี่ยนจากการทำตามความเชื่อต่าง ๆ โดยอัตโนมัติ ไปสู่การรักษาความสมดุลระหว่างความสนใจของตนกับความสนใจของบุคคลอื่น และ ค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลเป็นการยอมรับค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ อย่างมีสติ ในขณะที่เดียวกันก็เคารพ ความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย การพัฒนาความเหมาะสม จึงเป็นการประสานระหว่างค่านิยมส่วนตัวกับ พฤติกรรมที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคม การส่งเสริมให้บุคคลมีลักษณะที่พึงประสงค์หรือแสดงพฤติกรรม ที่ดีนั้น ควรเริ่มต้นจากการให้ความรู้ จากนั้นนำไปสู่การสร้าง ความกระจำในความรู้สึกรู้ หรือ การทำ ความกระจำในค่านิยม เพื่อให้บุคคลตระหนักต่อคุณธรรม อันส่งผลให้บุคคลค้นพบตนเองว่าสิ่งที่ ตนเองยึดถืออันมีความถูกต้องเพียงไร และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือการ ตัดสินใจกระทำหรือแสดงพฤติกรรม (สุวรรณ เทพจิต. 2552: 75)

สรุปได้ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ นิสิตได้รับ ผ่านการสังเกตตัวแบบทั้งที่เป็นสัญลักษณ์ และตัวแบบบุคคล กิจกรรมกลุ่ม ประสบการณ์เชิงประจักษ์ การทำโครงการ การสร้างแรงจูงใจ และ การให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกกิจกรรม ตลอดระยะเวลาในการจัดหลักสูตร ทำให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ ตลอดจนเกิดการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ส่งผลให้ระดับจิตสาธารณะ ด้านการรู้คิด (Cognition) ซึ่งเป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ ด้านเจตคติ (Attitude) ซึ่งเป็นความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคีเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่น ในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ และด้านพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นการปฏิบัติ หรือ การกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคมของนิสิต ภายหลังจากการเข้าร่วมหลักสูตรเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายเกิดการปรับเปลี่ยน ความคิด และเจตคติ ไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่สื่อถึงการมีจิตสาธารณะได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การสนทนา การฝึกสมาธิ การทำความกระจ่ายค่านิยม การเรียนรู้ผ่านละคร การอ่านชีวประวัติบุคคลสำคัญ และการทำงานช่วยเหลือสังคม เป็นกระบวนการเสริมสร้างมโนทัศน์เชิงจิตสำนึกสาธารณะของอาสาสมัครตำรวจได้ (คมสัน สุขมาก และวรรณรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา. 2554: 8-9) และ การให้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การใช้การฝึกอบรมชี้แจง เช่น การพูดแบบทหาร การใช้เหตุผล การให้รางวัล และการสั่งสอน โดยเน้นการให้ความรู้และการประเมินผลมากขึ้น เป็นกลยุทธ์หลักในการสื่อสารของกองทัพบกเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะได้ (ลัทธิธิดา เกื้อสกุล . 2547: 113) การสร้างพื้นที่สาธารณะให้สาธารณชนได้มาถกเถียง แสดงความคิดเห็น โดยมีกระบวนการให้ความรู้ การสร้างความเชื่อชุดใหม่ และการสร้างความตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อม ผ่านกิจกรรมการอบรม เอกสาร และวีดิทัศน์ต่าง ๆ เป็นกลยุทธ์การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ประเทศไทย ของกรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ศิริ แคนสา. 2551:140 อ้างอิงจากพรศิริ ชีวพัฒนานนวงศ์. 2548: บทคัดย่อ) นอกจากนี้ การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในอดีต เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อจิตสำนึกสาธารณะ (วรรณิ์ เจตจำนงนุช. 2552: บทคัดย่อ) เพราะการที่นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม เป็นการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษา แต่ละคนรู้จักตนเองมากขึ้น สามารถพัฒนาการเรียนวิชาการ สังคม ร่างกาย จิตใจ บุคลิกภาพและความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษามีประสบการณ์ด้านการทำงานกับผู้อื่น สามารถเสนอความคิดเห็นกล้าแสดงออก รู้จักฝึกการทำงานอย่างเป็นระบบ และฝึกความคิด ตลอดจนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2538: 59-60)

2.2 ผลการปฏิบัติโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตผ่านเกณฑ์การประเมินทุกขั้นตอน จากผลการศึกษากิจกรรมโครงการจิตสาธารณะ พบว่า นิสิตสามารถเขียนโครงการตามแบบฟอร์มที่กำหนดได้ถูกต้องตามหลักการเขียนโครงการ และมีการนำความรู้ด้านการประกันคุณภาพไปใช้ในการจัดโครงการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวิทยากรมีความเชี่ยวชาญเรื่องการเขียนโครงการและการประกันคุณภาพ จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ให้นิสิตเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งการสำรวจและคัดเลือกปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การวางแผนหาแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา การลงมือปฏิบัติจริง การสรุปผลและประเมินโครงการ และจากผลการศึกษาโครงการจิตสาธารณะที่นิสิตดำเนินการในมหาวิทยาลัย พบว่า 3 โครงการ เป็นโครงการประเภทพัฒนามุมิตศน์ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ โครงการพัฒนาด้านพุทธภูมิ โครงการสระสะอาด และโครงการโตะน้ำนึ่ง มีเพียง โครงการเดียว ที่เป็นโครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ได้แก่ โครงการกล่องใส่ใจและป้ายเตือนตน ทั้ง 4 โครงการ มีคะแนนการประเมินคุณภาพเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ระดับคุณภาพผลงานการปฏิบัติกิจกรรมที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ (ค่าเฉลี่ยระดับ 2 ขึ้นไป) จากการสัมภาษณ์นิสิตภายหลังจากการทำโครงการ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่ รู้สึกภูมิใจในผลงานที่มีส่วนทำให้มหาวิทยาลัยสะอาด และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับรุ่นน้องตลอดจนเพื่อนนิสิตด้วยกัน รวมทั้งอยากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์จากส่วนรวมมากขึ้น สอดคล้องกับ อมลวรรณ วีระธรรมโม และ วิวัฒน์ ชัตติยะมาน (2549: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาค่านิยมของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณมีค่านิยมทางสังคมสูง โดยนิสิตสนใจและมีความปรารถนาที่จะปฏิบัติด้านสังคม การอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น การมีปฏิสัมพันธ์และการปรับตัว เพราะเชื่อว่า เมื่อปฏิบัติแล้วจะทำให้ตัวเองอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ การทำโครงการจิตสาธารณะยังฝึกให้นิสิตได้แก้ปัญหาที่พบในการทำงาน เช่น ความคิดเห็นภายในกลุ่มไม่ตรงกัน การไม่ตรงต่อเวลานัดหมาย การบริหารเวลาในการเรียนและการทำกิจกรรม เป็นต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เบญจวรรณ รอดแก้ว. (2553: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครจากการทำโครงการกิจกรรมพัฒนาสังคม พบว่า การใช้โครงการพัฒนาสังคมเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัย และพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาสามารถทำให้นักศึกษามีจิตสาธารณะที่สูงขึ้นได้ โดยหลังดำเนินโครงการพัฒนาสังคมนักศึกษามีจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอาจเป็นเพราะผู้วิจัยใช้การประเมินตามสภาพจริงซึ่งกระทำไปพร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้นิสิตลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง เน้นให้นิสิตได้แสดงพฤติกรรมจริงตามความสามารถ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ แบบประเมินโครงการ และมีการให้คะแนนแบบรูบริกส์เป็นเกณฑ์กำหนดรายละเอียดการให้คะแนนอย่างชัดเจน สำหรับทุกตัวบ่งชี้ ทั้งการให้คะแนนเป็นภาพรวมและการให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ จึงทำให้นิสิตกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมเต็มความสามารถ สอดคล้องกับ

อรรถวรรณ บุญส่ง. (2550: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาผลการพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบการประเมินตามสภาพจริง พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบ การประเมินตามสภาพจริงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านการรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และด้านการเข้าร่วมและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นทุกสัปดาห์ และหลังการใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบการประเมินตามสภาพจริงนักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้ง 2 ด้านสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 นิสิตกลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ ในหลักสูตรออกแบบมาให้ นิสิตได้เรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติจริงในสิ่งที่แปลกใหม่ และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุดทุกกิจกรรมอย่างทั่วถึง มีกิจกรรมกลุ่มให้นิสิตได้ฝึกคิด พุด ถาม แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างอิสระ มีการทำกิจกรรมที่ต้องใช้การเคลื่อนไหว ไม่น่าเบื่อ มีการฝึกปฏิบัติจริง มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสร้างสรรค์ผลงาน นอกจากนี้ ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร ด้วยการเสริมแรงในทางบวก เช่น การกล่าวชมเชย การจัดทำเล็ขสัญลักษณ์ประจำกลุ่ม ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ นิสิตเกิดความไวใจและรู้สึกเป็นกันเองในการแสดงพฤติกรรมตามความรู้สึกที่แท้จริง อีกทั้งยังเป็นการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรที่มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน จึงทำให้นิสิตรู้สึกผ่อนคลาย และมีความท้าทาย น่าสนใจ เหมาะสมกับวัยของนิสิต สอดคล้องกับ ชิกเกอร์ริง และ แกมสัน (ธีระพงศ์ แก่นอินทร์และคณะ. 2545: 198 อ้างอิงจาก หรรษา นิลวิเชียร. 2545: 63) ที่กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาชอบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมากกว่าการเรียนรู้โดยการฟังการบรรยาย นักศึกษาควรได้อ่าน เขียน อภิปราย แก้ปัญหา และฝึกคิดขั้นสูง สอดคล้องกับ สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538: 117) และ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544: 12) ที่กล่าวถึงวัยหนุ่มสาว สรุปได้ว่า เป็นวัยที่มีพลังกำลัง มีความคิด ความสนใจ และมีความอยากรู้ อยากเห็น มีความพร้อมในการเรียนรู้ กระตือรือร้น สนใจ บทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจเรื่องที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และนำไปช่วยเหลือสังคมได้ และยังสอดคล้องกับลักษณะของคนรุ่นใหม่ในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2552: 13) กล่าวถึงคนรุ่นใหม่ หรือเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) ไว้ว่าเป็นคนที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เชื่อว่าทุกอย่าง ย่อมมีวิวัฒนาการทุกอย่างจะต้องปรับตัวเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ติดกรอบ

เชื่อในพลังของความคิดเชิงบวก ชอบทำงานเป็นทีม ให้ความสำคัญกับความสมดุลของชีวิตการทำงาน และชีวิตส่วนตัวเป็นอันดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ผลสำเร็จของกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นส่วนหนึ่ง อาจเป็นเพราะความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ที่สามารถนำเสนอสาระทุกอย่างให้นิสิตเข้าใจได้ง่าย เชื่อมโยงตัวแบบกับการอธิบายได้ชัดเจน มีบุคลิกภาพที่เป็นกันเอง และเป็นแบบอย่างที่น่าเชื่อถือ อีกทั้งยังเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี ส่งผลให้นิสิตเกิดความสนุกสนาน และเอาใจใส่ในขณะเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับ มนัส สุวรรณ (วิไลรัตน์ แยมจ่อหอ และคณะ. 2553: 507 อ้างอิงจาก มนัส สุวรรณ.2537) ที่กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นศาสตร์แก่เยาวชนในการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นนั้น จำเป็นต้องอาศัยศิลปะชั้นสูง เพื่อกล่อมเกลาคิดใจ โนมน้าว ความสนใจ เปลี่ยนแปลง เจตคติ และเบี่ยงเบนแนวคิดของเยาวชนจากสิ่งที่ผูกพันอยู่เดิมซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ยอมรับสิ่งใหม่ที่ถูกต้องเหมาะสมกว่า เป็นงานที่มีความยาก ลำบาก แต่มิได้หมายความว่า เป็นกิจกรรมที่ทำไม่ได้ トラบดีที่ผู้ถ่ายทอดหรือวิทยากรมีความตระหนัก ในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง และจากผลการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมประจำหน่วย การเรียนรู้ ได้แก่ ความคิดมุ่งมั่น ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความมั่นใจกล้าแสดงออก ความคิดรอบรอบมีเหตุผล และความเอื้ออาทรและมนุษยสัมพันธ์ พบว่า นิสิตมีพัฒนาการในแต่ละ ด้านเพิ่มขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประเด็นด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม พบว่า นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าหลักสูตรนี้สามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่นิสิตได้เป็นอย่างดี รู้สึกภูมิใจที่ได้มีโอกาส เรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมนี้ และชอบที่จะเรียนรู้ตามหลักสูตรนี้อีก แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมนี้เป็น หลักสูตรที่นิสิตให้ความสนใจและสามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้าน พฤติกรรมให้แก่นิสิตได้ อีกทั้งยังเป็นประสบการณ์ให้นิสิตได้นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและพัฒนา เป็นอุปนิสัยต่อไปได้ สอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ระบุว่า การเรียนรู้เชิง ประสบการณ์นั้น มีความสมดุลระหว่างการเสริมสร้างให้เกิดความรู้ และเจตคติ และทักษะ (Burnard. 1995: 45-52)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการรับรู้ 2) ขั้นการตอบสนอง 3) ขั้นการเห็นคุณค่า 4) ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย สามารถใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และ ด้านพฤติกรรม ให้แก่นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น มหาวิทยาลัย สามารถนำหลักสูตรนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนานิสิต โดยจัดเป็นกิจกรรมนอกชั้นเรียน หรือ จัดทำเป็นรายวิชาเฉพาะโดยอาจจะนำไปบูรณาการร่วมกับรายวิชาศึกษาทั่วไป และเน้นการให้นิสิตได้ลงมือปฏิบัติจริง

1.2 สถาบันอุดมศึกษาที่สนใจนำหลักสูตรนี้ไปใช้ ควรปรับปรุงเนื้อหา สาระ และรูปแบบกิจกรรม ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา และบริบทของสถาบัน แต่ทั้งนี้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ ทั้ง 4 ขั้นตอน เพื่อให้นิสิตนักศึกษาเกิดการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างเป็นระบบ

1.3 ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า กิจกรรมประเภท การสัมผัสต้นแบบ การสัมผัสความจริง การลงมือปฏิบัติ การถอดบทเรียน และการถ่ายทอดประสบการณ์ สามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะให้นิสิตนักศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในลักษณะของอาสาสมัคร เนื่องจากเป็นหลักสูตรเสริม และมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่ใช้ในการจัดหลักสูตร ดังนั้น หากมีการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาตัวแปร เพศ ศาสนา ผลการเรียนรู้ การพักอาศัยในหอพักใน/นอกสถานศึกษาเพิ่มเติม

2.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้แบบวัดจิตสาธารณะ และการสังเกตเพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร ซึ่งอาจจะยังไม่เพียงพอต่อการประเมินจิตสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเพิ่มวิธีการประเมิน หลาย ๆ แบบ หลาย ๆ มิติให้ครอบคลุม ทั้งด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และ ด้านพฤติกรรม โดยอาจใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือใช้การศึกษาระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อศึกษาและติดตามความคงทนของจิตสาธารณะ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษา ภาควังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ. ฟ้าเมืองไทย).
- กมลชนก กำเนิดนก. (2551). การพัฒนาศักยภาพตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร. กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. (2529). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กองกิจการนิสิต. (2547). คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามทัศนะของนิสิตระดับปริญญาตรี และอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก: กองกิจการนิสิต สำนักอธิการบดี มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กัลยกร วรกุลฐานันย์. (2551). การรับรู้พฤติกรรมที่มีต่อจิตสำนึกสาธารณะและสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติรัช คงชะวัน. (2548). นิสิตนักศึกษาผู้แสวงหาความจริงหรือสัจธรรมแห่งชีวิต. เอกสารประกอบโครงการสัมมนาผู้นำกลุ่มกิจกรรมนิสิตและอาจารย์ที่ปรึกษากลุ่มกิจกรรมนิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีการศึกษา 2548. ภารกิจกิจกรรมนิสิต กลุ่มงานกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ
- กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ. (ธ.ค.2551-พ.ค.2552) จิตสำนึกสาธารณะและตัวแบบสร้างจิตสำนึกสาธารณะระดับเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (หน้า 23-33)
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). จอมปราชญ์นักศึกษา : สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์แนวพระราชดำริสด้าน การศึกษาและการพัฒนาคน. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: ชัดเชตมีเดีย.
- (2546). โครงการวิจัยคุณลักษณะสำคัญของคนไทยที่พึงประสงค์ตามแต่ละช่วงวัย: รายงานผลการศึกษา. เอกสารประกอบการประชุมเรื่องยุทธศาสตร์ของสังคมไทยในการสร้างวิถีการเรียนรู้. วันอังคารที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ณ ห้องกมลทิพย์ โรงแรมสยามซิตี้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เกษม เหลือจันทร์. (2534). การพัฒนาระบบการสอนแบบโครงการในวิชาออกแบบ-เขียนแบบสำหรับ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกษมสุข เฉลียวศักดิ์. (2548). การนำหลักจิตวิทยาไปใช้ในการทำกิจกรรมสำหรับผู้รุ่นใหม่. เอกสารประกอบ โครงการสัมมนาผู้นำกลุ่มกิจกรรมนิสิตและอาจารย์ที่ปรึกษากลุ่มกิจกรรมนิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีการศึกษา 2548. ภารกิจกิจกรรมนิสิต กลุ่มงานกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.

----- (2548). จิตวิทยาวัยรุ่นกับการทำกิจกรรมของนิสิตในมหาวิทยาลัย. เอกสารประกอบ โครงการสัมมนาผู้นำกลุ่มกิจกรรมนิสิตและอาจารย์ที่ปรึกษากลุ่มกิจกรรมนิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีการศึกษา 2548. ภารกิจกิจกรรมนิสิต กลุ่มงานกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. (2552). แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษากลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (พัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกวิทย์ พงษ์ภักดี. (2553). การใช้โปรแกรมฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษาและการให้คำปรึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

โกศล มีความดี. (2547). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของข้าราชการตำรวจ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

คมสัน สุขมาก และวรรธน์ ปทุมเจริญวัฒนา. (2554, เมษายน-กันยายน). การพัฒนาโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างมโนทัศน์เชิงจิตสำนึกสาธารณะของอาสาสมัครตำรวจ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 5(1): 1-16.

จรรยา สุวรรณทัต; และ ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2521). พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

จันทรา พงษ์ยอด. (2543). การพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพุทธจักรวิทยาโดยใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จันทิมา แสงเลิศอุทัย. (2550). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. บัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จิตรา ดุษฎีเมธา. (2553). ห่วงได้กรุ่นใหม่ "เน้นความรู้เพื่อแข่งขัน-จิตสาธารณะไม่มี".

จาก www.thaihealth.or.th/healthcontent/article/13997

จิรวัดน์ วีรังกร. (2549). เหลียวหลัง--แลหน้า : งานกิจกรรมนิสิตและกิจกรรมต้อนรับน้องใหม่

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

----- (2547). โครงการบัณฑิตยุคใหม่ (กิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับนิสิต

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์). กรุงเทพฯ: กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

----- (2547). บนเส้นทางชีวิตนิสิตปี 1: จากชีวิตนักเรียนสู่นิสิตอุดมศึกษา.

จาก <http://newgrad.sa.ku.ac.th>

เจษฎา หนูรุ่ง. (2551). ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียน

สาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.

(การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

เจียมใจ บุญแสน. (2536). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการ

แก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาสุขศึกษาหัวข้อเรื่องประชากรศึกษาด้วยวิธี

สอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร.หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

เฉลิมพล พินทอง. (2542). การศึกษาความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ของโรงเรียนสังกัด สำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ ค.ม.

(บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถ่ายเอกสาร.

ชลายุทธ์ ครุฑเมือง; และ นีออน พิณประดิษฐ์. (2551, กรกฎาคม-ธันวาคม). การพัฒนาความ

รับผิดชอบต่อสังคมของเยาวชนไทย. วารสารหลักสูตรและการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(1): 40-50.

ชมพันธุ์ ญุฑชรรณ อยุธยา. (2540). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ.

ชวลิต ชูกำแพง. (2551). การพัฒนาหลักสูตร. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชัยพร วิชชาวุธ; และ ธีระพร อุวรรณโน. (2525, กรกฎาคม). แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝัง

จริยธรรม. วารสารครูศาสตร์. 11: 22-43.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ:

แดแน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.

----- (2552). สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. กรุงเทพฯ: วี พรีนซ์ (1991).

ชัยสิทธิ์ เจริญมีประเสริฐ; และคนอื่นๆ. (2540). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน

สาธารณสุขมูลฐานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ณ ศูนย์

สาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชาย โพธิ์สิตา; ปราโมทย์ ประสาทกุล; อุมารณณ์ ภัทรวาณิช; Wassana Im-em; นางสุภาณี

เวชพงศา. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาจิตสำนึกของคนไทยต่อสาธารณะสมบัติ:

กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา). ถ่ายเอกสาร.

ชุตินาถ รัตนจระณะ. (2527). การศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีใน

วิทยาลัยครูภาคกลาง. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เข้มชู สาธุ. (2546). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับมูลฝอยแก่นักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนรา

สิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส. วุฒานิพนธ์ วท.ม.(สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา). สงขลา:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.

ณัฐฐภรณ์ หลาวทอง. (2546). “การประเมินจิตพิสัย” ใน การประเมินผลการเรียนรู้ แนวใหม่.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2539). ทฤษฎีต้นไม้วิจัยธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 2

กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. (2520). จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เดชา เดชะวัฒนไพศาล. (2551, กรกฎาคม-กันยายน). เจเนอเรชันวายกับความท้าทายใหม่ในการ

บริหารทรัพยากรบุคคล. จุลาลงกรณ์วารสาร. 20(80): 53-66.

ถวัลย์ มาศจรัส; และ มณี เรืองขำ. (2549). แนวการจัดการจัดการเรียนการสอน โครงการงาน

(Projecct). กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

ทองเย็น อมรัชกุล. (2525). การบริหารกิจการนิสิต : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง. (2551). จิตสำนึกสาธารณะ..สร้างได้. วารสารการบริหารคน.

29(2): 80-83.

ทศนา แหมมณี. (2546). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*.

กรุงเทพฯ: เมธิปัส.

ทศนา แหมมณี. (2550). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*.

กรุงเทพฯ: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.

ธนิดา ทองมีเหลือ; ณิชีย์ หล่อเลิศวิทย์; ระพีพัฒน์ เลิศวุฒิสกุล; ภัคธร วิเศษวิริยะชัย; กริส จุฑานันท์; และเรวดี ทรงเพ็ญ. (2550, กันยายน). ปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 13(1): 91-102.

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์; วิชัย นภาพงษ์; จุญญ จัวนาน; มะลิ ศรีชู; และ นิพัทธ์ ระเด่นอาหมัด. (2545,

พฤษภาคม-สิงหาคม). รูปแบบการเรียนการสอนนักศึกษาในระดับปริญญาตรีที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 8(2): 185-200.

อัมร บัวศรี. (2531). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เอร่าวันการพิมพ์.

----- (2532). *ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ:

เอร่าวันการพิมพ์.

----- (2542) *ทฤษฎีหลักสูตรและการออกแบบพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ธนวิการพิมพ์.

นภา ทองกิจ; มินตราภรณ์ ทิพย์วิชัย; และศักดา ไชยวงศ์. (2550). *การเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบ*

การเรียนรู้จากประสบการณ์กับรูปแบบการเรียนรู้จากวิธีการสอนโดยใช้การบรรยายต่อความตั้งใจในการลดการสูบบุหรี่ของผู้หญิงตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์.

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ส.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.

นันทิยา คุมพล. (2545). *การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนแบบ "โครงงาน"*.

กรุงเทพฯ: สำนักนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.

นิตยา ปลั่งนันทน์. (2528). *เอกสารการสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ 6- 10 สาขาศึกษาศาสตร์*

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อกรการพิมพ์.

บรรทม มณีโชติ. (2530). *การศึกษารูปแบบของข้อคำถามวัดลักษณะนิสัยด้านความเสียสละชนิด*

ข้อความและชนิดสถานการณ์ที่มีผลต่อคุณภาพของแบบทดสอบ. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

(การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2544). *การประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดและ*

วิธีการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- (2544). *คู่มือการประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานประเมินผล 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุญทัน ภูบาล. (2549). *การใช้วิธีทัศนละครหุ่นเชิดเป็นตัวแทนเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2542). *เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม: ภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เบญจวรรณ รอดแก้ว. (2553, มกราคม-มิถุนายน). *การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากการทำโครงการกิจกรรมพัฒนาสังคม*. วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 2(3): 79-91.
- ประนอม เดชชัย. (2531). *นวัตกรรมการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติสังคมศึกษา*. เชียงใหม่: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปราณี วัฒนานิมิตกุล. (2532). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ปริญญา ฤกษ์อรุณ. (2548). *ลักษณะทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนปลายที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เปรมวดี คนฤเดช. (2540). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมสำหรับนักเรียน ศึกษาพยาบาล*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปริญานัฐ สดวามณี. (2548). *การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริม เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ค. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พงษ์ศักดิ์ ศรีจันทร์. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะครูวิชาชีพให้แก่นักศึกษาสายครูวิชาชีพของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พรชูลี อาชวอำรุง, บรรณารักษ์. (2525). *นิสิต นักศึกษา : หลักการแนวปฏิบัติและปัญหา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรปภัตสร ปริญาญกุล. (2546). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เพื่อเสริมทักษะการทำงาน สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ*. วิทยานิพนธ์ ค.ด.(อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พรพนา อรรถจนโรจน์. (2528). *การสำรวจแนวบทบาทนิสิตนักศึกษาตามการรับรู้ของนิสิตนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยระบบจำกัดรับ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พรศิริ ชีวพัฒนานวงศ์. (2548). *ขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษากรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ประเทศไทย)*. วิทยานิพนธ์ สม.ม. (สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

พระไพศาล วิสาโล. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการความดี : ศึกษากรณีมูลนิธิพุทธฉือจี้*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).

----- (2550, 1 มิถุนายน). *โครงการจิตอาสาที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์*. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2552, จาก <http://gotoknow.org/blog/paula-story/100087>.

----- (2544). *วิถีสังคมไทย ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

พระมหาสมยศ เปี้ยสา. (2553). *การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัชรินทร์ วรรณทวี. (2551). *รายงานวิจัย ผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในรายวิชา หลักการและเทคนิคทางการพยาบาล*. สุรินทร์: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์; และ เพียวร์ ยินดีสุข. (2551). *ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์; เพียวร์ ยินดีสุข; และ ราเชน มีศรี. (2552). *การสอนคิดด้วยโครงงาน : การเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2530). *รูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----- (2540). *อุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม; และ สังคม สัจจ. (2543). *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

มนัส สุวรรณ. (2537, มกราคม-กุมภาพันธ์). การสร้างความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน. *วารสารโลกสีเขียว*. 2(6): 82-88.

ยุทธนา วรณปิติกุล; และ สุพิตา เจริญจิต. (2542). *สำนึกพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.

ยุพาพัทธ์ รักมณีวงศ์. (2527). *การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษารายบุคคลตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญาโดยใช้การฝึกสมาธิแบบลมหายใจต่อการลดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยอัมพาต*. วิทยานิพนธ์ พย.ม.(การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ อักษร A – L ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

รุจิรี ภูสวระ. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรตามแนวการปฏิรูปการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.

รุ่งจิตร กองคำ. (2541). *การพัฒนาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (ประถมศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

เรณู จอมกาศ. (2544). *การเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนปกาสัยเพื่องานพัฒนาชุมชน*.
จาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG44N0006

เรียม นมรักษ์. (2552). *การวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. (2539). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร; ประทีป จินนี; และ ทศนา ทองภักดี. (2547). *รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ: การศึกษาระยะยาว*. (เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ): เนื่องในวันสถาปนา สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ครบรอบ 49 ปี. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ลัทธิมา เกื้อสกุล. (2547). *กลยุทธ์การสื่อสารของกองทัพบกเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เรื่อง สิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (การประชาสัมพันธ์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วรรณิ์ เจตจำนงนุช. (2552, มกราคม -เมษายน). ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบันสิ่งแวดล้อมและวิชาชีพครู สำหรับนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*. 22(1): 75-68.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2551). *การสอนแบบโครงการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530). *อุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2538). *กิจการนักศึกษายุคโลกาภิวัตน์*. เอกสารทางวิชาการ คณะกรรมการกิจการนักศึกษาสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- (2544). *การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2543). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนิสิตนักศึกษา*. กรุงเทพฯ: ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา.
- (2549). *แนวทางการพัฒนาบัณฑิตอุดมไทย ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปีของเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา เขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย. จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในกระบวนการพยาบาล*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย ต้นศิริ. (2544). *โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต แนวคิดสำคัญของการปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่*. กรุงเทพฯ: ธเนศวรการพิมพ์.
- (2534, มกราคม). *การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. ข่าวสารกองบริการการศึกษา*. 2(7): 13-24.
- (2543). *กระบวนการค้นคว้าใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- (2550, พฤศจิกายน 2549 - กุมภาพันธ์ 2550). การเรียนรู้บูรณาการ: การแก้ปัญหา
อนาคต. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. 1: 46-50.
- วิชัย วงษ์ใหญ่; และมารุต พัฒนา. (2552). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นสมรรถนะผู้เรียน
เป็นสำคัญและการประเมินผลมิติใหม่. (เอกสารประกอบการสัมมนาวันที่ 24 สิงหาคม
2552). นครปฐม: คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.
- วิทย์พัฒน์ สี่หา; สมบัติ ท้ายเรือคำ; และ จินดารัตน์ ปิรมณี. (2552, มกราคม). ปัจจัยที่สัมพันธ์
กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา.
1(1): 170-179.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). จิตสำนึกพลเมืองในบริบทประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต.
(ประชากรศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2547, พฤศจิกายน-ธันวาคม). มศว.พลวัตร. 1(1): 2-3.
- วิไลรัตน์ แย้มจอหอ; เยาวนิจ กิตติธรรกุล; และ ชนิษฐา ชูสุข. (2553, พฤษภาคม-มิถุนายน).
กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและสังคมของกลุ่มแกนนำเยาวชนตำบลลำสินธุ์
กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์. 16(3): 489-511.
- วิไลลักษณ์ ชาติวิเชียร. (2551). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บวิชาวิทยาศาสตร์ ด้วยการ
เรียนรู้แบบโครงงานเพื่อสร้างค่านิยมด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
(โสตทัศนศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศศิมา อินทนะ. (2551). ผลของการจัดกิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์ประกอบการประเมินตามสภาพจริงที่มี
ต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.
ปริญญาโท กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศักดิ์ชาย เรืองฤทธิ์. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับจิตสาธารณะในการเข้าร่วมกิจกรรม
บำเพ็ญประโยชน์ของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การศึกษาเพื่อพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริ แคนสา. (2551). การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน
คอนสวรรค์. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2537). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิริพร ชีพประกิต. (2533). การพัฒนาค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้กระบวนการกระจ่าง ค่านิยม
สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต จ.ภูเก็ต.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(การสอนสังคมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริพันธุ์ บำรุงทรัพย์. (2539). การสำรวจแนวทบทวนนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (อุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์. (มติชน 14 ตุลาคม 2547 ปีที่ 27 ฉบับที่ 9714.online).
- ไศจิกานต์ ศรีวิเชียร. (2540). การเปรียบเทียบค่านิยมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทักษะการจัด
กระทำและสื่อความหมายข้อมูลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนแบบ
โครงการที่มีการใช้แบบฝึกกิจกรรมปัญหาพิเศษทางชีววิทยาและคู่มือครู. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ส.วาสนา ประवालพฤษ. (2539). การประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับสภาพจริง : การใช้แฟ้ม
สะสมงาน. สารพัฒนาหลักสูตร. 15:126.
- . (2544). คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาเรื่อง
หลักการและเทคนิคการประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัทเดอะมาสเตอร์
กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- สงวนศรี นิกาน. (2530). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการ
สอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สมโภชน์ เขียมสุภาษิต. (2553). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับปรุงพฤติกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดาธรรม. (2544). การยัดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง.
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.
- สัจด์ อุทธานนท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนหลักสูตร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). การวัดและประเมินผลสภาพแท้จริงของ
นักเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- (2542). วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤตเพื่อ
ฟื้นฟูชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคม
อาเซียน. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช
2542. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2547). การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนา
บัณฑิตอุดมคติไทย: รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานและประเมินผล
อุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. (2553). รายงานการวิจัยเรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา
และเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานและประเมินผล
อุดมศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำเนาฯ ขจรศิลป์. (2537). มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 1: พื้นฐานและบริการนักศึกษา. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- (2538). มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา 2: การพัฒนานักศึกษา. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สำเนาฯ บุญเรืองรัตน์. (2539). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- ลีปปณัฐ สำเนาฯ. (2545). กลยุทธ์สารและการตอบสนองของผู้บริโภคต่อภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริม
สังคม. วิทยานิพนธ์ นศ.ม (การโฆษณา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุดจิต นิमितกุล. (2544). แนวคิดเรื่องประชาสังคม. วารสารดำรงราชานุภาพ. 1(1): 53-59.

สุธรรม อารีกุล และคนอื่นๆ. (2540). *วิกฤตอุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย.

สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546, มกราคม). จิตสำนึกสาธารณะ: การก่อรูปและกระบวนการสร้าง.

วารสารเพชรบุรีวิทยาลัย. 4(1): 45-57.

สุพัตรา ชาติปัญญาชัย. (2549). *กระบวนการเรียนรู้ : แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย*.

กรุงเทพฯ: พิธิษฐิไทย ออฟเซต.

สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี. (2547). *ปัจจัยและผลกระทบต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

สุภาภรณ์ โกสีย์. (2546-2547, ธันวาคม 2546-พฤษภาคม 2547). คุณลักษณะทางจริยธรรมของนิสิตระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จังหวัดสงขลา. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*.

1(2): 11-20.

สุพงษ์ มาลี. (2550, พฤศจิกายน-ธันวาคม). "Howard Gardner กับจิตสาธารณะ" อีกมุมมองหนึ่งของแนวคิดทุนมนุษย์. *วารสารข้าราชการ*. 52(6): 62-67.

สุริยา เหมตะศิลป. (2551). *การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน*.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สุวรรณ เทพจิต. (2552, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนาคุณลักษณะ. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*. 2(1): 73-76.

สุวิมล ว่องวานิช. (2546). *การประเมินการเรียนรู้แนวใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). *แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร*. เชียงใหม่:

The Knowledge Center.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2539). *หลักสูตร : แนวคิด ทฤษฎีและการวิจัย*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หน่วยศึกษานิเทศก์. (2540). *ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เรื่อง การวิจัยในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ:

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.

หุทัย อาจปฐ. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะ ของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- องอาจ นัยพัฒน์. (2548). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุ เจริญวงศ์ระยัป. (2553). *การรับรู้สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาและลักษณะส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการเป็นอาสาสมัครอย่างยั่งยืนในนักศึกษาระดับปริญญาตรี*. ปริญญาโท วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อนุชาติ พวงสำลี; และ วีรบูรณ์ วิสารทสกุล. (2540). *ประชาสังคม คำ ความคิด และความหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อนุวัติ คุณแก้ว. (2548). *หลักการวัดและประเมินผลทางการศึกษา*. มปป.
- อมลวรรณ วีระธรรมโม; และวิวัฒน์ ชัดติยะมาน. (2549). *รายงานการวิจัยค่านิยมของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อรพินทร์ ชูชม; อัจฉรา สุชารมณี; และ อุษา ศรีจินดารัตน์. (2549). *การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย: รายงานการวิจัยฉบับที่ 104*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรรธรณ บุญส่ง. (2550). *ผลการพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาประกอบการประเมินตามสภาพจริง*. ปริญญาโท กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อริสา สุขสม. (2552). *การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน*. การประชุมสัมมนาวิชาการสำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ปี 2552 เรื่อง "ทุนมนุษย์กับการพัฒนา". สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2552 จาก <http://rc.nida.ac.th/การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน...โดย%20อ.อริสา%20%20สุขสม.pdf>
- อลิศรา ชูชาติ; อมรา รอดดารา; และ สร้อยสน สกลรักษ์, บรรณาธิการ. (2549). *นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. ปัตตานี: สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อ้อมเดือน สดมณี; และ ฐาศุภร์ จันประเสริฐ. (2554, มกราคม). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม : จากแนวคิดสู่แนวทางการปฏิบัติ*. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 17(1): 19-30.

- อัคพงศ์ สุขมาตย์. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา*. ปริญญาโท กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัฉรา วัฒนางค์. (2550). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรอุดมศึกษา บรรยาย ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต วันที่ 23 พฤษภาคม 2550.
- อัญชลี ยิ่งรักษ์พันธุ์. (2550). *ผลการใช้สถานการณ์จำลองผลงานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. ปริญญาโท กศ.ม (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัมพรรัตน์ วัฒนะโชติ. (2536). *ผลของการใช้โปรแกรมการสอนตามแนวคิดของ ราธส์ ฮาร์มันและไซมอนที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำพล จินดาวัฒนะ. (2551). *จิตอาสาพลังสร้างโลก : บทเรียนรู้จากขบวนการพุทธอื้อใจได้วัน ขบวนการที่เน้นหัวใจของความเป็นมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- Ajzen, Icek; & Fishbein, Martin. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Astin, A.W. (1984). Student Involvement: A developmental theory for higher education. *Journal of College Student Personnel*, 25, 297-308.
- Atkinson, T. N.; and Gilleland, D. S. (2006). The Scope of Social Responsibility in the University Research Environment. *Research Management Review*. 15(2).
- Bandura, Albert. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- (1986). *Social foundations of thought and action : a social cognitive theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Bloom, Benjamin S.; Madaus, George F.; & Hastings J. Thomas. (1981). *Evaluation to improve learning*. New York: McGraw-Hill.

- Bloom, Benjamin Samuel. (1956). *Taxonomy of educational objectives : the classification of educational goals*. New York: David Mckey.
- Bowen, G. A.; Burke, D. D.; Little, B.L.; and Jacques, P. H. (2009). A Comparison of Service-Learning and Employee volunteering Programs. *Academy of Educational Leadership Journal*. 13(3).
- Burnard, P. (1996). *Acquiring interpersonal skills : A handbook of experiential learning for health professionals*. 2nd ed. London: Chapman & Hall.
- Burnard, Philip. (1995). *Learning human skills : an experiential and reflective guide for nurses*. Oxford ; Boston: Butterworth-Heinemann
- Campbell, Donald T.; and Stanley, Julian C. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Chicago : Rand McNally
- Carlson, S. (2005, October 7). The Net Generation Goes to College. *The chronicle of Higher Education*. Retrieved November 9, 2009 from <http://chronicle.com/weekly/v52/i07/07a03401.htm>
- Chickering, A.W. (1974). *Education and Identity*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Chickering, A.W. & Reisser, Linda. (1993). *Education and Identity*. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass.
- Dewey, John. (1974). *Experience and Education*. Kappa Delta Pi: Dickerson, Dolarces Pawley.
- Eisner, E.W. (1993). Reshaping assessment in education : Some criteria in search of practice. *Journal of Curriculum studies*. 25(3): 219-233.
- Eisner, S.P. (2005) Managing Generation Y. *SAM Advanced Management Journal*. 70(4): p4-15.
- Ewert, Alan. (1991). *Group development through experiential education*. Available from: <http://www.hper.indiana.edu/iole/index>.
- Glass, A (2007). Understanding generational differences for competitive success, *Industrial and Commercial Training*, vol. 39, no. 2, pp. 98-103.
- Hamer, Lawrence O. (2000). The additive effects of semi-structured classroom activities on student learning: an application of classroom- based experiential learning techniques. *Journal of Marketing Education*. 22(1): 25-34.

- Hill, P.R.; Ainscough, T; Shank, T; and Manullang, D. (2007). Corporate Social Responsibility and Socially Responsible Investing: A Global Perspective. *Journal of Business Ethics*. 70: 165-174.
- Hogan, Christine. (1992). *Experiential instruction*. Available from: <http://thailis-db.car.chula.ac.th/abift/detail>.
- Kazdin, Alan E. (2000). *Behavior modification in applied settings*. 6th ed. Belmont, CA: Wadsworth Thomson Learning.
- Kerr, John F. (1969). *Changing the curriculum*. London: The University of London Press.
- Kolb, David A.; Osland, Joyce S.; & Rubin, Irwin M. (1995). *Organizational behavior : an experiential approach*. 6th ed Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Kolb, David A.; Rubin, Irwin M; & McIntyre, James M. (1984). *Organizational psychology : a book of readings*. 4th ed Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Kraft, P. N. (1992). *Nurturing social consciousness through church education*. University of Pittsburgh. Abstract from: DAO Item : AAI9226525.
- Krathwohl, David R.; Bloom, Benjamin S.; & Masia, Bertram B. (1973). *Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals handbook II : affective domain*. London: Longman.
- Maignan, I and Ferrell, O.C. (2004). Corporate Social Responsibility and Marketing: An Integrative Framework. *Journal of the Academy of Marketing Science*. 32(1): 3-19.
- Manpower. (2007, March). *Generation Y in the workplace Australia*. Manpower Services (Australia). Retrieved November 9, 2009 from http://www.manpower.com.au/documents/White-Papers/2007_Generation-Y-intheworkplace.pdf
- Maxwell, John. (1997). Increasing work group effectiveness: Combing corporate adventure training with traditional teambuilding methods. *Journal of Experiential Education*. 20(1): 26-33.
- McCrindle, M. (2003). *Understanding Generation Y*. The Australian Leadership Foundation. Retrieved November 9, 2009 from <http://www.learningtolearn.sa.edu.au/Colleagues/files/links/UnderstandingGenY.pdf#search=%22understanding%20Generation%20Y%20%2B%20mcCrindle%22>

- Martin, C. A. (2005). From high maintenance to high productivity: What managers need to know about Generation Y. *Industrial and Commercial Training*, 37(1), 39–44
- Miller, T.K. and Winston, Jr., R.B. (1991) "Human Development and Higher Education. " In T.K. Miller, R.B. Winston, Jr. and Associates. *Administration and Leadership in Student Affairs: Actualizing Student Development in Higher Education*. Muncie, Indiana: Accelerated Development, Inc.,
- Muijen, H. S. C. A. (2004). Corporate Social Responsibility Starts at University. *Journal of Business Ethics*. 53: 235-246.
- NAS Insights. (2006, March 3). *Generation Y: The Millennials Ready or not, here they come*. Retrieved November 9, 2009 from http://www.nasrecruitment.com/docs/white_papers/Generation-Y.pdf
- Ornstein, Allan C.; and Hunkins, Francis P. (2004). *Curriculum : foundations, principles, and issues*. Boston: Allyn and Bacon.
- Raths, Louis E.; Harmin, Merrill.; Simon, Sidney B. (1966). *Values and teaching : working with values in the classroom*. Columbus: Charles E. Merrill.
- Saylor, J. Galen; Alexander, William M.; and Lewis, Arthur J. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Sottile, James M. (2000). The impact of an experiential instructional design on college student development. *Report Research*. Presented at the annual meeting of the Eastern Education Research.
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum development, theory and practice*. New York: Harcourt, Brace
- Temple, A.K. (1980, November). The effects of values clarification process on students view of their own and peer values. *Dissertation Abstracts international*. 40: 5816-A.
- Thornton, C. H.; and Jaeger, A. J. (2008). The role of culture in institutional and individual to civic responsibility at research universities. *Journal of Higher Education*, 79(2), 164-186. Retrieved November 9, 2009 from http://muse.jhu.edu/login?uri=/journals/journal_of_higher_education/v079/79.2thornton.pdf

Tilak, J. B. G. (2008). Social Control on Higher education. *Rajagiri Journal of social Development*. 4(2):93-105.

Triandis, Harry C. (1971). *Attitude and Attitude Change*. New York: John Wiley and Son.

Tyler, Ralph W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press

Yan, S. (2006, December 8). Understanding Generation Y. *The Oberlin Review*. 135.

Retrieved November 9, 2009 from http://www.oberlin.edu/stupub/ocreview/2006/12/08/features/Understanding_Generation_Y.html

ภาคผนวก ก
เอกสารประกอบการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

- (1) ใบสมัครเข้าร่วมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ
- (2) รายชื่อนิสิตที่ผ่านการคัดเลือกเข้าร่วมหลักสูตร

ใบสมัครเข้าร่วมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ชื่อ – สกุล รหัส

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ภูมิลำเนา (สถานที่ที่นิสิตเกิดและเติบโตมาก่อนเข้าม.ทักษิณ)
☐ จังหวัดสงขลา ☐ จังหวัดอื่นๆ (โปรดระบุจังหวัด)
3. ศาสนา
☐ พุทธ ☐ อิสลาม ☐ คริสต์ ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)
4. อาชีพของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง
☐ เกษตรกร ☐ ข้าราชการ ☐ รับจ้าง
☐ ค้าขาย ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ.....)
5. สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียน
 อำเภอ จังหวัด
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GPA ชั้นม.6)
☐ 1.00 – 1.99 ☐ 2.00 – 2.49 ☐ 2.50 – 2.99
☐ 3.00 – 3.49 ☐ 3.50 – 4.00
7. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ คำว่า “จิตสาธารณะ”
☐ รู้และเข้าใจความหมาย ☐ รู้แต่ไม่เข้าใจความหมาย
☐ ไม่รู้แต่เคยได้ยินและไม่ทราบความหมาย ☐ ไม่เคยได้ยิน
8. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสาธารณะขณะศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
☐ 1 – 3 ครั้ง ☐ 4 – 6 ครั้ง ☐ 7 – 9 ครั้ง ☐ มากกว่า 9 ครั้ง ขึ้นไป
9. ในระยะ 3 เดือน ที่ผ่านมา นิสิตได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมใดบ้าง
☐ ไม่เคยเข้าร่วม เพราะ
☐ เข้าร่วม ได้แก่
10. ความสนใจในการทำกิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสาธารณะ
☐ ชอบ ☐ เฉยๆ ☐ ไม่ค่อยชอบ ☐ เห็นเพื่อนทำแล้วอยากทำตาม
11. ในช่วงเวลาว่าง นิสิตใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ในการทำอะไรบ้าง

12. ขณะนี้นิสิตพักอาศัยที่ใด
☐ หอพักในมหาวิทยาลัย (☐ ปาริชาต 1 ☐ ปาริชาต 2 ☐ ปาริชาต 3)
☐ หอพักนอกมหาวิทยาลัย (โปรดระบุชื่อหอพัก)
☐ พักบ้านพ่อแม่/บ้านญาติ

รายชื่อนิสิตที่เข้าร่วมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ

นิสิตชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2554 คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 40 คน ดังนี้

1. นายกิตตินันท์	มากเกลื่อน
2. นายอรรถชัย	เอี่ยมอักษร
3. นายพุดผิงค์	ห้องสวัสดิ์
4. นางสาววันดี	ศรีวรรณทอง
5. นางสาวสิริวรรณ	ชัยเพชร
6. นางสาวกมลทิพย์	ชัยวิชิต
7. นางสาวขวัญศิริ	อักษร
8. นายจิตพงศ์	วรรณเพชร
9. นายณัฐพล	ราตรีพฤษ
10. นางสาวตรีเนตร	ศรีมาลา
11. นางสาวธัญจิรา	รองพล
12. นางสาวนริศรา	ฐีสื่ออน
13. นางสาวประภัสสร	ณะสงฆ์
14. นายปิยะวุฒิ	เดชนาวา
15. นางสาวยุริฮัน	รอดกูป
16. นายรุสหลาน	มาราสา
17. นายศตวรรษ	โชติช่วง
18. นางสาวศรสวรรค์	สุขสนาน
19. นางสาวสุณี	หลี่เจริญ
20. นางสาวสุดชีวัน	ขุนเสียม
21. นางสาวมณัญญา	ควรรำพึง
22. นางสาวสุประวีณ์	บุญถาวร
23. นางสาวสุภารัตน์	เนียมทอง
24. นางสาวสุวดี	จุฑามาศย์
25. นางสาวอภัสนันท์	แท่นทอง

26. นายอานนท์	พ่วนอุ้ย
27. นางสาวทิวพร	สงศรี
28. นางสาวธัญญลักษณ์	ชอบชุมผล
29. นางสาวมลทิพย์	ชูวง
30. นางสาววิลาวัณย์	สงที
31. นายศรายุทธ	พงศ์ทองเมือง
32. นางสาวหทัยรัตน์	สุขสัย
33. นางสาวสุวดี	ทองอิน
34. นางสาวณัฐปาณี	พรหมประเสริฐ
35. นางสาวสลิลทิพย์	เพิ่มพูน
36. นางสาวสายรัก	เกิดแก้ว
37. นางสาวสาวิตรี	ขาวมัน
38. นางสาวสุนิศา	ทองเพ็ญ
39. นายอานนท์	อายุสุข
40. นายธนากร	บรรณลือพีช

ภาคผนวก ข
เอกสารประกอบการตรวจสอบข้อมูลพื้นฐาน

- (1) รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบข้อมูลพื้นฐาน
- (2) แบบประเมินความเหมาะสมของข้อมูลเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบยืนยันข้อมูลพื้นฐาน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาจิตสาธารณะ ได้แก่

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์	ภาควิชาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. นางอ้อมใจ วงษ์มณฑา	นักวิชาการอุดมศึกษา
สถาบันวัฒนธรรมศึกษา
กัลยาณิวัฒนา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ได้แก่

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รท.ดร.ไพบุลย์ อ่อนมั่ง ร.น.	บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ดร.อมลวรรณ วีระธรรมโม	รองคณบดี คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้แก่

6. รองศาสตราจารย์น้อย สังข์ทอง	รองอธิการบดีกำกับดูแล
ฝ่ายกิจการนิสิต
มหาวิทยาลัยทักษิณ
7. ดร.จิรวัดน์ วีรังกร	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
กองกิจการนิสิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวก ค
เอกสารประกอบการสัมภาษณ์

- (1) รายชื่อผู้ให้ข้อมูล
- (2) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนิสิต

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์

1. สัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง

1. รองศาสตราจารย์น้อม สังข์ทอง	รองอธิการบดีกำกับดูแลฝ่ายกิจการนิสิต
2. อาจารย์เกษม สุริยกันท์	คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
3. อาจารย์ ดร.สมจิตร อุดม	ตัวแทนคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์
4. อาจารย์ชวพงษ์ เมธีธรรมวัฒน์	อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิต
	คณะศึกษาศาสตร์
5. นายมัทวัต วิไลลักษณ์	หัวหน้าฝ่ายกิจการนิสิตวิทยาเขตสงขลา

2. สัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างโดยใช้แบบสอบถาม

6. นางสาวอรสา จันทสโร	หัวหน้าภารกิจกิจกรรมและรับผิดชอบ
กิจกรรมด้านการบำเพ็ญประโยชน์
7. นางสาวนงนุช คงสุวรรณ	นักวิชาการภารกิจหอพัก
8. นายนราเทพ ไชยชนะ	นายกองค์การนิสิตปี 2554
9. นายศราวุฒิ นพแท่น	ตัวแทนสภานิสิต
10. นางสาวนิตยา รักเครือ	นิสิตชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์
	ตัวแทนนิสิตรุ่นพี่

**แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี
ในปัจจุบันและแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ**

ผู้สร้างและพัฒนา : นางสาววัลลยา ธรรมอภิบาล

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และผู้นำนิสิต
เกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตปัจจุบันตลอดจนแนวทางการเสริมสร้าง
จิตสาธารณะแก่นิสิต

ผู้ตอบ/แหล่งข้อมูล : บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต และ ผู้นำนิสิต รวม 5 คน

พฤติกรรมที่วัด : ความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน
และแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ผลที่ได้รับ : ได้ทราบถึงการมีจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณในปัจจุบัน
ความต้องการและแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะแก่นิสิต

จำนวนข้อ : 8 ข้อ

**แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี
ในปัจจุบันและแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ**

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ – สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์

หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้.....e-mail address.....

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ ปี

สถานภาพ

☐ บุคลากรฝ่ายกิจการนิสิต

☐ ผู้นำนิสิต

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน

1. โปรดให้นิยามความหมายของคำว่า “จิตสาธารณะ” ตามทัศนะของท่าน

.....

.....

.....

2. ในปีการศึกษาที่ผ่านมา ท่านมีโอกาสนิเทศนักศึกษาแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะต่อมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียงหรือไม่ อย่างไร ?

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่านิสิตในปัจจุบันมีจิตสาธารณะในระดับใด เมื่อเทียบกับนิสิตรุ่นก่อน ๆ ที่ผ่านมา

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

มีหลักฐานหรือพฤติกรรมใดบ่งบอกว่านิสิตนักศึกษาของท่านมีจิตสาธารณะในระดับนั้น

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าการปลูกฝังคุณลักษณะบัณฑิตให้มีจิตสาธารณะนั้น มีความจำเป็นหรือไม่ อย่างไร ?

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

5. ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยควรดำเนินการอย่างไร ในการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้นักนิสิต เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่ามีแนวทางหรือกิจกรรมใดที่ส่งเสริมให้นักนิสิตเกิดจิตสาธารณะ ได้บ้าง ?

โปรดเสนอแนะแนวทางและรูปแบบกิจกรรมพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

7. จากการปฏิบัติตามแนวทางหรือกิจกรรมตามข้อ 6 ท่านคิดว่าประโยชน์ที่ได้รับเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

8. นอกเหนือจากมหาวิทยาลัยแล้ว ท่านคิดว่ามีหน่วยงานใดอีกบ้างที่ควรเข้ามามีบทบาทในการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้นักนิสิต และควรมีบทบาทอย่างไร ?

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้

นางสาววัลลยา ธรรมอภิบาล โทร.0819593037

นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ง
เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม

- (1) รายชื่อตัวแทนนิสิตที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม
- (2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม

รายชื่อนิสิตที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ชื่อกลุ่ม **ชมรมเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง**

ประธานกลุ่ม นาย ชนันท์ วิชัยสาร

เลขานุการกลุ่ม นางสาว จิราลักษณ์ ชื่อประเสริฐกุล

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปีที่	คณะ
1.	นางสาว กุสุมา เสมอบวก	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
2.	นางสาว จิราลักษณ์ ชื่อประเสริฐกุล	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
3.	นางสาว ภวิกา แก้วพิบูลย์	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
4.	นางสาว สุพัตรา สิงห์อ้วน	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

ชื่อกลุ่ม **ชมรมคนดี ศรีสังคม**

ประธานกลุ่ม นาย รุสดี สุขหลง

เลขานุการกลุ่ม นางสาว นิตยา รักเครือ

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นาย รุสดี สุขหลง	3	ศึกษาศาสตร์
2.	นางสาว จุฑารัตน์ วรรณวงศ์	4	ศึกษาศาสตร์
3.	นางสาว นิตยา รักเครือ	3	ศึกษาศาสตร์

ชื่อกลุ่ม ชมรมนักกฎหมายนิติธรรม

ประธานกลุ่ม นาย อลงกรณ์ ศิริกุล

เลขานุการกลุ่ม นาย อภิจักร์ หนูฤทธิ์

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นาย อลงกรณ์ ศิริกุล	4	นิติศาสตร์
2.	นาย อภิจักร์ หนูฤทธิ์	2	นิติศาสตร์

ชื่อกลุ่ม ชมรมถึงเหล็กสร้างสรรค์สังคม

ประธานกลุ่ม นาย ปวีร์วุฒิ สุขสวัสดิ์นากุล โทร. 083-1927014

เลขานุการกลุ่ม นาย อนุสรณ์ หาบุญมี โทร. 085-0773782

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นาย ปวีร์วุฒิ สุขสวัสดิ์นากุล	4	นิติศาสตร์
2.	นาย ดาวุฒิ เจาะาลี	4	นิติศาสตร์
3.	นาย เกียรติศักดิ์ วุฒินุญญะ	2	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
4.	นาย อนุสรณ์ หาบุญมี	2	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

ชื่อกลุ่ม อาสาพัฒนาชนบท

ประธานกลุ่ม นางสาว วิไลวัลย์ ปานนุ้ย
เลขานุการกลุ่ม นางสาว สุชาวดี อมรสิน

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นางสาวนฤมล ปิลวาสน์	2	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2.	นางสาว วิไลวัลย์ ปานนุ้ย	2	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
3.	นางสาว สุชาวดี อมรสิน	2	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ชื่อกลุ่ม ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน

ประธานกลุ่ม นางสาว สุรางคณา ธรรมพิทักษ์
เลขานุการกลุ่ม นางสาว ภัทรพร ช่างเหล็ก

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นาย อุกฤษณ์ จริตงาม	4	ศึกษาศาสตร์
2.	นางสาว สุรางคณา ธรรมพิทักษ์	4	ศึกษาศาสตร์
3.	นางสาว ภัทรพร ช่างเหล็ก	4	ศึกษาศาสตร์
4.	นาย พงศักดิ์ มีทองจันทร์	3	นิติศาสตร์
5.	นางสาว นุยานี เดร์	4	ศึกษาศาสตร์

ชื่อกลุ่ม ชมรมนิติอาสาพัฒนาสังคม

ประธานกลุ่ม นาย อธิพัฒน์ ลักษณะวิศิษฐ์

เลขานุการกลุ่ม นางสาว หทัยชนก ศรีรัตน์

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นาย อธิพัฒน์ ลักษณะวิศิษฐ์	2	นิติศาสตร์
2.	นางสาว หทัยชนก ศรีรัตน์	2	นิติศาสตร์

ชื่อกลุ่ม ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ประธานกลุ่ม นางสาว สุกัญญา ไชยะ

เลขานุการกลุ่มนางสาว ปิยมาภรณ์ รันตนกาจณ์

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นางสาว สุกัญญา ไชยะ	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
2.	นางสาว นิตยา สุวรรณมณี	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
3.	นางสาว ปิยมาภรณ์ รันตนกาจณ์	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
4.	นางสาว ฟาติมะ หลงหม๊ะ	3	เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ

ชื่อกลุ่ม ชมรมภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชน

ประธานกลุ่ม นาย บดินทร์ จันเนียม

เลขานุการกลุ่ม นางสาว ทศนวรรณ จันแดง

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

ที่	ชื่อ-สกุล	ชั้นปี	คณะ
1.	นาย บดินทร์ จันเนียม	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2.	นางสาว ทศนวรรณ จันแดง	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
3.	นาย จิกิต หล้าเปี้ยะ	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
4.	นาย พิพัฒน์พงษ์ แซ่แซ่	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
5.	นางสาว สาวิตรี แสงจันทร์	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
6.	นางสาว วิไลวรรณ แก้วบุญทอง	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
7.	นางสาว ตฤาภร เยาว์ดำ	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
8.	นาย พงษ์พัฒน์ เหมะรักษ์	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
9.	นาย ธนวัฒน์ แสงแป้น	4	มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ประเด็นการสนทนากลุ่ม
เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการในการจัดโครงการ และ/หรือ กิจกรรม
ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิตกลุ่มกิจกรรมชมรม
ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้สร้างและพัฒนา : นางสาววัลลยา ธรรมอภิบาล

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการ และสภาพปัญหาการจัดโครงการ
 และ /หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนิสิต
 กิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

ผู้ตอบ/แหล่งข้อมูล : ตัวแทนนิสิตกลุ่มกิจกรรมชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ ชมรมอนุรักษ์
 ทรัพยากรธรรมชาติ ชมรมเศรษฐศาสตร์ เพื่อการพัฒนาสังคม ชมรมอาสา
 พัฒนาชนบท ชมรมภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชน ชมรมถึงเหล็กสร้างสรรค์
 ชมรมคนดีศรีสังคม โดยการสนทนากลุ่ม และการประชุมระดมสมอง

พฤติกรรมที่วัด : ความคิดเห็นเกี่ยวกับ กระบวนการ และสภาพปัญหา ในการจัดโครงการ
 และ/หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของนิสิต
 กลุ่มกิจกรรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

ผลที่ได้รับ : ได้ทราบรูปแบบ กระบวนการ และสภาพปัญหา ในการจัดโครงการ และ/หรือ
 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ของนิสิตกลุ่มกิจกรรม
 ฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนความสนใจของนิสิต
 ชมรมอื่น ๆ ในการให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะดังกล่าว
 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตร

จำนวนข้อร่าง : 6 ข้อ

**กิจกรรมสนทนากลุ่มระดมความคิด...
นิสิตกับการมีจิตสาธารณะ**

1. ให้นิสิตแบ่งกลุ่มเพื่อร่วมสนทนาและระดมความคิดเห็น
2. เมื่อได้กลุ่มแล้วโปรดแต่งตั้งประธานเพื่อเป็นผู้นำการสนทนาและเลขากลุ่มเพื่อบันทึกข้อมูล
3. ร่วมระดมความคิดเห็นในประเด็นต่อไปนี้ให้ครบทุกประเด็น ภายในเวลา 2 ชั่วโมง

3.1 นิสิตและสมาชิกในกลุ่มเคยได้ยินคำว่า จิตสาธารณะ หรือไม่ ถ้าเคยได้ยิน

โปรดร่วมกันเสนอคำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า จิตสาธารณะ

3.2 นิสิตคิดว่าการปลูกฝังคุณลักษณะบัณฑิตให้มีจิตสาธารณะ มีความจำเป็นหรือไม่ และมหาวิทยาลัยควรดำเนินการอย่างไร?

3.3 ตลอดระยะเวลาที่นิสิตศึกษาในมหาวิทยาลัย นิสิตได้แสดงออกถึง การมีจิตสาธารณะ ต่อมหาวิทยาลัย และสังคมรอบข้างอย่างไร ?

3.4 นิสิตคิดว่า กิจกรรมประเภท หรือ ลักษณะใดที่ส่งเสริมให้นิสิตเกิดจิตสาธารณะ ได้บ้าง โปรดเสนอแนะแนวทางและการดำเนินกิจกรรมพอสังเขป

3.5 นิสิตคิดว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมตามข้อ 3.4 เป็นอย่างไร

3.6 รูปแบบ กระบวนการ จัดโครงการ และ /หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้าง จิตสาธารณะที่นิสิตได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นอย่างไร ได้รับความร่วมมือจากมวลสมาชิกมากน้อยเพียงใด พบปัญหา หรืออุปสรรคใดบ้าง ขณะดำเนินการตามรูปแบบ กระบวนการ และหรือการจัดกิจกรรมดังกล่าว

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือด้วยดี

สรุปสาระที่ได้จากการระดมสมองในแต่ละประเด็น

3.1

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.3.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

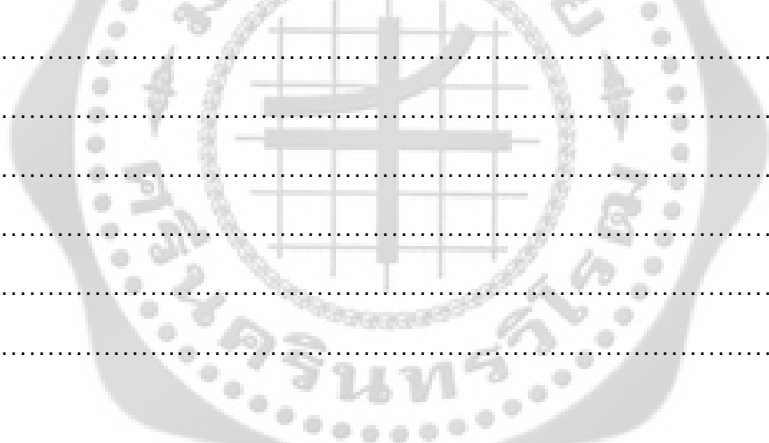
.....

.....

3.4.....

[illegible]

3.5.....

3.6.....

[illegible]

ภาคผนวก จ

เอกสารประกอบการประเมินโครงร่างหลักสูตร

- (1) รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินโครงร่างหลักสูตร
- (2) แบบประเมินโครงร่างหลักสูตร

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการประเมินโครงร่างหลักสูตร

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ได้แก่

1. ว่าที่ร้อยตรี ดร.มนัส บุญประกอบ	สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพเก้า ณ พัทลุง	สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนานิสิต ได้แก่

3. ดร.จิรวัดน์ วีรังกร	ผู้ช่วยผู้อำนวยการกองกิจการนิสิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ |
|------------------------|--|

ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ได้แก่

4. ผศ.ดร.กาญจนวนิชย์ ภิญโญสุสสิทธิ์	สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
5. รองศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ จุลทรัพย์	สาขาจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล ได้แก่

6. ดร.สุธาสินี บุญญาพิทักษ์	สาขาวิชาการประเมินผลและวิจัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวดี กระโหมวงส์	สาขาวิชาการประเมินผลและวิจัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

แบบประเมินโครงร่างหลักสูตร

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบประเมินโครงร่างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาพิจารณาความเหมาะสม และความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ขอให้ท่านขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการประเมินที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน และโปรดเขียนข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงต่อไป

2. แบบประเมินมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร และ

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาว่าองค์ประกอบของหลักสูตรในส่วนต่าง ๆ ต่อไปนี้ มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการประเมินความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านกรอบแนวคิดและหลักการของหลักสูตรเสริม						
1.	ความเหมาะสมของแนวคิดพื้นฐานและหลักการของหลักสูตรเสริม					
2.	ความชัดเจนของกรอบแนวคิด					
ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม						
3.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมมีความสำคัญและจำเป็นต้องเสริมสร้างให้แก่นิสิตระดับอุดมศึกษามากน้อยเพียงใด					
4.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมมีความชัดเจน สามารถนำสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใด					

ที่	รายการประเมิน	ระดับการประเมิน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเสริม						
5.	ความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรเสริม					
6.	ความเหมาะสมในการจัดลำดับเนื้อหาของหลักสูตรเสริม					
ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้						
7.	วิธีการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรม มีความหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน ในระดับอุดมศึกษา					
8.	วิธีการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมเหมาะสมกับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ					
ด้านสื่อการเรียนรู้						
9.	สื่อการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามากน้อยเพียงใด					
10.	ความเหมาะสมของใบงานในแต่ละกิจกรรม					
ด้านการวัดและประเมินผล						
11.	วิธีการวัดและประเมินผลหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามากน้อยเพียงใด					
12.	เกณฑ์การตัดสินมีความเหมาะสม					

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาว่ารายการการประเมินในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรในส่วนต่าง ๆ

ต่อไปนี้ มีความสอดคล้องมากน้อยเพียงใด และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความ

สอดคล้องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

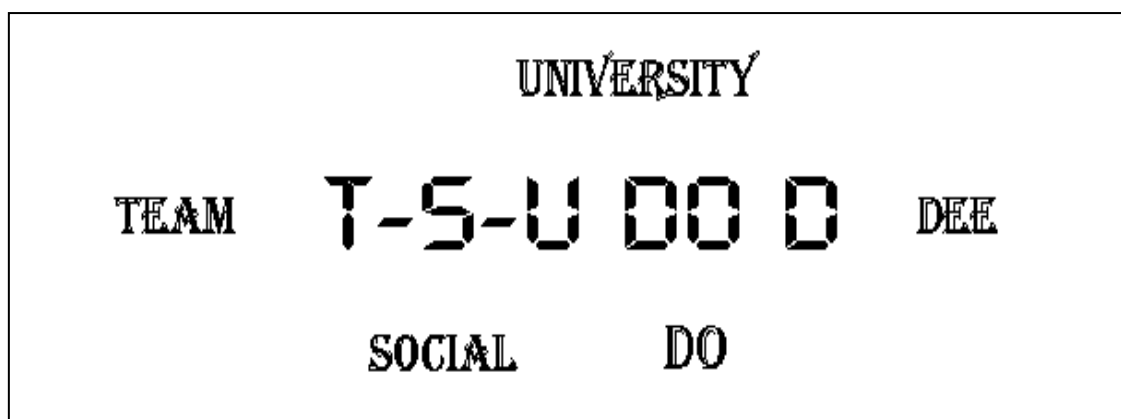
ที่	รายการประเมิน	ความสอดคล้อง			เหตุผล/ข้อเสนอแนะ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
1.	แนวคิดกับหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของหลักสูตรเสริม				
2.	หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม				
3.	หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรเสริม				
4.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมกับโครงสร้างเนื้อหาหลักสูตรเสริม				
5.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมกับกิจกรรมการเรียนรู้				
6.	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมกับการวัดและประเมินผล				

ที่	รายการประเมิน	ความสอดคล้อง			เหตุผล/ข้อเสนอแนะ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
7.	กิจกรรมการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหา ของหลักสูตรเสริม				
8.	กิจกรรมการเรียนรู้กับเวลาที่ใช้ ในการเรียนรู้				
9.	สื่อการเรียนรู้กับเนื้อหา ของหลักสูตรเสริม				
10.	สื่อการเรียนรู้กับกิจกรรมการเรียนรู้				
11.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการ จัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
12.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการ จัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
13.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการ จัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				

ที่	รายการประเมิน	ความสอดคล้อง			เหตุผล/ข้อเสนอแนะ
		เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	
14.	องค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
15.	จุดประสงค์การเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม				
16.	เนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยมีความสอดคล้องกับโครงสร้าง และเนื้อหาของหลักสูตรเสริม				
17.	กิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของหลักสูตรเสริม				
18.	การวัดและประเมินผลในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม				

ภาคผนวก ฉ
หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1
มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ
สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ

โดย...

นางสาววัลลยา ธรรมอภิบาล
นิสิตปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

We good , We Share, We Care, We Show

คำนำ

หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านจิตใจ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) โดยสังเคราะห์หลักการกระบวนการพัฒนาจิตพิสัย ของ เดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) เป็นกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะและกลยุทธ์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) ขั้นการตอบสนอง (Responding) ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing) และ ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterizing)

ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในลักษณะของหน่วยการเรียนรู้ (Unit of Learning) จำนวน 4 หน่วย ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แก่นนำจิตสาธารณะ ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม จำนวน 2 แผน ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี และ แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 กลุ่มกลมเกลียว หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากวิถี ซีเอสอาร์ (Civic&Social Responsibility : CSR) ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม จำนวน 3 แผน ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 นิสิตกับการเป็นพลเมืองดี แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 รวมพลคนจิตสาธารณะ และแผนการจัดกิจกรรมที่ 3 วอล์ค แรลลี่ ที่เอสยู (Walk Rally TSU) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม จำนวน 2 แผน ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรม จำนวน 1 แผน คือ แบ่งปันประสบการณ์ สานต่อความดี (TSU DO D SHOW) โดยใช้เวลาจัดกิจกรรมตลอดหลักสูตรรวม 40 ชั่วโมง

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้จัดกิจกรรมตามหลักสูตรพัฒนานิสิตนอกชั้นเรียนของมหาวิทยาลัย และเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป

วัลลยา ธรรมอภิบาล

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำแนะนำในการใช้หลักสูตร.....	1
แนวคิดพื้นฐาน.....	5
หลักการและเหตุผล.....	6
ปรัชญาของหลักสูตร.....	8
วิสัยทัศน์ของหลักสูตร.....	8
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร.....	8
กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะและการออกแบบหน่วยการเรียนรู้.....	9
โครงสร้างหลักสูตร.....	12
การวัดและประเมินผล.....	14
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แกนนำจิตสาธารณะ.....	16
แผนการจัดการเรียนรู้ 1.1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี	17
แผนการจัดการเรียนรู้ 1.2 กลุ่มกลมเกลียว.....	31
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากวิถี ซีเอสอาร์	57
แผนการจัดการเรียนรู้ 2.1 นิสิตกับการเป็นพลเมืองดี.....	58
แผนการจัดการเรียนรู้ 2.2 รวมพลคนจิตสาธารณะ.....	64
แผนการจัดการเรียนรู้ 2.3 วอล์คแรลลี่ ที่เอสยู.....	65
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ	76
แผนการจัดการเรียนรู้ 3.1 เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน.....	77
แผนการจัดการเรียนรู้ 3.2 นิสิตกับการเป็นพลเมืองดี.....	80
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี.....	100
แผนการจัดการเรียนรู้ 4 แบ่งปันประสบการณ์...สานต่อความดี.....	101
บรรณานุกรม.....	107
ภาคผนวก.....	108
บทเพลง.....	109
ใบความรู้.....	114
ข้อมูลประกอบสื่อบรรยาย.....	137
เอกสารประกอบการบรรยาย.....	147

คำแนะนำในการใช้หลักสูตร

1. หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลาฉบับนี้ พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนานิสิตนอกชั้นเรียน สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1

2. หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ของผู้เรียน ด้วยการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Learning) และเทคนิคการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ที่สามารถเสริมสร้างและพัฒนาการรู้คิด (Cognition) เจตคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) ตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

3. ลักษณะกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำแนกได้ 5 ประเภท คือ

3.1 การสัมผัสต้นแบบ เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตเรียนรู้จากสื่อส่งเสริมจิตสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิดีทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือ โฆษณา รวมถึงตัวบุคคลที่เป็นต้นแบบด้านจิตสาธารณะ เช่น กลุ่มอาสาสมัครในท้องถิ่น กลุ่มนิสิตชมรมบำเพ็ญประโยชน์ สมาชิกชมรมบำเพ็ญประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นต้น

3.2 การสัมผัสความเป็นจริง เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การสัมภาษณ์บุคคลที่นิสิตคิดว่าเป็นผู้มีจิตสาธารณะ การลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะทั้งภายในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง

3.3 การลงมือปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การเล่นเกม การปฏิบัติ-ใบงาน การสำรวจปัญหา การประชุมระดมความคิด การทำโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เป็นต้น

3.4 การถอดบทเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังที่นิสิตลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จสิ้นแล้ว เพื่อเป็นการสรุปสิ่งที่นิสิตเกิดการเรียนรู้ และร่วมกันแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่ม

3.5 การถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้สู่สาธารณะ ในรูปของการจัดนิทรรศการ การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

4. ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดหลักสูตร รวมทั้งสิ้น 40 ชั่วโมง ดังนั้น ผู้ใช้หลักสูตรควรศึกษาแผนการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด เพื่อจะได้กำหนดตารางจัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับจำนวนชั่วโมงที่กำหนดไว้ในแผนการจัดกิจกรรม รวมถึงการจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ การติดต่อ ประสานวิทยากรบรรยาย เรื่องจิตสาธารณะ การเป็นพลเมืองที่ดี การจัดทำโครงการและการประเมินโครงการ การถอดบทเรียน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ เช่น ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มอาสาสมัคร ชุมชน ต่าง ๆ ในชุมชนที่ตั้งของสถานศึกษา

5. หลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ครบถ้วนโครงสร้างหลักสูตรแล้ว ผู้ใช้หลักสูตรควรมีการติดตาม พฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของผู้เรียน ด้วยการสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ และจัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกสาธารณะที่คงทน

หลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ

1. แนวคิดพื้นฐาน

จิตสาธารณะ หมายถึง การรับรู้ ตระหนัก และกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยแสดงออกถึงการปฏิบัติจากระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ สาธารณะร่วมกัน สำนึก ใส่ใจ และลงมือกระทำโดยวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม ตามสิทธิ บทบาท หน้าที่ และความสามารถของตน เพื่อรักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งติดตามประเมินผลปัญหานั้น ตลอดจนอาสากระทำการบางอย่างเพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ

องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ จำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom: 1956) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ
2. ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีที่มีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ
3. ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติ หรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification : CBM) ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Active Learning) โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการกระทำของตนเอง (Learning by Doing) สามารถปรับเปลี่ยนปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิด เจตคติ ของผู้เรียนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะได้ อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างจิตสาธารณะ ควรใช้มาตรการ หรือแนวทางหลาย ๆ อย่าง พร้อม ๆ กัน อย่างบูรณาการให้ครบทั้ง 3 มิติ คือ มิติพฤติกรรม คือการกระทำที่ถูกต้อง มิติทางจิตใจ คือ ความภาคภูมิใจที่ได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง และ มิติทางปัญญา คือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ตนทำ จึงจะทำให้เกิดจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน

2. หลักการและเหตุผล

จิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ที่ปลูกจิตสำนึกของบุคคลให้รู้จักการเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ และร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม อันเป็นแนวทางหนึ่ง ในการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้เจริญเท่าทันและนำเทคโนโลยี ที่แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสรรพสิ่งในสังคม โดยปราศจากการเบียดเบียน ซึ่งพัฒนามาจากความรู้ ความคิด ประสพการณ์ทางสังคม การอบรมสั่งสอน และการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวหรือสังคม ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนและการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (วิทย์พัฒน์ สี่หา และคนอื่น ๆ. 2551: 170) เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ยุทธนา วรณปิติกุล และสุพิธา เริงจิต. 2542: 181-183) พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (บรรทม มณีโชติ. 2530: 25) มีความปรารถนา ที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม (หฤทัย อาจปฐ. 2544: 103-104) ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ การทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน

การพัฒนาคุณภาพของบุคคลให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ จึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันพัฒนาบุคคลของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทย ให้รู้จักประพฤติปฏิบัติตัวเป็นคนดี มีประโยชน์ต่อสังคมจนเป็นกิจนิสัย มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีวิจักษ์ญาณที่จะทำสิ่งที่จะเกิดผลดีต่อตนเองและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สังคมไทยก็จะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในทางกลับกัน หากเยาวชนเหล่านี้ ขาดจิตสำนึกสาธารณะ จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา มีคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำ และสร้างภาระให้แก่สังคม (อรพินทร์ ชูชม และคณะ. 2549: บทนำ)

ปัจจุบัน จะเห็นความพยายามในการปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะในสังคมไทย ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ว่า คนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยมีตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ โดยมีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้และทักษะการเรียนรู้ จากการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Learning) ที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้ และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรมจิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมือง-ไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่าง ๆ รวมถึงการรู้จักรักษามรดกประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548: 3-4)

กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของเยาวชนไทย จึงให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ด้วยการกำหนดให้ "จิตสาธารณะ" เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 1 ใน 8 ข้อ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สถานศึกษาต้องเน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมสาธารณะ เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้ซึมซับสิ่งดี ๆ จากการทำกิจกรรม และเป็นนิสัยติดตัวไป เพราะถ้าหากสังคมไทยเต็มไปด้วยบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เห็นอกเห็นใจกัน ก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ จิตสาธารณะ ยังเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่บัณฑิตพึงมี ทั้งนี้เพื่อสร้างประโยชน์และความสุขให้แก่สังคม และเป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ (Domains Of Learning) ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่แสดงถึงการพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ตลอดจนความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตามศีลธรรมทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม รวมทั้งด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ความสามารถในการทำงานกลุ่ม ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในระดับสถานศึกษา จึงได้มีการกำหนดไว้ในมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ทั้งนี้ หากบุคคลมีจิตสาธารณะบกพร่อง มีน้อยหรือขาดไป จะส่งผลกระทบต่อหลายระดับทั้งต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชน ประเทศชาติ และระดับโลกตามมา (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร. 2543: 21-29 ; วิรุณ ตั้งเจริญ. 2547: 2)

จะเห็นได้ว่า การศึกษาทุกระดับต่างให้ความสำคัญกับการปลูกฝังในเรื่องของจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ดังนั้น สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ในฐานะเป็นสถาบันทางสังคมและมีบทบาทสำคัญในการผลิตทรัพยากรบุคคลของประเทศให้ได้คุณภาพ จึงมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องพัฒนาและปลูกฝังผู้เรียนทุกคนให้มีจิตสาธารณะ มีการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาตระหนักถึงการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น เนื่องจาก นิสิตนักศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะมีบทบาทต่อสังคมสูง มีโอกาสที่จะปรับ เปลี่ยน หรือพัฒนาสังคมไปในรูปแบบที่เหมาะสม มีคุณค่ากับทุกคนอย่างแท้จริง และเป็นบุคคลที่อยู่ในภาวะสิ่งแวดล้อมที่มีโอกาสดี หรือเหนือกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไปในการรับรู้เรื่องราวของสังคม เพราะอยู่ในระบบการศึกษาโดยตรง รวมทั้งยังเป็นพลังสำคัญและเป็นมั่งมีของชาติ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในการเตรียมบัณฑิต ที่พึงประสงค์สู่สังคม ทั้งในด้านการจัดองค์กร หน่วยงาน กิจกรรมและผู้รับผิดชอบในการดูแลนิสิต นักศึกษา การปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม การอบรมสั่งสอน การจัดกิจกรรม การจัดโครงการ การจัดสิ่งแวดล้อม การให้คำปรึกษาแนะนำแก่นิสิต

การเสริมสร้างจิตสาธารณะให้นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน ระหว่างมัธยมศึกษาตอนปลายสู่ระดับอุดมศึกษา จึงมีความเหมาะสมที่จะทำให้เกิดการพัฒนา จิตสาธารณะอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิต ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมให้นิสิตได้เรียนรู้และปฏิบัติ กิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียน

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขต สงขลา ใน 3 ด้าน ได้แก่

ด้านการรู้คิด (Cognition) โดยตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ

ด้านเจตคติ (Attitude) โดยมีความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร เสียสละ และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ

ด้านพฤติกรรม (Behavior) โดยการปฏิบัติ หรือกระทำการที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาผลประโยชน์ ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม และการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

4. กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะและการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

กระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะของหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา เป็นการนำหลักการของกระบวนการพัฒนาจิตพิสัยของเดวิด อาร์. แครธวอล (David R. Krathwohl) แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) มาสังเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน สำหรับออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) เป็นการให้การสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) และกระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบบุคคล สื่อต่าง ๆ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรอง ผ่านกระบวนการกระทำ (Production Process) เช่น การจดบันทึกบทกวี การอภิปราย การสัมภาษณ์ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการใช้กระบวนการจูงใจผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชนคนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์ตรงของนิสิต การวิเคราะห์จากสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัย และชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterization) เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาจัดระบบทางความคิดให้สะท้อนสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยการทำโครงการ เริ่มจาก การคัดเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการตามแผน การประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

จิต สาธารณะ	กระบวนการ พัฒนา จิตสาธารณะ	หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรม	การจัดการเรียนรู้	การวัดและ ประเมิน
ด้านการรู้คิด (Cognition)	ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (perceiving or receiving)	หน่วยการเรียนรู้ 1 แกนนำจิตสาธารณะ <i>We Good</i>	1.1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี 1.2 กลุ่มกลมเกลียว	- บรรยายประกอบสื่อ - เรียนรู้จากสื่อส่งเสริม จิตสาธารณะในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ เกม ภาพยนตร์ เป็นต้น - ปฏิบัติกิจกรรม - อภิปรายกลุ่ม	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - แบบวัดจิตสาธารณะ - แบบประเมินผลการ ปฏิบัติตามใบงาน
	ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (responding)				
ด้านเจตคติ (Attitude)	ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (valuing)	หน่วยการเรียนรู้ 2 หลักวิธีซีเอสอาร์ (Civic&Social Responsibility:CSR) <i>We Share</i>	2.1 นิสิตกับการเป็น พลเมืองดี 2.2 รวมพล คนจิตสาธารณะ 2.3 วอลค์ แรลลี่ TSU	- บรรยายประกอบสื่อ - อภิปรายระดมสมอง - อภิปรายแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับกลุ่มนิสิต ชมรมกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชน์ เครือข่าย สงขลาคนใจดี กลุ่มอาสาสมัคร ในท้องถิ่น - สำรวจปัญหา	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - การได้ตอบ อภิปราย ซักถาม - การนำเสนอผลงาน - แบบประเมินผลการ ปฏิบัติตามใบงาน
	ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบ (organizing)	หน่วยการเรียนรู้ 3 โครงการเสริมสร้าง จิตสาธารณะ <i>We Care</i>	3.1 เยี่ยมเยือน เพื่อนบ้าน 3.2 ปฏิบัติโครงการ เสริมสร้างจิตสาธารณะ	- นำเสนอหัวข้อโครงการ -วางแผนการทำโครง โครงการเสริมสร้าง จิตสาธารณะ 2 ระดับ ได้แก่ระดับมหาวิทยาลัย และ ระดับชุมชน - ดำเนินการตามแผน - ประเมินผลโครงการ	- สังเกตพฤติกรรม - นิเทศติดตามผล - แบบประเมิน ความสำเร็จของโครงการ - ถอดบทเรียนจากการ ทำโครงการ - แบบประเมินความ คิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง
ด้านพฤติกรรม (Behavior)		หน่วยการเรียนรู้ 4 ชื่นชมคนทำดี <i>We Show</i>	4.แบ่งปันประสบการณ์ สานต่อความดี (TSU DO D SHOW)	- จัดนิทรรศการสรุปผล ที่ได้รับจากการทำ โครงการ - จัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้สู่สาธารณชน	- การนำเสนอโครงการ - แบบวัดจิตสาธารณะ - แบบประเมินความ พึงพอใจของนิสิตที่มีต่อ หลักสูตร - แบบติดตามผลการ จัดหลักสูตร

จากตาราง 1 อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แก่นนำจิตสาธารณะ เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรู้คิด และด้านเจตคติ ในขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) โดยการสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และขั้นการตอบสนอง (Responding) โดยให้สะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้จากการสังเกตตัวแบบ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรองผ่านกระบวนการกระทำ (Production process) ต่าง ๆ เช่น การจดบันทึก การอภิปราย ชักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลากวิธีซีเอสอาร์ (Civic and Social Responsibility : CSR) เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านเจตคติ ต่อเนื่องจากหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ในขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) โดยใช้กระบวนการจูงใจผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชนคนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ของนิสิตจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาการขาดจิตสาธารณะ ในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม และคัดเลือกปัญหาสำหรับนำมาจัดทำโครงการจิตสาธารณะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการจิตสาธารณะ เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านพฤติกรรม ในขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterization) โดยการปฏิบัติโครงการ (Project Method) ตามปัญหาที่นิสิตได้เลือกและนำเสนอไว้ กำหนดเป็น วัตถุประสงค์ของโครงการ วางแผนโครงการ ดำเนินการตามแผน ประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี เป็นการพัฒนาจิตสาธารณะด้านพฤติกรรม ในขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterization) ต่อเนื่องจากหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โดย การสรุปผลที่ได้รับจากการทำโครงการจิตสาธารณะ และขยายผลสู่สาธารณชน ในรูปแบบของการนำเสนอ การจัดนิทรรศการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการสร้างเครือข่ายพัฒนาจิตสาธารณะ

5. โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 4 หน่วย 8 กิจกรรม ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมตลอดหลักสูตรรวม 40 ชั่วโมงโดยกำหนดการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างนี้

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรม (ประเภทกิจกรรม)	เวลา (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้	การวัดและประเมิน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แกนนำ จิตสาธารณะ <i>We Good</i>	1.1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี (การสัมผัสต้นแบบ)	2	- ฟังการบรรยายประกอบสื่อ - เรียนรู้จากสื่อส่งเสริมจิต สาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น - อภิปรายกลุ่ม	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - ตรวจให้คะแนนแบบวัด จิตสาธารณะ - ตรวจแบบประเมินผล การปฏิบัติตาม ใบงาน
	1.2 กลุ่มกลมเกลียว (การลงมือปฏิบัติ)	6	- ปฏิบัติกิจกรรมฐาน - อภิปรายกลุ่ม	
	รวม	8		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลักทวิชีเอสอาร์ (Civic&Social Responsibility :CSR) <i>We Share</i>	2.1 นิสิตกับการเป็น พลเมืองดี (การสัมผัสต้นแบบ)	2	- ฟังการบรรยายประกอบสื่อ - อภิปรายระดมสมอง	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - การโต้ตอบ อภิปราย ซักถาม
	2.2 รวมพล คนจิตสาธารณะ (การสัมผัสต้นแบบ)	4	- อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกลุ่มนิสิต ชมรมกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์ เครือข่าย สงขลาคนใจดี อาสาสมัคร ในท้องถิ่น - ปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน	- การนำเสนอผลงาน - ตรวจแบบประเมินผล การปฏิบัติตามใบงาน
	2.3 วอล์ค แวลลี่ TSU (การสัมผัสความเป็นจริง)	2	- สำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการขาด จิตสาธารณะ ใน มหาวิทยาลัย - ปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน - นำเสนอหัวข้อโครงการ	
รวม		8		

หน่วยการเรียนรู้	กิจกรรม (ประเภทกิจกรรม)	เวลา (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้	การวัดและประเมิน
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 โครงการเสริมสร้าง จิตสาธารณะ <i>We Care</i>	3.1 เยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน (การสัมผัสความเป็นจริง)	4	- สำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการขาด จิตสาธารณะ ในชุมชน - ปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน - นำเสนอหัวข้อโครงการ	- สังเกตพฤติกรรมขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - นิเทศและติดตามผล - ตรวจสอบประเมิน ความสำเร็จของโครงการ - ถอดบทเรียนจากการ ทำโครงการ
	3.2 ปฏิบัติโครงการ เสริมสร้างจิตสาธารณะ (การลงมือปฏิบัติ และ การถอดบทเรียน)	16	- วางแผนการทำโครงการ เสริมสร้างจิตสาธารณะ ในมหาวิทยาลัยและชุมชน - ดำเนินการตามแผน - ประเมินผลโครงการ	- สอบถามความคิดเห็น ของผู้เกี่ยวข้อง
	รวม	20		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่นชมคนทำดี <i>We Show</i>	4. แบ่งปันประสบการณ์ สานต่อความดี (TSU DO D SHOW)	4	- สรุปผล ที่ได้รับการ ทำโครงการ - จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สู่สาธารณชน	- สังเกตพฤติกรรม ขณะ ปฏิบัติกิจกรรม - นิเทศและติดตาม ผล - ตรวจสอบประเมิน ความสำเร็จของ โครงการ - ถอดบทเรียนจาก การทำโครงการ - สอบถามความ คิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง
	รวม	4		
	รวมตลอดหลักสูตร	40		

กิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา สรุปได้ 5 ประเภท ดังนี้

3.1 การสัมผัสต้นแบบ เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตเรียนรู้จากสื่อส่งเสริมจิตสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือ โฆษณา รวมถึงตัวบุคคลที่เป็นต้นแบบด้านจิตสาธารณะ เช่น กลุ่มอาสาสมัครในท้องถิ่น กลุ่มนิสิตชมรมฝ่ายบำเพ็ญประโยชน์ สมาชิกชมรมบำเพ็ญประโยชน์ในท้องถิ่น เป็นต้น

3.2 การสัมผัสความเป็นจริง เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การสัมภาษณ์บุคคลที่นิสิตคิดว่าเป็นผู้มีจิตสาธารณะ การลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะทั้งภายในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง

3.3 การลงมือปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การเล่นเกม การปฏิบัติใบงาน การสำรวจปัญหา การประชุมระดมความคิด การทำโครงการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เป็นต้น

3.4 การถอดบทเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังที่นิสิตลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จสิ้นแล้ว เพื่อเป็นการสรุปสิ่งที่นิสิตเกิดการเรียนรู้ และร่วมกันแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่ม

3.5 การถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่ให้นิสิตได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้สู่สาธารณะ ในรูปของการจัดนิทรรศการ การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จำแนกเป็น 4 ขั้นตอน ตามกระบวนการพัฒนาจิตสาธารณะ ซึ่งได้จากการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาจิตพิสัย ของเดวิด อาร์. แครทวอล (David R. Krathwohl) และแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การเรียนรู้จากการทำโครงการ (Project Method) และการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving) เป็นการให้การสังเกตตัวแบบ และประสบการณ์เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) และกระบวนการเก็บจำ (Retention Process) เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใคร่ครวญ และตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ขั้นที่ 2 ขั้นการตอบสนอง (Responding) เป็นการสะท้อนผลการรับรู้จากขั้นตอนที่ 1 ที่ได้จากการสังเกตตัวแบบบุคคล สื่อต่าง ๆ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ อย่างไตร่ตรอง ผ่านกระบวนการกระทำ (Production Process) เช่น การจดบันทึก การอภิปราย การสัมภาษณ์ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การระดมสมอง การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการใช้กระบวนการจูงใจ ผ่านบุคคลตัวอย่าง ชุมชนคนอาสา สื่อวีดิทัศน์ ประสบการณ์เชิงประจักษ์ การวิเคราะห์สภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะในมหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง เพื่อสรุปและสร้างแนวคิดจิตสาธารณะให้ปรากฏเป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นการจัดระบบและสร้างอุปนิสัย (Organizing and Characterization) เป็นการนำประสบการณ์การเรียนรู้ จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาจัดระบบทางความคิดให้สะท้อนสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยการทำโครงการ เริ่มจาก การคัดเลือกปัญหาที่ต้องการแก้ไข การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการตามแผน การประเมินผลโครงการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

7. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริม ใช้หลักการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Behavior Assessment) และการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ร่วมกัน โดยมีเป้าหมาย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3 ระยะ ดังนี้ ก่อนจัดกิจกรรม และระหว่างจัดกิจกรรม จะใช้การสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของนิสิต และภายหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จะมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการถอดบทเรียนกิจกรรม การตรวจผลงาน การปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน และการประเมินผลการปฏิบัติโครงการจากผู้เกี่ยวข้อง

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรเสริม โดยวัดและประเมินผล เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมครบทุกหน่วยการเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเสริมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้แบบวัดจิตสาธารณะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้คิด ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม รวมถึงผลการประเมินโครงการจิตสาธารณะ และ ความพึงพอใจที่นิสิตมีต่อหลักสูตร

ตัวอย่าง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
แกนนำจิตสาธารณะ (We Good)

ระยะเวลา 6 ชั่วโมง

กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ			
ขั้นการรับรู้	ขั้นการตอบสนอง	ขั้นการเห็นคุณค่า	ขั้นการจัดระบบ
◆	◆		

สาระสำคัญ

จิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของพลเมืองดี ที่ปลูกจิตสำนึกของบุคคลให้รู้จักการเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ และร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม อันเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้เจริญเท่าทันและนำเทคโนโลยี พัฒนามาจากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ทางสังคม การอบรมสั่งสอน และการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัวหรือสังคม ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนและการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

การสร้างเชื่อมั่นในตนเอง ความสามัคคี ความเสียสละ และการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้นิสิตบอกความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ
2. เพื่อให้นิสิตตระหนักถึงความสำคัญของการบำเพ็ญประโยชน์
3. เพื่อฝึกทักษะการสร้างเชื่อมั่นในตนเองให้แก่นิสิตในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
4. เพื่อพัฒนาทักษะด้านการทำงานเป็นทีมและการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

กิจกรรม

1.1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี	(เวลา 4 ชั่วโมง)
1.2 กลุ่มกลมเกลียว	(เวลา 2 ชั่วโมง)

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1.1 จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี

(เวลา 4 ชั่วโมง)

ขอบข่ายเนื้อหา

ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ และ การบำเพ็ญประโยชน์

สื่อการเรียนรู้

1. ปากกาเคมีกลุ่มละ 1-2 ด้าม
2. กระดาษภาพพลิก (Flip Chart) กลุ่มละ 2 แผ่น (ตามจำนวนกลุ่ม)
3. กระดาษ A4
4. สีเทียน สีชอล์ก
5. สื่อประกอบการบรรยาย “จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี”
6. ใบงาน 1 กิจกรรมสนทนากลุ่มระดมความคิด...นิสิตกับจิตสาธารณะ
7. ภาพยนตร์ เรื่อง Pay It Forward
8. ใบงาน 2 ละครสอนใจ
9. ใบสรุปสาระที่ได้จากการระดมสมองในแต่ละประเด็น
10. ใบรายชื่อกลุ่ม
11. ใบงาน 3 สรุปกิจกรรมฐาน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นนำ

1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อเตรียมความพร้อมและละลายพฤติกรรม เช่น
 - การปรบมือตามจังหวะเพลง/แสดงท่าทางโดยการโบกมือตามจังหวะ
 - การท่องเที่ยวทกลอนสอนใจ
 - การทำแบบวัดจิตสาธารณะ

ขั้นกิจกรรม

2. แบ่งนิสิตออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน ให้สมาชิกในกลุ่มทำความรู้จักกัน และจดจำชื่อสมาชิกให้ครบทุกคน เลือกประธาน และ เลขานุการกลุ่ม ตั้งชื่อกลุ่ม สร้างธงสัญลักษณ์ พร้อมทั้งคิดคำขวัญประจำกลุ่มที่สื่อถึงการมี จิตสาธารณะ(ขั้นตอนการแบ่งกลุ่มอาจใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น แบ่งกลุ่มตาม เสียงเพลง การนับจำนวน การเล่นเกม เป็นต้น)
3. ให้นิสิตทำกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดในประเด็นที่กำหนดให้ ตามใบงาน 1 “นิสิตกับจิตสาธารณะ”
4. วิทยากรบรรยาย “จิตสาธารณะ จิตแห่งความดี” ประกอบสื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วีดิทัศน์ หนังสือ ภาพยนตร์โฆษณา ฯลฯ เพื่อจุดประกาย ความคิดเรื่องจิตสาธารณะแก่นิสิต
4. ให้นิสิตแต่ละกลุ่มช่วยกัน สรุปความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบของ จิตสาธารณะ และ ความสำคัญของการบำเพ็ญประโยชน์
5. ให้นิสิต ชมและวิเคราะห์ภาพยนตร์ Pay It Forward ตามใบงาน 2 ละครสอนใจ แล้วนำมาอภิปรายร่วมกันในชั่วโมงถัดไป

ขั้นสรุป

6. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอสิ่งที่สรุปได้ตามข้อ 4 มาอภิปรายร่วมกัน วิทยากรวิเคราะห์ และอธิบายสรุปเพิ่มเติมร่วมกัน พร้อมทั้งทบทวนกิจกรรมที่ได้มอบหมายตามใบงาน 2

ใบงาน 1
กิจกรรมสนทนากลุ่มระดมความคิด...
นิสิตกับจิตสาธารณะ

1. ให้นิสิตแบ่งกลุ่มเพื่อร่วมสนทนาและระดมความคิดเห็นกลุ่มละ 10 คน
2. เมื่อได้กลุ่มแล้วโปรดแต่งตั้งประธานเพื่อเป็นผู้นำการสนทนาและเลขากลุ่มเพื่อบันทึกข้อมูล
3. ร่วมระดมความคิดเห็นในประเด็นต่อไปนี้ให้ครบทุกประเด็น ภายในเวลา 1 ชั่วโมง
 - 3.1 นิสิตและสมาชิกในกลุ่มเคยได้ยินคำว่า จิตสาธารณะ หรือไม่ ถ้าเคยได้ยินโปรดร่วมกันเสนอคำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า จิตสาธารณะ
 - 3.2 นิสิตคิดว่าผู้ที่มีจิตสาธารณะควรมีคุณลักษณะอย่างไร
 - 3.3 นิสิตคิดว่าการปลูกฝังคุณลักษณะบัณฑิตให้มีจิตสาธารณะ มีความจำเป็นหรือไม่ เพราะเหตุใด และ มหาวิทยาลัยควรดำเนินการอย่างไร ?
 - 3.4 ตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา นิสิตได้แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะต่อมหาวิทยาลัย และสังคมรอบข้างอย่างไร พบปัญหา หรืออุปสรรคใดบ้าง?
 - 3.5 นิสิตคิดว่ากิจกรรมประเภทใด หรือ ลักษณะใดที่ส่งเสริมให้นิสิตเกิดจิตสาธารณะ ได้บ้างโปรดเสนอแนะแนวทางและการดำเนินกิจกรรมพอสังเขป
 - 3.6 นิสิตคิดว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมตามข้อ 3.5 เป็นอย่างไร ?

3.2.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

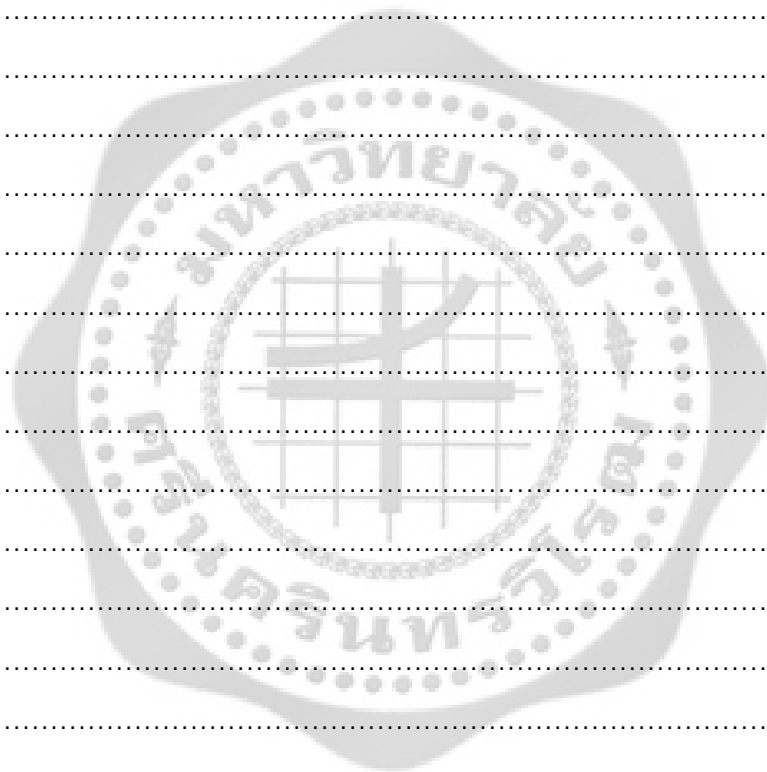
.....

.....

.....

.....

3.3.....

3.4.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.5.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.6.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงาน 2 ละครสอนใจ

ชื่อ.....ชื่อกลุ่ม.....

1. ชมและวิเคราะห์ภาพยนตร์ เรื่อง Pay It Forward

คำชี้แจง ให้นักเรียน สรุป วิเคราะห์ วิจัย ภาพยนตร์ในประเด็นต่อไปนี้

1. สรุปเนื้อเรื่องย่อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. สรุปฉากเปิดเรื่องและฉากปิดเรื่อง

2.1 ฉากเปิดเรื่อง

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ฉากปิดเรื่อง

.....

.....

.....

.....

3. ลักษณะนิสัยของตัวละครที่สำคัญ (เลือกมาประมาณ 3-4 ตัวละคร)

ตัวละครที่สำคัญ	ลักษณะนิสัย
1.	
2.	
3.	
4.	

4. ให้นิสิตรูปความหมายของคำว่า “Pay It Forward” หรือ การจ่ายล่วงหน้าตามความเข้าใจของนิสิต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ฉากที่ชอบพร้อมเหตุผลประกอบ

ฉากที่ชอบ	เหตุผล

6. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากภาพยนตร์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับโลกของเรา ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ สงครามความขัดแย้ง ภัยพิบัติ ฯลฯ นิสิตมีวิธีคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโลกให้ดีขึ้น อย่างไรบ้าง

.....

.....

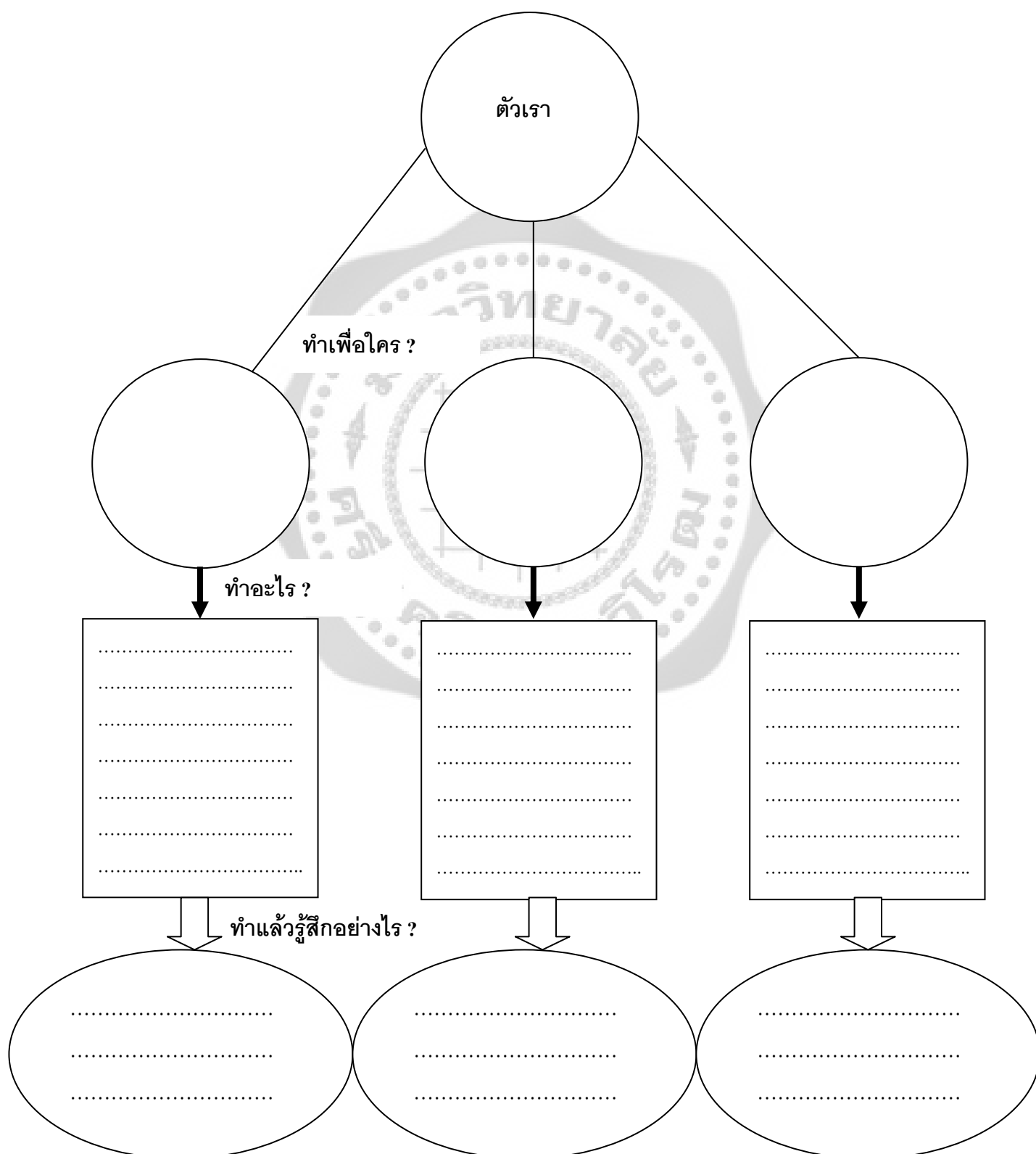
.....

.....

.....

2. คิดดี...ทำได้..

คำชี้แจง ให้นิสิตนำแนวคิดคิด"การส่งต่อความดี หรือ การส่งต่อความช่วยเหลือ" ตามแผนการเปลี่ยนแปลงโลกของ ด.ช. แทรเวอร์ แมคเคนนี ไปปฏิบัติต่อผู้อื่นในเรื่องใดก็ได้ ภายในระยะเวลา 1 สัปดาห์ พร้อมทั้งบันทึกสิ่งที่ได้กระทำ และความรู้สึกที่เกิดขึ้น

แผนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1.2 กลุ่มกลมเกลียว

(เวลา 2 ชั่วโมง)

ขอบข่ายเนื้อหา

การสร้างเชื่อมั่นในตนเอง การประพัตินในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ความสามัคคี
เสียสละ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นนำ

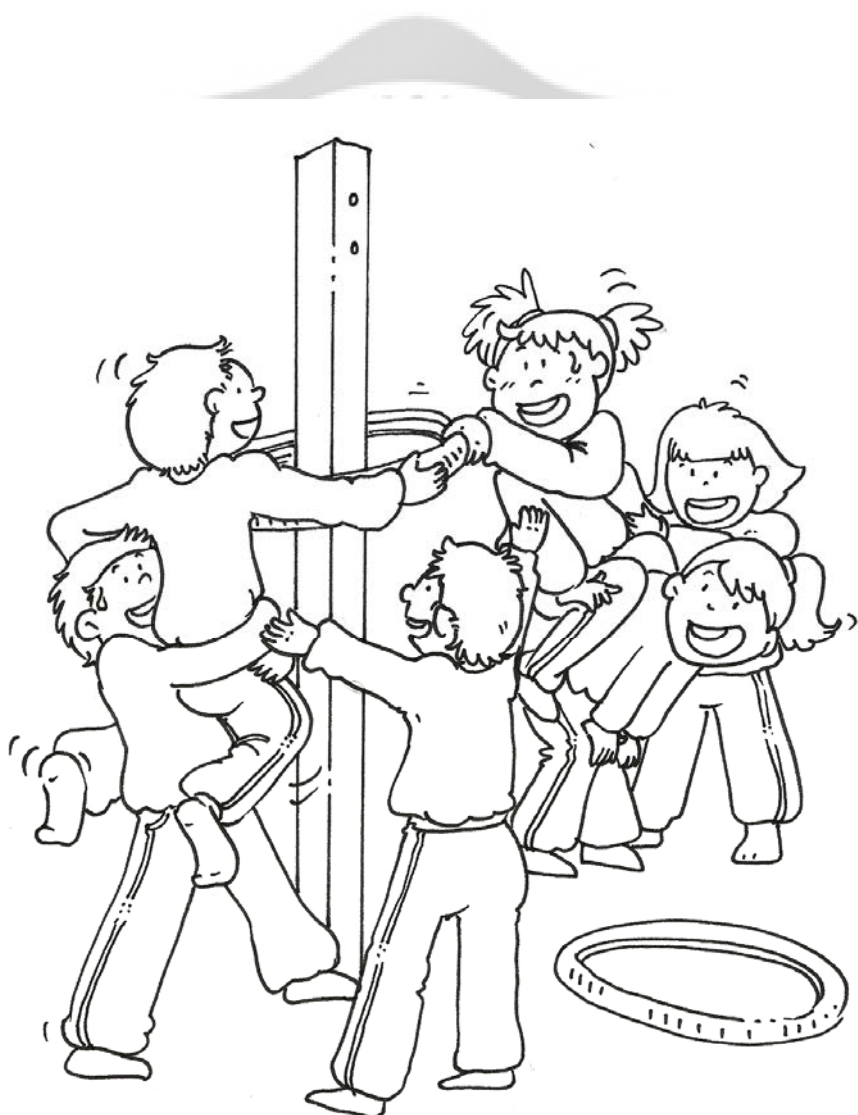
1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อเตรียมความพร้อมและละลายพฤติกรรม เช่น
 - การปรบมือตามจังหวะเพลง
 - การทอ้งบทกลอนสอนใจ
 - การเล่นเกม
2. ให้นิสิตจัดเป็นกลุ่มตามที่ได้แบ่งไว้แล้ว 4 กลุ่ม วิทยากรอธิบายกฎ กติกาให้ทราบ
ร่วมกัน จากนั้นแจกเอกสารสำหรับการเข้าฐานกิจกรรมให้แต่ละกลุ่ม ซึ่งฐาน
กิจกรรมมีทั้งหมด 8 ฐาน โดยในเอกสารจะแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ตั้ง
ฐานกิจกรรม ลักษณะของการทำกิจกรรม และ ผู้ควบคุมในแต่ละฐาน เป็นต้น
3. ในการเข้าฐานกิจกรรมนั้น นิสิตจะต้องวนฐานตามลำดับที่ได้แจ้งไว้ในเอกสาร
โดยมีเวลาเข้าฐานทั้งหมด 1 ชั่วโมง 30 นาที แต่ละกลุ่มจะต้องผ่านฐานกิจกรรม
ให้ครบทั้ง 8 ฐาน (เมื่อผ่านฐานกิจกรรมจะได้รับสัญลักษณ์ประจำฐานรับรอง)
4. ให้แต่ละกลุ่มแยกย้ายเข้าฐานกิจกรรม โดยรับฟังกติกาจากผู้ควบคุมฐาน และเริ่ม
ลงมือเล่นตามกติกา ปฏิบัติกิจกรรมตามที่แต่ละฐานกิจกรรมกำหนดไว้ โดยแต่ละ
ฐานใช้เวลาตามที่กำหนดไว้ เท่านั้น
5. กลุ่มที่สามารถเล่นฐานกิจกรรมได้สำเร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด จะถือว่า
ผ่านกิจกรรมในฐานนั้น ๆ หากไม่ผ่านต้องกลับมาเล่นฐานกิจกรรมนั้นใหม่ในรอบ
ต่อไป จนกระทั่งสามารถผ่านฐานกิจกรรมครบทั้ง 8 ฐานกิจกรรม

ขั้นกิจกรรม

6. เริ่มปฏิบัติกิจกรรมฐาน

ฐานที่ 1 หนูมานถวายแหวน

- จุดมุ่งหมาย** ฝึกการคิดวางแผนแก้ปัญหา ความอดทน การเสียสละ
 ความรู้สึกเมื่อประสบความสำเร็จ เห็นความสำคัญของการเสียสละ
- วัสดุ/อุปกรณ์** 1. เสामี/เสาเหล็ก สูง 3-5 เมตร ฐานมั่นคง จำนวน 1 เสา
 2. ล้อย่าง (ล้อรถจักรยานที่ไม่ใช้แล้วที่ยังมีสภาพดี) จำนวน 1 อัน
- วิธีการ** ให้นำล้อย่างขึ้นไปคล้องเสาที่กำหนด โดยห้ามให้ล้อย่างสัมผัสเสาทันทีในขณะไต่และดึงล้อย่างออก
- เวลา** 10 นาที

ฐานที่ 2 ดินแดนแห่งสายใย

จุดมุ่งหมาย ฝึกการมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น

วัสดุ/อุปกรณ์ เชือกฟาง 1 ม้วน และเสาดั้งสูง 1 เมตรจำนวน 2 ต้น

วิธีการ มัดเชือกฟางโยงเป็นตาข่าย โดยให้มีจำนวนช่องเท่ากับจำนวนผู้เล่น (8 ช่อง) จากนั้นให้ผู้เล่นลอดช่องตาข่าย โดยห้ามให้ทุกส่วนของร่างกายสัมผัสกับเชือกฟาง

เวลา 15 นาที

ฐานที่ 3 สุดแต่ใจจะไขว่คว้า

จุดมุ่งหมาย ฝึกความสามัคคี

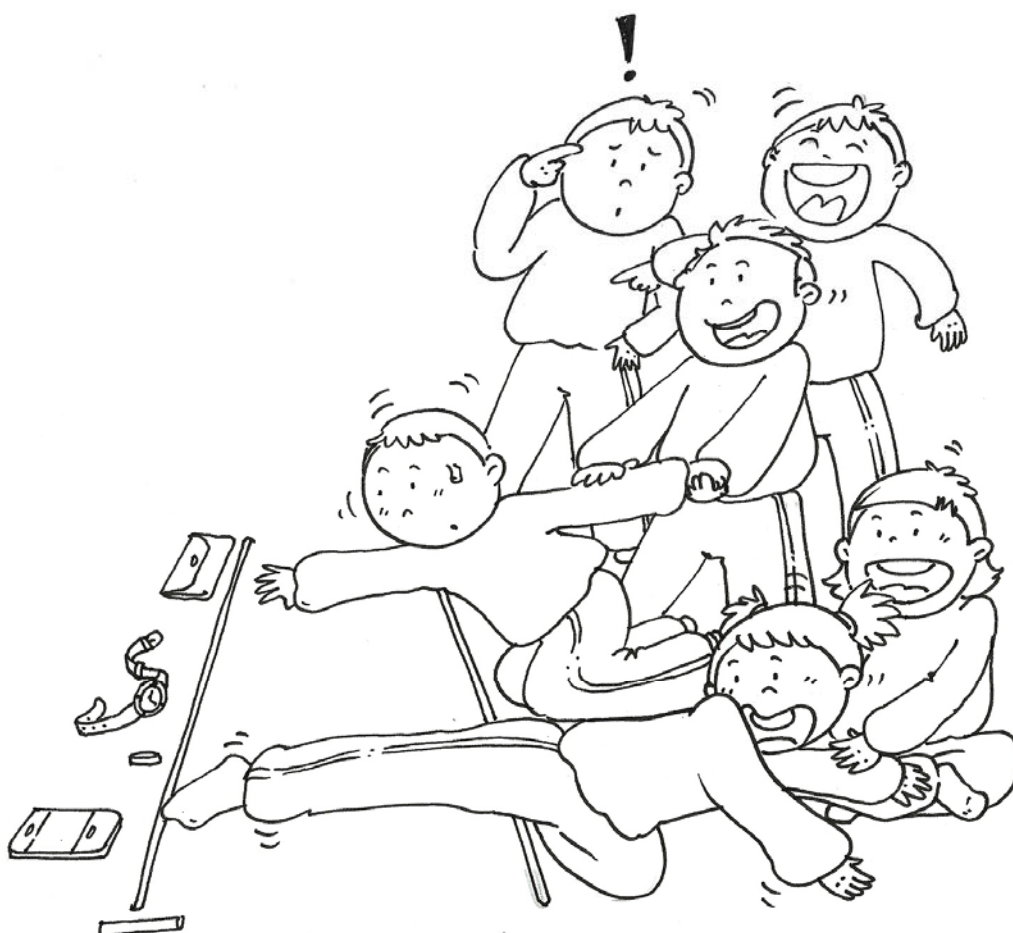
อุปกรณ์ 1. วัตถุมีค่า (แหวน นาฬิกา โทรศัพท์มือถือ) ของผู้เล่นแต่ละกลุ่ม
จำนวน 1 ชิ้น

2. ซอล์กสีสำหรับขีดเส้น

วิธีการ - ขีดเส้นตรงขนานกัน 2 เส้น ระยะห่างประมาณ 1 ช่วงตัว

- ให้ตัวแทนนิสิตแต่ละกลุ่มนำวัตถุมีค่าวางลงบนเส้นด้านบน
จากนั้นเอื้อมหยิบสิ่งของมีค่านั้น โดยไม่ให้ร่างกายสัมผัสบริเวณ
ช่องว่างระหว่างเส้นทั้งสอง ทั้งนี้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มสามารถจับ
หรือพยุงผู้เล่นได้

เวลา 10 นาที

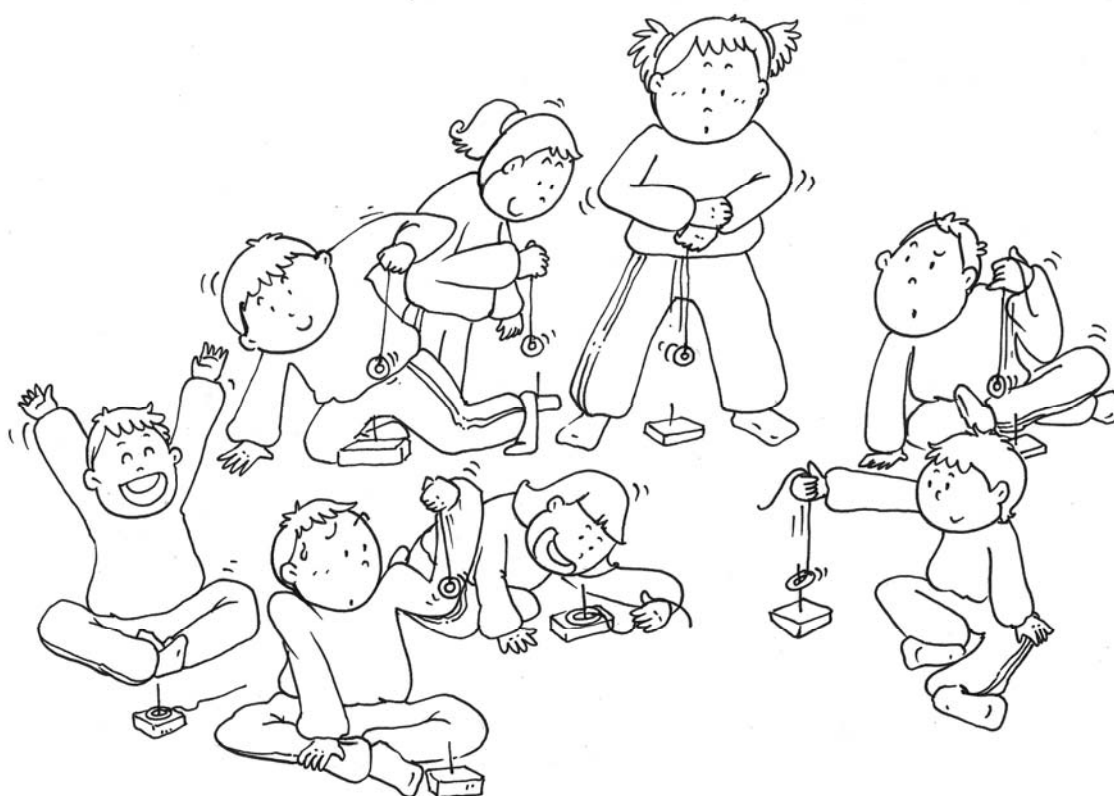
ฐานที่ 4 โดนัทहरषา

จุดมุ่งหมาย ฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและความเชื่อมั่นในตนเอง

- อุปกรณ์**
1. แหวนรองนิ้ว จำนวนเท่ากับผู้เล่น (8 อัน)
 2. ดินน้ำมัน 8 ก้อน
 3. ด้าย 1 ใจ
 4. ไม้จิ้มฟัน 1 กล่อง

วิธีการ ให้ผู้เล่นมัดแหวนรองนิ้วด้วยเส้นด้ายยาว 30 เซนติเมตร จากนั้นนำแหวนไปคล้องไม้จิ้มฟันที่ปักอยู่บนดินน้ำมัน ภายในระยะเวลาที่กำหนด

เวลา 10 นาที

ฐานที่ 5 ฝ่ามือสามัคคี

จุดมุ่งหมาย ฝึกการบริหารเวลา

- อุปกรณ์**
1. น้ำ (สำหรับใส่ในกะละมัง 1 อัน)
 2. ชันน้ำ 2 ใบ
 3. ขวดน้ำดื่ม (ขวดเปล่า) จำนวน 2 ขวด

วิธีการ แบ่งผู้เล่นเป็นกลุ่มย่อย จำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน
 เข้าแถวตอนเรียง 1 จากนั้นใช้มือรองน้ำมากรอกลงในขวด
 ที่จัดเตรียมไว้ให้เต็มภายในระยะเวลาที่กำหนด

เวลา 10 นาที

ฐานที่ 6 ปิดตา-เปิดใจ

จุดมุ่งหมาย ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

อุปกรณ์ 1. ผ้าสำหรับปิดตาจำนวน 7 ผืน
2. บ้ายกำหนดเส้นทาง

วิธีการ ให้ผู้เล่นเลือกผู้นำกลุ่มสำหรับเป็นผู้คอยบอกทาง จากนั้นใช้ผ้าปิดตาผู้เล่นที่เหลือ ผู้นำบอกทางให้สมาชิกเดินไปตามเส้นทางที่กำหนดให้ถึงจุดหมายปลายทางภายในระยะเวลาที่กำหนด

เวลา 15 นาที

ฐานที่ 7 สดใสสะพานดาว

จุดมุ่งหมาย ฝึกการวางแผน

อุปกรณ์ เชือกฟาง 1 ม้วน

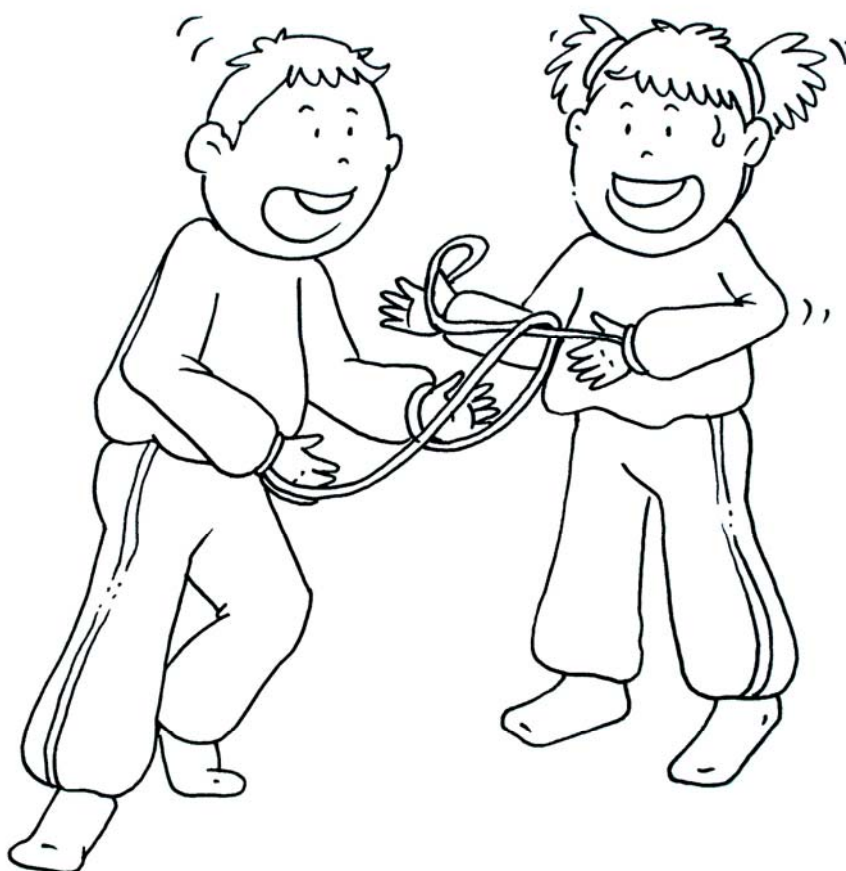
วิธีการ ผู้เล่นสองคนจับเชือกฟางคนละด้านให้ตึงยกสูงขึ้นเหนือศีรษะ
สุดแขน ประมาณ 2-3 เมตร แล้วให้ผู้เล่นคนอื่น ๆ ช่วยกันวางแผน
ข้ามเชือกให้ครบทุกคนโดยห้ามไม่ให้ร่างกายสัมผัสกับเชือก

เวลา 10 นาที

ฐานที่ 8 ก้าวข้ามเงื่อนไขชีวิต

จุดมุ่งหมาย	ฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
อุปกรณ์	เชือกฟาง 1 ม้วน
วิธีการ	ให้ผู้เล่นจับคู่ จากนั้นมัดเชือกฟางทั้งสองมือของผู้เล่น แล้วคล้องเชือกติดกับมือของเพื่อนที่เป็นคู่ของตนเอง แล้วให้หาทางวิธีการคลายปมเชือกนั้น โดยห้ามแก้มัด หรือทำให้เชือกขาด
เวลา	10 นาที

ขั้นสรุป

- เมื่อเสร็จกิจกรรมทุกฐานแล้ว ให้นิสิตร่วมกันแบ่งปันถึงสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละฐานกิจกรรม และสรุปสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญในแต่ละฐานกิจกรรม ตามใบงาน 3
- ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอ และร่วมแบ่งปันประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมฐานให้กับส่วนรวมได้ฟังร่วมกัน
- วิทยากรวิเคราะห์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรม ให้นิสิตได้ทราบและอธิบายสรุปเพิ่มเติมถึงสิ่งที่สะท้อนจากกิจกรรม

ใบงาน 3 สรุปกิจกรรมฐาน

กลุ่มที่

ชื่อกลุ่ม

สมาชิกในกลุ่ม

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

คำขวัญประจำกลุ่ม

.....

.....

.....

.....

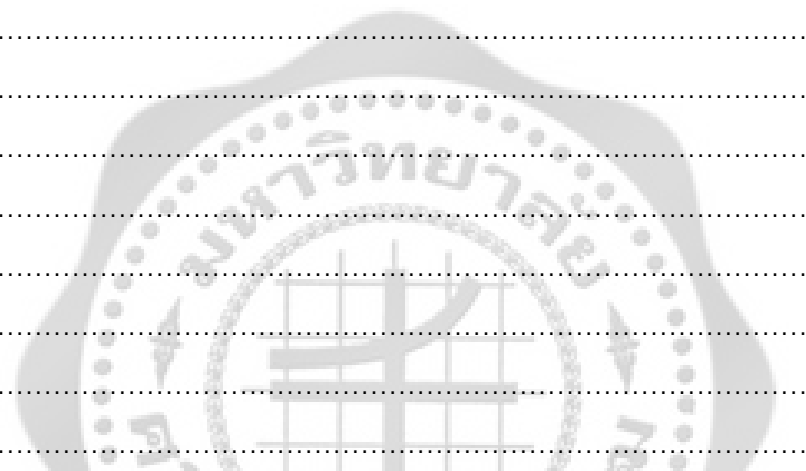
.....

ฐานที่ 3 ชื่อฐาน

เวลาเข้าฐาน น. สิ้นสุดกิจกรรมประจำฐานเวลา น.

รวมใช้เวลาในการทำกิจกรรม ชั่วโมง นาที

สรุปสาระสำคัญที่ได้จากกิจกรรม (สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้จากกิจกรรม)

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

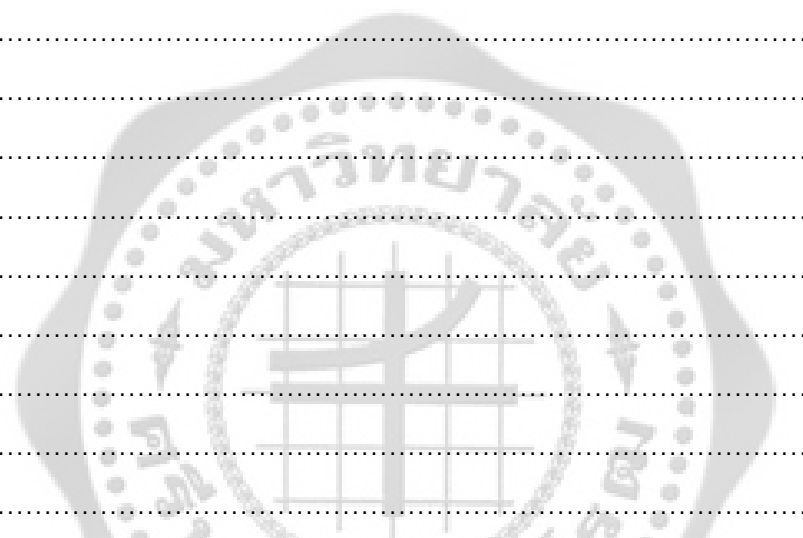
[illegible]

ฐานที่ 4 ชื่อฐาน

เวลาเข้าฐาน น. สิ้นสุดกิจกรรมประจำฐานเวลา น.

รวมใช้เวลาในการทำกิจกรรม ชั่วโมง..... นาที

สรุปสาระสำคัญที่ได้จากกิจกรรม (สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้จากกิจกรรม)

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

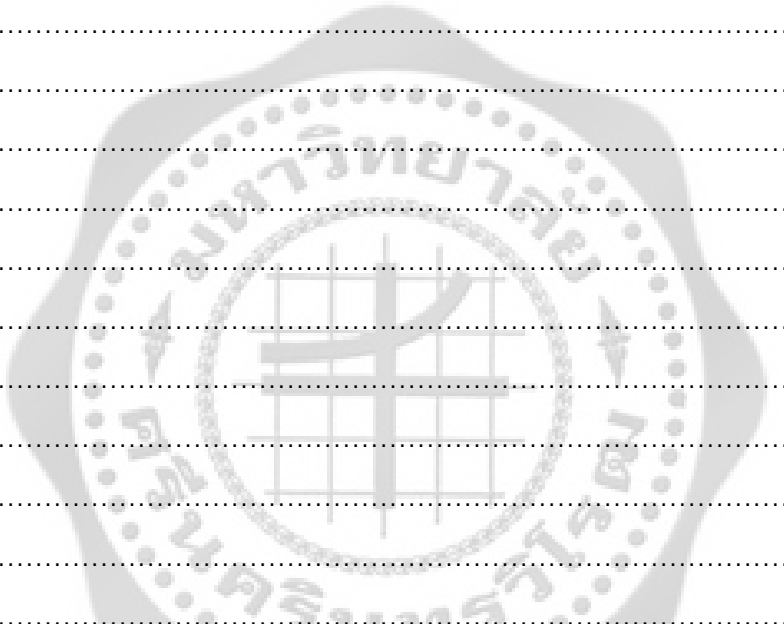
[illegible]

ฐานที่ 5 ชื่อฐาน

เวลาเข้าฐาน น. สิ้นสุดกิจกรรมประจำฐานเวลา น.

รวมใช้เวลาในการทำกิจกรรม ชั่วโมง..... นาที

สรุปสาระสำคัญที่ได้จากกิจกรรม (สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้จากกิจกรรม)

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

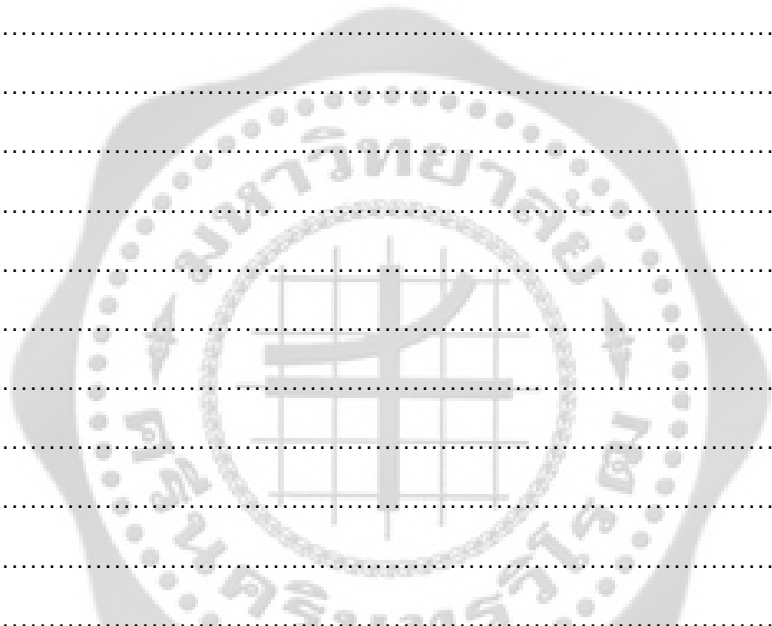
[illegible]

ฐานที่ 7 ชื่อฐาน

เวลาเข้าฐาน น. สิ้นสุดกิจกรรมประจำฐานเวลา น.

รวมใช้เวลาในการทำกิจกรรม ชั่วโมง..... นาที

สรุปสาระสำคัญที่ได้จากกิจกรรม (สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้จากกิจกรรม)

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

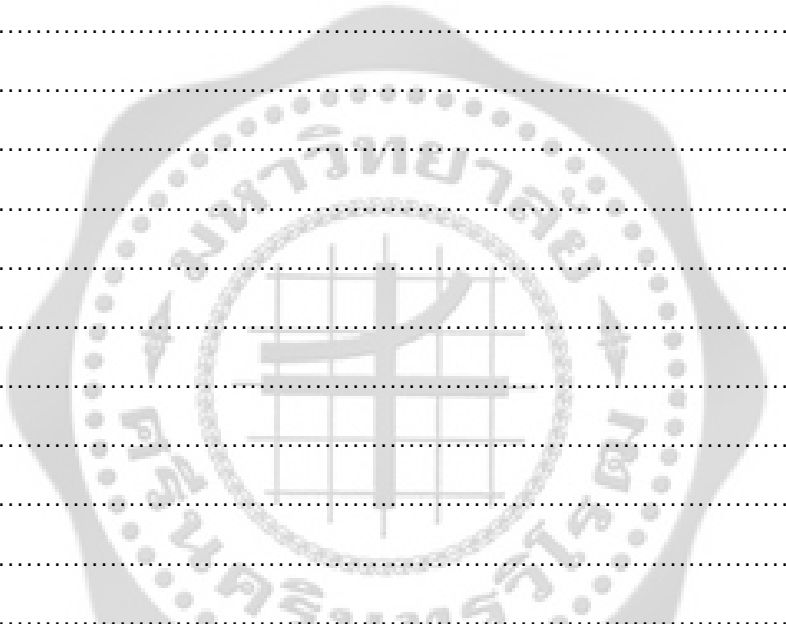
[illegible]

ฐานที่ 8 ชื่อฐาน

เวลาเข้าฐาน น. สิ้นสุดกิจกรรมประจำฐานเวลา น.

รวมใช้เวลาในการทำกิจกรรม ชั่วโมง..... นาที

สรุปลักษณะสำคัญที่ได้จากกิจกรรม (สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้จากกิจกรรม)

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

[illegible]

วิธีการประเมินผลการเรียนรู้

วิธีการวัดและประเมินผล	เครื่องมือการวัด	เกณฑ์การประเมิน
1.สังเกตการณ์มีส่วนร่วม ใน การทำกิจกรรม และ การ สรุปผลการอภิปรายกลุ่ม	-แบบสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ประจำหน่วยการเรียนรู้	ได้คะแนนรวม 12 คะแนน ขึ้นไปถือว่าผ่านเกณฑ์
3.ประเมินความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ในเรื่องของความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ และลักษณะของผู้มีจิต สาธารณะ	- แบบวัดจิตสาธารณะ	ได้คะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง ขึ้นไป
2.ตรวจผลงานการปฏิบัติกิจกรรม ตามใบงาน 1 และ การสรุป ข้อคิดจากกิจกรรมฐานตามใบงาน 2	- แบบประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม ตามใบงานที่ 1	ได้คะแนนรวมร้อยละ 75 หรือ คะแนนรวม 8 คะแนนขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน
	- แบบประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม ตามใบงานที่ 2	ได้คุณภาพระดับ 2 ขึ้นไป ถือว่า ผ่านเกณฑ์

บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก

(.....)

...../...../.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

คำชี้แจง

1. ผู้ประเมินสังเกตพฤติกรรมของนิสิตแต่ละคนขณะปฏิบัติกิจกรรมโดยบันทึกตัวเลขคะแนนลงในช่องรายการตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง
2. สรุประดับคุณภาพพฤติกรรมที่นิสิตแสดงออกโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องผลการประเมินโดยพิจารณาคะแนนตามเกณฑ์การตัดสินที่กำหนดให้

ที่	ชื่อ-สกุล	รายการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ประจำหน่วยการเรียนรู้ที่ 1						ระดับคุณภาพ เกณฑ์การตัดสิน (คิดจากคะแนนรวม) 0 – 5 คะแนน = ปรับปรุง 6 – 10 คะแนน = พอใช้ 11 – 15 คะแนน = ดี		
		ความมุ่งมั่นตั้งใจ	ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม	ความมั่นใจ และกล้าแสดงออก	ความคิดรอบคอบ มีเหตุผล	ความเอื้ออาทร และมีมนุษยสัมพันธ์	รวมคะแนน	ด	พอใช้	ปรับปรุง
		3	3	3	3	3	15			
1.										
2.										
3.										
4.										
5.										

ลงชื่อผู้ประเมิน
(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

ประเด็นการสังเกตพฤติกรรม	เกณฑ์การให้คะแนน		
	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
ความมุ่งมั่นตั้งใจ	ใจจดจ่อในการฟังวิทยากรบรรยาย ทำกิจกรรมจนสำเร็จ ครบทุกกิจกรรม และตรงต่อเวลานัดหมายทุกครั้ง	ให้ความสนใจในการฟังวิทยากรบรรยายเป็นบางครั้ง ทำกิจกรรมสำเร็จเป็นบางกิจกรรม ตรงต่อเวลานัดหมายเป็นบางครั้ง	ไม่ค่อยให้ความสนใจในการฟังวิทยากรบรรยาย นั่งหลับ หรือ เอาจานอื่นขึ้นมาทำ นั่งเหม่อลอย ทำกิจกรรมสำเร็จน้อยมาก หรือไม่สำเร็จเลย และไม่ตรงต่อเวลานัดหมาย
ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม การค้นหาคำตอบ การตอบคำถาม หรือแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ	แสดงความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม การค้นหาคำตอบ การตอบคำถาม หรือแสดงความคิดเห็นเป็นบางครั้ง	ไม่มีความกระตือรือร้น เฉยชา นั่งเฉย ขณะทำกิจกรรม การค้นหาคำตอบ การตอบคำถาม
ความมั่นใจ และกล้าแสดงออก	กล้าแสดงความคิดเห็นทันทีที่มีโอกาส และตอบคำถามด้วยวาจาจะฉะฉาน แสดงความมั่นใจทุกครั้ง	แสดงความคิดเห็นเมื่อวิทยากรเจาะจงเป็นรายบุคคล และตอบคำถามด้วยความมั่นใจเป็นบางครั้ง	ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และไม่ตอบคำถามอะไรเลย
ความคิดรอบคอบ มีเหตุผล	แสดงความคิดเห็นโดยอ้างอิงเหตุผลประกอบทุกครั้ง	แสดงความคิดเห็นโดยอ้างอิงเหตุผลประกอบเป็นบางครั้ง	มีการแสดงความคิดเห็น แต่ไม่ได้อ้างอิงเหตุผลประกอบ
ความเอื้ออาทร และมีมนุษยสัมพันธ์	ให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มด้วยดี สม่่าเสมอ พูดจาสุภาพ ไม่แสดงความก้าวร้าวกับเพื่อนสมาชิก แสดงออกถึงการมีน้ำใจ เป็นผู้ฟัง ผู้ตามที่ดี	ให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มเป็นบางครั้ง พูดจาสุภาพเป็นบางครั้ง แสดงความก้าวร้าวกับเพื่อนสมาชิก เป็นบางครั้ง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในบางครั้ง	ไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่ม พูดจาไม่สุภาพ แสดงความก้าวร้าวกับเพื่อนสมาชิก ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

แบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรมสนทนากลุ่มระดมความคิด ใบงานที่ 1 นิสิตกับจิตสาธารณะ

คำชี้แจง

1. ผู้ประเมิน ประเมินผลงานการสรุปประเด็นการสนทนากลุ่มระดมความคิด นิสิตกับจิตสาธารณะจากกระดาษฟลิปชาร์ตประกอบการนำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยพิจารณาตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนด
2. สรุปผลการประเมินตามเกณฑ์การตัดสินผลงานที่กำหนดให้ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสรุปผลการประเมิน

กลุ่มที่	ชื่อกลุ่ม	ระดับคุณภาพผลงานการสนทนากลุ่ม ระดมความคิด นิสิตกับจิตสาธารณะ				สรุปผลการประเมิน	
		3	2	1	0	ผ่าน	ไม่ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน

ระดับคุณภาพ	เกณฑ์การประเมิน
3	สรุปผลอภิปรายครบทั้ง 6 ประเด็น และข้อสรุปของทั้ง 6 ประเด็น สามารถสื่อถึงความหมาย ความสำคัญ และลักษณะของผู้ที่มีจิตสาธารณะ รวมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีจิตสาธารณะ ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสม มีความเป็นไปได้ และหลากหลายแง่มุม รวมทั้งการอธิบายนำเสนอเข้าใจได้ง่าย
2	สรุปผลอภิปรายครบทั้ง 6 ประเด็น แต่มีข้อสรุปเพียง 4 ประเด็น ที่มีความถูกต้องเหมาะสม ชัดเจน การอธิบายนำเสนอยังไม่ค่อยเข้าใจ
1	สรุปผลอภิปรายครบทั้ง 6 ประเด็น แต่ข้อสรุปทั้ง 6 ประเด็นยังไม่ค่อยถูกต้องชัดเจน การอธิบายนำเสนอติด ๆ ขัด ๆ แสดงถึงความประมาท
0	สรุปผลอภิปรายไม่ครบ 6 ประเด็น และไม่ถูกต้องชัดเจน หรือ ไม่สรุปผลการศึกษา

เกณฑ์การตัดสิน

ได้คุณภาพระดับ 2 ขึ้นไป ถือว่า ผ่านเกณฑ์

แบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรม ใบงาน 2 ละครสอนใจ

คำชี้แจง

1. ผู้ประเมิน ประเมินผลงานการชมและวิเคราะห์ภาพยนตร์ เรื่อง Pay it Forward และ คิดดี ทำได้ โดยพิจารณาตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนด
2. สรุปผลการประเมินตามเกณฑ์การตัดสินผลงานที่กำหนดให้ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสรุปผลการประเมิน

ที่	ชื่อ-สกุล	ระดับคุณภาพผลงานการปฏิบัติกิจกรรม ใบงาน 2 ละครสอนใจ				สรุปผลการประเมิน	
		3	2	1	0	ผ่าน	ไม่ผ่าน

เกณฑ์การประเมิน

ระดับคุณภาพ	เกณฑ์การประเมิน
3	- วิเคราะห์ภาพยนตร์ เรื่อง Pay It Forward ได้ครบถ้วนทั้ง 7 ประเด็น สามารถบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครได้ครบทั้ง 4 ตัวละคร และสรุปความหมายของคำว่า Pay it Forward ได้ถูกต้องว่าเป็นการส่งต่อความดี หรือการให้ไม่มีที่สิ้นสุด รวมทั้งสามารถแสดงวิธีคิดที่เปลี่ยนแปลงโลกให้ดีขึ้นได้อย่างเหมาะสม - ปฏิบัติการส่งต่อความดีให้กับบุคคลอื่นในหัวข้อ คิดดี ทำได้ ครบถ้วนทั้ง 3 คน และแสดงรายละเอียดสิ่งที่ทำและความรู้สึกที่เกิดขึ้นครบถ้วนตามใบงาน
2	- วิเคราะห์ภาพยนตร์ เรื่อง Pay It Forward ได้เพียง 4 ประเด็น - ปฏิบัติการส่งต่อความดีให้กับบุคคลอื่นในหัวข้อ คิดดี ทำได้ เพียง 2 คน
1	- วิเคราะห์ภาพยนตร์ เรื่อง Pay It Forward ได้ต่ำกว่า 4 ประเด็น - ปฏิบัติการส่งต่อความดีให้กับบุคคลอื่นในหัวข้อ คิดดี ทำได้ เพียง 1 คน
0	ไม่สรุปผลการวิเคราะห์ภาพยนตร์ และไม่ปฏิบัติการส่งต่อความดีให้กับบุคคลอื่น

เกณฑ์การตัดสิน

ได้คุณภาพระดับ 2 ขึ้นไป ถือว่า ผ่านเกณฑ์

แบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มกลมเกลียว

คำชี้แจง

1. วิทยากรพี่เลี้ยงประจำฐานประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมฐานและแบบบันทึกใบงาน 3 สรุปกิจกรรมฐานของนิสิตแต่ละกลุ่มโดยพิจารณาตามเกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนด
2. สรุปผลการประเมินตามเกณฑ์การตัดสินผลงานที่กำหนดให้ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสรุปผลการประเมิน

กลุ่มที่	ชื่อกลุ่ม	ฐานที่					
		การทำงานเป็นทีม	การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า	การตรงต่อเวลา	ความซื่อสัตย์	การสรุปสาระสำคัญ	รวม
		(3)	(3)	(3)	(3)	(3)	(15)

ลงชื่อผู้ประเมิน
(.....)

เกณฑ์การให้คะแนน

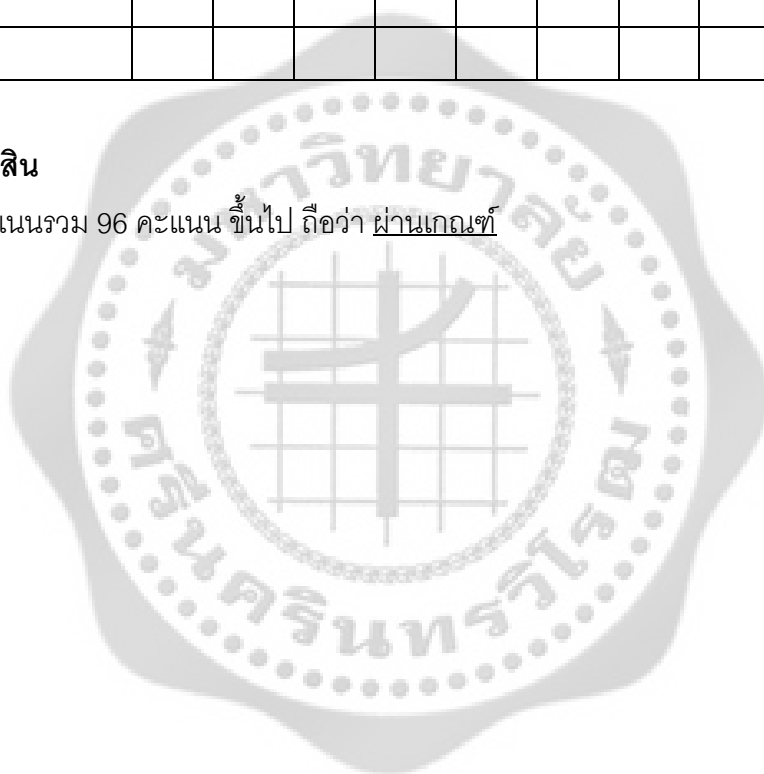
รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน		
	3 คะแนน	2 คะแนน	1 คะแนน
การทำงานเป็นทีม	แสดงออกถึงความสามัคคีภายในกลุ่มอย่างชัดเจน สมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือ มีผู้นำ ผู้ตามที่ดี วางแผนก่อนเริ่มทำกิจกรรมทุกครั้ง	แสดงออกถึงความสามัคคีภายในกลุ่มค่อนข้างชัดเจน สมาชิกบางคนไม่ให้ความร่วมมือ มีการวางแผนเป็นบางฐาน	มีการถกเถียงขัดแย้งกันภายในกลุ่ม สมาชิกไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ไม่มีการวางแผนในการทำกิจกรรมฐาน
การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า	สมาชิกส่วนใหญ่มีปฏิภาณไหวพริบดี สามารถคิดหาวิธีการที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นมา ดำเนินกิจกรรมฐานได้จนบรรลุผลสำเร็จ ภายในระยะเวลาที่กำหนด	สมาชิกบางคน สามารถคิดหาวิธีการดำเนินกิจกรรมฐานได้จนบรรลุผลสำเร็จ แต่ใช้เวลานานที่กำหนด	แก้ปัญหาโจทย์ของกิจกรรมฐานได้ไม่สำเร็จ และใช้ระยะเวลาเกินกว่าที่กำหนด
การตรงต่อเวลา	ปฏิบัติตามกิจกรรมฐานได้สำเร็จเสร็จสิ้นตรงเวลาที่กำหนดหรือก่อนกำหนด	ปฏิบัติตามกิจกรรมฐานได้สำเร็จเสร็จสิ้น แต่ใช้ระยะเวลามากกว่าที่กำหนด	ปฏิบัติตามกิจกรรมฐานได้ไม่สำเร็จและใช้ระยะเวลาเกินที่กำหนด
ความซื่อสัตย์	ปฏิบัติตามกฎกติกาอย่างเคร่งครัด	ปฏิบัติตามกฎกติกาบ้างเป็นบางครั้ง และเมื่อวิทยากรประจำฐานเฉลยจะพยายามหาวิธีการโกงเพื่อให้เสร็จสิ้นกิจกรรมฐานโดยเร็ว	ไม่ปฏิบัติตามกฎกติกา คิดหาโกงตลอดทำกิจกรรมฐาน
การสรุปการเรียนรู้	สามารถสรุปกิจกรรมฐานได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย อย่างครบถ้วนทุกประเด็น	สรุปกิจกรรมฐานได้ค่อนข้างตรงตามจุดมุ่งหมาย	สรุปกิจกรรมฐาน ไม่ตรงจุดมุ่งหมายหรือไม่สรุป

คะแนนรวมกิจกรรมฐาน

กลุ่มที่	ชื่อกลุ่ม	ฐานกิจกรรมที่								รวม	ผลประเมิน	
		1	2	3	4	5	6	7	8		ผ่าน	ไม่ผ่าน
		(15)	(15)	(15)	(15)	(15)	(15)	(15)	(15)	(120)		

เกณฑ์การตัดสิน

ได้คะแนนรวม 96 คะแนน ขึ้นไป ถือว่า ผ่านเกณฑ์

ภาคผนวก ช
เอกสารประกอบการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร

- (1) รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพแบบวัดจิตสาธารณะ
- (2) แบบวัดจิตสาธารณะ
- (3) รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพแบบประเมินความพึงพอใจ
- (4) แบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตร

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพแบบวัดจิตสาธารณะ

1. รองศาสตราจารย์นิรันดร์ จุลทรัพย์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพเก้า ณ พัทลุง
3. ดร.จิรวัดน์ วีรังกร

แบบวัดจิตสาธารณะ
สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามสถานภาพของท่าน

1. เพศ

☐ หญิง

☐ ชาย

ตอนที่ 2 แบบวัดจิตสาธารณะ

คำชี้แจง

1. แบบวัดจิตสาธารณะฉบับนี้ ใช้วัดจิตสาธารณะใน 3 ด้าน คือ ด้านการรู้จัก ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง จริงที่สุด หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นทุกครั้ง ประจำ สม่ำเสมอ
- 4 หมายถึง จริง หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นบ่อยครั้ง/เกือบทุกครั้ง
- 3 หมายถึง ค่อนข้างจริง หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นเป็นบางครั้ง
- 2 หมายถึง ค่อนข้างไม่จริง หรือ นิสิตปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นนาน ๆ ครั้ง
- 1 หมายถึง ไม่จริง หรือ นิสิตไม่เคยปฏิบัติตรงกับข้อความนั้นเลย

2. ให้นิสิตขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็น หรือ ระดับการปฏิบัติของ นิสิตตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

คำตอบที่นิสิตตอบไม่มีคำตอบใดผิดหรือถูก ให้นิสิตตอบทุกข้อ หากขาดข้อหนึ่งข้อใดจะทำให้แบบวัดนี้ไม่สมบูรณ์และไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็น/ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ด้านการรู้คิด						
1.	ข้าพเจ้าคิดว่า จิตสาธารณะ คือการรวบรวมคนที่มีจิตอาสาทำประโยชน์แก่ส่วนรวม					
2.	ข้าพเจ้าคิดว่าหากทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะให้เพื่อน ๆ เห็นอย่างสม่ำเสมอ อาจทำให้เพื่อน ๆ หันมาสนใจการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะได้					
3.	เพื่อน ๆ ให้เกียรติและขอคำปรึกษาหารือจากข้าพเจ้าเมื่อต้องตัดสินใจทำกิจกรรมกลุ่ม					
4.	ข้าพเจ้าชอบเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาและทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อสังคม					
5.	ข้าพเจ้าชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่นในการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์					
6.	ข้าพเจ้ารู้ว่าตนเองมีความสามารถและความถนัดในเรื่องใดและจะทำเรื่องนั้นให้สำเร็จในการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม					
7.	เมื่อข้าพเจ้าใช้บริการห้องสมุด ข้าพเจ้าจะไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น					
8.	เมื่อชมรมตั้งโต๊ะรับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้เพื่อนำไปจัดโครงการ ข้าพเจ้าคิดว่าน่าจะเลือกเก็บสิ่งของดี ๆ ไว้ใช้ก่อนแล้วจึงค่อยนำของที่เหลือไปบริจาค					
9.	ข้าพเจ้าคิดว่าการทำกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นของกลุ่มหรือส่วนรวม ควรได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้าง					
10.	ข้าพเจ้าคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนทำให้เสียเวลาและกระทบต่อผลการเรียน					
11.	ข้าพเจ้าคิดว่าควรทำกิจกรรมที่เป็นของตนเองให้เสร็จก่อนที่จะทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม					

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็น/ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
12.	ข้าพเจ้าคิดว่าน่าจะนำทรัพย์สินสมบัติของมหาวิทยาลัยมาใช้ส่วนตัวบ้าง เพราะข้าพเจ้าก็จ่ายค่าบำรุงมหาวิทยาลัยเหมือนกัน จึงต้องใช้ให้คุ้มค่างบเงินที่เสียไป					
13.	ข้าพเจ้าเข้าใจเรื่องของการใช้ การถือเป็นหน้าที่ และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมร่วมกัน					
14.	เวลาทำกิจกรรมใด ๆ ข้าพเจ้ามักจะมองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่คิดหวังสิ่งตอบแทนใด ๆ					
15.	ข้าพเจ้าคิดว่าหากนิสิตทุกคนทิ้งขยะให้ถูกที่ ก็สามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจิตสำนึกได้					
ด้านเจตคติ						
1.	ข้าพเจ้าเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น แม้จะไม่เคยรู้จักกัน มาก่อน					
2.	ข้าพเจ้าชอบบริการเพื่อนๆ ด้วยความเสียสละ					
3.	ข้าพเจ้ามีความพร้อมและยินดีเสียสละเวลา เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย และชุมชน					
4.	ข้าพเจ้ายินดีบริจาคเงิน หรือ สิ่งของให้เพื่อน ๆ ที่ขาดแคลนนำไปใช้					
5.	ข้าพเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม					
6.	ข้าพเจ้าชอบทำงานเป็นกลุ่ม หรือหมู่คณะ เพราะทำให้ทุกคนมีความรักความสามัคคีกัน					
7.	ข้าพเจ้าชอบแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ๆ ที่มีฐานะยากจน หรือต้องการความช่วยเหลือ ด้วยความเต็มใจ					
8.	ข้าพเจ้าชอบช่วยเหลือเด็กหรือผู้สูงอายุที่กำลังเดินข้ามถนน					
9.	ข้าพเจ้าจะรู้สึกโกรธ เมื่อสมาชิกในกลุ่มไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะของข้าพเจ้า					

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็น/ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
10.	ปัญหาสังคมที่เกิดจากการขาดจิตสาธารณะ เช่นการลักขโมยของส่วนรวม ปัญหาสิ่งแวดล้อม มาจากการกระทำของคนส่วนใหญ่ ข้าพเจ้าเพียงคนเดียวไม่สามารถจะเข้าไปช่วยอะไรได้					
11.	ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อกับการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น					
12.	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าความช่วยเหลือมหาวิทยาลัยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดไม่ใช่น้ำที่ดื่มติดฟิงปฏิบัติ					
13.	ข้าพเจ้าชอบที่จะเรียนรู้ในชั้นเรียนมากกว่าการเข้าไปร่วมกิจกรรมส่วนรวม					
14.	ข้าพเจ้าไม่กล้าเข้าไปร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน เพราะกลัวว่าจะถูกมองเป็นเรื่องของการเมืองและผลประโยชน์					
15.	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบันไม่น่าไว้วางใจ จึงไม่ต้องการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม					
ด้านพฤติกรรม						
1.	ข้าพเจ้าวาดรูปหรือขีดเขียนข้อความบนฝาผนัง กำแพง โต๊ะแล็กเชอร์ เพื่อระบายความในใจ หรือจดคำตอบเวลาสอบ					
2.	ข้าพเจ้ามักจะแอบทิ้งขยะ โดยเฉพาะเปลือกลูกอม หมากฝรั่ง ไว้ตามซอกเล็ก ๆ หรือในลิ้นชักโต๊ะ					
3.	เมื่อข้าพเจ้า ใจ หรือ จาม ข้าพเจ้าไม่สวมหน้ากากอนามัย เพราะพูดกับใครไม่สะดวก					
4.	ข้าพเจ้านำถังขยะประจำห้องพักมาไว้ที่ห้องตนเอง จะได้ไม่ต้องเดินไปทิ้งที่ไกล ๆ					
5.	ข้าพเจ้าชักชวนเพื่อน ๆ ไปร่วมกิจกรรมของชุมชน					
6.	ข้าพเจ้าหงุดหงิดทันที เมื่อเพื่อน ๆ รบเร้าให้ทำกิจกรรมที่ไม่อยากทำ					

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็น/ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
7.	เมื่อเห็นผู้อื่นแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในการใช้ทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย ข้าพเจ้ารีบเข้าไปให้คำแนะนำทันที					
8.	ข้าพเจ้า ปิดไฟ ปิดเครื่องปรับอากาศ ก่อนออกจากห้องเรียนทุกครั้ง					
9.	เมื่อข้าพเจ้าอ่านหนังสือในห้องสมุดแล้วเจอบทความ หรือรูปภาพ นักร้องที่ชอบ ข้าพเจ้าแอบฉีกจากหนังสือเพื่อจะได้ไม่ต้องจ่ายค่าถ่ายเอกสาร					
10.	ข้าพเจ้าเดินลดสนาม แม้มีป้ายห้าม เพราะเร็วดี ไม่ต้องเดินอ้อม					
11.	เมื่อมหาวิทยาลัยจัดสัมมนาแล้วแจกปากกา ข้าพเจ้ามักจะหยิบสำรองไว้อย่างน้อยอีก 1 – 2 แท่ง					
12.	หากพบแผ่น CD อยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ ข้าพเจ้านำส่งคืนเจ้าหน้าที่สำนักคอมพิวเตอร์ทันที					
13.	หลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมของชมรม ข้าพเจ้ามักจะรีบกลับที่พักทันที เพราะจะได้ไม่ต้องช่วยเก็บโต๊ะ – เก้าอี้ และขยะ					
14.	เมื่อพบสิ่งของต่าง ๆ เช่น เครื่องบันทึกข้อมูล (Handy Drive), โทรศัพท์มือถือ ข้าพเจ้ามักจะเก็บไว้เอง เพราะช่วยไม่ได้ที่เจ้าของจะเพรำ่ลืมทิ้งไว้					
15.	ปัจจุบันข้าพเจ้าสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมอย่างน้อย 1 – 2 เครือข่าย					

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพแบบประเมินความพึงพอใจของนิสิต
ที่มีต่อหลักสูตร

1. รองศาสตราจารย์นิรันดร์ จุลทรัพย์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เวดี กระโหมวงศ์
3. ดร.จิรวัดน์ วีรังกร

แบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้นิสิตทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของนิสิตตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุดโดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจในระดับมาก
3	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจในระดับน้อย
1	หมายถึง	นิสิตมีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1.ด้านเจตคติต่อหลักสูตรเสริม					
1.1 ข้าพเจ้าชอบที่จะเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมนี้					
1.2 ข้าพเจ้ามีความสนใจและเต็มใจที่จะเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมนี้					
1.3 ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมนี้					
1.4 ข้าพเจ้าเห็นว่าหลักสูตรเสริมนี้มีประโยชน์ต่อตนเอง มหาวิทยาลัย และชุมชน					
1.5 หลักสูตรเสริมนี้เป็นหลักสูตรที่สามารถเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่นิสิตได้เป็นอย่างดี					
2. ด้านเนื้อหาหลักสูตรเสริม					
2.1 เนื้อหาหลักสูตรเสริมมีความน่าสนใจ					
2.2 เนื้อหาหลักสูตรเสริมมีความหลากหลายเหมาะสมกับวัยของนิสิต					
2.3 เนื้อหาหลักสูตรเสริมสามารถกระตุ้นให้นิสิตเกิดจิตสาธารณะได้					
2.4 การแบ่งเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความชัดเจน					

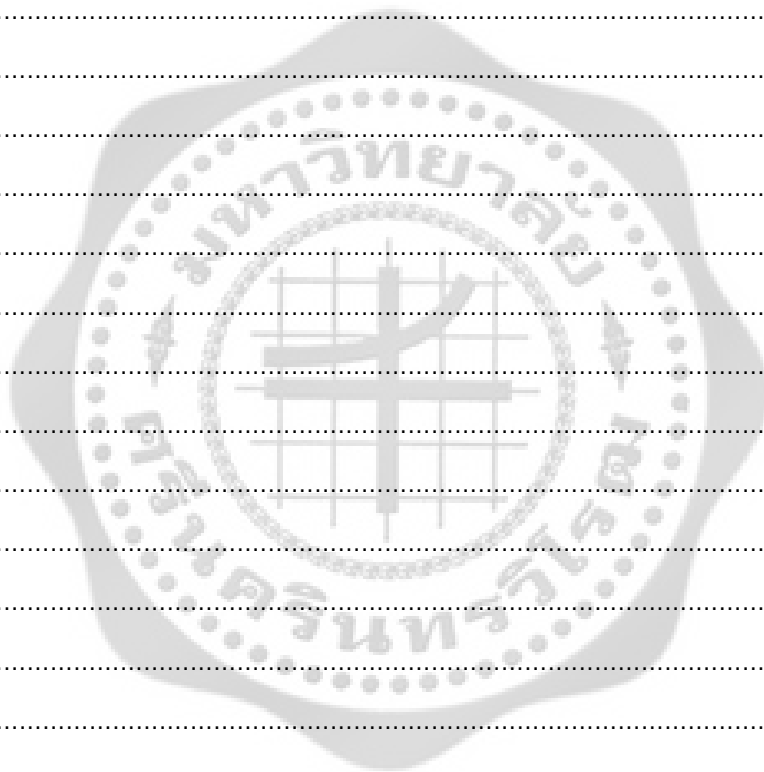
ข้อคำถาม	ความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
2.5 การจัดลำดับของหน่วยการเรียนรู้มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน					
3. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้					
3.1 กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย					
3.2 กิจกรรมการเรียนรู้มีความชัดเจน น่าสนใจ สามารถปฏิบัติได้จริง					
3.3 กิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้สามารถปฏิบัติได้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนด					
3.4 กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถกระตุ้นให้นิสิตเกิดการรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า และจัดระบบทางความคิด ที่เอื้อต่อการปฏิบัติโครงการจิตสาธารณะได้					
3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การสัมผัสต้นแบบ การสัมผัสความเป็นจริง การลงมือปฏิบัติ การถอดบทเรียน และการถ่ายทอดประสบการณ์ สามารถกระตุ้นให้นิสิตเกิดจิตสาธารณะได้					
3.6 กิจกรรมการเรียนรู้โดยการทำโครงการทำให้นิสิตเกิดความรักในมหาวิทยาลัยและชุมชน					
4. ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ					
4.1 การเตรียมความพร้อมในการดำเนินการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้					
4.2 ศิลปะในการพูด การฟัง และการใช้คำถาม คำตอบ					
4.3 การนำเสนอเนื้อหาสาระทุกระบบให้สามารถเข้าใจได้ง่าย					
4.4 การบูรณาการองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระของหลักสูตร					
4.5 เปิดโอกาสให้นิสิตได้มีโอกาสแสดงออกอย่างทั่วถึง					

ข้อคำถาม	ความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
5. ด้านสื่อการเรียนรู้					
5.1 สื่อการเรียนรู้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับวัยของนิสิต					
5.2 สื่อการเรียนรู้มีความหลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้					
5.3 สื่อการเรียนรู้มีความชัดเจนช่วยให้นิสิตเข้าใจเรื่องจิตสาธารณะและการเสริมสร้างจิตสาธารณะได้ง่าย					
6. ด้านการวัดและประเมินผล					
6.1 ข้าราชการพึงพอใจกับวิธีการวัดและประเมินผล					
6.2 ข้าราชการพึงพอใจในการนำเสนอผลงาน					
6.3 เครื่องมือวัดและประเมินผลมีความชัดเจนเที่ยงตรงและเหมาะสม					
6.4 วิธีการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรเสริมมีความหลากหลายสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด					

ภาคผนวก ซ
แบบรายงานตนเองเพื่อติดตามการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมจิตสาธารณะ
สำหรับนิสิตที่ผ่านการเข้าร่วมหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2. หลักสูตรที่นิสิตผ่านการเข้าร่วมในครั้งนี้ ทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ มากน้อย
เพียงใด อย่างไร หลักสูตรนี้มีข้อดี ข้อจำกัด อย่างไรบ้าง นิสิตมีข้อเสนอแนะต่อหลักสูตรอย่างไร

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาววัลลยา ธรรมอภิบาล
วันเดือนปีที่เกิด	6 ธันวาคม 2520
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	38/4 หมู่ 1 ถนนกาญจนวนิช ตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 90100
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นักวิชาการ ผู้ประสานงานหลักสูตรพัฒนานิสิตนอกชั้นเรียน ฝ่ายกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศูนย์ปฏิบัติการหลักสูตรพัฒนานิสิตนอกชั้นเรียน ฝ่ายกิจการนิสิตวิทยาเขตสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000 โทร. 0 7432 5048 - 9 ต่อ 7404 โทรสาร. 0 7444 3956 e-mail : w_thamaphiban@hotmail.com
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2532	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนอนุบาลสงขลา จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2535	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก โรงเรียนวรนารีเฉลิม จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2538	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนวรนารีเฉลิม จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2543	กศ.บ. (การวัดผลการศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2547	กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2555	กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร